

GİZLİ SAVAŞ

(roman)

ÇİNGİZ QURBANOV

Bakı - 2021

84 (3.0.2021)
Q89

Redaktor: Leyla Haqverdiyeva

Korrektor: Rəşad Nəbizadə

Dizayner: Rüstəm Qurbanov

Bakı, "Parlaq İmzalar" Nəşriyyatı – 2021, 248 səh.

© Çingiz Qurbanov / 2021

Kitabın hüquqları qorunur.

ISBN 978-9952-5258-1-6

Kəşfiyyat-görünmədən görmək, ölmədən geri dönmək!

Roman Qərbi Azərbaycanda dünyaya göz açmış, özəl srukturda çalışan Mübariz adlı şəxsin Azərbaycan xüsusi xidmət orqanları tərəfindən kəşfiyyatçı qismində xidmətə cəlb olunmasından, iyirmi il ərzində onun düşmən arxasındakı fəaliyyətindən və girov götürülmüş soydaşlarımızın erməni əsrliyindən azad edilməsindən bəhs edir.

Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdə qəhrəmancasına həlak olmuş əsgər, zabıt və xüsusi təyinatlıların əziz xatirəsinə həsr olunmuşdur.

Təbiəti qızılı rəngə boyamış payız qışın gəlişinin çox yaxın olduğunu hiss etdirirdi. Qışın qarlı, çovğunlu keçəcəyi heç kimdə şübhə doğurmurdu. Gecə və gündüz arasındakı mütənasibliyin pozulması havanın tez qaralmasına səbəb olmuşdu. Havalar əsasən buludlu və soyuq keçirdi. Pəncərələrə düşən yağış damcıları havada rütubətin çox olmasından xəbər verirdi. Ağac yarpaqları Günəşin rənginə boyanaraq xəzəl kimi yerə səpələnmiş, küləyin təsiri ilə küçə boyu sürünürdü. Küçələrin kənarında əkilmiş çoxillik əzəmətli küknar və çinar ağacları küləyə baş əyməməyə çalışır, amma əksər hallarda buna müəyyəsər ola bilmirdilər. Havaların soyuması insanların əhval ruhiyyəsini dəyişmiş onların küçələrdə seyrəlməsinə səbəb olmuşdu.

Mübariz otaqda var-gəl edərək gözucu divardan asılmış saata nəzər saldı. İşin başa çatmasına on dəqiqədən bir qədər çox qalmışdı. O tələsmədən masanın üzərini səliqəyə salaraq gödəkcəsinə geyinib küçəyə çıxdı. Hava soyuq olduğu üçün gödəkcənin yaxalığını qaldırıb papağı ilə alınıb bağlayıb evlərinə doğru irəliləməyə başladı. Evləri iş yerinə yaxın olduğu üçün piyada gedib qayıdırdı. Ayaqları altında əzilən yarpaqların xışıltısına qulaq asaraq xəyallara dalmışdı. O, nahar fasiləsi zamanı qatıldığı iclasda müza-

kirə olunan məsələlərin təsiri altında qalmışdı. Şirkət rəhbərinin iclasa qatılması məsələnin ciddiliyindən xəbər verirdi. Rəhbərlik biznesin inkişaf etdirilməsi məqsədilə bir sıra rəhbər işçiləri Avropa ölkələrinə uzunmüddətli ixtisas artırma kurslarına göndərmək istəyirdi. Namizədlərin müəyyənləşdirilməsi üçün xüsusi komissiya yaradılmışdı. Seçim edilərkən əməkdaşların təcrübəsi və xarici dil biliklərinin nəzərə alınması tövsiyə edilmişdi. Mübariz seçimin ondan yan keçməyəcəyini anlayırdı. O, şirkətin xarici əlaqələr departamentinin direktoru vəzifəsində çalışmaq ilə yanaşı, bir neçə xarici dil bilirdi.

Mübariz evli olduğu üçün ilk olaraq həyat yoldaşı Fidan və qızı Leyla haqqında fikirləşirdi. O, Fidan xanımı çox sevirdi. Üç il öncə payızda toyları olmuş, qızları Leylanın isə iki yaşı var idi. Onların tanışlıq hekayəsi əsasında Hind filmi çəkmək olardı. Mübariz universitetin üçüncü kursunda oxuyarkən kitabxanada bir qızla qarşılaşmışdı. Qız onun çox xoşuna gəlsədə salamlamaqla kifayətlənmiş, yaxından tanış olmağa cəsarəti çatmamışdı. Ancaq bu təsadüfi görüş onun xatirəsində silinməz iz buraxmışdı. Bir müddət sonra həmin qızın qrup yoldaşı Aysellə söhbət etdiyini görüb, adının Fidan olduğunu öyrənmişdi. Aysel onları tanış edəcəyinə söz vermişdi.

Mübariz universitetlərarası güləş yarışlarına qatılmaq, keçən il finaldakı məğlubiyyətin əvəzini çıxmaq istəyirdi. Əslində hamının da etiraf etdiyi kimi o, finalı hakimlərin səhvi ucbatından uduzmuşdu. Hakimlər onun iki ballıq fəndini qeydə almamaqla yanaşı, rəqibə bir xal vermişdilər. Bir xal finalın taleyini həll etmiş, Mübariz nəticədə ikinci yerlə kifayətlənmişdi. Ancaq mükafatlandırma za-

manı maraqlı hadisə baş vermişdi. Çempion idmançı qızıl medalı öz boynundan çıxarıb Mübarizin boynundan asmışdı. Bu hadisə idman salonuna toplaşan tələbələr tərəfindən rəğbətlə qarşılanmış, hamı ayağa qalxaraq hər iki idmançını hərərətlə alqışlamışdılar. Mübarizin idman həyatı bununla yekunlaşmır, boş vaxtlarında əlbəyaxa döyüş növləri ilə məşğul olurdu. Bu məşğuliyyət ona əsəblərini cilovlamağı və təmkinli davranmağı öyrətmişdi. İdman yarışlarına qatılması imtahanlara hazırlaşmasına mane olmur, əksinə kömək edirdi. O, imkan tapdıqca kitabxanalara gedir, çox mütaliə edirdi.

Günlərin birində universitetdən çıxıb evə gedərkən avtobus dayanacağına Fidanın rəfiqəsilə söhbət etdiyini görüb dayandı. O, evə getmək istəməyib tanış olmaq məqsədilə qızları izləməyə qərar verdi. Rəfiqələr avtobusa minib ön sırada oturmaqların birində yan-yanaya əyləşdilər. Mübariz qızların onu görməməsi üçün avtobusa arxa qapıdan minmişdi. Avtobus Yasamal istiqamətində hərəkət edirdi. Bir neçə dayanacaqdan sonra rəfiqəsi avtobusu tərk etdi. Mübariz yaxınlaşmır, Fidanın avtobusdan düşməsini gözləyirdi. Nəhayət, dayanacaqların birində Fidan avtobusdan düşdü. O, addımlarını yeyinlədərək qarşıdakı tindən sağ tərəfə döndü. Mübariz pulun qalığını sürücüdən götürərkən bir qədər gecikdi. O, Fidana çatmaq üçün sürətini artırdı. Mübariz tını dönərkən bir nəfər oğlanın Fidanın qarşısını kəsdiyini, üç nəfərin isə yaxınlıqda ağacın altında söhbət etdiklərini gördü. Sözü ilk olaraq Fidanın qarşısını kəsən oğlan başladı.

-Fikirləşdin?

-Nə fikirləşməli idim?

-Cuhudlar kimi suala sualla cavab vermə, mən səndən adam kimi söz soruşuram!

-Mən də ötən həftə adam kimi yox cavabı verdim, indi nə istəyirsən?

-Deməli, yox.

-Bəli.

Oğlan arxaya çevrilib kiməsə işarə etdi. Tindən çıxan avtomobil sürətlə onlara yaxınlaşıb dayandı. Fidanla dialoqa girən oğlan üzünü ağacın altında söhbət edən yoldaşlarına tutub dedi:

-Kömək edin qızı avtomobilə mindirək.

Mübariz digər üç nəfərlə birlikdə Fidanın yanına eyni zamanda çatıb oğlanların qarşısını kəsib dedi:

-Nə etmək istəyirsiniz?

-Sənə dəxili yoxdur, başın özünə ağırlıq etmirsə yoluna davam et. Bizim işimizə qarışma.

-Bilmək olar sizin işiniz nədən ibarətdir? Dörd nəfər oğlanın bir qızın üstünə getməsi kişi işidir? -Mübariz əsəbi halda soruşdu.

-Bu adam Yasamalda olduğunu anlamır, vurun bu hə-rifi! -Dialoqa girən oğlan dostlarına işarə etdi.

-Uşaqlar, diqqətinizə çatdırım ki, mən idmançıyam, xanima və mənə təzyiqlə göstərsəniz əks təzyiqlə qarşılaşacaqsınız. Xahiş edirəm hər kəs yoluna davam etsin. -Mübariz onlara xəbərdarlıq etdi.

Oğlanlar Mübarizin hədə-qorxu gəldiyini düşünüb Fidanı qaçıрмаq üçün hərəkətə keçdilər.

-Sən kimi qorxudursan? Elə bilirsən biz idmanla məşğul oluruq? Sizə dedim vurun bu hə-rifi! -Fidanı qaçırtmaq istəyən oğlan çox əsəbi görünürdü.

Oğlanlardan biri Mübarizin inad göstərdiyini görüb onu qorxutmaq üçün cibindən bıçaq çıxartdı. Bıçağın tiyəsi üzərinə düşən işığı əks etdirərək parıldayırdı. Mübariz ona aman verməyib ayağı ilə zərbə endirdi. Bıçaq tutan oğlan yerə sərildi. O, çevik və sərrast zərbə ilə digər oğlanlara aman verməyib onları yerə yıxdı. Dəstə üzvləri özələrinə gəlməmiş Mübariz bıçağı oğlanın əlindən alıb kolların arasına atdı. O, oğlanları zədələmək istəmir, özünü müdafiə etmək məqsədilə önləyici fəndlər işlədirdi. Otun üstündə çabalayan oğlanlar sirena səsi eşidib polis zənn edərək sıçrayıb kolların arasında görünməz oldular. Mübariz Fidanın əlindən tutub geriye, avtobus dayanacağına doğru qaçdı. Onlar avtobusun gəlməsini gözləyir, bir-birinə tamaşa edərək nəfəslərini dəirirdilər. İlk olaraq Fidan sükutu pozdu.

-Təşəkkür edirəm. Fikirləşirəm siz olmasaydınız mənim halım necə olardı?

-Halınız heç indi də yaxşı deyil. Sizi onlar qaçıрмаq istəyirdilər, mən qaçırdım. -Mübariz zarafat edərək gərginliyi azaltmağa çalışdı.

Hər ikisi qəh-qəhə çəkib güldülər. Bu hadisə onların tanış olmasına, daha sonra isə evliliyə qədər getməsinə səbəb olmuşdu. Bəli, Mübariz Fidanla payızda tanış olmuş, növbəti ilin payızında isə toyları olmuşdu. Bir il sonra payızda isə qızları Leyla dünyaya gəlmişdi. Mübarizin həyatının önəmli hadisələri və idman uğurları payız fəslinə təsadüf etdiyi üçün payızı çox sevirdi. Daha doğrusu o, ilin bütün fəsilərindən zövq almağı bacarırdı.

Mübariz yanında dayanan avtomobilin əyləncə səsinə xəyaldan ayrılıb başını qaldırdı. Qarşısında qara şüşəli

mikroavtobus dayanmışdı. Mikroavtobusun qapısı açıldı və gözlərinə qara eynək taxmış ucaboy, enlikürək, cüssəli şəxs düşdü. O, Mübarizə yaxınlaşıb dedi:

-Salam. Siz Mübariz Nadir oğlu Babayevsiniz?

-Bəli.

-Mübariz müəllim, xahiş edirəm bizimlə gedəsiniz.

-Bilmək olar məni hara aparmaq istəyirsiniz?

-Getdiyimiz məkanda hər şeyi sizə izah edərlər. Xahiş edirəm, əlavə sual verməyəsiniz.

-Əcəb işdir! Hara dəvət etdiyinizi bilmirəm, lakin artıq sual verməməyi tövsiyə edirsiniz. -O, gözcü avtomobilin dövlət nömrə nişanına nəzər saldı. Bu adi dövlət nömrə nişanından fərqli idi. Mübariz avtomobilə minməyə tərəddüd edirdi.

-Sizdən xahiş edirəm sənəd təqdim edəsiniz, ya da məsələyə məni qane edəcək formada aydınlıq gətirəsiniz.

Dəvət olunmamış «qonaq» cibindən xidməti vəsiqəsini çıxarıb Mübarizə göstərdi.

-Buyurun!

Mübariz əlavə bir söz demədən avtomobilə əyləşdi. O, bu hadisənin iclasda müzakirə olunan məsələlərlə bağlı olmasının fərqi varmışdı. Mübariz düşünüb təhlil etmək, baş verən hadisələr arasında məntiqi bağlılıq tapmaq istəyirdi. O, gödəkcəsinin qolunu yuxarı çəkib saata baxdı. Artıq bir saat idi, yol gedirdilər. Havanın yağmurlu olması və tez qaralması yolu yaxşı seçməyə imkan vermirdi. Nəhayət, avtomobil hündür hasarlı bir tikilinin qarşısında dayandı. Darvaza taybatay açıldı, avtomobil içəri daxil oldu. Əvvəldən qaraqabaq dayanmış ikinci şəxs avtomobilədən düşüb dedi:

-Mübariz müəllim, buyurun, düşə bilərsiniz.

-Çox sağ olun. Yəqin nə üçün dəvət olunduğumu burada izah edərlər?

-Əlbəttə, Mübariz müəllim.

Mübariz böyük lampalarla işıqlandırılmış həyəətə nəzər saldı. Sağ tərəfdə iki mərtəbəli inzibati bina, sol tərəfdə isə idman zalı inşa olunmuşdu. Zalı açıq qalmış qapısından turnik, kanat və digər idman alətləri aydın görünürdü. Ərazinin orta hissəsində idman meydançası yerləşirdi. Meydançanın ətrafında müxtəlif idman qurğuları yerləşdirilmişdi. Məkan hazırlıq düşərgəsinə bənzəyirdi. Darvazanı açan şəxsdən başqa ətrafda kimsə gözə dəymirdi.

İnzibati binanın uzun dəhlizlə hərəkət edib sonda yerləşən bir otağa daxil oldular. Otaq zövqlə bəzədilmişdi. Divardan ölkə rəhbərinin portreti asılmış, sağ tərəfdə divan və onun önündə kiçik bir masa, sol tərəfdə isə iki kreslo qoyulmuşdu. Baş tərəfdə iri yazı masası, önündə isə iki kiçik kreslo yerləşdirilmişdi. Yazı masasının arxasında qırx, qırx beş yaşlarında bir şəxs əyləşmişdi. O, çox nurani bir insana bənzəyirdi. Uzun ağarmış saçlarını arxaya daramış, üzü təmiz tərəş olunmuşdu. Yazı masasının önündəki kreslolardan birində təqribən otuz yaşlı bir şəxs əyləşmişdi. Otaqdakılar mülkü paltar geyinmişdilər.

Mübarizi müşayət edən şəxslər otağı tərk etdilər. Masa arxasında əyləşmiş nurani şəxs ayağa qalxıb Mübarizlə görüşüb dedi:

-Mübariz müəllim, gəlin tanış olaq. Mən polkovnik-leytenant Mahir Əzimov kəşfiyyat xidmətinin əməkdaşyam, oturan şəxs isə müavinim kapitan Abdullayevdir.

-Tanışlığımıza çox şadam, cənab polkovnik-leytenant.

Mən isə Babayev Mübariz Nadir oğluyam.

-Bilirəm. Düşündüyünüzdən fərqli olaraq sizin haqqınızda kifayət qədər məlumatımız var.

-Ümüdvaram bildiyiniz məlumatlar məni müsbət tərdəndən xarakterizə edir. -Sifətini heyrət bürümüş Mübariz dilləndi.

-Bəli, Mübariz müəllim, tamamilə doğrudur. İcazənizlə birbaşa mətləbə keçim. Bildiyiniz kimi havadarlarının ermənilərə verdiyi dəstək əsassız torpaq iddialarının baş qaldırmasına yol açmışdır. Nəticədə, ərazilərimizin iyirmi faizi, yəni Dağlıq Qarabağ bölgəsi və onun ətrafındakı daha yeddi rayon işğal olunmuş, iyirmi mindən çox soydaşımız qətlə yetirilmiş, çoxlu dinc sakin yaralanmış, əlli mindən çox adam şikəst olmuşdur. Beş minədək soydaşımız əsir və itkin düşmüş, girov götürülmüşdür. Doqquz yüzə yaxın şəhər, kənd və qəsəbə qarət edilmiş, dağıdılmış, yandırılmış və xarabalığa çevrilmişdir. Münaqişə nəticəsində öz doğma yurd-yuvalarından didərgin düşmüş soydaşlarımızın sayı bir milyondan çoxdur.

-Cənab polkovnik-leytenant, bu faktlar Azərbaycan ictimayətinə o cümlədən, mənə bəllidir.

-Bəli, Mübariz müəllim, bu faktların sizə bəlli olmasına baxmayaraq, bir daha diqqətinizə çatdırmağı özümə borc bildim. Əlavə olaraq qeyd edirəm ki, beynəlxalq təşkilatlar bu işğal faktına göz yumur, haqq işimizdə bizi dəstəkləmir, Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrinə əməl olunmur və işğal faktını aradan qaldırmaq istəmirlər. Belə bir şəraitdə bizim toparlanmağımız, torpaqlarımızın azad olunması naminə birləşməyimiz və ölkə rəhbərinə dəstək verməyimiz gərəkdir. Bütün vətəndaşlarımız bacarıqları

və səlahiyyətləri çərçivəsində ərazi bütövlüyümüzün bərpa olunması üçün əlindən gələni etməlidir.

-Tamamilə düz buyurursunuz, cənab polkovnik-leytenant. Belə məsələlərin həllində mən çox kiçik adamam. Nə edə bilərəm? Necə deyərlər əlimdə topum yox, tüfəngim yox.

-Mübariz müəllim, hər şey silahla həll olunmur, mübarizənin top-tüfəngsiz forma və metodları vardır.

-Razıyam, cənab polkovnik-leytenant. Onda xahiş edirəm deyin, bu məsələdə mən sizə nə kömək edə bilərəm, məndən gözləntiləriniz nədən ibarətdir?

-Bildiyiniz kimi ölkə rəhbəri beynəlxalq arenada, xarici işlər nazirliyi diplomatik arenada mübarizə aparırlar, deməli, bizdə öz sahəmizdə lazımı mübarizəni aparmalıyıq. Hər şeyi başqalarının üstünə atmaq olmaz. Problemin həllinə biz də öz töhfəmizi verməliyik. Bəlkə, mən düz demirəm?

-Cənab polkovnik-leytenant, tamamilə düz buyurursunuz, ancaq sizin sahə ilə öz işim arasında bir əlaqə görə bilmirəm. Siz məndən nə formada kömək istəyirsiniz? Xahiş edirəm, detalları mənə izah edin. Məndən asılı bir şey varsa canla-başla, vicdanla kömək etməyə hazırım.

-Çox sağ olun, Mübariz müəllim. Bu əsil vətənpərvər mövqeyidir, siz səbrlə dinləyin mən hər şeyi izah edəyəm.

Polkovnik-leytenant Əzimov söhbətə davam edərək masanın daxılından köhnə qəzet və jurnallar çıxarıb Mübarizə göstərir, müxtəlif sənədlərlə onu tanış edirdi. Zaman keçdikcə Mübarizin sifət cizgiləri dəyişərək gərilir, həyacanını boğa bilmirdi. Nəbzini tez tez vurur, onu soyuq tər basırdı. Yaranmış gərginliyin aradan qaldırılması üçün

bir qədər fasilə verməyə qərar verdilər. Mübariz fasilə zamanı evlərinə zəng edib, bir qədər gec gələcəyi barədə həyat yoldaşına məlumat verdi. Fidan xanımın xeyirdirmi sualını yarımçıq kəsib, dostlarımla oturmuşam deyib telefonun dəstəyini asdı. Onların söhbəti gecəyarıya qədər davam etdi. Hər kəs müzakirə olunan məsələyə öz fikrini bildirir, gətirdiyi arqumenti əsaslandırmağa çalışırdı. Nəhayət, Əzimov söhbətə son vermək üçün üzünü Mübarizə tutub dedi:

-Mübariz müəllim, sizdən xahiş edirəm müzakirə etdiyimiz məsələlərə diqqətlə yanaşın, bir həftə içərisində öz mövqenizi şəxsən mənə bildirəsiniz. Siz savadlı insansınız və başa düşürsünüz ki, bu məlumatları digər şəxslərlə bölüşmək olmaz. Vəzifə borcumdan irəli gələrək sizi bir daha xəbərdar edirəm.

-Cənab polkovnik-leytenant, məsələnin ciddiliyini tam məsuliyyətimlə dərk edirəm. Söz verirəm, qısa müddət ərzində öz fikrimi şəxsən sizə bildirəcəm.

Onlar xudahafızlaşdılar. Qara eynəkli adamlar Mübarizi şəhərə gətirib, evinin qarşısında avtomobildən düşürüb getdilər. Mübariz mənzilin qapısını açıb içəri daxil olarkən həyat yoldaşı ilə astanada qarşılaşdı. Gecə yarından keçməsinə baxmayaraq Fidan hələ yatmamışdı. O, gödəkcəni soyunmaqda ərinə kömək edib soruşdu:

-Yemək istəyirsən?

-Xeyr, dostlarımla yemişəm.

Mübariz birbaşa yataq otağına yollandı. O, yatağa uzanıb üzünü divara tərəf çevirdi. Fidan onu sözsüz anlayırdı, Mübariz bu hərəkətlə məndən heç nə soruşma demək istəyirdi. Fidan dillənmədən yatağa uzandı.

Mübariz səhər tezdən yuxudan oyanıb adəti üzrə idman etməyə başladı. Yaxşı yatmadığı üçün özünü pis hiss edir, başı ağrıyırdı. O, üzünü tərəş edərkən çənəsindəki ət xal zədələndiyi üçün qan axırdı. Qanaxmanı dayandırdıqdan sonra işə yollandı. Nahar fasiləsindək sənədləri götür-qoy edir, bir yerdə qərar tuta bilmirdi. Mübariz fikirli olduğundan bəzən nə etdiyini özudə anlamırdı. Nəhayət, olub keçənləri təhlil etmək üçün dənizkənarı bulvara yollandı. Hava soyuq olduğundan dəniz kənarında tək-tək insanlar gözə dəyirdi. Kimsənin onu tanımaması üçün gödəkcənin yaxalığını qaldıraraq dənizə tamaşa edirdi.

Mübariz Qərbi Azərbaycanın Göyçə mahalında, fəhlə ailəsində dünyaya göz açmışdı. Onun bir bacısı və iki qardaşı var idi. Uşaqların böyüyü Mübariz, sonra bacısı dünyaya gəlmiş, digər iki qardaşları isə ondan bir neçə yaş kiçik idi. Ailənin sonbeşiyi Azər ilə Mübarizin arasında on iki yaş fərq vardı. Bacısı orta məktəbi bitirdikdən sonra erkən ailə qurub Gəncə şəhərinə köçmüş, Mübariz isə ali məktəbə daxil olmaq üçün Bakı şəhərinə yollanmışdı. O, universitetin birinci kursunda təhsil alarkən azərbaycanlıların Ermənistandan deportasiyasına başlanılmışdı. Vəziyyət qarışıq olduğundan ailəsi ilə daima əlaqə saxlaya bilmir və çox narahat olurdu. Əlaqə saxladığı zaman isə ona bildirirdilər ki, azərbaycanlı əhali işə, uşaqları isə məktəbə buraxılmır, dükən-bazarda onlara heç nə satılmır, əksinə telefon, işıq, su, qaz kəsilir, onların həyat şəraiti dözülməz vəziyyətə gətirilirdi. Bu cür ağır şərait azərbaycanlıların öz vətəninə qaçqın düşməsinə səbəb olmuşdu. Eşitdiyinə görə əhali əmlakını çıxara bilmədiyi üçün dəyər-dəy-

məzə ermənilərə satmağa məcbur olurdu. Çox vaxt ermənilər azərbaycanlı evlərinə əvvəlcə cüzi qiymət qoyur, sonra hədə-qorxu gəlir, bir şey çıxmıyanda ev-eşiyini dağdır, od vurub yandırır dılar. Artıq başqa yol görünmürdü. Beləcə azərbaycanlılar yaşayan rayon və kəndlər bir birinin ardınca boşaldılaraq erməniləşdirilirdi.

1988-ci ilin sonlarından etibarən ailəsi ilə əlaqəsi tam kəsilmişdi. Mübariz dövlət qurumlarına müraciət etsədə Aydın və Azər qardaşları və valideyinlərinin taleyi barədə heç nə öyrənə bilməmişdi. Hökumət rəsmilərinin verdiyi məlumatlara görə, bir çox insanlar kimi onlar da itkin düşmüşdülər.

Mübariz olub keçənləri xatırladıqca qəlbindəki qisas hissi közərir, yavaş-yavaş alovlanırdı. O, çox düşünüb son günlərdə baş verənləri həyat yoldaşı ilə bölüşmək, müzakirə etmək qərarına gəldi. Əlbəttə, başqa cür ola bilməzdi. O, iki yaşlı qızı Leyla və həyat yoldaşı Fidanın məsuliyyətini daşıyırdı. Ona görə də ciddi qərarların birgə alınması çox vacib məsələ idi.

Adi iş günlərindən fərqli olaraq Mübariz evə tez gəlmişdi. Fidan ərinin tez gəlişindən təccüblənmədi. O, son günlərdə Mübarizlə bağlı ciddi olayların baş verdiyinin fərqi deydi. Fidan ərinə yemək təklif edib dedi:

-Sənin çox sevdiiyin yarpaq dolması bişirmişəm, gətirirəm?

-Mən haçandan yarpaq dolması xoşlamışam? Sən bilirsən ki, mən badımcan dolması xoşlayıram, amma bibər dolmasını işdahlə yeyirəm, pomidor dolmasına isə dostlarımı qonaq edirəm.

-Səndə zarafat etməyə vaxt tapdın.

-Allaha şükür nə olub, nə üçün də zarafat etməyim?

-Nə baş verdiyini səndən yaxşı heç kəs bilmir. -Fidanın sifətinə qayğılı təbəssüm çökdü. O, çəpəki baxışlarla ərinə süzüb, üzünə dağılmış saçlarını başının hərəkətilə arxaya atdı.

-Onu düz deyirsən, Fidan. Baş vermiş hadisələri sənə anladacam, ona görə də işdən bir az tez gəlmişəm.

Mübariz yemək masasının arxasında əyləşib, son günlər baş verən hadisələri aramla anlatmağa başladı. Fidan ərinin söhbətinə qulaq asdıqca sifəti haldan hala düşürdü. Sanki Mübarizin polkovnik-leytenant Əzimovun kabinetində yaşadığı anları yaşayırdı. Xəyalında Mübarizin ailəsinin başına gələn hadisələri canlandırır, ona edilən təklifi dəyərləndirməyə çalışırdı. Söhbət gecəyarısından davam etdi. Fidan bulaşmış qabları stolun üstündən yığışdırıb dedi:

-Mübariz, bilirsən mən səni çox sevirəm. Lakin bu məsələ ilə bağlı qərar qəbul etməkdə bitərəf mövqe tutmaq istəyirəm. Çünki, bir tərəfdə mən və qızımız Leyla, digər tərəfdə isə itkin düşmüş ailə və səndən tələb edilən vətəndaş mövqeyi. Müzakirə etdiyimiz məsələ barədə qərar verməyi sənə öhdənə buraxıram. Qəbul edəcəyiniz qərara hörmətlə yanaşacam və dəstəkləməyə hazırım.

-Çox sağol Fidan, sən mənə yaxşı kömək etdin. -Mübariz gülümsündü.

-Mübariz, sən düşünmək üçün nə qədər vaxtın var?

-Həftənin sonuna qədər bir cavab verməliyəm.

-Deməli bir neçə gün vaxtın var, yaxşı düşün, qərarını ver. Həm də qeyd edirəm ki, yapışdığın işi axıra çatdırmaq qabiliyyətinə maliksən və sənə sonsuz dərəcədə inanıram.

Mübariz həftə sonunadək düşünüb yekun bir fikirlə

polkovnik-leytenant Əzimovun yanına getməyə qərar verdi. Fidanın dəstəkləyici fikirləri onu bir qədər ürəkləndirmişdi. O, yaranmış vəziyyəti götür-qoy etmək üçün yataq otağına çəkilib düşünməyə başladı. Mübariz ailəsinin başına gələnləri, işğal altında qalan torpaqları, azərbaycanlıların Ermənistandan qovulmasını, ölkənin iqtisadi-siyasi durumunu nəzərə alaraq, polkovnik-leytenant Əzimovun təklifini müsbət dəyərləndirmək qərarına gəldi. Səhər yuxudan oyanıb bir qədər idmanla məşğul oldu. Səhər yeməyini tamamlayıb, birbaşa polkovnik-leytenant Əzimovun yanına yollandı.

Polkovnik-leytenant Əzimov cari işlərlə məşğul idi. Köməkçi Babayev Mübarizin onun yanına gəlmək istədiyini bildirdi. Əzimov Mübarizin dərhal onun yanına gətirilməsi barədə əmr verdi. Kabinetin qapısı açıldı, Mübariz astanada fərağat vəziyyətdə dayanmışdı.

-Salam, cənab polkovnik-leytenant.

-Salam, Mübariz müəllim. Necəsiniz? Siz lap hərbiçilər kimi salamlşırsınız. Bu müsbət qərar verməyinizə bir işarədir? Mən sizi düz başa düşdüm?

-Cənab polkovnik-leytenant, deyəsən məni qabaqlamağa çalışırsınız.

-Xeyr. Uzun müddət insanlarla işləməyim və intuisiyam belə düşünməyə əsas verir.

-İntuisiyanız sizi aldatmır, müsbət bir qərarla yanınıza gəlmişəm.

-Afərin! Mən sizdən yalnız müsbət və sağlam qərar gözləyirdim və belə də oldu.

Polkovnik-leytenant Əzimov müavini kapitan Abdullayevə zəng edib dedi:

-Mübariz müəllim yanımdadır, xahiş edirəm sizdə gəlin. Sənədləri və əməliyyat planını götürmək yadınızdən çıxmasın. –O, telefonun dəstəyini asdı.

Beş dəqiqə ötməmiş Kapitan Abdullayev qapını açıb içəri daxil olmaq üçün izin istədi:

-Cənab polkovnik-leytenant, gəlmək olar?

-Buyurun, kapitan. Sənədləri gətirdiniz?

-Bəli, cənab polkovnik-leytenant.

Kapitan Abdullayev yazı masasının önündəki kreslodə Mübarizlə üzbəüz əyləşib özü ilə gətirdiyi qovluğun içəri-sindəki sənədləri çıxartdı. O, Əzimovun növbəti əmrini gözləməyə başladı.

-Buyurun, kapitan Abdullayev, xahiş edirəm, əməliyyat planının detalları ilə Mübariz müəllimi tanış edin. Biz ilk olaraq nədən başlamalıyıq?

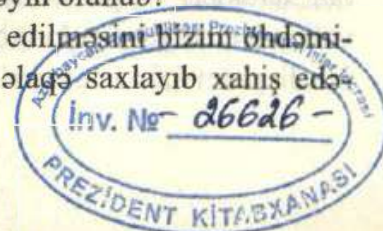
-Cənab polkovnik-leytenant, sizin diqqətinizə çatdırım ki, ilk olaraq cərrahi üsulla Mübariz müəllimin çənəsindəki ət xah götürmək lazımdır. Çünki, yaranın sağalması və əməliyyatın izinin itməsi üçün xeyli zaman lazımdır. Bununla paralel olaraq digər tədbirləri həyata keçirə bilərik.

-Kapitan, cərrahi əməliyyatın keçirilməsi üçün həkim briqadası seçilmişdir?

-Bəli, cənab polkovnik-leytenant. Təcili yardım xəstəxanasına müraciət etdik, tibb elmləri üzrə fəlsəfə doktorları ümumi cərrah Telman Əmirov və anestezioloq Abbas Bağirovu məsləhət gördülər. Əldə etdiyimiz məlumatlara görə hər ikisi öz sahəsinin peşəkarıdır.

-Cərrahi əməliyyatın vaxtı təyin olunub?

-Əməliyyatın vaxtının təyin edilməsini bizim öhdəmizə buraxdılar. Mən həkimlərlə əlaqə saxlayıb xahiş edəcəyəm.

rəm, əməliyyatı növbəti gün həyata keçirsinlər.

Hər üçü birlikdə əməliyyat planının digər detallarını müzakirə etməyə başladılar. Mübariz əməliyyat planına əsasən ilk olaraq fiziki hazırlıq və əlbəyaxa döyüş növləri ilə məşğul olmalı idi. Əlbəyaxa döyüş növləri ilə məşğul olmaq üçün xüsusi hazırlıq keçmiş idmançı-məşqçiyə ehtiyac vardı. Bu sahədə Mübarizin təcrübəsi nəzərə alınmış və ona tərəf-müqabili olmaq üçün ikinci bir idmançı dəvət edilmişdi. Bu idmançı dəfələrlə dünya və avropa çempionatlarının mükəfatçısı olmuşdu. İdmanla yanaşı müxtəlif silahlardan istifadə qaydalarını öyrətmək üçün digər təcrübəli mütəxəssis cəlb olunmuşdu. İntensiv məşqlərin əsas səbəbi hazırlıq prosesinin qısa bir zamanda tamamlanmasından ibarət idi.

Mübarizin işlə bağlı məsələləri rəhbərlik tərəfindən müvafiq qaydada tənzimlənmiş, hazırlıq prosesinə mümkün təsiri aradan qaldırılmışdı. Mübariz hazırlıq prosesinə vicdanla yanaşır, mütəxəssislər tərəfindən verilən tapşırıqları vaxtında və dürüst icra etməyə çalışırdı. Təsdiq olunmuş plana əsasən fiziki hazırlıq və peşəkar vərdişlərin əldə olunması üçün altı ay müddət müəyyən olunmuşdu. Məşqlər səhər saat səkkizdən nahar fasiləsində, iki saat fasilədən sonra axşam saat səkkizədək davam edirdi. Məşqlərin yorucu olmaması üçün fiziki hazırlığın ardınca əlbəyaxa döyüş növləri, sonda isə silahlardan istifadə qaydaları öyrədilirdi.

Artıq üç aylıq məşq prosesi arxada qalmışdı. Mübarizin xarakteri və professional vərdişləri təkmilləşmiş, əvvəlkindən xeyli fərqlənirdi. Çənəsində aparılmış cərrahi əməliyyatın izləri tamamilə itmişdi. Növbəti üç ay üçün

təsdiq olunmuş əməliyyat planının detalları bir daha müzakirə olunub, bir sıra dəyişiklik edildi. Mübariz yeni plana əsasən nahar fasiləsində idmanla məşğul olmalı, professional vərdişlərini dahada təkmilləşdirməli, nahar fasiləsindən sonra isə gömrük buraxılış məntəqələrindən birində təcrübə keçməli idi. Belə qərara alınmışdı ki, bu təcrübə hava limanında həyata keçirilsin. Mübariz gömrük buraxılış məntəqəsində bir həftə təcrübə keçdikdən sonra bunun nə qədər düzgün qərar olduğunu anlamışdı. Bu təcrübə insanların psixologiyasını anlamaqda ona kömək etməklə yanaşı, həm də baş verən hadisələrə və ətrafa qarşı diqqətli olmağı öyrədirdi. İş günü ərzində yüzlərlə müxtəlif xarakterli insanlarla təmasda olurdu. Hətta adi iş günlərinin birində incəsənət əsərlərinin respublikadan çıxarılmasının qarşısını almışdı. Bir nəfər xarici vətəndaşın nəzarət xidmətindən keçən zaman özünü şübhəli aparması onun diqqətini çəkdi. O, yaxınlaşıb baqajı baxış üçün təqdim etməsini əcnəbi vətəndaşdan xahiş etdi. Şübhəli şəxs ingilis dilində Mübarizi başa düşmədiyini bildirdi. Onun ingilis dilində yaxşı danışmağını hiss edən Mübariz söhbəti ingilis dilində davam etdirib dedi:

-Xahiş edirəm, əşyalarınızı və çamadanı baxış üçün təqdim edəsiniz.

-Mənim bir çamadanım var. İçərisində paltar və şəxsi əşyalardan başqa heç nə yoxdur. Qanunla qadağan olunmuş heç nə aparmıram. -Əcnəbi vətəndaş bildirdi.

Mübariz təlimata əsasən baş verənlər barədə şöbə rəisinə məlumat verib, həmin şəxsin baqajına baxış keçirilməsi üçün hal şahidləri ilə birlikdə müvafiq otağa apardı. Nəticədə, kətan üzərində yağlı boya ilə işlənmiş, dörd

yerə qatlanmış və çamadanın dibində gizlədilmiş iki ədəd rəsm əsəri tapılaraq müsadirə edilmiş, həmin şəxs isə inzi-bati qayda da cərimə olunaraq azad edilmişdi. Gömrük məntəqəsinin rəhbərliyi polkovnik-leytenant Əzimovun ünvanına məktub göndərməklə yanaşı, Mübarizə təşşəkür etmişdi. Bu hadisə Mübarizdə ruh yüksəkliyi yaratmış və daha əzmlə çalışmağa sövq etmişdi. O, ötən dövrdə göm-rük işinin incəliklərinə yiyələnmiş və bu sahədə xüsusi təcrübə qazanmışdı.

Altı aylıq hazırlıq prosesi arxada qalmışdı. Mübariz uzunmüddətli səfərə hazırlaşdı. Nəhayət, müəyyən olunmuş vaxt çatdığı üçün o, Macarıstanın paytaxtı Budapeşt şəhərinə yola düşdü.

***

Rusiyanın cənub sərhədlərində yerləşən gömrük bura-xılış məntəqəsində gərgin iş davam edirdi. Həmişə olduğu kimi normadan artıq mal keçirmək istəyən şəxslər qarışıq-lıq salır, gömrük əməkdaşlarını çaşdırmağa, qanun pozun-tusuna yol vermədiklərinə inandırmağa çalışırdılar.

Növbə rəisi iş otağında quraşdırılmış monitor vasitəsi-lə baş verənləri izləyirdi. Bir nəfər qadının xüsusi canfə-şanlıq etməsi onun diqqətini çəkmişdi. O, hadisələrin cərə-yan etdiyi sahəyə gəlib, qadını izləməyə başladı. Qadın diqqəti cəlb etməmək üçün özünü sakit aparmağa çalışır, amma buna nail ola bilmirdi. Növbə rəisi ona yaxınlaşıb müraciət etdi:

-Xanım, xahiş edirəm, mənimlə gedəsiniz.

-Hara?

-Sizin əşyalarımıza baxış keçirmək istəyirik.

-Bunun üçün bəyəm harasa getmək lazımdır? Buyurun mən çamadanımı açıram yerində yoxlayın. -Qadın çama-danı açıb boşaltmağa başladı.

Qadının getmək istəməməsi və əşyalarını tələsik orta-ya tökməsi ona olan şübhələri bir qədərdə artırdı. Növbə rəisinin təkid etməsinə baxmayaraq qadın yerindən tərpən-mək istəmir, müqavimət göstərməyə çalışır, yaxınlıqdakı insanlardan dəstək almaq istəyirdi.

Bu mənzərəni görən bəzi insanlar ona dəstək verməyə çalışır, qadından nə istəyirlər deyə, öz aralarında mızıldan-ırdılar. Növbə rəisi əlindəki rabitə vasitəsilə məlumat verdikdən sonra gözləməyə başladı. Bir qədər keçməmiş iki qadın əməkdaş növbə rəisinə yaxınlaşdı. Onlar qadının əşyalarını yığışdırıb şəxsi baxış üçün nəzərdə tutulmuş otağa apardılar. Gömrük əməkdaşları qadının etirazlarına baxmayaraq onun üst-başını axtarırdılar. Qadının üzərin-dən salafan paketə bükülmüş narkotik vasitə tapılmışdı. Hadisənin bu formada bitməsinə gözləməyən aciz, çarəsiz qadın gömrük işçilərinə yalvarmağa başladı:

-Ərim vəfat edib. Üç uşağım var, onları dolandıra bil-mirəm. Xahiş edirəm məni buraxın. Ömürümün sonuna qədər sizə dua edəcəm. Bir daha belə qanunsuz işlərlə məşğul olmayacam.

Gömrüyün əməkdaşları qadının yalvarışlarına məhəl qoymadan vəzifə təlimatlarına uyğun olaraq akt tərtib edib, sənədləşmə işlərini tamamladılar. Qadın yalvarışın bir fayda verməyəcəyini anlayıb, tərzini dəyişməyə məc-bur oldu.

-Xahiş edirəm məni rəisin yanına aparın vacib məlu-mat vermək istəyirəm. -Qadın diz üstə çöküb yalvarırdı.

Əməkdaşlar qadının diz üstə çökdüyünü görüb idarə rəisinə qadının onunla görüşmək istəyi barədə məlumat verdilər. İdarə rəisi bir qədər fikirləşib qadını qəbul etməyə razılıq verdi. Qadın əməkdaşların müşayiətilə rəisin kabinetinə yollandı. O, kabinetə daxil olmamışdan əvvəl divara bərkidilmiş ingilis və rus dillərində «Növbə Rəisi Balayan Aşot Nersesoviç» sözləri yazılmış şüşə lövhəyə nəzər saldı.

-Cənab rəis, xahiş edirəm, göstəriş verin bizi tək buraxsınlar. Sizə vacib məlumat vermək istəyirəm.

-Vacib məlumatı əməkdaşların yanında vermək olmaz?

-Mən sizinlə üzbəsurət danışmaq istəyirəm.

-Buyurun. -Rəis əməkdaşların otağı tərk etməsi barədə göstəriş verdi.

Qadın bir qədər düşünüb, fikirini cəmləşdirdikdən sonra sözə başladı:

-Cənab rəis, sizin kabinetə daxil olmamışdan əvvəl, qapının üzərinə bərkidilmiş lövhəyə nəzər saldım. Bilirəm ki, milliyyətçə ermənisiniz. Diqqətinizə çatdırım ki, mənim ana babam erməni olub, ümumiyyətlə belə götürsək məndə erməni, tacik və əfqan qanı vardır. Ana tərəfdən bəlkədə biz qohumuq. -Qadın zarafat etməyə səy göstərdi.

-Sizin verəcəyiniz vacib məlumat bundan ibarətdir? Buna görə mənimlə görüşməyə can atırdınız? -Növbə rəisi qadının yersiz zarafatına kinayə ilə gülümsəndi.

-Cənab rəis, əlbəttə, buna görə görüşmək istəməmişəm, bunları söz gəlişi dedim. Görüşmək istəməyimin əsas məqsədini indi sizə açıqlayacam.

Qadın söhbət etdikcə əl çantasından bəzi sənədlər çı-

xarıb rəisə təqdim edir, faktları əsaslandırmağa çalışırdı. Onların söhbəti yarım saata yaxın davam etdi. Rəis qadının sözlərinə və təqdim etdiyi sənədlərə inanmışdı. O, bütün məlumatların yazılı surətdə təqdim olunmasını qadından xahiş etdi. Qadın qonşu otaqda bildiyi faktları kağıza köçürüb əlindəki sənədləri əlavə etdi. O, sənədləri rəisə təqdim edib dedi:

-Cənab rəis, mən hesab edirəm sizə verdiyim məlumat etdiyim qayda pozuntusundan daha üstündür. Ona görə də xahiş edirəm, mənim haqqımda heç bir cəza tədbiri görmədən azad edəsiniz.

Balayan bir qədər fikirləşib qadının kontakt məlumatlarını götürdükdən sonra tapılmış mal müsadirə olunmaqla onun azad olunması barədə göstəriş verdi. Balayan həftə sonu Baş idarədə keçiriləcək iclasda qadının verdiyi ifadə barədə ətraflı məlumat vermək qərarına gəldi.

Balayan həftə sonu keçiriləcək iclasda iştirak etmək üçün hazırlıq görmüş, bir neçə səhifəlik çıxış hazırlamışdı. Əcnəbi qadının verdiyi məlumata və bununla bağlı görüləcək əks tədbirlərə geniş yer vermişdi. O, hazırladığı məruzəni həftənin beşinci günü bir daha nəzərdən keçirib, bəzi düzəlişlər etdikdən sonra tamamladı.

Şənbə günü iclasa qatılmaq üçün baş idarəyə yollandı. Balayan idarəyə çatarkən artıq xeyli əməkdaşın toplandığını gördü. O, köhnə tanışlarla salamlaşır, nəzakətlə hal-əhval tuturdu. Ön sıraların birində yer seçib əyləşdi. İclasda qatılmış əməkdaşlar öz yerlərini tutub iclasın başlamasını gözləyirdilər. Nəhayət Baş idarə rəisi və müavinlər iclas zalına daxil oldular. Rəis gətirdiyi sənədləri masanın üzərinə düzüb iclası açıq elan etdi. O, adəti üzrə giriş nitqi

söyləyib sıra ilə struktur rəhbərlərinə söz verməyə başladı. İclas üç saatdan artıq davam etməsinə baxmayaraq Balayana söz verilməmişdi. Bu hamı kimi Balayan üçündə çox təəcüblü idi.

Gündəlikdə duran məsələlər müzakirə olunduqdan sonra iclas bağlı elan olundu. Əməkdaşlar yavaş-yavaş iclas zalını tərk edirdilər. Balayan yerində oturub çaş-baş qalmış və nə qərar verəcəyini müəyyən etməmişdi. Bu zaman rəisin köməkçisi ona yaxınlaşıb dedi:

-Aşot Nersesoviç, rəis xahiş etdi ki, onun yanına gəlsiniz.

-Çox sağ olun indi gedərəm. -Balayan yerindən qalxıb uzun dəhlizdən keçərək sol tərəfə dönüb rəisin kabinetinə yollandı. Kabinetin qapısı açıq qalmışdı. Rəis televizora baxırdı. O, kənarda dayanıb icazə üçün rəisə müraciət etdi:

-Vladimir Vladimiroviç, gəlmək olar?

-Buyurun, Aşot Nersesoviç, mən köməkçidən xahiş etdim ki, sizi yanıma dəvət etsin.

-Vladimir Vladimiroviç, onsuzda yanınıza gələcəkdim, vacib bir məsələ barədə məlumat vermək istəyirəm.

-Aşot Nersesoviç, istəklərimiz üst-üstə düşür, mən də vacib bir məsələ barədə sizə məlumat vermək istəyirəm. İlk olaraq siz başlayın.

Balayan iclas üçün hazırladığı çıxışın qısa xülasəsini rəisə danışdı. Əcnəbi qadının verdiyi məlumatı xüsusi olaraq vurğulayıb hazırladığı əməliyyat planı barədə ətraflı məlumat verdi. Rəis ona sonadək diqqətlə qulaq asıb çıxışını tamamladıqdan sonra dedi:

-Aşot Nersesoviç, öz postunuzda səmərəli və vicdanla xidmət etdiyinizə görə təşəkkür edirəm, lakin mən sizi

başqa bir məsələ ilə əlaqədar dəvət etmişəm. Xahiş edirəm bu məktubda yazılanlarla diqqətlə tanış olasınız. -Rəis əlində tutduğu konverti Balayana uzatdı.

Balayan konverti alıb gözdən keçirdi. Məktub Ermənistan Respublikasından daxil olmuşdu. Məktubda qeyd olunurdu ki, «Narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə agentliyi» yaradılmış və agentlikdə çalışmaq üçün xarici dil bilən, bu sahədə təcrübəsi olan əməkdaşlar axtarılır. Son olaraq xahiş olunurdu ki, Rusiya Federasiyasının gömrük orqanlarında çalışan erməni əsilli əməkdaşlara bu barədə məlumat verilsin və onların işə cəlb olunmasında müvafiq köməklik göstərsin. Balayan məktubu geri qaytarıb dedi:

-Vladimir Vladimiroviç, belə başa düşürəm siz məndən yaxa qurtarmağa çalışırsınız, bunu sizdən gözləmədim.

-Aşot Nersesoviç, əsla yox. Siz əvəzolunmaz və nümunəvi əməkdaşlarımızdansınız. Xahiş edirəm məktubun üzərindəki tarixə diqqət yetirin. Məktub idarəyə altı ay bundan əvvəl daxil olub, sizi itirmək istəmədiyimiz üçün gözləmişik. Lakin sizin vətənə dönmək arzunuzu və yeni agentlik yaradıldığını nəzərə alıb orada daha faydalı ola biləcəyinizi düşünürəm. Sizin agentliyin rəhbərliyində təmsil olunmağınızı tövsiyə etmiş və müsbət xasiyyətəmə hazırlamışıq.

-Vladimir Vladimiroviç, mən bu təklif barədə düşünə bilərəm, yoxsa məsələ artıq həllini tapmışdır?

-Xeyir, sizin qərarınız olmadan məsələ həllini tapa bilməz. Əlbəttə, düşünün, ancaq heç kimlə məsləhətləşməyin. Çünki ətrafdakı insanların rəyi həmişə çaşqınlıq yaradır.

Bildiyim qədər sizin buralarda qohumlarınız yoxdur, özünüzdə subaysınız, yerdə qalanların isə elə bir əhəmiyyəti yoxdur.

-Vladimir Vladimiroviç, düz deyirsiniz. Məni babamla nənəm böyüdüb, onlar dünyalarını dəyişdikdən sonra tək qalmışam. Başqa qohumlarım yoxdur, özüm də subayam. Tezliklə evlənəcəyim barədə sizə söz verirəm .

-Aşot Nersesoviç, bir məsələni qeyd etməyi özümə borc bilirəm. Müsbət qərar verəcəyiniz halda bir həftədən sonra avropa ölkələrindən birinə ixtisas artırma kurslarına yollanacaqsınız. Altı aylıq kursu bitirdikdən sonra yeni işə başlamaq üçün birbaşa İrəvan şəhərinə yola düşəcəksiniz. Mən indidən sizə yaxşı yol arzu edirəm.

-Vladimir Vladimiroviç, çox sağolun. Bir haldakı belə məsləhət görürsünüz onda siz deyən olsun, mən getdim təhvil-təslim işlərinə hazırlaşım.

Hər ikisi ayağa qalxıb mehribancasına görüşüb xudahafızlaşaraq ayrıldılar. Balayan evə çatana qədər qərarını götür qoy etdi. Nə etmək olar, bəlli bir səviyyəyə çatdıqdan sonra vətənə də xidmət etmək lazımdır. İndiki işimlə təklif olunan mövqeni əldə etmək üçün ən azı on il çalışmalıyam. Yerində və zamanında olunmuş təklifdir. Bəlkədə ömrümün sonunadək mənə belə təklif gəlməyəcək, ona görə də ələ düşmüş fürsəti dəyərləndirmək lazımdır. O bir daha düzgün qərar verdiyini düşünüb özünü sakitləşdirdi.

***

Moskvadan havaya qalxmış təyyarə Budapeştin Ferensa Lista beynəlxalq hava limanında eniş etdi. Təyyarə dayanacağı yerləşdikdən sonra Balayan çantasını götürüb

çıxışa yollandı. Baqajı götürmək, pasport nəzarətindən keçmək bir saata yaxın vaxt apardı. Nəhayət, küçəyə çıxıb taksiyə əyləşdi. Əlindəki ünvanı taksi sürücüsünə göstərərək onu mehmanxanaya aparmasını xahiş etdi. Balayan taksinin pəncərəsindən ətrafa baxır, dodaqaltı zümrümə edirdi. Nəhayət, mehmanxanaya çatdılar. O, mehmanxanaya daxil olub ikinci mərtəbədə onun üçün bron edilmiş otağa qalxdı. Dörd ulduzlu mehmanxana olmasına baxmayaraq otaq səliqəli və komfortlu idi. O, çamadanı açaraq paltarlarını səliqə ilə asıb əşyalarını yerləşdirdi. Sonra duş qəbul etmək üçün vanna otağına keçdi. Yuyunduqdan sonra saçını qurulayıb güzgünün önündə bir qədər özünə tamaşa etdi. Gicgahında ağarmış saçlar görsənirdi. Balayanın otuz yaşı yaxınlarda tamam olmuşdu. O, Ermənistanda anadan olmuş, hərbi xidməti Rusiyanın cənubunda keçmişdi. Ali məktəbi bitirdikdən sonra əmək fəaliyyətinə başlamışdı. Hərbi xidmətdən sonra qalib işləməsinin əsas səbəbi onu böyüdüb həddi buluğa çatdıran nənəsi ilə babasının dünyalarını dəyişməsi olmuşdu. Onlardan başqa Balayanın kimsəsi yox idi. Çünki babası onu uşaq evindən götürmüşdü. Balayanın on yaşı olanda uşaq evindən götürüldüyünü bilmişdi. Bütün bunlara baxmayaraq o, babası ilə nənəsini çox sevirdi.

***

Mübariz mehmanxananın foyesində masanın üzərindəki jurnalları vərəqləyir, diqqətlə ətrafı müşahidə edirdi. O tanınmamaq üçün zahiri görünüşündə kosmetik dəyişiklik etmiş, gözünə qara eynək taxmış və hava limanından mehmanxanayadək Balayanı izləmişdi. İndi də onun meh-

manxanadan çıxmasını gözləyirdi. Nəhayət, Balayan foyedə göründü. O, şəhərin planını götürüb avtobus dayanacağına yollandı.

Balayan şəhərlə tanış olmaq üçün bilet alıb turistlər üçün nəzərdə tutulmuş qırmızı xəttlə hərəkət edən avtobusa mindi. Avtobusun ikinci mərtəbəsində özünə uyğun yer seçib əyləşdi. Bələdçinin verdiyi qulaqcığı lazımı dalğaya kökləyib dinləməyə başladı. Mübariz onun arxasında oturub izləməyə davam edirdi. Növbəti dayanacaqda turist xanım Balayana yaxınlaşıb, yanında boş qalmış oturacaqda əyləşmək üçün nəzakətlə izin istədi:

-Bu oturacaq boşdur? Oturmaq olar?

-Bəli, xanım. Boşdur, buyurun, əyləşin.

Xanım əyləşib qulaqcığı yerinə taxdı. Dil seçimi etmək üçün barmaqlarını öndəki oturacağın arxasına bərkidilmiş panelin üzərindəki düymələrdə gəzdirməyə başladı. Bir şey alınmadığını görüb qulaqcığı çıxarıb kənara atdı. Gözucu Balayana baxıb gülümsündü.

-Alınmadı? İcazə verin sizə kömək edim. -Balayan əlini qulaqcığa uzatdı.

-Kömək ediləsi bir durum yoxdur. İşləmədi. -Xanım bir daha gülümsündü.

-Gözləyək, oturacaqlar boşalanda yerimizi dəyişərik. Mənim qulaqcığımdan istifadə edə bilərsiniz, -Balayan qulaqcığın bir tərəfini xanıma uzatdı.

-Xeyr, lazım deyil. Düz buyurursunuz, bir azdan yerimi dəyişərəm.

Hər ikisi sakit bir tərzdə ətrafa tamaşa edir, əllərindəki fotokamera ilə xoşa gələn mənzərələrin şəkilini çəkirdilər. Ön oturacaqda əyləşmiş orta yaşlı qadınla kişi yerlərindən

qalxıb çıxışa yollandılar. Balayan fürsətdən istifadə edib cəld hərəkətlə digər turistləri qabaqlayıb boşalmış oturacaqda əyləşdi. Arxaya çevrilib qadını yanına dəvət etdi.

-Xanım, buyurun əyləşin. Xahiş edirəm, qulaqcığı götürməyi unutmayın.

-Çox sağ olun, minnətdaram. -Xanım Balayanın təklif etdiyi oturacaqda əyləşdi.

-Gəlin tanış olaq, mənim adım Aşotdur.

-Mənim adım isə Luizadır.

Hər ikisi bir-birinə əl uzadıb mehribancasına görüşdülər. Luiza ortaboylu, güləruz və gözəl bir xanım idi. O, çox uyumlu, ağ rəngli, qısaqol köynək və şort geyinmişdi. Qarabuğdayı olduğu üçün ağ rəng ona çox yaraşır. Balayan tünd rəngli köynək və cins şalvar geyinmişdi. O, əvvəlcə Luizanın, sonra isə öz geyiminə baxıb dedi:

-Luiza, siz qarabuğdayı olduğunuz üçün ağ rəngli geyimlərə üstünlük verirsiniz, mən isə ağbəniz olduğum üçün tünd rəngli geyimləri sevirəm. Məni düzgün başa düşün. Bütün varlığımınla rasizmə qarşıyam, sözgəlişi dedim. Hər ikimizdə çox gözəlik. Elə deyilmi?

-Tamamilə doğrudur, həqiqətən də siz yaraşığı bir bəysiniz, -Luiza zarafata zarafatla cavab verdi.

Hər ikisi bir birinə baxıb gülümsədilər. Onların arasında yaxşı bir ünsiyyət yaranmaqda idi. Mübariz qulaqlarına yerləşdirdiyi kiçik aparat vasitəsilə onların danışmalarına qulaq asır, hərəkətlərini diqqətlə izləyirdi. Avtobus Dunay çayının sahili ilə hərəkət edirdi. Sürücü növbəti dayanacaqda beş dəqiqəlik fasilə elan edib bildirdi ki, turistlər əlavə bilet almadan, avtobus biletlərilə sahilə yan almış qayığa minə bilərlər. Bir sözlə avtobus üçün alınmış bilet

qayıq gəzintisi üçün keçərlidir. Turistlərin bir qismi avtobusu tərk edib qayığa doğru yollandılar. Luiza yerindən qalxıb onlara qoşuldu. Balayan özündən asılı olmayaraq ətalətini saxlaya bilməyib Luizanın arxasınca addımladı. Hər ikisi qayığa minib yanaşı əyləşdilər. Mübariz münasib yer seçib onları izləməyə davam edirdi. Beş dəqiqədən sonra avtobus dayanacaqdan, qayıq isə sahilə aralandı. Qayıq getdikcə sürətini artırır, suyu yararaq irəli şığıyır. Luiza qayığın hərəkəti nəticəsində yaranmış köpüklü dalğalara tamaşa edirdi. Səmada qağayılar uçur, yem tədarükü etmək üçün arada suya baş vururdular. Çayın suyu şəffaf olduğu üçün balıqlar görsənirdi. Balayan qəflətən elektrik cərəyanı vurmuş kimi dik atıldı. Qayıqdakıların diqqəti onun üzərinə yönəldi. Hətta gülənlər belə tapıldı. Luiza təəccüblə ona baxıb soruşdu:

-Nə baş verdi, Aşot? Siz nə üçün qorxdunuz?

-Qorxmadım. Çantamı unuttum, avtobusda qaldı. Sənədlərim və portmanatım çantada idi.

Bu xəbər Luiza ilə yanaşı digər turistləridə narahat etdi. Onlar təəssüf hissi ilə başlarını yelləyib bir-biri ilə dərdləşir, bəziləri isə Balayanı məsuliyyətsizlikdə qınayırdı. Əlbəttə qərribir ölkədə sənədləri itirməyin nə olduğunu hamı yaxşı başa düşürdü. Qayığa bir anlıq sükut çökdü. Luiza bu hadisənin baş verməsində özünü günahkar hiss etdirdi. İlk olaraq o dilləndi:

-Biz nə üçün sakit əyləşmişik? Çantamı tapmaq üçün nəsə bir tədbir görmək lazımdır.

-Mən elə o barədə fikirləşirəm, görüm sənədlərin tapılması üçün nə etmək olar. -Aşot başını qaldırmadan fikirli halda cavab verdi.

-Aşot, siz ilk olaraq bu barədə qayığın kapitanına məlumat verin, yəqin onlar sizə bir yol göstərərlər. Mənə elə gəlir ki, avtobusla qayıq bir mərkəzdən idarə olunur, ona görə də bir biletdən hər ikisi üçün keçərlidir.

-Luiza, çox məntiqli yanaşmadır. Siz düz vurğuladınız, indi kapitana yaxınlaşın bu barədə məlumat verərim.

Balayan yerindən qalxıb asta addımlarla kapitan oturduğu kabinəyə yollandı. O, izin istəyib içəri daxil oldu. Baş vermiş hadisəni anladığına görə ona kömək etmələrini xahiş etdi. Kapitan Balayanı dinlədikdən sonra kabinədə quraşdırılmış rəqs vasitəsilə baş vermiş hadisə barədə mərkəzi ofisə məlumat verdi. Sonra Balayana narahat olmaması üçün bir sıra tövsiyələr verib keçib yerində oturmasını xahiş etdi. Balayan yerində əyləşib gözləməyə başladı. Qayıqda sakitlik hökm sürürdü. Hamının gözü kapitana dikilmişdi. Bir müddət keçdikdən sonra kapitana çantanın tapılması barədə məlumat daxil oldu. O, Balayana yaxınlaşdı və dedi:

-Sizi təbrik edirəm, çantanız və sənədləriniz tapıldı. Sahildə avtobus dayanacağındakı bələdçidən götürə bilərsiniz. Siz çox şanslı insansınız. Bir daha təbrik edirəm.

-Minnətdaram, çox sağ olun. -O, kapitanın əlini sıxdı.

Xoş xəbər qayıqda əyləşmiş turistlərin gurultulu alqışlarına səbəb oldu. Turistlərin əhvalı yüksəlmiş və qayıqda bir canlanma yaranmışdı. Çantanın tapılmasına Balayandan çox Luiza sevinir, sanki çiyindən ağır yük götürülmüşdü. Qayıq sahilə yan alıb dayandı. Balayan və Luiza qayıqdan düşüb sahilə bələdçini tapıb çantanı ondan götürdülər.

-Təbrik edə bilərsiniz, bu gün mənim ikinci doğum

günümdür. –Balayan əlindəki çantanı başı üzərinə qaldırıb yelləyərək zarafat etdi.

-Təbrik edirik. -Luiza və bələdçi xorla dilləndilər.

Balayan çantanı açıb yoxladı, sənədlər və portmanat yerindəydi. Onlar söhbət edərək çayın sahilindən aralanıb avtomobil kirayələmə məntəqəsinə yollandılar.

-Luiza, siz neçə gün istirahət etməyi planlaşdırırsınız?

-Aşot, sizin ikinci doğum gününüzü nəzərə alsaq on beş gün. Nə etmək istəyirsiniz? Əgər avtomobil kirayələmək istəyirsinizsə mən sizə maddi və mənəvi dəstək verməyə hazırım.

-Çox sağ olun, mənəvi dəstəyiniz yetər.

Balayanın etirazlarına baxmayaraq, Luiza avtomobilin kirayə haqqının yarısını ödədi. Luizanın sürücülük vəsiqəsi olmadığına görə avtomobil Balayanın adına sənədləşdirildi. Onlar avtomobilə əyləşib Luiza yaşayan mehmanxanaya yollandılar. Balayan avtomobili mehmanxananın qarşısında saxlayıb Luizanın düşməsinə kömək etdi. Hər ikisi avtomobilin yanında dayanıb bir-birinə tamaşa edir, sanki ayrılmaq istəmirdilər. Balayan araya çökmüş sükutu pozub dedi:

-Luiza can, sizi restorana şam yeməyinə dəvət edirəm. Etiraz etmirsinizsə sənədlərin tapılmasını restoranda birlikdə qeyd edirik.

-Aşot can, dəvətinizi məmnuniyyətlə qəbul edirəm. Restoran seçimi isə sizə həvalə olunur.

-Baş üstə! -Balayan əlini başına doğru apardı. -Axşam saat yeddi radələrində arxanızca gələcəm xahiş edirəm, hazır olun. Mən gözləməyi xoşlamıram. –Balayan saçlarını tumarlayaraq gülümsündü.

Onlar xudahafizləşmədən ayrıldılar. Mübariz taksidə əyləşib onları izləyir, sakit bir şəkildə danışığlarına qulaq asırdı. O, Balayanı mehmanxanaya ötürdükdən sonra avtomobil kirayəsi məntəqəsinə yollandı.

Mübariz Luiza yaşayan mehmanxananın foyesində oturub qəhvə sifariş etmişdi. O, masanın üzərindəki jurnalları vərəqləyir, Balayanın gəlişini gözləyirdi. İlk olaraq Luiza foyədə göründü. Bir neçə dəqiqə keçməmiş Balayan da gəlib çıxdı. Balayanla Luiza avtomobilə əyləşib yola düşdülər. Mübariz onları yenidən izləyirdi.

Balayan avtomobili olduqca sürətlə idarə edirdi. Luiza narahat olsada bürüzə verməməyə çalışırdı. Mübariz onlardan geri qalmır, lakin ehtiyatı əldən vermək istəmirdi. Narın yağışdan sonra şinlərin sürüşmə ehtimalı çox yüksək idi. Balayan idarə edən avtomobilin kəskin döngələrdə sürüşdüyü arxadan aydın şəkildə görsənirdi. Onlar xeyli yol qət edib şəhərdən kənardə, meşənin ortasında yerləşən restorana gəldilər. Luiza Balayanla iki nəfərlik masa arxasında əyləşib ofisiantın yaxınlaşmasını gözləyirdilər. Mübariz «qonaqlarından» iki masa kənardə əyləşmişdi. O, üç gün öncə bu restoranda olmuş və onun iyirmi dörd saat işlədiyini bilirdi. Axşam saatlarında bir kişi və bir qadın müğənni ilə yanaşı aparıcı və orkestr fəaliyyət göstərirdi. Restoranda Avropa mətbəxinin bütün təamlarından dadmaq olardı. Mübariz və «qonaqları» sifariş verdikdən sonra gözləməyə başladılar. Balayan ilə Luiza arasında çantanın tapılma hadisəsi yenidən müzakirə obyektinə çevrilmişdi.

Luiza gülümsəyərək dedi:

-Aşot, səni bilmirəm, mən çox narahat olmuşdum.

-Luiza can, çox sağ ol. Əlbəttə mən sənənin narahatlığını dəyərləndirirəm, amma məndən çox narahat ola bilməzdin, çünki mənim çantam itmişdi. Üstəlik bütün sənədlərim çantada idi.

-Aşot, nə üçün sənədləri özünə götürürsən, mehmanxanada saxlamırsan?

-Luiza can, illər uzununu xarakterim belə formalaşmış başqa cür hərəkət edə bilmirəm. Bütün sənədlərim indi də çantamdadır. Çalışacam eyni səhv ikinci dəfə təkrarlanmasın.

-Qorxmırsan yenidən itirərsən?

-Luiza, səni kimi dostu olan insan qorxar? –Balayan zarafat edərək söhbəti dəyişmək istəyirdi. O, Luizanın əlinə nə yüngül toxunub güldü.

Mübariz onların arasında baş verən söhbətə qulaq asdığı üçün deyilənlərin hamısını eşitmişdi.

-Deməli, sənədlərinin hamısı yanındadır. -Mübariz öz-özünə mızıldandı.

Nəhayət, sifariş olunmuş yeməklər gətirildi. Mübariz alkoqollu içki sifariş etməmişdi. Lakin Balayanla Luizanın masasına yarım litrlik vodka qoyulmuşdu. Balayan ilk olaraq yüz qram vodka içib yeməyə başladı. O dayanmadan söhbət edir, içki qəbul edərək yeyir, Luizanı əyləndirməyə çalışırdı. Üç saatdan artıq zaman keçmiş, restoranda olan qonaqların əhvalı dəyişmişdi. Balayan vodkanı tam içib qurtardığı üçün əlavə sifariş vermişdi. Luiza ona mane olmağa çalışırdı.

-Aşot, kifayətdir. Durmaq lazımdır, sən yavaş-yavaş danışığımı itirirsən.

Bir qədər keçdikdən sonra Luiza ofisiantı çağıraraq he-

sabı ödəmək istədiyini bildirdi. Ofisiantın təqdim etdiyi çekə baxıb hesabı ödədi. Luiza Balayanı güclə restorandan çölə çıxartdı. O, avtomobil idarə edə bilmirdi. Balayan adekvat olmadığına görə kirayə olunmuş avtomobilə minməyib, taksiyə əyləşdilər. Taksi sürətlə şəhərə doğru şü-tüyürdü. İlk olaraq Luizanı mehmanxanada buraxıb, yollarına davam etdilər. Səhər tezdən başlamış narın yağış hələ də davam edirdi. Sərt döngələrdən keçərkən taksinin arxa şinləri gah sağa, gahda sola doğru sürüşürdü. Mübariz ehtiyatı əldən verməməyə çalışır, izlədiyi taksidən iki, üç yüz metr arxada gedirdi. Qəflətən əyləncə səsi ilə müşayiət olunan gurultulu, cingiltili, qarışıq bir səs eşidildi. Mübariz yol-nəqliyyat hadisəsi baş verdiyini anlayıb, sürəti artıraraq hadisə yerinə çatdı. Taksi idarəetməni itirib sürüşərək böyük küknar ağacına çırpılıb çevrilmişdi. Balayan və sürücü çevrilmiş avtomobildən bir neçə metr kənara düşmüşdülər. Yolda kimsə görsənmişdi. Mübariz avtomobildən düşüb qəza keçirmiş şəxslərin nəbzlərini yoxladı. Aşot Balayan və sürücü yerində keçinmişdi. O, Balayanın çantasını götürüb hadisə yerindən uzaqlaşdı.

***

Mübariz idarə etdiyi avtomobili restoranın həyətinə park etdi. O, şəxsi əşya və paltarlarını götürüb Balayanın kirayə etdiyi avtomobilə əyləşib onun yaşadığı mehmanxanaya yollandı. Mübariz izi itirmək üçün iki gün əvvəl öz yaşadığı mehmanxanadan çıxmış, diqqəti cəlb etməmək üçün hava limanında gecələyirdi. Nəhayət, Balayan yaşadığı mehmanxanaya çatdı. İçəri daxil olub qarşısına çıxan xidmətçilə salamlaşdı. Heç nə olmamış kimi qapını açıb «öz otağına» daxil oldu. Mübariz gətirdiyi əşya və paltar-

ları yerləşdirib, çarpayının üstünə uzandı. O, bu gün yaşanarlardan kədərlənsədə bəxti gətirmiş, mərkəzin onun qarşısında qoyduğu ilk hədəfə çatmışdı. Sanki çiyinindən ağır yük götürülmüşdü. O, olub-keçənlər barədə fikirləşərək xəyala daldı.

Xəyallar onu çox uzaqlara, uşaqlıq illərinə aparmışdı. Mübariz məktəbdə yaxşı oxuyan və çalışqan şagirdlərdən hesab olunurdu. Təkcə oxumaqla kifayətlənmir, məktəbin ictimai həyatında fəal iştirak etməyə çalışırdı. Divar qəzetinin buraxılması, idman yarışları, viktorina və dərnlərlərin təşkilində yaxından iştirak edirdi. Bütün bunlarla yanaşı şahmat oynamağı çox sevirdi. Hətta çənəsindəki ət xalı nəzərdə tutaraq ona «Xallı Qrossmeyster» ləqəbi vermişdilər.

Rayon səviyyəsində müxtəlif idman yarışları təşkil edilirdi. Məktəblilər yarışlara qatılıb bacarıqlarını nümayiş etdirir, mükafat və kubokları qazanmağa çalışırdılar. Mübariz öz məktəblərini şahmat yarışlarında təmsil edirdi. Şahmat üzrə rayon birinciliyinə start verilmişdi. Heç kimin gözləmədiyi halda yarışların beşinci gününü Mübariz finala yüksələ bilmiş və Aşot Balayan adlı bir şəxs onun rəqibi olmuşdu. Final oyununda ən diqqət çəkən məqam Mübarizlə Aşot Balayanın zahirən bir birilərinə çox oxşaması idi. Onları fərqləndirən əsas cəhət Mübarizin çənəsində ət xalın olması və Aşot Balayanın Mübarizdən bir yaş böyük olmasına baxmayaraq boyca bir qədər kiçik və cılız görsənməsi idi. Reqlamentə görə final üç oyundan ibarət keçirilməli, üstünlük qazanan oyunçu çempion elan olunmalı idi. Final çox dramatik keçmiş, Mübariz birinci oyunu heç-heçə başa vursada qalan iki oyunda qələbə

qazanaraq çempion olmuşdu. Onun qələbəsini Aşot Balayanın adına yazmaq istəsələrdə, rayon rəhbərliyində və təşkilat komitəsində təmsil olunan azərbaycanlılar buna imkan verməmişdilər. Bu işdə rayon maarif şöbəsinin müdiri Tapdıq Əmiraslanov və şair Əli Vəkil xüsusi fəallıq göstərmişdilər.

Şahmat yarışının gedişatı tanınmış jurnalist Qədir Aslan tərəfindən «Bolluq Uğurunda» və «Sovet Ermənistanı» qəzetlərində «Xallı Qrossmeyster» başlığı altında geniş işıqlandırılmış, Mübariz Babayev və Aşot Balayanın foto-ları dərc edilmişdi. Həmin qəzetlərin nüsxələri Mübarizin şəxsi arxivində olsada, sonralar itib batmışdı. Təqribən iyirmi ildən sonra Mübariz həmin qəzetləri polkovnik-leytenant Əzimovun masasının üzərində görmüş, bir daha təkrar oxuyaraq çox təsirlənmişdi. Bu hadisədən sonra o, Azərbaycan xüsusi xidmət orqanlarının fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmiş, həmin qəzetlərin polkovnik-leytenant Əzimova necə çatması onun üçün sirr olaraq qalmış və bu barədə soruşmağı artıq hesab etmişdi. Mübariz xatirələr içərisində şirin yuxuya qər q olmuşdu. Mübariz telefonun zəng səsinə gözlərini açıb saata baxdı. Tezdən gələn telefon zəngi onu narahat etmişdi. Mübariz dərindən nəfəs alıb gərnəşdi. Əllərilə sinəsini döyəcləyib telefonun dəstəyini qaldırdı. Telefonun dəstəyindən həyəcanlı qadın səsi gəlirdi.

-Alo, Aşot sən sən? -Danışan Luiza idi.

-Bəli mənəm. -Luizanın səsi onun həyəcanını bir qədər də artırdı. -Luiza can, nə üçün belə həyəcanlısınız?

-Aşot, tezdən xəbər verdilər ki, gecəyarısı avtomobil qəzası baş vermiş, taksi sürücüsü və sərnəşin faciəli şəkil-

də həlak olmuşlar. Sizə görə çox narahat oldum.

-Narahat olma, Luiza can. Görürsən ki, mən sağam.

-Aşot elə bil səsin dəyişib. Soyuqlamısan?

-Luiza can, düz buyurursan. Soyuqlamışam yəqin ona görə səsim bir az dəyişib.

-Aşot, biz bu gün görüşməyəcəyik?

-Luiza can, özümü pis hiss edirəm, həmçinin bir qədər işlərim var. Sabahdan kurslar başlayır, bu gün saçımı kəsdirmək və görünüşümdə bir qədər dəyişiklik etmək istəyirəm. Allah qoysa yaxın günlərdə görüşərik.

Onlar xudahafizləşdikdən sonra Mübariz dəstəyi asıb fikirləşdi. -Qadınlar necə də həssas olurlar. Bir gün tanımasına baxmayaraq, hətta telefonda səsin dəyişməsinə hiss etdi.

Mübariz yataqdan durub yüngül idman etdikdən sonra duş qəbul edib, səhər yeməyi üçün bir mərtəbə aşağıda yerləşən restorana yollandı. O, səhər yeməyindən sonra iştirak ərizəsini təşkilat komitəsinə təqdim edib saçlarını kəsdirmək üçün bərbərə getdi.

Növbəti gün kurs başlamış, hər biri iyirmi nəfərdən ibarət iki qrup formalaşmışdı. Mübariz birinci qrupda yer almışdı. Reqlamentə görə günün birinci yarısı nəzəriyyə tədris olunur, ikinci yarısında isə müvafiq vərdişlər əldə etmək üçün praktiki məşğələlər həyata keçirilirdi. Məşğələlər yerli saatla dördüdə başa çatırdı. O, boş qalan vaxtlarını səmərəli keçirməyə çalışır, Luiza ilə muzeylərə gedirdi. Luiza ilə şərtləşdiklərinə görə həftə sonu yenidən şəhər kənarında yerləşən restoranda şam yeməyi planlaşdırmışdılar.

Həmişə olduğu kimi restoranda çoxlu qonaq var idi.

Onlar özlərinə münasib yer seçib, sifariş vermək üçün ofisiyantın yaxınlaşmasını gözləyirdilər. Nəhayət, ofisiyant onlara yaxınlaşıb sifariş qəbul etdi.

-Aşot, nə əcəb spirtli içki sifariş etmədin? -Luiza təəcübünü gizlədə bilməyib soruşdu.

-Luiza can, keçən dəfə etdiklərimə görə üzr istəyirəm. Çox peşman olmuşam, ona görə də spirtli içki istəmirəm.

-Aşot, şampan şərabı da içmək istəmirsən? -Luiza təkidlə soruşdu.

-Luiza can, bir haldakı sən təkid edirsən, gəl şampan şərabı sifariş edək.

-Aşot, hesabı verməyə görə narahat olma, mən sənə kömək edərdəm. -Luiza güldü.

-Luiza can, hesaba görə sən narahat olma, çalışacam onu bizim əvəzimizə ödəsinlər.

-Aşot, başa düşmədim o, necə olur?

-Narahat olma, sonda görərsən.

Onlar bir qədər yeyib-içərək əyləndilər. Zaman keçdikcə istirahət edənlərin o cümlədən, Mübarizlə Luizanın əhvalı dəyişirdi. Rəqs edən, mahnı oxuyan və digər istedadlarını nümayiş etdirənlərin sayı yavaş-yavaş artırdı. Mübariz orkestrə yaxınlaşıb portmanatdan yüz dollar çıxardı və pianinoçunun döş cibinə qoydu. Qulağına pıçıldayib geriye, öz yerinə qayıtdı. Bir qədər sonra aparıcının gur səsi zala yayıldı.

-İndi isə pianinoda ifa etmək üçün Aşot adlı qonağımız səhnəyə dəvət olunur.

Mübariz səhnəyə yaxınlaşan zaman nə baş verdiyini anlamayan dəm olmuş qonaqlar onu ayaq üstə alqışlamağa başladılar. Luiza digər qonaqlar kimi ayağa qalxıb, lakin

nə edəcəyini bilmədiyi üçün gözlərini Mübarizə zilləyib susurdu. Mübariz pianinonun arxasına keçib professional musiqiçi ədası ilə əllərini cütləyib barmaqlarını oynatmağa başladı. Barmaqlarının isindiyini hiss edib, musiqiçilərə doğru çevrilib dedi:

-Dostlar, xahiş edirəm çətinlik çəkdiyim zaman mənə dəstək verəsiniz.

Orkestrin üzvləri onu alqışlayaraq dəstəklərini nümayiş etdirirdilər. Mübariz gözlərini yumub pianinonun dillərinə toxundu. Şopenin oynaq və axıcı melodiyaları ətrafa yayıldı. Mübariz professional ifa nümayiş etdirirdi. Musiqidən məst olmuş qonaqlar tütün çəkir, qaş-gözlə ifanı bəyəndiklərinə işarə edirdilər. Mübariz növbəti ifaya keçməmişdən əvvəl mikrofonu götürüb qonaqlara müraciət etdi:

-Əziz qonaqlar, dostum Luiza xanımın özəl bir günüdür. Ona söz vermişəm ki, restoranın hesabını qonaqların musiqi sifarişlərindən qazanaraq ödəyəcəm. Ona görə də dünya klassiklərinin əsərlərindən parçalar və populyar musiqilər ifa etmək üçün sifarişlər qəbul edirəm. -O gülərək mikrofonu aparıcıya qaytardı.

Bu çıxışdan sonra qonaqlar sifariş vermək üçün sanki növbəyə dayanmışdılar. Mübariz Alman, İtalyan, Macar və digər bəstəkarların əsərlərindən parçalar ifa edirdi. Hər dəfə yeni musiqi parçası ifa edildikdən sonra qonaqlar alqışlayır, onun davam etməsini istəyirdilər. Pianinonun üstündə xeyli pul toplanmışdı. O, yeməyinin dəyərini qazandığını düşünüb Üzeyir Hacıbəyovun «Koroğlu» üverturasını ifa edib ayağa qalxdı. Mübariz qonaqların alqışları qarşısında təzim edir, əli ilə musiqiçiləri göstərirdi. Or-

kestr Mübarizə ehtiram əlaməti olaraq ayağa qalxmışdı. Sürəkli alqışlar davam edirdi. Nəhayət, keçib yerində əyləşdi. Luiza başda olmaqla qonaqlar və orkestr onu ayaq üstə alqışlamaqda davam edirdilər.

Bir qədər keçdikdən sonra aparıcı səhnədə göründü. O, mikrofona yaxınlaşıb dedi:

-Hörmətli qonaqlar, rəhbərliyin qərarı ilə Aşot və Luiza xanım «Fəxri Qonaq» elan olunur. Bizim qaydalara görə bu gündən etibarən qonaq olduqları müddətdə hesabları restoran tərəfindən ödəniləcəkdir.

Aparıcının elanı qonaqlar tərəfindən alqışla qarşılandı. Mübariz Luizaya tərəf çevrilib dedi:

-Mən bu günün hesabından danışmışdım, belə çıxır istirahət edəcəyimiz bütün günlərin hesabını ödəmiş olduq.

Mübariz qəh-qəhə çəkib gülməyə başladı. Luiza özünü saxlaya bilməyib ona qoşuldu.

Gecəyarından keçmişdi. Onlar bir qədər əyləndikdən sonra mehmanxanaya getmək qərarına gəldilər. Mübariz özünü yaxşı hiss etdiyi üçün Luiza onun avtomobili idarə etməsinə etiraz etmədi. Mehmanxanaya çatıb dayandılar. Luizanın sual dolu baxışları Mübarizin üzünə dikilmişdi. Bu məhəbbət və heyranlıq dolu baxışlardan çox şeylər oxunurdu. Mübariz sentimental hisslərə qapılıb dilləndi:

-Luiza can, mehmanxanada yaşamayan insanların gecəyarısından sonra ora daxil olması qadağandır. Çox təəsüf ki, mən bu gün sənin qonağın ola bilməyəcəyəm.

-Çox təəsüf. -Luiza pərişan halda dilləndi.

Onlar xudahafizləşib ayrıldılar. Mübariz avtomobilə minib öz yaşadığı mehmanxanaya üz tutdu. Yağış çisələ-

diyi üçün asfalt yaş idi. O, avtomobili ehtiyatla idarə edərək mehmanxanaya çatıb öz otağına daxil oldu. Sabah gərəcəyi işləri planlaşdırıb yatağa uzandı.

Mübariz kursdan qayıdarkən, foyedəki inzibatçı ona bir konvert təqdim etdi. O öz nömrəsində konverti açıb sifrələnmiş məktubla tanış oldu. Məktubda bildirilirdi ki, bir həftədən sonra İrəvandan gələn yüksək çinli hərbiçi ilə tanış olub əlaqə qurmaq lazımdır. Mübarizi bir qədər maraqlı bürsədə özünü təmkinli aparmağa çalışırdı. Qonaqların gələcəyi gün Luizanı öz vətəninə yola salmalı idi.

Mübariz hava limanında Luiza ilə söhbət edir, onun uçaacağı reysin elan olunmasını gözləyirdilər. Luiza ayrılmaq istəmədiyi üçün bir qədər pərişan olmuşdu. Sükutu ilk olaraq Mübariz pozdu.

-Luiza can, sənə yaxşı yol, vətənə sağ salamat yetişib doğma və əziz insanlarla görüşməyi arzu edirəm.

-Çox sağ ol, Aşot can. -Luiza gülümsündü.

-Luiza can, bəlkə mənə demədiyiniz, amma demək istədiyiniz bir söz var?

-Bəli, Aşot can.

-Buyur eşidirəm.

-Aşot, mən polis zabitiyəm, rütbəm kapitandır. Mənə aid nə qulluğun olsa, canla başla hazırım.

-Luiza can, çantamın tapılmasında göstərdiyiniz köməklik və verdiyiniz tövsiyələrdən səriştəli bir insan olduğunuzu anlamışdım. Lakin heç zaman təsəvvürümə gətirə bilməzdim ki, siz polis zabitisiniz. Bir polis zabiti kimi mənim haqqımda nə deyə bilərsiniz? -Mübariz heyrətini gizlətmədən soruşdu:

-Aşot, sən işini, peşəsini və həyatı sevən istedadlı bir

insansan. Hər şeydən zövq almağı bacarırsan.

-Çox sağ ol, Luiza can. Təşəkkür edirəm.

Yenidən araya sükut çökdü. Nəhayət, Luizanın uçaacağı reys elan olundu. O, sanki vətənə deyil, qadağan olunmuş zonaya yollanırdı. Birlikdə olduqları müddətdə Mübarizin xarakteri onu ovsunlamışdı. Nəhayət, uzun illərin dostları kimi qucaqlaşib xudahafizləşərək ayrıldılar.

***

Mübarizin səbirsizliklə gözlədiyi «qonaqlar» onun yaşadığı mehmanxanada yerləşmişdilər. O, tanışlıq üçün məqam axtarırdı. Mübariz mərkəzin tövsiyələrindən başa düşürdü ki, onlarla tanış olub əlaqə qurmaq gələcək işlər üçün faydalı ola bilər. Ancaq şübhə doğurmamaq üçün birinci təşəbbüs göstərmək istəmir, münbit şəraitin yetişməsini gözləyirdi.

Mübariz səhər yeməyindən sonra foyədə yerləşən reklam lövhəsinin qarşısında dayanıb özünü məşğul göstərir, ətrafı müşahidə edirdi. O, qonaqların restorandan çıxmasını gözləyirdi. Nəhayət qonaqlar foyədə göründülər. Onlar inzibatçıya yaxınlaşıb nəsə soruşdular, qane edici cavab almayıb ətrafa göz gəzdirdi, sanki kömək istəyirdilər. Bu zaman Mübariz gülümsünərək onlara salam verdi. Xanım ürəklənərək Mübarizə yaxınlaşıb İngilis dilində danışmağa cəhd göstərdi. İngiliscə pis bildiyi üçün dili topuq vurur, fikrini izah etməkdə çətinlik çəkirdi. Xanımın iyirmi beş, iyirmi səkkiz yaşı olardı. Ucaboy, sarışın saçlı bir xanım idi. O, ermənidən çox rus millətinə oxşayırdı. Yəqin metis idi. Mübariz xanımı süzüb İngilis dilində dedi:

-İngilis dilindən başqa hansı dildə danışa bilərsiniz?

-Mən Rus dilində danışa bilirəm. Atam erməni, anam isə rusdur. -Qız gülümsünür, qaş-gözünü oynadaraq vəziyyətdən çıxmağa çalışırdı.

-Xanım, icazə verin mən sizinlə «doğma» dilimizdə danışım. -Mübariz söhbətə erməni dilində davam etdi.

-Siz də ermənisiniz? Qafqazlı görkəmi olsada erməniyə oxşamırsınız. -Həmsöhbətinin yerlisi olduğunu bildikdən sonra xanımın sevincinin həddi hüdudu yox idi.

-Erməniyə oxşamıramsa sizcə hansı millətə oxşayıram?

-Üzr istəyirəm, fikrimi düzgün ifadə etmədim, sözgəlişi dedim. -Qız tez üzrxahlıq etdi.

Bir az kənarda dayanmış kişi mehriban söhbət getdiyini görüb onlara yaxınlaşdı. Ortaboylu kişi qarın buraxmış, yaşından çox görünsə də qırx, qırx iki yaş ancaq olardı. O, salam verib tanış olmaq üçün əlini Mübarizə uzatdı.

-Gəlin tanış olaq, Minas Davidoviç Qriqoryan.

-Aşot Nersesoviç Balayan, -Mübariz onun əlini sıxıb özünü təqdim etdi.

-Mən isə Anna Sarkisovna Muradyanam. -Xanım özünü təqdim etdi.

-Aşot Nersesoviç, xahiş edirəm, yerli şərait və şəhərlə tanış olmaqda bizə kömək edəsiniz. -Qriqoryan dilləndi.

-Minas Davidoviç, işimlə əlaqədar olaraq saat dördə qədər məşğul oluram, məşğələlər sona çatdıqdan sonra sizin qulluğunuzda hazırım. -Mübariz gülümsünərək Annaya doğru çevrilib yüngül formada təzim etdi. -Mən sizi şəhərdən kənardə yerləşən elit bir restorana şam yeməyinə qonaq dəvət edirəm. Xahiş edirəm axşam saat yeddi üçün hazır olun. İndi isə məni bağışlayın təlimlərə qatılmalı-

yam, vətənin savadlı kadrlara çox ehtiyacı var.

Hər üçü qəhqəhə çəkib güldülər. Mübariz onlarla xudahafizləşib dərs vəsaitlərini götürüb aralaşdı.

Mübariz bir gün əvvəl restoranın inzibatçısına zəng edib üç nəfərlik stolun saxlanması xahiş etmişdi. Onlar restoranın qarşısında avtomobildən düşərkən qonaqları qarşılayan əməkdaş yaxınlaşıb Anna xanımın avtomobildən enməsinə kömək etdi. Mübariz və Minas Davidoviç avtomobildən düşüb restorana daxil oldular.

Minas Davidoviç və Anna restoranda gördükləri dəbdəbəyə heyran olmuş, sanki nağıllar aləminə düşmüşdülər. Anna gah tavandan asılmış çil-çıraqlara, gah da masanın üstündə zövqlə düzülmüş bahalı qab-qacağa, çəngəl-bıçaq dəstlərinə tamaşa edirdi. İnzibatçının dəvətilə onlar üçün nəzərdə tutulmuş masanın arxasında əyləşdilər. İlk olaraq Mübariz sözbə başladı.

-Minas Davidoviç, yeməkləri biz özümüz seçək yoxsa personalın təklif etdiyi yeməklərə üstünlük verək? Onu da qeyd edim ki, kollektiv çox gözəl zövqlü insanlardan təşkil edilmişdir. Bunu diqqətinizə çatdırmağı özümə borc bildim.

-Aşot Nersesoviç, biz qonağıq. Xahiş edirəm, məsləhət bildiyiniz kimi hərəkət edin.

-Minas Davidoviç, etibarınıza görə çox sağ olun. Çalışaram, ümüdlərinizi doğruldum. -Mübariz onlara çəpəki nəzər salıb göz vuraraq gülümsündü.

Anna söhbətə qoşulmur, valeh olmuş baxışlarla ətrafı müşahidə etməkdə davam edirdi. Diqqətlə baxdıqca restoranın dizaynında yeni bir element kəşf edir, indiyə qədər şahidi olduğu yaraşılıq məkanlarla müqayisə etməyə çalı-

şırdı. Mübarizin qonaqları nisbi sükutu pozmaq istəmir, ofisiyantın yaxınlaşmasını gözləyirdilər. İnzibatçı onlara yaxınlaşıb gülümsəyərək şirin bir ləhcə ilə dedi:

-Aşot can, yeməkləri siz sifariş edirsiniz, yoxsa biz özümüz təşkil edək?

-Sizin gözəl zövqünüz var, əlbəttə siz təşkil etsəniz yaxşı olar. Qeyd edim ki, sizin personal barədə dostlarıma qısa formada məlumat vermişəm.

İnzibatçı təşəkkür edib mətbəxə yollandı. Hörmət əlaməti olaraq onların masasına xidmət üçün iki ofisiyant ayrılıbmışdı. Ofisiantlardan biri yeməkləri mətbəxdən gətirir, digəri isə onları səliqə ilə masanın üzərinə düzürdü. Masanın üstünə qırmızı və qara kürü, soyutma və qızardılmış balıq məhsulları, müxtəlif çeşidli kolbasalar, salatlar, limonad və şirələr, meyvə-tərəvəz, vodka, konyak və viski qoyulmuşdu. Qısa zaman ərzində masa çox zövqlə bəzədildi. İsti yemək və kabablar isə mərhələli şəkildə təqdim ediləcəkdə. Bu zaman Anna üzünü Mübarizə doğru çevirib soruşdu:

-Aşot Nersesoviç, yeməyə başlamamışdan əvvəl şəkil çəkdirmək olar? Gərək fotokameranı özümlə götürərdim, unuttum mehmanxanada qaldı.

-Anna xanım, siz narahat olmayın, mən indi bir şey fikirləşəyəm. -Mübariz ofisiyantı yanına çağırıb qulağına nəşə pıçıldadı.

Bir neçə dəqiqə keçməmiş sinəsindən professional fotokamera asılmış cavan oğlan onlara yaxınlaşıb bir neçə kadr çəkdikdən sonra fotoların iki saata hazır olacağını bildirib getdi.

Onlar yeməklərinə davam edir, Minas Davidoviç içki-

ləri qarışdırdığı üçün tez dəm olmuş və lovgalıq edirdi. Üzünü Mübarizə çevirib özünün necə bir adam olmasını bilmək üçün Annadan soruşmağı israr edirdi.

Anna stulun arxasından asılmış çantanı açıb nəşə axartmağa başladı. O, darağı çıxardarkən halqaya taxılmış açarlar sıçrayıb döşəməyə düşdü. Halqaya biri böyük, digəri nisbətən kiçik iki seyf açarı və üzərinə dörd rəqəm həkk olunmuş kiçik dəmir lövhə taxılmışdı. Lövhə üzərinə həkk olunmuş 1962 rəqəmi onun diqqətini cəlb etdi. Minas Davidoviç nisbətən ayılmış, yaranmış vəziyyətə görə Annanı sərt baxışlarla məzəmmət edirdi. Mübariz Minas Davidoviçin sərt baxışları ilə Annanın məzlum baxışlarının toqquşduğu anı yaxalamışdı. Minas Davidoviç spirtli içkilərin təsirindən tam ayılmış, çöhrəsinə zəhm dolu bir əsəbilik çökmüşdü. Anna açarları yerdən qaldırıb çantanın dibində gizlətdi. Onun əllərinin titrəməsi və ürəkək hərəkətləri Mübarizin gözündən yayınmamışdı.

Fotograf çap etdiyi fotoları təqdim edib, xoş istirahətlər arzulayaraq getdi. Fotoların gətirilməsi yaranmış gərginliyi nisbətən yumşaltdı. Zaman keçdikcə məclis öz axarına qayıdır, hətta Minas Davidoviç arada şit zarafatlar edirdi.

Artıq şənbə günü arxada qalmış, Mübariz qonaqlarına söz verdiyi kimi onları alış-veriş mərkəzlərinə aparmalı və şəhərin mənzərəli yerlərini göstərməli idi. Bu işləri həyata keçirmək üçün onun yalnız bazar günləri vaxtı olurdu. Qonaqlar isə növbəti həftənin cümə günü yola düşürdülər.

Mübariz şərtləşdikləri kimi qonaqlarla birlikdə şəhərin böyük ticarət mərkəzlərindən birinə yollandı. Seçilmiş ticarət mərkəzində çeşidlərin bol olması ilə yanaşı, həm də

digər ticarət mərkəzlərinə nisbətən qiymətlər ucuz idi. Əvvəlcə hamısı bir yerdə gəzsələrdə, Anna tezliklə onlardan ayrılıb qadınlara aid malların satıldığı mağazaları gəzməyə başladı. Mübariz növbəti mağazaya keçərkən Annanın vitrin qarşısında dayanıb heyranlıqla tamaşa etdiyini gördü. O yaxınlaşıb Annadan soruşdu:

-Anna xanım, sizi nə valeh edib belə heyranlıqla tamaşa edirsiniz?

-Aşot can, saatlara baxıram.

-Xoşunuza gələni varsa xahiş edək, versinlər qolunuza bağlayıb baxın.

-Aşot, xoşuma gələn saat çox bahalıdır. Mənim maddi imkanlarıma uyğun deyildir.

-Hər halda saati qola bağlamağa görə pul istəmirlər. – Mübariz gülümsünərək əlavə etdi. -Hansı saatdır xoşunuza gələn? Şəxsən mənim xoşuma bu saat gəlir. -O, şəhadət barmağını saatlardan birinə uzatdı.

-Aşot, zövqlərimiz üst-üstə düşür, həmin saat mənim də xoşuma gəlir.

Mübariz satıcıdan saati onlara göstərməsini xahiş etdi. Anna saati biləyinə bağlayıb qolunu bu və ya digər tərəfə çevirib diqqətlə saata baxırdı. İsveçrə istehsalı olan saatin baha olması ilə yanaşı, həm də çox gözəl görkəmi vardı. Saat Annanın zərif biləyində iki qat gözəl görsənirdi. O, saati biləyindən açıb qaytararaq dedi:

-Aşot, saat həqiqətən gözəldir, amma mənim kifayət qədər pulum yoxdur ona görə də istəmirəm.

-Mən sizə kömək edəyəm, xoşunuza gəliyə götürün.

-Çox sağ olun, Aşot. Biz bir neçə gündür tanışlıq sizdən belə bahalı hədiyyə qəbul edə bilməyəm, heç Minas

Davidoviç də buna razı olmaz.

Mübariz dillənmədən Minas Davidoviçin yanına qayıtdı. Onlar alış-verişi tamamladıqdan sonra mehmanxanaya qayıtdılar. Minas Davidoviç iki köynək və bir qalsuk, Anna isə kosmetika və parfüm almışdı.

Həftənin əvvəli məşğələlər başladığı üçün Mübariz iki gün idi qonaqlarını görmürdü. Onlar artıq adaptasiya olunmuşdular. Şəhəri özləri gəzir, Mübarizin köməyinə ehtiyac duymurdular. O, təlimlərdən sonra yorğunluq hiss edib mehmanxanada şam edərək uzanıb televizora baxırdı. Birdən qapı döyüldü. Mübariz saat on ikinin yarısı olduğunu görüb bir qədər narahat oldu. O, qapını açarkən astanada Anna ilə üz üzə gəldi. Qız çox həyəcanlı görünürdü. Mübariz onu içəri dəvət edib soruşdu:

-Anna xanım, nə baş verib? Minas Davidoviç haradadır? Siz nə üçün bu qədər həyəcanlısınız?

Anna Minas Davidoviçin piyan vəziyyətdə dalaşdığını və yarım saat bundan əvvəl polis tərəfindən həbs olunduğunu birməfəsə söylədi. O, belə halların bir neçə dəfə İrəvanda da baş verdiyini əlavə edib, sual dolu nəzərlərlə Mübarizə tamaşa edirdi. Anna Mübarizin susduğunu görüb dedi:

-Aşot can, indi mən nə etməliyəm? -Anna özünü ələ almağa çalışsa da bacarmır, çox həyəcanlı görünürdü.

-Gecəyarısı nə etmək olar, Anna xanım? O, suala sualla cavab verib əlavə etdi. -Sizdən xahiş edirəm nömrənizdə istirahət edib, bir qədər sakitləşəsiniz. Sabah bir şey fikirləşərik.

-Yad ölkədə nə fikirləşmək olar, Aşot can? Biz burada kimsəni tanımırıq, üç gündən sonra evə qayıtmalıyıq, cibi-

mizdə bir qəpik pul da qalmayıb.

-Anna xanım, mən sizdən xahiş edirəm özünüzü ələ alasınız. Biz həmyerliyik, mən sizi darda qoymaram. Pul məsələsinə görə isə narahat olmayın, nə lazım olsa mənə deyın.

Mübariz Annanı sakitləşdirib öz nömrəsinə yola saldıqdan sonra sabah nə edəcəyi barədə fikirləşməyə başladı. Haçan yuxuya getməsindən xəbəri olmamışdı.

Səhər yuxudan oyanıb idman etdikdən sonra üzünü tərəş edib səhər yeməyinə yollandı. Yolüstü Anna yatan otağın qapısını barmaqları ilə yüngül vurub onuda özü ilə yeməyə aparmaq istədi. İçəridən səs gəlmədiyini görüb yoluna davam etdi. Restorana daxil olarkən Annanın qəmli vəziyyətdə küncdə oturduğunu gördü. O özünə yemək tədarük edib Annanın yanında əyləşdi.

-Salam, Anna xanım.

Anna başının hərəkəti ilə onun salamını aldı. Annanın bədbin əhvalı ona pis təsir edirdi. Mübariz yeməkdən imtina edib ayağa qalxdı.

-Anna xanım, durun gedək.

Qız yazıq görkəm alıb büzüşərək könülsüz halda onun yanı ilə addımlayırdı. Minas Davidoviçin asanlıqla azad olacağına inanmırdı. Mübariz avtomobili birbaşa restorana sürüb, Annanın avtomobildə gözləməsinə xahiş etdi. Təqribən yarım saatdan sonra Mübariz bir nəfərlə geri qayıdaraq avtomobilə əyləşib şəhərə doğru istiqamət aldılar. Şəhərin mərkəzində qapısına Vəkil kontoru yazılmış ofisin qarşısında dayandılar. Onlar avtomobildən düşüb kontora daxil oldular. Vəkillə tanışlıqdan sonra yanlarındakı şəxs geri qayıtdı. Problemi vəkilə izah edib məsələnin həll

olunmasında onlara kömək etməsini xahiş etdilər.

Vəkil polis işləyən dostuna zəng edib, Minas Davidoviçin saxlandığı məkanı aydınlaşdırdıqdan sonra polis məntəqəsinə yollandılar. Vəkil mövcud durumu öyrənmək üçün idarəyə daxil oldu. Anna Mübarizlə birlikdə avtomobildə gözləyirdilər. Vəkil problemi araşdırdıqdan sonra geri qayıdıb onlara məlumat verdi.

-Əziz qonaqlar, Minas Davidoviç Qriqoryan polisə müqavimət göstərdiyinə görə qırx səkkiz saat müddətinə həbs edilmişdir. Polis məmurunun dediyinə görə üç min dollar cərimə ödənilməsi müqabilində, ən tez həftənin dördüncü günü, axşam saat altıda azad edilə bilər.

Anna Mübarizin üzünə baxır, onun nə qərar verəcəyini səbrsizliklə gözləyirdi. Mübariz çantasını açıb bir dəstə pul çıxartdı. O, pulları sayıb üç min beş yüz dollar ayıraraq vəkilə uzadaraq dedi:

-Mən sizə çox təşəkkür edirəm, beş yüz dollar özünüz üçün xidmət haqqı götürün, üç min dollar isə cəriməni ödəyin. Sizdən yeganə xahişim ondan ibarətdir ki, bu barədə heç kimə və heç yerə məlumat verilməsin.

-Oldu. Çalışacam sizin xahişiniz nəzərə alınsın. -Vəkil pulları götürüb işi çox olduğunu əsas gətirib, onu gözləməmələrini xahiş etdi. O, yarımçıq qalmış sənədləşməni tamamlamaq üçün təkrar polis məntəqəsinə yollandı.

Mübariz Anna ilə birlikdə mehmanxanaya qayıtdılar. Bir saatdan sonra Mübariz telefonun dəstəyini qaldıraraq Annaya zəng etdi.

-Anna can, necəsiniz? Yaxınlıqda xudmani bir kafe var. Etiraz etmirsinizsə sizi kofe içməyə dəvət edirəm.

-Aşot can, çox sağ olun. Böyük məmuniyyətlə kofe

içərəm. Son günlər mən çox üzöldüm. Mənə elə gəlir ki, son hadisələrdən sonra bir qədər istirahət etmək olar. Mən necə geyinməliyəm? İdman stilində geyinmək olar? –Gözlənilməz təklif Annada çaşqınlıq yaratmışdı.

–Əlbəttə olar, Anna can. Havalər mülayim keçdiyi üçün özüm sizə yüngül geyinmək təklif etmək istəyirdim.

Mübariz idman kostyumunu geyinib, foyədə gözləyirdi. Bir qədər keçdikdən sonra Anna gəlib çıxdı. O, mavi köynək və tünd göy rəngdə idman şalvarı geyinmişdi. Dar şalvar onun qamətinə çox yaraşır. Mavi çalarlı idman ayaqqabıları əynindəki paltarlara çox yaraşır.

–Anna can, siz necədə gözəlsiniz. Lap olimpiya çempionlarına oxşayırsınız.

–Aşot can, komplementə görə təşəkkür edirəm. Düz buyrursunuz, axıra qədər idmanla məşğul olsaydım çempion ola bilərdim.

–Siz idmanla məşğul olmusunuz, Anna can?

–Bəli, Aşot can. Altı il bədii gimnastika ilə məşğul olmuşam. Aldığım zədədən dolayı məktəbi bitirdikdən sonra atam idmanla məşğul olmağa razılıq vermədi.

Onlar yaxınlıqdakı kafeyə yollandılar. Anna Mübarizdən icazə almadan onun qoluna girmişdi. Kafeyə çatıb yan-yana əyləşdilər. Sərin külək əsirdi. Buludlar günəşin qabağını bağladığına görə şimal küləyinin təsiri hiss edilirdi. Anna xəstələnməkdən qorxur, isinmək üçün Mübarizə sığımb sol qolunu qucaqlamışdı. Bunu görən Mübariz dedi:

–Anna can, siz kofe için hər ikimiz üçün isti paltar gətirərəm.

–Aşot can, xahiş edirəm, stuldan asılmış isti idman gö-

dəkəmi gətirəsiniz. –O, otağın açarını Mübarizə uzatdı.

Mübariz açarı götürüb mehmanxanaya yollandı. Annanın çantasında gəzdirdiyi seyf açarlarının surətini çıxarmaq üçün əla fürsət yaranmışdı. O, açarların surətini çıxarmaq üçün əvvəlcədən hazırladığı vasitələri otağından götürüb Anna yaşayan nömrəyə daxil oldu. Qapını arxadan kilidləyib qulaq asdı. Dəhlizdən səs gəlmirdi. O, səliphə ilə açarların surətini çıxarıb təkrar öz otağına qayıtdı. Annanın idman gödəkəsini götürməyi unutmamışdı. Açarların surətini paketləyib seyfdə gizlətdi. O, telefonun dəstəyini qaldıraraq bir neçə rəqəm yığdıqdan sonra dəstəyi yerindən asdı.

Mübariz Annanın yanına qayıdaraq əlindəki gödəkəni ona uzadaraq soruşdu:

–Anna can, mənim üçün darıxmadınız?

–Nə üçün belə gec gəldiniz, Aşot can? Anna narahat halda suala sualla cavab verdi.

–Vəkil zəng etmişdi, onunla danışmışdım. –O, soyumuş kofenin yenilənməsini xahiş etdi.

Mübariz həftənin dördüncü günü axşam saatlarında Anna ilə birlikdə Minas Davidoviç saxlanılan polis məntəqəsinə yollandı. Mübariz polis məntəqəsinə çatdıqda vəkilin onları gözlədiyini gördü. Vəkil onlarla hal-əhval tutduqdan sonra polis məntəqəsinə daxil oldu. Mübariz Anna ilə avtomobildə gözləyirdilər. Mübariz üzünü Annaya doğru çevirib yaranmış sükutu pozdu.

–Anna xanım, sizə bir sürpriz etmək istəyirəm.

–Nə sürpriz, Aşot can? Son günlərimiz başdan ayağa sürprizlərlə doludur.

–Anna xanım, mən ürək açan bir sürpriz etmək istəyi-

rəm. -O, arxa oturacağın üstündəki bağlamanı götürüb Annaya uzatdı.

-Buyurun, Anna xanım.

-Aşot, bu nədir?

-Bilmirəm. Daha doğrusu bilirəm. Xahiş edirəm, bağlamanı açın, içərisinə birlikdə baxaq.

-Mən sizi başa düşmədim. -Annanı maraqlandır.

O, bağlamanın içərisində nə olmasından asılı olmayaraq Mübarizin ona qarşı olan diqqətini yüksək qiymətləndirirdi. Anna ehtiyatlı bir hərəkətlə bağlamayı açmağa başladı. Bir neçə gün əvvəl ticarət mərkəzində görüb bəyəndiyi saatı gördükdə iradəsindən asılı olmayaraq Mübarizi qucaqladı. O, Mübarizin başını iri sinəsinə sıxıb onu öpür, buraxmaq istəmirdi. Nəhayət, özünü ələ alıb dedi:

-Aşot can, mənim iyirmi yeddi yaşım var, lakin bu gü-nə qədər mənə belə bahalı hədiyyə edən olmayıb. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm. Bilmirəm bu hədiyyənin əvəzinə necə çıxacam. Hər halda siz vətənə qayıtdıqdan sonra Annanın nəyə qadir olduğunu görəcəksiniz.

Mübariz Annanın sarışın saçlarını tumarlayır, onu sakitləşdirməyə çalışırdı. Annanın gözlərindən axan yaş yavaş-yavaş sızılıb çənəsində dayanmışdı. Mübariz salafetlə onun göz yaşlarını silib dedi:

-Anna can, mən heç vaxt etdiyim hədiyyələrə görə kimsədən əvəz gözləməmişəm o cümlədən, sizdən gözləmirəm. Sadəcə olaraq saat çox xoşunuza gəlmişdi, istəmədim ürəyinizdə bir nisgil qalsın.

-Aşot, sizdən xahiş edirəm, bu hədiyyə barədə Minas Davidoviç bilməsin, qısqanclıq yaranmasını istəmirəm.

-Baş üstə, Anna xanım. Mən özüm sizə belə tövsiyə

etmək istəyirdim. Yaxşı ki, məni qabaqladınız, siz məndən çox yaşayacaqsınız. -Mübariz gülümsündü.

Polis məntəqəsinin qapısı açıldı. İlk olaraq vəkil, ar-dınca isə Minas Davidoviç astanada göründülər. Minas Davidoviçin saqqalı uzanmış, gözə çarpacaq dərəcədə arıqlamışdı. Gözləri çuxura düşmüş və ətrafı qaralmışdı. O, buraxdığı səhvlərdən utandığı üçün başını yuxarı qaldırmırdı. Mübarizlə Anna avtomobildən düşüb Minas Davidoviçlə qucaqlaşdılar. Vəkil öhdəliyini yerinə yetirdiyi üçün vidalaşib ayrıldı. Onlar Minas Davidoviçin azad edilməsini qeyd etmək üçün restorana yollandılar. Minas Davidoviç acgözlüklə yeyir, sanki həbsdə olduğu günlərin əvəzini çıxmağa çalışırdı. Yaşananları unutmaz üçün yə-nidən kifayət qədər spirtli içki qəbul etmişdi. Gecə yarından keçsə də Minas Davidoviç yerindən durmaq istəmirdi. İçkili olmasına baxmayaraq qüssəli görənir, başını qaldır-ıb yoldaşlarının üzünə baxa bilmirdi. Hava limanına yol-lanmağın vaxtı çatmışdı. Anna hər ehtimala qarşı paltar və əşyaları çamadanlara qablaşdırıb, Mübarizin avtomobilinə yerləşdirmişdi. Mübariz hesabı ödəyib çıxışa yollandı. Mi-nas Davidoviç könülsüz olaraq onun arxasınca addımla-yırdı.

Həmişə olduğu kimi hava limanında baqajların qəbulu üçün uzun növbə yaranmışdı. Mübariz sistem üzərindən birbaşa qeydiyyat apardığı üçün növbə gözləmədən baqaj-ları təhvil verdilər. Ayrılmaq vaxtı çatmışdı. Mübariz ilk olaraq Minas Davidoviçlə qucaqlaşdı. Minas Davidoviç Annanın görüşməsinə şərait yaratmaq üçün ikinci mərtə-bəyə qalxan eskalatora üz tutdu. O, eskalatora minib ar-xaya baxdı. Anna Mübarizin boynuna sarılmışdı.

***

Mübariz duş qəbul edib yatağa uzanmışdı. Son günlərdə cərəyan edən hadisələri gözünün qarşısına gətirir, olub yaşananları bir daha təhlil edirdi. Minas Davidoviç polis tərəfindən saxlanıldıqdan sonra Annadan bir çox məlumatlar öyrənmişdi. Annanın sözlərinə görə Minas Davidoviç güc nazirliklərindən birində xidmət rəisi vəzifəsində çalışmışdı. Anna isə onun köməkçisi kimi fəaliyyət göstərirdi. Annanın hərbi rütbəsi baş leytenant, qırx iki yaşlı Minas Davidoviç Qriqoryan isə polkovnik rütbəsində idi. Mübariz Annanın zarafatından belə belə nəticə çıxarmışdı ki, yaxın zamanlarda Qriqoryanın general-mayor hərbi rütbə alması gözlənilir. Annanın içkili vəziyyətdə etdiyi zarafat belə nəticə çıxartmağa əsas verirdi. O, zarafatla demişdi ki, «Aşot siz onu polkovnik kimi yola salırsınız o, isə sizi İrəvanda general kimi qarşılaya bilər». Sözüünə davam edərək bildirmişdi ki, kişilərin hərbi rütbələrinin yüksək olmasına baxmayaraq qadınlar, xüsusən köməkçilər nazirlikdə əsas söz sahiblərindənirdilər. Mübariz Annanın ahəngindən deyilən sözlərin zarafatdan çox həqiqətə oxşadığını hiss etmişdi.

Mübariz bu günlərdə özü üçün əsas tapıntı olaraq seyf açarlarının surətinin çıxarılmasını hesab edirdi. Ola bilsin həmin açarlar gələcəkdə onun gərəyi olmasın, lakin bunun əksidə mümkün olan bir variant idi.

Kursların tamamlanmasına bir həftədən az vaxt qalırdı. O, çox vaxt şəhərdə dolaşır, suvenirələr və kiçik hədiyyələr alırdı. Kurs yoldaşlarının kontaktlarını bir dəftərçəyə yazır, gələcəkdə qurula biləcək əlaqələrin təməlini indidən yaradırdı. Bu keçən dövr ərzində Luiza ilə dəfələrlə tele-

fon əlaqəsi yaratmış, ona bəzi məsləhətlər vermişdi.

Nəhayət onun İrəvana yola düşmək vaxtı gəlib çatdı. Mübariz Annanın çoxsaylı xahişini nəzərə alıb uçacağı reys barədə ona məlumat vermişdi.

***

Budapeştdən qalxan təyyarə İrəvan hava limanında yerə endi. Avtobusun gəlməsini gözləməyən səbirsiz sərnişinlər ayaq üstə qapıların açılmasını gözləyirdilər. Nəhayət, sərnişinlərin çıxışına icazə verildi. Mübariz tələmədən təyyarədən düşüb, avtobusa mindi. Bütün yaşananlardan dolayı içərisində böyük həyəcan tüğyan edirdi. Mübariz özünü ələ alıb həyəcanı boğmağa çalışır, bir çox hallarda buna nail ola bilmirdi.

O, şagird olduğu vaxtlar müxtəlif fənn olimpiyadalarında iştirak etmək üçün dəfələrlə qədim Azərbaycan şəhəri olan İrəvanda olmuş, mərkəzdə azərbaycanlılar yaşayan məhlələrdə gecələmişdi. Erməni dili üzrə keçirilən müsabiqədə suallara düzgün cavab verməsinə baxmayaraq, təşkilatçıların yekdil qərarı ilə ikinci yerə layiq görülmüşdü. Əslinə qalsa o, uzun müddətdən sonra doğulub böyüdü, on yeddi il yaşadığı dədə-baba torpaqlarına yeni keyfiyyətdə təkrarən qədəm basırdı. Digəriləri kimi onun da bu torpaqda yaşamaq hüququ vardı. Azərbaycanlıların kompakt yaşadığı torpaqlarda, Türk millətinin nümayəndəsini tapmaq mümkün deyildi.

Mübariz pasport nəzarətindən keçmək üçün növbəyə dayandı. Növbəsi yetişdiyi üçün sənədləri şüşəli kabinetdə oturmuş məmura təqdim edib gözləməyə başladı. Polis məmuru pasportu diqqətlə gözdən keçirib xüsusi skanerin

köməyi ilə yoxlayıb bir daha Mübarizə nəzər saldı. O, gah Mübarizin üzünə, gah da pasportdakı şəkilə baxırdı. Polisin pasportdakı şəkilə diqqətlə baxması Mübarizi şübhələndirdi. Polis məmuru telefonun dəstəyini qaldırıb harasa zəng etdi. Polis yan tərəfə çevrildiyi üçün Mübariz onun danışığına qulaq asa bilmirdi. Polis Mübarizin pasportunu götürüb xidməti qapıdan çıxdı. Mübarizin ürəyi sinəsində qərar tutmur çırpınırdı. Polisin pasportu götürüb getməsi onu çox narahat edirdi.

-Görəsən polis məmuru nədən şübhələnib? Bəlkə pasportdakı şəkil heç mənə oxşamır? Pasportun həqiqiliyinə şübhə ola bilməz, yəqin şübhələndiyi başqa məqam var? - Mübariz özü özünə cavabı olmayan suallar verirdi.

Bir müddət ötdükdən sonra polis məmuri geri qayıtdı. Mübariz onun sifət cizgilərindən nə baş verdiyini anlamağa çalışırdı. O, özünə gəlməmiş polis arxasınca gəlməsi barədə ona göstəriş verdi. Mübariz artan həyəcanına qalib gəlməyə çalışır, bir söz demədən polis məmurunun arxasınca addımlayırdı. O toparlanmaq üçün vaxt qazanmaq istəyirdi. Bir qədər polisin arxasınca addımladıqdan sonra, Mübariz dayanıb dedi:

-Üzr istəyirəm, cənab kapitan. Yaxınlıqda harada tualet var? Əl üzümü yumaq istəyirəm, havalar çox istidir.

-Görmədiniz? Biz indi tualetin yanından keçdik. -Kapitan çevrilib arxada qalmış tualetin yerini ona göstərdi.

-Təşşəkkür edirəm, mümkünsə məni beş dəqiqə gözləyin. -Mübariz tualetə getdi.

O yaxınlaşıb güzgüdə özünə tamaşa etdi. Həyacandan sifəti ağarmış, göz qapaqları səyriyirdi. Emosional yorğunluq onu üzmüşdü. Həddindən artıq yorğun görsənirdi. Ba-

şının arxasından, onurğa sütunu boyunca tər axırdı. O, üzünü yuyub yaş əlləri ilə saçlarına daraq çəkdi. Əl-üzünü salfetlə qurulayıb çölə çıxdı. Soyuq su öz təsirini göstərmiş, ürək döyüntüləri nisbətən azalmışdı. Onu gözləyən polisə yaxınlaşdı.

-Gedə bilərik? -Polis kapitanı soruşdu.

-Bəli. -Artıq Mübariz özünü ələ almışdı.

***

Anna Mübarizdən teleqram aldıqdan sonra hava limanına zəng edib əlindəki məlumatları bir daha dəqiqləşdirdi. Hər şeyin öz qaydasında olduğuna əminlik yarandıqdan sonra bu barədə Minas Davidoviçə məlumat verdi. Aşotu qarşılamaq üçün əvvəlcədən ondan icazə istədi. Minas Davidoviç Aşot Balayan gəldiyi gün bu məsələni bir daha ona xatırlatmasını Annaya tapşırmışdı.

Minas Davidoviç Qriqoryan vətənə döndükdən sonra bir az səksəkəli olmuş, xaricdə olarkən yaşadıklarının iş yerində bəlli olacağından çox ehtiyat edirdi. Anna onun həbsdən azad olunması üçün Aşot Balayanın nələr etdiyini danışmış, xoş təəsürrat yaratmaq üçün hadisələri dramatikləşdirib çəkilmiş xərcləri bir qədər də şişirtmişdi. Qriqoryan çox gözəl başa düşürdü ki, doğma qardaşının ona etmədiyi jestləri Aşot Balayan etmişdi. Anna Minas Davidoviçə bildirmişdi ki, polis tərəfindən nazirliyə məktub göndərilməməsi üçün Aşot vəkildən təkidlə xahiş etmiş və bunun müqabilində çoxlu pul xərcləmişdi.

Qriqoryan çiyində daşdığı general-mayor paqonlarına görə rəhbərlikdən öncə Aşot Balayana borclu idi. Xaricdə yaşadığı sərgüzəştlərin iş yerində bəlli olması ən azı

tutduğu vəzifəni itirməklə nəticələnəcəkdə. İndi isə general-mayor olmuş, Nazir müavini vəzifəsini tutmağa bir addım qalmışdı. Bütün bunları nəzərə alaraq Minas Davidoviç Aşotla tanışlığı özü üçün çox düşərli hesab edirdi. Bu qədər yaxşılıqların müqabilində başqa cür hərəkət etməyə vicdanı yol vermirdi. Qriqoryan İrəvanda baş tutacaq ilk görüşdə Aşot Balayana yaxın olmağı, çəkdiyi maddi və mənəvi əziyyətləri dəyərləndirdiyini göstərmək və onun şəxsinə dəyərli və maddi cəhətdən imkanlı bir dost qazanmaq istəyirdi.

Annanın Aşota yanaşması Qriqoryanın mövqeyindən fərqlənirdi. O fikirləşirdi ki, Aşot ondan iki, üç yaş böyükdür, hərbi xidməti və gəncliyi Russiya Federasiyasında keçmiş, deməli, bizimkilərdən fərqli bir mədəniyyətə sahibdir. Ən əsası isə diribaşdır, pul qazanmağın yollarını bilir. Əli açıqdır, ilk tanışlıqlarında bahalı saat hədiyyə edib. Deməli, qadını dəyərləndirməyi bacarır. Ona görə də Aşotla aralarında məhəbbət macərələrinin yaranmasını və bu məhəbbətin evliliyə qədər daşınmasını istəyirdi.

Qriqoryanın xidməti işlər üçün istifadə etdiyi Volqanın interyeri və xarici görünüşü qonaq qarşılamaq üçün yaramadığına görə dostundan BMW markalı avtomobil və sürücünü onun sərəncamına verməsini xahiş etmişdi. Dostu vacib bir məsələ ilə bağlı olduğunu düşünüb Minas Davidoviçin sözünü yerə salmamışdı. Qriqoryan və Anna Mübarizi qarşılamaq üçün BMW markalı avtomobildə hava limanına yola düşdülər. Hava limanında onları növbə rəisi qarşılayıb VIP qonaqlar üçün nəzərdə tutulmuş otağa apardı. Otaq çox səliqəli və işıqlı idi. Divar boyu divan və kreslolar düzülüb, onların önünə isə kiçik masalar qoyul-

muşdu. Qriqoryanla Anna tez gəldikləri üçün əyləşib kofe içərək gözləyirdilər.

Ölkəyə gələn VIP qonaqlar üçün nəzərdə tutulmuş qapı açıldı. Mübariz polis məmurunun müşayiətilə otağa daxil oldu. Divanda oturan hərbiçilər ayağa qalxıb sağ əllərini gicgaha apararaq, Mübarizə hərbi tərzdə salam verdilər. Mübariz bir anlıq çaşıb qalmış, nə edəcəyini müəyyənləşdirə bilmirdi. Hərbiçilərin onu qarşılamaı Mübarizi çaşdırmışdı. Annanın cingiltili gülüşü sanki onu yuxudan ayıltı. O, dostlarını tanıyıb onlara doğru istiqamət aldı. Mübariz Minas Davidoviç və Annanı hərbi formada görmədiyini və bir qədər əvvəl pasport nəzarəti məntəqəsində yaşadığı həyəcanlı anlardan dolayı, ilk baxışda onları tanımamışdı. O, dostlarını dərhal tanımadığına görə üzrxahlıq edib qucaqlaşdı.

-Minas Davidoviç, salam. Vətəndə bu qədər populyar olduğumu bilmirdim. Məni qarşılamağa şəxsən general-mayor təşrif buyurub. Çox sağ olun, təşəkkür edirəm.

-Salam, Aşot can. Biz tərəfdə dostlar görüşərkən hərbi rütbəyə fikir vermirlər. Məgər siz bunu bilmirdiniz?

-Minas Davidoviç, bu yəqin yeni qaydadır. Vətənə yeni qədəm qoymuşam, İnşəallah öyrənərəm. -O, Minas Davidoviçi təkrar qucaqladı.

Anna kənardə dayanıb dostların görüşünə tamaşa edir, öz növbəsini gözləyirdi. Mübariz nəfəsini dərib Annanın əlini öpüb dedi:

-Anna can, siz həmişə olduğu kimi çox gözəlsiniz. Qeyd edim ki, hərbi forma və baş leytenant paqonları sizin gözəlliyinizi iki qat artırır.

Mübariz Anna ilə qucaqlaşarkən bir qədər həyəcana

qalib gəldiyinin fərfinə varmışdı. Onun ürək döyüntüləri azalmış, nəfəs çatışmamazlığı aradan qalxmışdı. Necə dəyərlər həyat yavaş-yavaş normal axarına qayıdırdı.

Hər üçü birlikdə söhbət edərək çölə çıxdılar. Qonaqların gəlişini görən sürücü avtomobili dərhal onların yanında saxlayıb sağ tərəf ön qapını açdı. Anna ön oturacaqda, Mübarizlə Minas Davidoviç isə arxa oturacaqda əyləşdilər. Sürücü yerində əyləşib sual dolu nəzərlərlə sərnəşinlərinə baxır, Minas Davidoviçin əmrini gözləyirdi. Minas Davidoviçin işarəsindən sonra o, şəhərin mərkəzinə doğru istiqamət götürdü.

Onlar şəhərin mərkəzinə daxil olmuşdular. Avtomobil beş mərtəbəli binanın yanından keçərkən Minas Davidoviç şüşəni endirib binanı göstərdi.

-Aşot Nersesoviç, siz işləyəcəyiniz agentliyin ştab kvartirası bu binada yerləşir. Yaşayacağınız mənzillə tanış olub əşyalarınızı yerləşdirdikdən sonra mən sizi agentliyin sədri ilə tanış edəyəm.

-Minas Davidoviç, bu çox gözəl olar. Sizin vaxtınızı aldığı üçün üzr istəyirəm. Çox əziyyət çəkirsiniz.

-Aşot can, bizim çəkdiyimiz əziyyət, çəkdiyiniz əziyyətlərin yanında dəryada damla kimidir. Narahat olmağa heç bir əsas yoxdur.

Anna Minas Davidoviçin tapşırığına əsasən, Mübarizin gələcək iş yerinə yaxın üç otaqlı mənzil tapmış və üç aylıq kirayə haqqı əvvəlcədən ödənilmişdi. Avtomobil Annanın göstərdiyi yaşayış binasının qarşısında dayandı. Onlar düşüb üçüncü mərtəbəyə qalxaraq çöl qapısını açıb içəri daxil oldular. Otaqları gəzib divanda əyləşdilər. Mənzil yeni təmir olunmuş, səliqəli və təmiz idi. Normal yaşa-

yış üçün bütün şərait yaradılmışdı.

-Aşot can, mənzildən xoşunuz gəldi? Sizin rahatlığınız üçün bütün şərait yaradılmışdır. Anna xanımın əməyini xüsusi olaraq qeyd etmək istəyirəm. Sizin yerli şəraitə tez uyğunlaşmağınız üçün fədakarlıq göstərmişdir. Çox sağ olsun. -Minas Davidoviç Annaya göz vurub gülümsədi.

-Əlbəttə çox sağ olsun. Dostlar, mənə dəstəklədiyiniz üçün hər ikinizə təşəkkür edirəm. Çalışacam sizin ümidlərinizi doğruldum. Çəkdiyiniz əziyyətləri halal edin. -Mübariz üzrxahlıq etdi.

Sürücü çamadanları gətirib dəhlizdə bir kənara qoymuş, otaqların qapısını bir-bir açıb içəri boylanırdı. Mübariz artıq mənzildə qalmağa lüzum görməyib dedi:

-Minas Davidoviç, sizə və Anna xanıma təşəkkür edirəm. Mənzil çox xoşuma gəldi. Mənə elə gəlir ki, yeni iş yerilə tanış olmağın vaxtı çatmışdır.

Onlar yenidən həyətə düşdülər. Ştab kvartira yaxınlıqda yerləşdiyi üçün ofisə piyada yollandılar. İkinci mərtəbəyə qalxıb üzərində «Qəbul otağı» yazılmış qapını açıb içəri keçdilər. Təqribən iyirmi iki, iyirmi beş yaşında, ortaboylu, gülərliz bir xanım ayağa qalxıb onları qarşılayaraq dedi:

-Minas Davidoviç, salam. Xoşgəldiniz. Buyurun keçin içəri. Gəlişiniz barədə məlumat vermişəm sədr gözləyir.

-Təşəkkür edirəm, Rita xanım.

Ritanın Minas Davidoviçə qaş-göz süzdürməsi, Annanın isə qısqanc tərzdə yanaşması Mübarizin diqqətindən yayınmadı. O, diqqətlə ətrafa göz gəzdirməyə başladı. Qəbul otağına daxil olarkən, sol tərəfdə yerləşən qapının, sağ tərəfinə vurulmuş parlaq lövhənin üzərinə «Sədr, Artur

Abramoviç Poladyan», sağ tərəfdə yerləşən qapının sol tərəfinə vurulmuş lövhənin üzərinə isə «Sədr Müavini, Aşot Nersesoviç Balayan» sözləri yazılmışdı.

-Minas Davidoviç, mən işə başlamamışdan adım rəsmiləşdirilmişdir. –Mübariz «Sədr Müavini, Aşot Nersesoviç Balayan» sözləri yazılmış lövhəyə işarə etdi.

Minas Davidoviç baş işarəsilə razı olduğunu bildirib gülə-gülə sədrin kabinetinə daxil oldular. Geniş və işıqlı kabinetin baş tərəfində, masanın araxasında orta yaşlı bir kişi əyləşmişdi. O, ağır bir hərəkətlə yerindən qalxıb qonaqlara yaxınlaşdı. Əvvəlcə Anna ilə görüşüb əlindən öpdükdən sonra Minas Davidoviçlə qucaqlaşdı hal-əhval tutdu. Sonda sanki istəmədən, lakin etika xatirinə əlini yeni müavini Mübarizə uzadıb dedi:

-Artur Abramoviç Poladyan.

-Aşot Nersesoviç Balayan. -Etiketə uyğun olaraq bir addım kənar dayanıb, gülümsəyər üzlə sədrin əlini sıxdı.

Söhbət əsasən köhnə tanışların arasında gedir, Mübariz hərdən bir nəyisə təsdiq və ya təkzib üçün söhbətə qoşulurdu. Minas Davidoviç Mübarizi ağızdolusu tərifləyir, çox bacarıqlı kədr olmasını təkrar-təkrar vurğulayırdı. Sədrin sifət cizgilərindən Minas Davidoviçin onu tərifləməsindən xoşu gəlmədiyi açıq hiss olunurdu. Hər halda Mübariz intuisiyasından çıxış edərək belə fikirləşirdi. Sədrin davranışları, xüsusilə ədəbaz və saymazyanə hərəkətləri Mübarizin xoşuna gəlmir, lakin ürəyində «bəy dediyin nədir, bəyənmədiyin nədir» fikirini əsas tuturdu.

Onlar agentlikdən çıxıb Minas Davidoviçin iş yerinə Nazirliyə yollandılar. Nazirlik klassik üslubda tikilmiş, müxtəlif arxitektör elementlərlə bəzədilmiş çoxmərtəbəli

binada yerləşirdi. Foyedə foto stend qurulmuş, kiminsə büstü qoyulmuşdu. Yuxarı mərtəbələrə qalxmaq üçün enli pilləkən inşa edilmiş, kənarlarına marmər məhəccər quraşdırılmışdı. Onlar pilləkənlə qalxıb, Minas Davidoviçin kabinetinə daxil oldular. Anna kofe dəmləmək üçün mətbəxə yollandı.

Minas Davidoviçin kabineti sadə və ciddi görkəmlə seçilirdi. Klassik ofis mebelləri divar boyu düzülmüş sonda böyük bir seyf yerləşdirilmişdi. Tini zədələnərək boyası qopmuş, üstünə 1962 inventar nömrə həkk olunmuş lövhə bərkidilmiş seyf Mübarizin diqqətini çəkdi. Bu rəqəm Budapeştdə surətini əldə etdiyi açarın halqasına keçirilmiş lövhənin üzərindəki rəqəmlə eyni idi. Hətta açarın halqasına taxılmış lövhənin ölçüləri seyfın üzərinə bərkidilmiş lövhənin ölçülərinə uyğun gəlirdi. O, bunun təsadüfi olmadığını və əldə etdiyi açarların məhz bu seyfə aid olduğuna əmin olmuşdu. Seyfın açarlarının surətlərini əldə etdiyinə görə sevinirdi.

-Qismət olsa içərisindəkilərlə bir gün tanış olaram. –O fikirləşir, daxili sevincini biruzə verməməyə çalışırdı.

***

Mübariz adəti üzrə səhər tezdən oyanıb idman etdikdən sonra axşamdan hazırladığı tünd rəngli sevimli kostyumunu və ağ köynəyi geyinib mavi çalarlı əlvan qalstkunu bağladı. Fransız ətrini üzünə çilədikdən sonra güzgünün qarşısında bir neçə dəqiqə fırlanıb özünə tamaşa etdi. Sonra dolabdan sənədlə dolu dəri çantanı götürüb, içərisindəkiləri təkrar yoxladı. Kursu bitirməsi barədə sertifikat və yeni tanışları üçün aldığı suvenirlərin yerində olmasına

əmin olduqdan sonra işə yollandı.

Bu gündən etibarən agentlikdə yeni sədr müavininin fəaliyyətə başlayacağını bilir və gəlişini səbrsizliklə gözləyirdilər. Onun cavan, ucaboy, yaraşıqlı, savadlı və subay olması barədə kollektivin qadın üzvləri arasında, hətta qonşu və tanış ofislərdə xəbərlər dolayırdı. Mübariz ofisə daxil olub qarşısına çıxan hər kəslə nəzakətlə salamlaşır, onları çoxdan tanıyır kimi davranırdı. İkinci mərtəbəyə qalxıb qəbul otağına daxil oldu.

-Rita xanım, salam. Necəsiniz?

-Təşəkkür edirəm, Aşot Nersesoviç. Siz yaxşı olun.- Rita qaş-gözünü süzdürərək cavab verdi.

-Rita xanım, Artur Abramoviç yerindədir?

-Əlbəttə. Hara gedəsidir? Kişinin göbəyi bu idarədə kəsilib, qınayan olmasa heç evlərinə getməz.

Mübariz kollektivin Artur Abramoviçi sevmədiklərini ilk gündən anlamışdı. O, Ritanın sözlərini təsdiq edirmiş kimi başını yelləyərək sədrin kabinetinə daxil oldu.

-Artur Abramoviç, sabahınız xeyirli olsun. Gəlmək olar? Necəsiniz?

-Sabahınız xeyir olsun, Aşot Nersesoviç. Siz necəsiniz? Mən sizi ilk iş günü münasibətilə təbrik edirəm və güman edirəm ki, bizim işgüzar münasibətlərimiz səmimi və şəffaf olacaqdır. Kollektivimizin əksəriyyəti cavanlardan ibarətdir. Güman edirəm ki, onlarla dil tapmaqda çətinlik çəkməyəcəksiniz.

-Artur Abramoviç, təbrikə görə təşəkkür edirəm. Diqqətinizə çatdırım ki, mən çox səmimi və işgüzar insanam. Özümdən yaşca və vəzifəcə böyük insanlara xüsusi rəğbət bəsləyirəm. Siz mənim səmimiyyətimə əmin ola bilərsiniz.

Tutduğum vəzifədən dolayı qərar qəbul etməmişdən öncə həmişə sizinlə məsləhətləşəcəm. Qaldı kollektivlə dil tapmağa o barədə narahat olmayın, müəyyən təcrübəyə malikəm. Cavanlarla sizin aranızda kommunikasiya qurmağa hazırım.

-Siz nəyə eyham vurursunuz, mən artıq qocayam?

-Əsla yox, Artur Abramoviç.

-Aşot Nersesoviç, zarafat edirəm, mən sizin nə demək istədiyinizi anladım. Siz Avropa təhsili almış insansınız. Optimal qərarlar qəbul edəcəyinizə inanıram. Ona görə də qərar qəbul etməkdə sərbəstsizsiniz. Gördüyünüz kimi mən bəlli bir yaşa çatmışam, siz isə cavansınız. Hər halda bu yaş fərqi zahirigörmüşdən əlavə işə münasibətdə özünü göstərməlidir.

-Çox sağ olun, Artur Abramoviç. Sizdən xahiş edirəm mənə Aşot deyərək müraciət edəsiniz, özümü onda daha rahat hiss edirəm. -O, söhbətə davam etməyə lüzum görməyib, öz kabinetinə yollandı.

Mübariz Ritadan kadrlar şöbəsinin rəisini onun yanına dəvət etməsini xahiş edib kreslodə əyləşdi. Kabinet sədrin otağına nisbətən kiçik olsada eyni mebellərlə bəzədilmişdi. Otağın hər iki tərəfə açılan pəncərələri olduğu üçün havası təmiz idi. Qapı açıldı. Astanada otuz beş, qırx yaşlarında bir qadın dayanmışdı.

-Aşot Nersesoviç, salam. Gəlmək olar?

-Salam. Buyurun, Aksana xanım.

-Siz, mənim adımı da bilirsiniz?

-Əlbəttə, dəyərli kadrları tanımaq mənim vəzifə borcumdur. -Mübariz güldü.

-Diqqətinizə görə çox sağ olun, minnətdaram.

-Aksana xanım, mən xahiş etdiyim sənədlər toplusunu gətiribsiniz?

-Bəli, Aşot Nersesoviç.

-Xahiş edirəm, əyləşin. Vəziyyəti öyrənməkdə mənə kömək lazımdır.

Mübariz Aksana xanımla yarım saat söhbət edib kadr-
ların siyahısını, agentliyin strukturunu, ştat cədvəli və di-
gər sənədlərin ona verməsini xahiş edib bölmə rəhbərləri-
nin iştirakı ilə müşavirə keçirmək istəyini bildirdi.

Bir saat idi, müşavirə davam edirdi. Artur Abramoviç
iclasa qatılmamışdı. Mübariz müşavirəni dialoq formatın-
da aparırdı. Öncə bölmə rəhbərləri özlərini təqdim edir,
sonra gördükləri işlər barədə məlumat verirdilər. Mübariz
diqqətlə qulaq asır, bəzi qeydlər edirdi. Struktur rəhbərləri
çıxışlarını tamamladılar. Çıxışlardan sonra kiçik fasilə ya-
ranmışdı. Əməkdaşlar öz aralarında pıçıltı ilə danışır, Mü-
barizin sözə başlamasını gözləyirdilər. O, fasilənin uzan-
masına imkan verməyib əlindəki qeydlərə bir daha nəzər
salıb ayağa qalxdı. Pencəyinin düyməsini bağlayıb qalstu-
kunu düzəltdi. O, çıxışları ümumiləşdirib müşavirə iştirak-
çılarını çoxdan tanıyırmış kimi onlara adı və atasının adı
ilə müraciət edirdi. Mübariz müasir tələblərə cavab verən
yeni iş prinsiplərini izah edib, üç illik strateji planın ha-
zırlanması üçün müvafiq göstərişlər verdi. Onun işə ya-
naşması və fenomenal yaddaşı müşavirə iştirakçılarını
heyran etmişdi. O, bir neçə saat ərzində kollektivin rəğbə-
tini qazanmış, sanki əvvəldən işin kökündə Aşot Balayan
dayanırdı.

Mübariz təmas xətinə sərbəst gedib gəlmək üçün xü-
susi icazə almış, əsas olaraq işğal altında olan ərazilərdə

fermer təsərrüfatı təşkil etməsini göstərmişdi. İstədiyi yerə
gedə bilməsi üçün təsərrüfat qurmağa xüsusi ərazilər seç-
mişdi. Təmas xəttində xidmət edən hərbiçilər ət və digər
ərzaq məhsulları gətirdiyinə görə Mübarizi tanıyırdılar.
Hətta onun gəlişinə çox sevinirdilər. Nə etmək olar, döv-
lətəin ərzaq təminatı çox yarıtmaq vəziyyətdə idi. Mübariz
bu faktoru öz xeyrinə həll etmiş, hərbiçiləri ələ almaq
üçün onlara ərzaq, bəzən, hətta spirtli içkilər gətirirdi.

Mübariz təmas xəttində olarkən Azərbaycanın «Bay-
raktar», «Zərbə» və «Harop» dronlarının səmada uçduğu
zaman təhlükə hiss etmiş düşmən hərbiçiləri həşaratlar
kimi yeraltı qazmalarda gizlənmək üçün tələsirdilər. O,
dəfələrlə belə hadisələrin şahidi olmuşdu. Düşmən yeraltı
qazmalarda saatlarla zaman keçirir, hətta təhlükənin so-
vuşduğuna əmin olduqdan sonra öz mövqelərinə qayıtma-
ğa tələsmirdilər. O, bu faktordan polkovnik Əzimovun son
tapşırığını icra etmək üçün istifadə etmək istəyirdi.

Mübariz təmas xəttində yerləşən qərargah rəisinin ota-
ğındakı seyfi tanımışdı. Bu Minas Davidoviçin kabinetin-
dən qəflətən yoxa çıxmış, tını zədələnərək boyası qopmuş,
üstünə 1962 inventar nömrə həkk olunmuş lövhə bərkidil-
miş seyfi idi. Mübariz seyfin yerinin dəyişdirilməsi barədə
mərkəzə məlumat vermiş, onun içərisindəki sənədləri əldə
etmək tapşırığı almışdı.

***

Polkovnik Əzimovun rəhbərliyi ilə «Medvejatnik» şif-
rələnmiş ad altında əməliyyat planı hazırlanmış, düşmən
qərargahına mayor Abdullayevin rəhbərliyi ilə əməliyyat
qrupu göndərilməsi barədə qərar qəbul edilmişdi. Abdul-

layevin əməliyyatda iştirakı Mübarizi şəxsən tanıması ilə bağlı idi. Mübariz mümkün risklərdən sığortalanmaq üçün əməliyyat qrupunda onu şəxsən tanıyan adamın olmasını vacib hesab edirdi. Mayor Abdullayevin rəhbərliyi altında əməliyyat qrupu əldə edilmiş operativ məlumatlar əsasında bütün detalları araşdırmışdı. Onlar bir həftəlik qida tədarükü görüb müvafiq silah-sursat və seyfin açarlarının surətini özlərilə götürmüşdülər. Qrup artıq iki gün idi təmas xəttində mina axtaranların təmizlədiyi dəhlizdən keçərək meşə massivində gizlənmişdi. Mayor Abdullayevin təklifi ilə əməliyyat keçiriləcək ərazini tanıyan və əvvəllər orada yaşamış Namiq Qurbanov adlı döyüşçü bələdçi qismində əməliyyata cəlb olunmuşdu. Namiq əraziyə yaxşı bələd idi. O, xüsusi cihazların köməyi olmadan meşədə istənilən istiqaməti müəyyən edir, tala və gizli məkanları tanıyırdı. Əməliyyat qrupu ovçuların qazıb hazırladığı yeraltı qazmada yerləşmişdi. Qazma qrup üçün darısqal olsada quru idi. Torpaq uçmasının qarşısını almaq üçün onun divarları ağac budaqları ilə bərkidilmişdi. Giriş qapısı çöl tərəfdən ağac budaqları ilə kamuflay edilmişdi. Düşmənin qazmanı tapması çətin məsələ idi. Qazmada çox qalmaq olmazdı. Qrup növbəti iki gün ərzində yerini bir neçə dəfə dəyişərək hədəfə xeyli yaxınlaşmışdı. Payız mövsümü olduğundan leysan yağışlar yağırdı. Əslində arzuolunmaz şəxslərlə qarşılaşmamaq üçün yağışın böyük faydası vardı. Mayor Abdullayev ətrafdakı sakitlikdən istifadə edərək, qərargaha bir qədər də yaxınlaşmaq barədə əmr verdi. Qrup kiçik fasilələrlə sürünə-sürünə hədəfə doğru irəliləyirdi. Uzun müddət yaş otun üstündə uzandıqları üçün, paltarları tam islanmışdı. Gecələmək üçün dia-

metri kiçik, lakin adama boy verən dərin, mərmə partlaması nəticəsində yaranmış bir xəndək seçərək dayandılar. Əməliyyat qrupunun üzvləri rüqzaqları çıxarıb bir qədər rahatladılar. İndi ocaq qalamaq olmazdı. Çünki, uzaq məsafədən tüstü görünüb şübhə doğura bilərdi. Müəyyən hazırlıq görüb qaranlıq düşənə qədər gözləməyə qərar verdilər. Mayor Abdullayev hava qaraldıqdan sonra Namiqi kəşfiyyata göndərdi. Yağışdan qorunmaq və alovun görünməsinin qarşısını almaq məqsədilə xəndəyin üstünü çadırla bağladılar. Üstü bağlanmış xəndəyin dibində ocaq qalanmışdı. Bir qədər hazırlıqdan sonra əməliyyat qrupu isti çay içir, çəkmələrini çıxarıb islanmış paltarlarını qurudurdular.

Namiq ətrafı diqqətlə dinləyib şübhəli bir şey hiss etmədiyinə görə sürünə-sürünə irəliləyib qərargahın ərazisinə çatdı. O, gecə görüntüsünə imkan verən binoklla ətrafı müşahidə edirdi. Qərargahı iki gözətçi postu qoruyur, amma bu postlardan biri onların əməliyyatı həyata keçirmələrinə mane olurdu. Namiq ətraflı kəşfiyyat məlumatları toplayıb geriyə xəndəyə qayıtdı. O əldə etdiyi kəşfiyyat məlumatları barədə mayor Abdullayevə məruzə edib keşikçini neytrallaşdırmaq haqqında öz təkliflərini verdi. Əməliyyat qrupunun üzvləri müəyyən olunmuş ardıcılıqla keşik çəkir, istirahətlərinə davam edirdilər. Mayor Abdullayev hava işıqlaşmamış durub əməliyyat qrupunu oyatdı. Xəndəyin qaydaya salınması barədə göstəriş verib əvvəlcədən müəyyən edilmiş məkanda qərarlaşmaq üçün hərəkətə keçdilər. Qrup qərargah ətrafında öz yerini tutmuş, əməliyyata başlamaq üçün «Bayraktar» və «Harop» dronlarının səmada görünməsinə gözləyirdilər.

Mübariz qərargahın ərazisinə daxil olarkən mayor Abdullayevin rəhbərlik etdiyi əməliyyat qrupunun təyin olunmuş mövqedə qərarlaşdığını hiss etmiş, gözətçini görüb bir qədər narahat olmuşdu. Mübariz əməliyyat qrupunun gözətçini neytrallaşdıracağına əmin olsada ehtiyat üçün bir neçə əlavə variant fikirləşmişdi. O, gətirdiyi ət və digər ərzaqları Nivanın baqajından yavaş-yavaş boşaldır və ətrafi müşahidə etməyə davam edirdi. Közün üstündə bişən ətin iyi ətrafa yayılırdı. İştahları açılmış hərbiçilər həvəslə Mübarizə kömək edir, gətirdiyi ərzaqları qazmaya daşıyırdılar. «Bayraktar»ın səmada manevr etdiyini görən düşmən hərbiçiləri kababı közün üstündən götürüb, tələsik qazmaya doğru qaçdılar. Dronların hərəkət edən obyektləri vurduğunun şahidi olmuş hərbiçilər çox qorxurdular. Mübariz bilərəkdən ləng hərəkət edir, qərargahın tam boşalmasını gözləyirdi. O, axırıncı hərbiçinin qərargahı tərk etdiyinə əmin olduqdan sonra ətrafa diqqətlə baxıb ora yollandı. Qərargah rəisinin otağına daxil olub kimsənin olmadığını görüb seyfin yanında dayandı. O, səbrsizliklə əməliyyat qrupunun gəlişini gözləyirdi.

Namiq keşikçinin dayandığı əraziyə yaxın çinar ağacının arxasında gizlənərək mayor Abdullayevin əmrini gözləyirdi. Hərbiçilər qazmaya dolmuş keşikçidən başqa ətrafda kimsə görünmürdü. Mayor Abdullayev şərtləşdikləri kimi sağ əlinin şəhadət barmağı ilə Namiqə işarə verdi. Keşikçi yaxınlıqdan keçərkən Namiq bir göz qırpımında ağacın arxasından sıçrayıb sol əlilə onun ağızını tutdu. O, keşikçinin başını fırladıb boynunu sındırmaq istəyərkən gözləri mayor Abdullayevə sataşdı. Mayor başını bulaya-

raq onun keşikçini öldürməsinə icazə vermədi. Namiq keşikçinin yuxu damarlarına güclü zərbələr endirib əllərini çəkdi. Gücsüz və taqətdən düşmüş bədən yerə sərildi. Keşikçi tərənəmirdi. Namiq mayor Abdullayevlə birlikdə qərargaha yollandı.

Qərargah rəisinin otağında mayor Abdullayev və Namiq Mübarizlə qarşı-qarşıya gəldilər. Namiq əlini dərhal belinə sancdığı tapançaya atdı. Mayor Abdullayev Namiqin əlindən tutub Mübarizə baxaraq gülümsündü. Mübariz seyfin yanında sakit dayanmışdı. Baş verənlərdən bir şey anlamayan Namiq gah mayor Abdullayevin, gah da Mübarizin üzünə tamaşa edir, təkidlə silahı çıxarmağa cəhd edirdi. Mayor Abdullayevin ona tərs-tərs baxdığını görüb əlini silahdan çəkdi. Hər üçünün baxışları toqquşdu, sanki yuxudan oyandılar. Mayor Abdullayev çantasından açarı çıxarıb seyfi açdı. İçərisindəki sənədləri və açarları çantasına yerləşdirib seyfin qapısını kilidləyib açarları yenidən cibinə qoydu. Vaxt itirmək olmazdı, mayor Abdullayev və Namiq dərhal qərargahı tərk etdilər. Mübariz əməliyyatın uğurla həyata keçirildiyini və təhlükənin nisbətən sovuşduğunu görüb qərargahdan çıxdı. O, Nivada gizlətdiyi viskini götürüb qazmaya yollandı.

Qazmaya dolmuş hərbiçilər bişirdikləri kababı, Mübariz gətirdiyi turşu, konserva və kolbasaları stolun üstünə düzmüşdülər. Hamı ağac kötüyündən düzəldilmiş stolun ətrafına toplaşmış və rəisin yeməyə başlamasını gözləyirdilər. Qərargah rəisi əllərini bir-birinə sürtüb yeməyə girişərək dedi:

-Yüz qram olsa lap əla olardı.

-Bir litr olsa necə?

Qazmadakıların diqqəti səs gələn tərəfə yönəldi. Mübariz əlində bir litrlik viski butulkası tutub qapının ağzında dayanmışdı. Onun əhval ruhiyyəsi çox yüksək idi.

-Aşot can, sən sədaqətli və əvəz olunmaz dostsan, təkrar xoş gəldin. -Qərargah rəisi viskini görüb sevincək diləndi.

-Mən dostlarıma nəyin nə vaxt və harada lazım olduğunu, hətta onların özlərindən yaxşı bilirəm. Mənim bu fikrimə kimin şübhəsi varsa ona viski verməyəcəm. -Mübariz qəh-qəhə çəkib gülməyə başladı.

-Aşot can, sənin vəfalı dost olmağına heç kim şübhə etmir. -Qərargah rəisi hamının əvəzindən cavab verdi.

-Kim mənim vəfalı bir dost olduğum barədə fikri dəstəkləyirsə buyursun. -O, əlindəki viski butulkasını kötüyün üstünə qoydu.

Əməliyyatın uğurlu keçməsi Mübarizin əhval ruhiyyəsini çox yüksəltmişdi. O, stolun arxasına keçərək digər hərbiçilərlə birlikdə yeyib içir, lətifə danışır, sözün əsl mənasında əylənirdi. Mübariz başa düşürdü ki, qərargahı təzliklə tərk etsə məsələnin üstü açıldıqdan sonra onun bu hərəkəti şübhə doğura bilərdi. Təcili bir işi olmadığına görə gecəni kazarmada qalmağa qərar vermişdi. O, əvvəllər bir neçə dəfə qərargah ərazisində yerləşən kazarmalarda gecələmişdi.

***

Mübariz tezdən oyanıb hərbiçilərlə birlikdə səhər yeməyi yedikdən sonra yola düşdü. Yolun əksər hissəsi dağlıq ərazilərdən keçirdi. Uzun müddət fəaliyyət göstərməsinə baxmayaraq doğma kəndlərini ziyarət etməyə firsəti olmamışdı. Ümumi vəziyyəti öyrənmək və uşaqlıq illəri

keçən doğma məkanları ziyarət etmək istəyirdi. Kəlbəcər rayonunun ərazisindən keçib «Ağ yal» aşırımına qalxdı. Doğma kəndlərinə yaxın «Tellinin suyu» adlanan dərəyə çatmağa bir saatlıq yol qalırdı.

Nəhayət, «Tellinin suyu» dərəsinə yetişdi. Şimal və cənub yamaclarında qaynayan bulaqların suyu dərənin dibinə ilə axan kiçik çaya qovuşurdu. Avtomobil yolundan yaxın bulağa yüz metr məsafə ancaq olardı. Mübariz Nivani saxlayıb bulaq başına yollandı. Əllərini yuyub saçlarını tumarladı. Qara saçlar yaş olduğu üçün Günəş şüaları altında parıldayırdı. Soyuq bulaq suyunu üzünə və açıq sinəsinə çilədi. Bulaqların mənbəə və axarınca acı tərələr, lilparlar və yarpızlar bitmişdi. Bıçaqla lilparlardan birini kökündən dərib ağ güllünü kəsib uşaqlıq illərində olduğu kimi döş cibinə taxdı. Lilparın içərisi deşik olduğu üçün uzunluğu əlli, altımış santimetr olan gövdə boru rolunu oynayırdı. Borunun bir ucunu bulağın mənbəyinə dayayıb digər ucundan soyuq suyu sormağa başladı. Uşaqlıq dövründə bu cür halları dəfələrlə yaşamışdı. Bir qədər sərinlədikdən sonra yaşıl otun üzərinə uzanıb gözlərini yumdu. Mübariz bir neçə saat yatıb tam dincəlmişdi. Sanki bütün yorğunluğu müqəddəs torpağa hopmuşdu.

Payız fəslinin yaxınlaşması özünü göstərir, günlər qısaldığı üçün qaranlıq tez düşürdü. Əslində diqqəti cəlb etməmək üçün belə hava şəraiti ona əl verirdi. Kənddə bir neçə evin bacasından tüstü çıxdığını görüb fikirləşdi. Yəqin çoban çoluq yaşayır, bu yerlərin qışı çox sərt keçirdi. Qarlı çovğunlu günlər bir anlıq gözlərinin qarşısından keçdi. O, dünyaya göz açdığı evi görmək, daşa-divara toxunmaq istəyirdi. Kəndə yaxınlaşdıqca özündən asılı olmayan

səbəblərdən ürək döyüntüləri artmağa başlamışdı.

Mübariz doğma kəndlərinin ərazisinə çatana qədər avtomobilin işıqlarını yandırmamış, avtomobili endirilmiş şüşədən baxaraq idarə etmişdi. O, Nivani dağılmış evlərdən bir qədər aralı saxlayıb avtomobildən düşdü. Gözünə salamat qalmış ev dəymirdi. Qaranlıqda hərəkət etmək çətin idi. O, yerə səpələnmiş daşlara ilişir, müvazinətini saxlamaq üçün uçub-dağılmış divarlardan tuturdu. Havanın qaralması hərəkət etməsinə mane olsada, kənardan kimsənin onu görmə təhlükəsini aradan qaldırırdı. Nəhayət, evlərinə çatdı. Qarşılaşdığı mənzərəyə inanmaq belə istəməirdi. Evin dam örtüyü sökülüb dağılmış, divarlar uçmuş, qapı və pəncərələrin çərçivələri çürümüş, şüşələr çilik-çilik olmuşdu. Ona mane olan çürük taxtaları təmizləyərək evin «içərisinə» daxil oldu. Döşəmənin taxtaları yağış və qarın təsirindən çürüyüb yararsız hala düşmüşdü. Uzun müddət insan ayağı dəymədiyini üçün döşəmədə alaqlar bitmişdi. Uçub tökülmüş taxta parçalarının altında qalmış çarpayı gözüne sataşdı. Atasının taxtadan düzəltdiyi enli çarpayı, üç qardaşın yatması üçün nəzərdə tutulmuşdu. Çarpayının ayaqları çürümüş və yanı üstə yıxılmışdı. O, əlini uzadıb çarpayının yataq hissəsini tumarlayırdı. Sanki taleyi məlum olmayan qardaşları ilə təmas qururdu. Ailənin digər üzvləri yatan dəmir çarpayılar pas atıb çürümüşdü. Kitab rəfi uçduğu üçün, cırılmış və çürümüş kitab vərəqləri ətrafa dağılmışdı. Rəfin alt gözüne qoyulmuş kərasin lampası yerində qalmışdı. Lampanın görkəmi onun işlək vəziyyətdə olmasını göstərirdi.

Çətin iş şəraiti onu nə qədər mətinləşdirsədə göz yaşlarını saxlaya bilmirdi. O, hətta uşaq vaxtlarında belə hön-

kürməmişdi. Mübariz evin arxa tərəfinə keçərək tövləyə girib uçub tökülmüş daş və taxtaların altında qalmış qazmanın qapısını tapdı. Bir qədər təmizlik işi aparıb qapını açdı. İçəridən çürüntü və rütubət iyi gəlirdi. Atası bu qazmanı qısa ərzaq tədarükü üçün düzəltdirmişdi. Əslinə qalsa belə qazmalar çox adamın həyatında mövcud idi. Uşaq illərində gizlənpaç oynayarkən dayısının düzəltdiyi qazmada dəfələrlə gizlənməmişdi.

O, ziyarət etmək üçün dayısının ailəsi yaşamış evə yollandı. Dayısı evi ilə öz evlərinin arasında əlli, altmış metr məsafə ancaq olardı. Dayısı evi digər evlər kimi uçub dağılmış, bərhad vəziyyətə düşmüşdü. O, qazmanı tapıb içəri daxil oldu. Bu qazma doğurdanda yaxşı vəziyyətdə qalmış, havalanma olduğu üçün içəridən rütubət iyi gəlmirdi. Qazmanın təmiz qalması, sanki kimsə burada yaşamamışdan xəbər verirdi. Mübariz bir qədər fikirləşdikdən sonra qazmada gecələmək qərarına gəldi.

O, Nivadan çadır, isti odeyal və ərzaq ehtiyatını götürüb qazmaya qayıtdı. Mübariz uzun müddət saxlanması mümkün olan konserv bankalarını bir küncdə üst-üstə yığıb, kiçik qaz balonunu digər küncə yerləşdirdi. Hərbiçilərdən aldığı iki ədəd Kalaşnikov avtomatını da qazmada gizlədib yatmaq üçün özünə yer düzəltməyə başladı. Qulağına gələn səs onu dayanmağa məcbur etdi. Mübariz tapançanın çaxmağını çəkib qapının arxasında gizləndi. Diqqətlə bayıra qulaq asırdı. O, səhv etməmişdi. Çöldən ayaq səsləri gəlirdi. Kimsə qazmaya doğru addımlayırdı. Nəhayət, qazmanın qapısı açıldı, bir nəfər içəri daxil oldu. Mübariz içəri daxil olan şəxsə aman verməyib cəld hərəkətlə sol əllə ağızını tutub başını öz sinəsinə sıxdı. Tapan-

çanı onun gicgahına dayayıb, üst-başını axtarmağa başladı. Bir şey tapmadığı üçün onun üzünü özünə tərəf çevirib diqqətlə baxdı. Qazma qaranlıq olduğu üçün dəvət olunmamış «qonağın» sifətini seçmək olmurdu. Mübariz fə-nərlə onun üzünü işıqlandırıb erməni dilində soruşdu:

-Ermənisən, yoxsa Türksən?

-Erməniyəm.

-Niyə yalan danışsən, qoca? Burada azərbaycanlılar yaşayıb doğru danışsan səni sağ buraxacam, öldürməyəcəm.

-Bəs sən kimsən? Ermənisənsə buralarda nə gəzirsən?

-Qoca astadan mızıldandı.

-Görürəm, məntiqli qocasan. Otur.

Ortaya bir anlıq sükut çökdü. Qocanın məntiqli sualı ona təsir etmişdi. Həqiqətən də belə xaraba qalmış yerlərdə ermənilərin nə işi var? Mübariz qocanın üzünə diqqətlə tamaşa edirdi. Qoca üzünü çoxdan qırxmadığı üçün saqqalı uzanmış, gözləri çuxura düşmüş, ətrafı qaralmışdı. Qocanın altmış beş, yetmiş yaşı olardı. Mövcud vəziyyət qocanın əhvalına əsaslı bir təsir göstərməmişdi. Ətrafa qarşı olduqca laqeyd davranırdı. Uzun müddət tək yaşadığına görə bu cür vəziyyət başa düşülən idi.

-Acsan? -Mübariz Azərbaycan dilində soruşdu.

-Bəli, acam.

Mübariz bir söz demədən konserv bankalarından birini açıb bir parça çörəklə birliklə qocaya uzatdı. Qoca bankadan çıxartdığı ət parçasını çörəyin üstünə qoyub iştahla yeməyə başladı. Mübariz qocanın tələsmədən iştahla yeməyinə tamaşa edir və fikirləşirdi. «Mənim atam sağ qalsa yaqın bu yaşlarda olardı. Atamın ölməsi və ya sağ qalması

barədə heç bir məlumatım yoxdur. Görəsən anam, qardaşlarım haradadırlar? Ermənilərə əsir düşüblərsə yaqın onları öldürüblər, ya da hansısa zirzəmidə çürüyürlər. Qardaşlarım bir həyat görmədilər. Azər heç məktəbə getmirdi, Aydın isə ikinci sinifdə oxuyurdu. Yaxşı ki, bacım tez ailə qurub Gəncə şəhərinə köçdü. Bu fəlakətlərin şahidi və iştirakçısı olmadı. Valideyinlərim və qardaşlarım dünyalarını dəyişiblərsə Allah rəhmət etsin. Bacım atamı çox sevirirdi. Biz qardaşlar isə anamıza düşkün idik. Nə etmək olar? Allahın bizim ailəyə verdiyi tale və qismətlə barışmaq lazımdır. İnşəallah zaman gələr əsir düşmüş və girov götürülmüş soydaşlarımızın qisasını alaram».

-Çox sağ ol, ay oğul. Allah cəmi acları doyursun. İnşəallah. -Qoca yeməyini qutardıqdan sonra təşəkkür etməyi unutmadı.

-Qoca, danış görüm sən kimsən, nə vaxtdan buralarda yaşayırsan? Birsözlə başına gələnləri danış.

-Ay bala, uzun söhbətdir, bilmirəm hardan başlayım? Başımıza gələnləri xatırlayanda az qalır adamın başı partlasın. Xatırlamaq belə istəmirəm.

-Tələsən yerimiz yoxdur, əvvəldən başlayın. Ümumi bir məlumat versəniz pis olmazdı.

Qoca aramla başına gələn faciələri anlatırdı. Mübariz xəyala dalmışdı. Sanki qocanın gözləri ona kimisə xatırladırdı. Həmsöhbətinin ona qulaq asmadığını görəndə qoca, danışmaq istəmirdi. Qoca həvəssiz halda dedi:

-Ay bala, onsuzda qulaq asmırsan, mənim danışmağımın nə mənası var?

-Yox, sizə diqqətlə qulaq asıram. Dediniz ki, qonşu kənddə məktəb direktoru işləyirdiniz. O kəndin adı nə idi?

Qoca heyrtləndi, həmsöhbəti doğrudan da ona qulaq asırdı. Mübariz birdən diksinərək soruşdu:

-Şakir müəllim, sizsiz?

-Bəli mənəm, ay oğul. Bəs sən kimsən? Kimlərdən-sən? Mən ətraf kəndlərdə yaşayanların əksəriyyətini tanıyırdım.

-Şakir müəllim, mənə dərs keçməmişiniz. Sizi məktəblərarası yarışların təşkili zamanı görmüşəm. Həmişə rayon mərkəzində məktəblərarası yarışların təşkilat komitəsində təmsil olunurdunuz. Mən şahmat yarışının qalibi olarkən, təşkilat komitəsində Azərbaycan məktəblərini siz təmsil edirdiniz. Bəlkə «Xallı Qrossmeyister»i xatırlayırsınız? Dəfələrlə rayon və respublika üzrə keçirilən olimpiada və idman yarışlarının mükəfatçısı olmuşam.

-«Xallı Qrossmeyister»? -Şakir müəllim həmsöhbətinin üzünə diqqətlə baxırdı. O heyrtlənərək sözünə davam etdi. -Tanıdım. Səhv etmərsənə adın Mübarizdir.

-Bəli, müəllim. Səhv etmərsiniz, adım Mübarizdir.

-Ay oğul, tale səni bu yerlərə necə gətirib?

-Şakir müəllim, necə yəni bu yerlərə? Məgər bura öz yurdumuz, doğma kəndimiz deyil?

-Ay oğul, azərbaycanlılar deportasiya olunarkən sən uşaq idin. İndi burada necə peyda olubsan?

-Şakir müəllim, siz demişkən uzun söhbətdir, bilirməm haradan başlayım. Narahat olmayın zaman-zaman sizə kifayət qədər məlumat verəcəm.

Onlar gecəyariyədək dərtiləşdilər. Mübariz Şakir müəllimə xeyli məlumat vermişdi. O, sonda ətraf kəndlərdə gizlənmiş azərbaycanlıların tapılıb təşkilatlanmasında ona kömək etməsini xahiş etdi. Mübariz onu təlimatlandırır

ərzaq və silahla kömək edəcəyinə söz verdi. Mübariz sübh tezdən, hava işıqlaşmamış oyanmışdı. Əllərini və üzünü nəm salfetlə silib Şakir müəllimi oyatmadan yola düşdü. Son dövrlərdə heç vaxt belə şirin yuxusu olmamışdı. Əsəbləri sakitləşmiş, əhvali-ruhiyyəsi yüksəlmişdi. Əlbəttə dünyasını dəyişmiş əzizləri uyuyan torpağın və doğma yurdun ab-havası öz təsirini göstərmişdi.

***

Mayor Abdullayev və Namiq qərargahdan çıxıb tələsik addımlarla digər yoldaşlarının yanına qayıtdılar. Huşsuz vəziyyətdə uzanmış keşikçini özləri ilə götürüb hadisə yerindən aralaşdılar. Gecikmək olmazdı, yarım saatdan sonra «Bayraktar» və «Harop»lar səmadan çəkiləcək, düşmən hərbiçiləri öz mövqelərini tutacaqdılar. Qrup artıq gecələdikləri xəndəyə çatmışdı. Bir qədər dincəlib nəfəslərini dərmək istəyirdilər. Keşikçi Namiqin güclü və sərrast zərbəsindən sonra yavaş-yavaş özünə gəlir, inildəyirdi. Namiq keşikçini öldürmək istəsədə, mayor Abdullayev ona imkan vermirdi. Bu durum Nəmiqi çox əsəbləşdirirdi. O, üzünü mayor Abdullayevə tutub dedi:

-Cənab mayor, icazə verin onu məhv edim, bizə güllə atanların biri azalar.

-Namiq mən istəyirəm ki, ermənilərdən fərqli olaraq sən başa düşəsən. Biz erməni xalqı ilə düşmənçilik etmirik, iki xalq əsrlər boyu yan-yana qonşuluq şəraitində yaşayıblar. Coğrafi şərait belə tələb edir. Bizim düşmənlərimiz öz xalqının psixologiyasını zəhərləyən və imperialist siyasəti yürüdən qüvvələrin əlində oyuncağa çevrilmiş balaşayanlar, kaputikyanlar, aqabekyanlar, sarkisyanlar, qoçar-

yanlar kimi qatı erməni millətçiləridir.

-Cənab mayor, cəbhə bölgəsində döyüşmək qərarğahlarda xidmət etməkdən çox fərqlənir. İnsanpərvərlik həmişə işə yaramır, erməni gülləsinə tuş gəlmiş döyüşçü yoldaşlarımız gözümün qabağında həyatla vidalaşıblar. Qəmli demişkən, ermənilərin nazı ilə çox oynamaq olmaz. -O, icazə gözləmədən keşikçinin boynunu fırladıb xəndəyin dibinə yuvarladı.

Mayor Abdullayev Namiqin məntiqli sözləri qarşısında susurdu. Əməliyyat qrupu yoluna davam edirdi. Artıq təmas xətti görsənirdi. Düşmən səngərlərində təlaş və hərəkətlənmə müşahidə olunurdu. Çox güman ki, onlar qərarğahda baş verən insidentdən xəbər tutmuş, təmas xəttini gücləndirməyə çalışırdılar. Mayor Abdullayev Namiqi kəşfiyyata göndərib qaranlığın düşməsini gözləməyi qərara aldı. Namiq düşmən səngərinə yaxınlaşıb əlindəki binoklla müşahidə aparırdı. Bir neçə kilometrlik təmas xətti boyunca təqribən yüz metrədən bir keşikçi postu qurulmuş, iki saatdan bir işə keşikçilər dəyişdirilirdi. Gündüz saatlarında cəbhə xəttini keçmək təhlükəli və mümkünəz görünürdü. Namiq uzunmüddətli müşahidədən sonra təmas xəttini keçəcəkləri yeri müəyyən edib geri qayıtdı. O, kəşfiyyat materialları barədə mayor Abdullayevə məlumat verdi. Vəziyyət təhlil edildikdən sonra qərara alındı ki, Namiq təmas xəttini keçmək istədikləri yerə yaxın keşikçini aradan götürüb düşmənin şübhələnməməsi üçün onu əvəz etsin. Əməliyyat qrupu təmas xəttini keçib təhlükəsiz ərazidə yerləşdikdən sonra Namiq «postunu» tərk edib yoldaşlarına qoşulsun. Qərar qəbul olunduqdan sonra hamı zamanın yetişməsini gözləyirdi.

Artıq hava qaralmış, payız dumanı daha da qatılaşmış, görmə məsafəsi azaldığı üçün ətrafı izləmək çətinləşmişdi. Namiq Mayor Abdullayevin əmri ilə hərəkətə keçdi. O, mümkün risklərdən sığortalanmaq üçün sürünə-sürünə arxadan nəzərdə tutduğu keşikçiyə yaxınlaşdı. Keşikçinin diqqətinin yayındığını hiss edib cəld hərəkətlə onu ağzını tutub boynunu fırlatdı. Taqətsiz bədəni səngərə uzadıb nəbzini yoxladı. Düşmən əsgərinin öldüyünə əmin olduqdan sonra silahını çiyindən asıb onun yerində dayandı. O, təmas xəttini keçmək üçün yoldaşlarına işarə verdi. On dəqiqədən sonra Namiq öz «postunu» tərk edib, əməliyyat qrupuna çatmaq üçün tələsirdi. Qrup piyada əleyhinə minalanmış əraziyə yaxınlaşdığı üçün çox ara vermək olmazdı. Əməliyyat qrupu neytral ərazidə müəyyən olunmuş mövqeni tutub, öz hərbiçilərimizin yaxınlaşmasını gözləyirdilər. Bir qədər keçdikdən sonra N sayılı hərbi hissənin döyüşçüləri əməliyyat qrupunun köməyinə gəldilər. Qrup köməyə gəlmiş hərbiçilərlə birlikdə hərbi hissənin qərarğahına çatdılar. Döyüş tapşırığını itkisiz və yüksək səviyyədə yerinə yetirdiklərinə görə çox sevinirdilər. Hərbiçilərimiz əməliyyat qrupunun üzvlərini qucaqlayır, döyüş tapşırığını müvəffəqiyyətlə yerinə yetirdiklərinə görə onları təbrik edirdilər. Mayor Abdullayev Namiq Qurbanov kimi cəsur döyüşçü yetişdirdiyinə görə hərbi hissə komandirinə təşəkkür edib, onun mükəfatlandırılması üçün müvafiq qaydada komandanlığa raport verilməsini xahiş etdi. Əməliyyat qrupu dərhal Bakıya yola düşdü.

***

Mübarizin fəaliyyətə başlamasından xeyli müddət keçmiş, onun işə can yandırmasından müvafiq instansiya-

lar xəbər tutmuşdu. Onun başqa işə təyin olunacağı barədə agentlikdə şayələr dolaşır. O, heç kimə fikir vermədən daha əzmlə çalışır. Mübariz müvafiq qurumlar tərəfindən dəvət olunub, gördüyü işlərə görə təşəkkür edilərək, «Əla Xidmətə Görə» medalla təltif olunmuşdu. Çəkdiyi əziyyətin bəhrəsini görmüş, Gömrük Xidmətinə Rəis müavini təyin edilmişdi. Minas Davidoviç təbrik etmək üçün ona zəng etdi.

-Salam, əziz dostum Aşot can. Mən səni yeni təyinat münasibətilə təbrik edirəm. Necə deyərlər, düşərli olsun. Gün o gün olsun bir yerdə işləyək.

-Çox sağ olun, Minas Davidoviç. Çox böyük məmnuniyyətlə sizinlə birlikdə işləyəyəm, lakin bunu mənim istəməyim azdır, gərək məni də istəsinlər. -Mübariz qəhqəhə çəkib güldü.

-Aşot can, bizim ölkədə idarə və müəssisə rəhbəri olmaq üçün bilik və bacarığın olması azdır, gərək yuxarılarda adamın, pulun olsun, yaltaqlanmağı, baş əyməyi bacarasan və s. Lakin işləri irəli aparmaq üçün hər kəsə bacarıqlı müavin lazımdır. Bu barədə də sənə bəxtin gətirib. - Qriqoryan Mübarizin qəhqəhəsinə özünə məxsus gülüslə cavab verdi.

-Minas Davidoviç, düzü idarədə birinci şəxs olmağı arzulamıram. İşlərin yaxşı getdiyi bir zamanda heç kimin yadına düşmərsən, işlər pis getdikdə isə qurbanlıq keçimi səni qabağa verirlər. Siz mənimlə razısınız?

-Razıyam, tamamilə doğrudur. Bizim idarəetmənin istiqamətini düzgün müəyyən etmisiniz.

Bir qədər söhbətdən sonra Mübariz sağollaşdı, dəstəyi yerindən asdı. Minas Davidoviçin onunla birlikdə işləmək

arzusu, Mübarizi fikirləşməyə vadar edirdi. Əlbəttə Minas Davidoviçin yanında işləyə bilsə respublikanın digər bölgələrinə, əsasən işğal altında olan Qarabağa, təmas xəttində yerləşən hərbi obyektlərə sərbəst giriş əldə etmiş olardı. Lakin Minas Davidoviçin öz arzularında nə qədər səmimi olması sual doğurdu. O, belə bir fikiri dilinə gətirirdisə deməli bu barədə fikirləşmiş, götür-qoy etmişdi. Əsas məqam ondan ibarət idi ki, onun personası Minas Davidoviç işləyən Nazirliyin diqqət mərkəzinə düşmüşdü. Mübariz Minas Davidoviçin zarafatla dilə gətirdiyi arzusunun reallaşması istiqamətində məqsədyönlü tədbirlər görmək və yavaş-yavaş hədəfə doğru irəliləmək istəyirdi.

Gömrük işi Mübarizə tanış olduğu üçün özünü balıq suda üzən kimi hiss edirdi. O müəyyən etmişdi ki, respublikaya idxal olunan malların arxasında yüksək çinli məmurlar dayanır və onların arasında gizli rəqabət mövcuddur. Dövlət məmurları arasında iqtisadi və inzibati resurslar üstündə amansız mübarizə gedirdi. Əsas məsələ respublikadaxili güc mərkəzlərini müəyyən etmək, onların maraqlarını idarə etmək, öz məqsədləri üçün istifadə etmək istəyirdi. Yeni təyin olunduğu vəzifə bu situasiyalarda idarə etməyə imkan verirdi. O, işə daha diqqətli yanaşdı gizli məqamları aşkar edir, məqsədinə çatmaq üçün belə qarşıdurmalardan və monopolistlərin maraqlarından çıxış edərək öz hədəflərinə tez bir zamanda yetişmək istəyirdi.

Şərqi Avropa ölkələri regional gömrük mərkəzindən məktub almışdı. Məktubda göstərilirdi ki, Şərqi istiqamətindən müxtəlif ölkələrə yayılması üçün dövriyyəyə böyük miqdarda narkotik vasitələr buraxılmışdır. Tövsiyə olunurdu ki, narkotik vasitələrin aşkarlanıb müsadirə olunması

üçün gücləndirilmiş iş rejiminə keçilsin və gömrük əməkdaşlarının narkotacirlərə yardım etməsinin qarşısını almaq üçün onlar tez-tez rotasiya edilsin. Daha sonra əlavə edilmişdi ki, yuyucu vasitələrin qablaşdırılmasına xüsusi diqqət yetirilsin.

Mübariz növbəti iş günündən etibarən gücləndirilmiş rejim tətbiq etmişdi. Əməkdaşların rotasiyasını yalnız özünə məlum olan alqoritm əsasında həyata keçirirdi. Əməkdaşlar nə baş verdiyini anlamadıqları üçün ehtiyatla davranırdılar. Onlar ölkəyə daxil olan yuyucu vasitələr barədə xidmət rəhbərliyinə mütəmadi məlumat verirdilər. Mübariz işğal altında olan ərazilərin cənub sərhəddində fəaliyyət göstərən gömrük buraxılış məntəqəsinə böyük partiya yuyucu vasitələr daxil olması barədə əməliyyat məlumatı almışdı. Yoxlamada şəxsən iştirak etmək niyyətində olduğunu bildirib, gömrük buraxılış məntəqəsinə yollandı. Mübarizin göstərişi ilə yuyucu vasitələr digər mallardan ayrılaraq xüsusi anbarda saxlanılırdı. Yuyucu vasitələrə baxış keçirmək üçün seçmə üsulu ilə nümunələr götürülmüşdü. Mübariz bıçaqla nümunələrdən birini kəsib içinə baxış keçirdi. Doğrudan da qabın içərisində salafan paketə bükülmüş un kimi ağ toz gizlədilmişdi. Aparılmış kimyəvi analiz, ağ tozun heroin olduğunu sübut etmişdi.

Gömrük əməkdaşları hal şahidlərinin gözü qarşısında plastik qabları kəsib içərisindəki narkotik vasitələri çıxartdılar. Proses video çəkilişlə lentə köçürülürdü. Qabların içərisindən toplanmış narkotik vasitələrin ümumi çəkisi yüz əlli iki kiloqram, təqribi hesablamalara görə ümumi bazar dəyəri isə iki milyon dollar təşkil edirdi. Mübariz tərtib olunmuş akt və video kaseti özü ilə götürüb məlu-

mat vermək üçün idarə rəisinin qəbuluna yollandı.

Xidmət rəisi çox əsəbi görünürdü. Mübariz baş verənlər barədə məlumat vermək istəyərkən rəis onun sözünü yarımçıq kəsib dedi:

-Aşot can, heç bilirsən nə etmişəm?

-Bəli, cənab rəis. Ümumi dəyəri iki milyon dollar və çəkisi yüz əlli iki kiloqram narkotik vasitə aşkar edib, müsadirə etmişəm.

-Sən bilirsən müsadirə etdiyən malların arxasında kim dayanır?

-Xeyr, bilmirəm, cənab rəis. Narkotik vasitələrinin kimə məxsusluğunu istintaq müəyyən edəcəkdir.

-Aşot can, sən bilmirsən, ancaq mən bilirəm. İcazə verin sizə məlumat verim.

-Cənab rəis, ironiya ilə danışmaq lazım deyil. Mən öz xidməti borcumu yerinə yetirmişəm və vəzifə səlahiyyətlərimi aşmamışam.

-Aşot can, xahiş edirəm əyləşin. -Rəis ona oturmaq üçün yer göstərdi.

Mübariz rəis təklif etdiyi stulda əyləşib diqqətlə qulaq asmağa başladı. Rəisin verdiyi məlumatlara görə respublika-ya gətirilən narkotik vasitələrin arxasında güc nazirliklərinə nəzarət edən təhlükəsizlik və əks-kəşfiyyat baş idarəsinin rəisi general-mayor Muradyan dayanırdı. Həmkarları öz aralarında qəddar və kinli olması ilə seçilən Muradyanı «Baron», rəhbərlik etdiyi idarəni isə «Gestapo» adlandırırdılar. Maraqlı şəxslər Mübarizi dilə tutub pul təklif etsələr də o öz dediyindən dönmədi. Üzünü rəisə tutub dedi:

-Cənab rəis, xahiş edirəm, tərtib etdilmiş aktın reallaşması istiqamətində tədbir görəsiniz. Əks təqdirdə bu barə-

də daha yüksək instansiyalara məlumat verəcəm.

Rəis xidməti borcunu yerinə yetirmək məcburiyyətində qaldı. O, artıq öz müavinindən qorxmağa başlamışdı. Mübarizin prinsipallığı ali rəhbərlik tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdi.

Mübariz arxada qalmış fəaliyyətini götür qoy edir, həradə səhv etdiyi barədə fikirləşirdi. O, son zamanlar izləndiyini hiss etmişdi. Ətrafında heç vaxt görmədiyi şübhəli şəxslər dolaşırdı. Mübariz bir nəfərin daima onu kənardan izlədiyini hiss etmişdi. O, həqiqətən izləndiyini və yaranmış vəziyyətə aydınlıq gətirmək üçün şəhər kənarına yollandı. Yolunu bir neçə dəfə qəsdən dəyişsə də onu təqib edən avtomobilin yüz, iki yüz metr məsafə saxlayaraq arxasınca gəldiyini müşahidə etmişdi. Beləliklə arxadan gələn avtomobildən izləndiyinə əmin olmuşdu. Mübariz bütün günü ətrafında baş verənlər barədə fikirləşir, yaranmış vəziyyətə aydınlıq gətirmək üçün Annaya zəng edib evinə dəvət etmişdi. O, baş verənləri Anna ilə müzakirə etmək, Minas Davidoviçin ona nə köməklik edə biləcəyini öyrənmək istəyirdi. Anna ilə vədələşdiyi vaxta çox qalırdı. O, şəhər kənarı kafelərin birində düzənlənmiş ad günü mərasiminə qatılmaq qərarına gəldi. Kafeyə gedərkən yəni izləndiyini hiss etdi. Hərəkət etdiyi dolanbac yollara və etdiyi manevrlərə baxmayaraq izləyicisi ondan əl çək-mirdi.

Mübariz nəhayət kafeyə çatdı. Banket zalında qurulmuş məclis başlamışdı. O, yaşadığı həyəcanı unutmaq üçün yeyib içir, yeri gəldikcə zarafat edirdi. Mübariz məclis başa çatmamış kafeni tərk etmək və Anna ilə vaxtında görüşmək istəyirdi. O, ətrafı müşahidə etmək və şəraiti öy-

rənmək məqsədilə küçəyə çıxıb, avtomobilə yaxınlaşdı. Ön qapıların arasına qoyub bağladığı yarpaqların hər ikisi yerə düşmüşdü. O, avtomobilə müdaxilə olunduğunu görüb, məclisi tez tərk etmək fikirindən daşınaraq, sonundək qalmaq qərarına gəldi. Mübariz əylənməyə davam edir, deyib gülür, özünü keflənmiş kimi göstərib şit lətifələr danışdı.

Artıq məclis yekunlaşmışdı. Mübariz iş yoldaşlarının ayağa qalxmasını gözləyirdi. Dəm olmuş dostları kafedən çıxmaq istəyərkən, Mübariz ayağa qalxıb dedi:

-Dostlar, mən bu vəziyyətdə avtomobili idarə edə bilmərəm, icazə verin əl üzümü soyuq su ilə yuyum, bəlkə özümə gələ bildim.

-Aşot can, mən spirtli içki qəbul etməmişəm. İcazə verin sizin avtomobili mən idarə edim.

Mübarizin sağ tərəfində qapıya yaxın əyləşən iş yoldaşları stolun üstündə qalmış açarı götürüb dəhlizə çıxdı. Mübariz onun arxasınca zalı tərk etdi. Bir neçə dəqiqə ötməmiş çöldən qulaq batıran partlayış səsi eşidildi. Partlayışın dalğası pəncərələrin şüşələrini çilik-çilk etmişdi. Dostlar başlarına tökülmiş şüşə parçalarını təmizləyərək nə baş verdiyini öyrənmək üçün çölə atıldılar.

***

Annanın Mübarizə qarşı olan hissləri cavabsız qaldığı üçün özünü pis hiss edir, işə könülsüz gəlib-gedirdi. Son zamanlar Rəis bir əsas olmadan onu danlayır, həmişə irad tutmağa çalışırdı. Çətin duruma düşməsi onu çox üzürdü. Bəlkədə baş verənləri o özü dramatikləşdirirdi. Hər halda Annaya belə gəlirdi. O, hərdən işdən çıxmaq haqqında fi-

kirləşirdi. Minas Davidoviç Annanın gözləmədiyi halda onu yanına çağırıb mehriban bir tərzdə söhbətə başladı.

-Anna, bir məsələ barədə sənənlə məsləhətləşmək istəyirəm. Məsləhətləşəcəyim məsələ barədə sən məndən daha məlumatlı olarsan.

-Buyurun, Minas Davidoviç. Mən sizi dinləyirəm. -Burdən birə rəis üçün lazımlı adama çevrilməsi onu çox təəccübləndirdi.

-Anna, sən necə fikirləşirsən? Aşot necə bir insandır? Ona nə dərəcədə etibar etmək olar? Mən onu görünməyən tərəfdən tanımaq istəyirəm.

-Minas Davidoviç, onu mən tanıdığım qədər siz də tanıyırsınız, məndən əlavə nə eşitmək istəyirsiniz?

-Anna, özünü bilməməzliyə vurma, Aşotu sən məndən daha yaxşı tanıyırsan. -Minas Davidoviç Annaya göz vurdu. Rəis onun Aşota qarşı biganə olmadığına işarə edirdi.

Annanın yanaqları qızardı. O, döşəməyə baxır, söhbətin davamını gözləyirdi.

-Anna, mən sənənin münasibətini öyrənmək üçün dəvət etmişəm. Necə fikirləşirsən, Aşot bizim nazirlikdə işləyə bilər?

-Minas Davidoviç, deyəsən, sizdə yeni xəbər var.

-Bəli, Anna xanım, yeni xəbər var.

-Minas Davidoviç, sizdən xahiş edirəm, ürəyimi üzməyin, əgər hərbi sirr deyilsə nə baş verdiyini mən də bilmək istəyirəm. Aşota bizim idarədə iş təklif etmək istəyirsiniz?

-Anna, cənab Nazir mənim Nazir müavini təyin olunmağım barədə Baş nazirə müvafiq təqdimat göndərmişdir. Tapşırıq verib ki, öz yerimə kadr tapım.

-Minas Davidoviç, Aşotu öz yerinizə idarə rəisi təyin etdirmək istəyirsiniz?

-Anna, mən istəsəmdə bu mümkün deyil. İstəyirəm hazırkı müavinim idarə rəisi, Aşot isə rəis müavini təyin edilsin.

-Minas Davidoviç, sizcə Nazir Aşotun rəis müavini təyin olunmasına razılıq verər?

-Əlbəttə. Nazir «Baron»la düşmən həddinə çatıb daha doğrusu onlar mehriban düşməndirlər. Aşot Balayan «Baron»a məxsus narkotik vasitələri müsadirə etdikdən sonra Nazirin ondan xoşu gəlir, Aşotu təriflədiyini qulaqlarımla eşitmişəm. Dünən deyirdi ki, Aşot Balayan kimi prinsipal kadrların bizim nazirlikdə çalışması yaxşı olardı.

Anna sevincini gizlədə bilmir, az qala atılıb düşmək istəyirdi. Yəqin allah onun dualarını eşidib qapılarını yavaş-yavaş açmaq istəyirdi.

-Minas Davidoviç, Aşotun bu məsələlərdən xəbəri var? Bəlkə heç bizim idarədə işləmək istəmədi?

-Aşotun bu işlərdən xəbəri yoxdur, amma cənab Nazirdən onun müvafiq vəzifəyə təyin olunması barədə razılıq almışam. Nəzərinə çatdırım ki, Aşot dəfələrlə bizim nazirlikdə işləmək arzusunda olduğunu bildirib. Anna, xahiş edirəm, hələlik bu barədə Aşota bir söz demə. Bilmək olmaz, ortaya başqa variant çıxsa bilər, onda Aşotun yanında pis vəziyyətdə qala bilərik.

Anna çox sevinir, ürəyi partlayırdı. Minas Davidoviçin xəbərdarlığına məhəl qoymayaraq, eşitdiyi xəbərləri bölüşmək üçün adam axtarırdı. Eşitdiyi xəbər Annanı çox sevindirmişdi. Şirin xəyallar onu çox uzaqlara aparırdı. Anna qəfil telefon zənginə diksinib, dəstəyi qaldırdı. Dəs-

təkdən Aşotun səsinə eşidib, sevincək dilləndi:

-Eşidirəm, Aşot can.

-Anna, işdən sonra saat yeddidə sizinlə görüşmək istəyirəm. Vaxtınız var?

-Bəli, Aşot can. Mən hara gəlməliyəm?

-Anna, xahiş edirəm xidmətçidən mənzilin açarını götürün və məni evdə gözləyin. -Telefonun dəstəyindən qudok səsləri gəlirdi, Mübariz artıq dəstəyi asmışdı.

Annanın sevinci iki qat artdı. Sevdiyi insanın onu evinə görüşə dəvət etməsi, təsvir olunmaz bir vəziyyət yaratmışdı. O, icazə almadan iş yerini tərk edib xidmətçidən açarı götürüb evə yollandı. Anna evə daxil olarkən səliqə səhmanın şahidi olmuş, şam yeməyi bişirilmişdi. Əlavə olaraq bəzi şeylər almaq üçün, təkrar marketə yollandı. Anna görüş vaxtına çox qaldığını nəzərə alıb paltarlarını dəyişmək üçün evlərinə getmək qərarına gəldi. Əvvəlcə də qəbul edib sonra Avropadan gətirdiyi kosmetik vasitələrlə makiaj etdi. Bəyəndiyi donlarından birini geyinib Mübarizin hədiyyə etdiyi saati biləyinə bağladı. Güzgünün qarşısında dayanıb cəlbedici qamətinə tamaşa edib, poza verdi. Özünü görüşə hazır hesab edib Mübariz yaşayan evə yollandı.

Vədələşdikləri vaxtdan xeyli ötməsinə baxmayaraq Aşot hələ də görsənirdi. Anna Aşotun çox intizamlı bir insan olduğunu bildiyindən nəsə baş verdiyini anlayır, fikirləşdikcə daha çox narahat olurdu. Gözlədikcə əhvalı pisləşir, masanın üzərinə düzdüyü yemək, salat və içkilər gözlərinə əcaib bir formada görsənirdi. Gözləməkdən bezib səbri tükəndiyi üçün öz evlərinə yollandı.

Anna evə çatıb qapını açarkən telefonun zəng çaldı-

ğını eşitdi. O, telefonun yanına qaçıb sevincək dəstəyi qaldırdı. Minas Davidoviçin kobud səsi eşidildi.

-Anna, Aşota sui-qəsd ediblər. O, mərkəzi xəstəxanadadır. -Dəstəkdən qudok səsləri gəlirdi.

***

Mərkəzdə qızgın iş gedirdi. Polkovnik Əzimov və mayor Abdullayev seyfdən götürülmüş sənədləri nəzərdən keçirir, digər zabitlər isə şifrələnmiş materialları deşifrə etməklə məşğul idilər. Əldə olunmuş kəşfiyyat materiallarının içərisində mühüm sənədlər və texniki vasitələr yer almışdı. Hərbi birləşmələrin dislokasiya planını özündə əks etdirən yeddi ədəd xəritə, iyirmi iki vərəqdən ibarət minalanmış sahələrin sxemi, on beş vərəqdən ibarət S-300 FAVORİT ZRK sistemlərinin dislokasiya planı, hava hücumundan müdafiə sistemlərinin fəaliyyətini təmin edən proqram təminatı yazılmış iki ədəd CD disk, hava hücumundan müdafiə sistemlərini işə salmaq və bloklamaq üçün dörd ədəd xüsusi açar, üç vərəqdən ibarət hava hücumundan müdafiə sistemlərini işə salmaq və bloklamaq üçün istifadə edilən xüsusi kodlar və on iki vərəqdən ibarət bir sıra digər hərbi məlumatları özündə əks etdirən sənədlər mövcud idi. Xəritələr istisna olmaqla digər sənədlər səliqə ilə cilidlənmiş, kitabça halına salınmışdı. CD disk və açarlar xüsusi qablarda saxlanırdı.

Polkovnik Əzimov müvafiq mütəxəssislərlə məsləhələşdikdən sonra ilk olaraq S-300 FAVORİT ZRK sistemlərinin neytirallaşdırılması istiqamətində tədbirlər görməyə başladı. Bunun üçün əldə olunmuş kodlar, CD disk və açarların köməyi ilə düşməni qabaqlayaraq sistemin möv-

cod alqoritmini dəyişmək və yeni kodlar yazmaq lazım idi. Kodlar dəyişdikdən sonra sistemlər idarəedilməz hala düşər, düşmən üçün metal yığımına çevrilərdi. Daha doğrusu lazım gəldikdə sistemlərdən öz maraqlarımıza uyğun istifadə etmək imkanı yaranardı. Hava hücumundan müdafiə sistemləri işlək vəziyyətdə olduğu halda planlaşdırılan əməliyyatın həyata keçirilməsi, yəni mövcud kodların dəyişdirilib yenisi ilə əvəzlənməsi üçün «Bayraktar» və «Zərbə» dronlarının köməyindən istifadə etmək olardı. Lakin son kəşfiyyat tədbirləri sistemlərin of-line rejimində olduğunu təsdiqləmiş, ona görə də sistemə birbaşa yerində müdaxilə etmək lazım gəlirdi. Bu o qədər də asan bir iş deyildi. Əldə olunmuş sxemlərdən göründüyü kimi, sistemlər yerləşdirilmiş ərazilər və yollar tam minalanmışdı. Deməli, sistemə fiziki müdaxilədən əvvəl, ona yaxınlaşmaq üçün minalardan təmizlənmiş dəhliz yaratmaq lazım gəlirdi. İlk olaraq təklif olunmuşdu ki, hava hücumundan müdafiə sistemlərinin işlək rejimə keçməsi gözlənilsin və əməliyyat məsafədən həyata keçirilsin. Lakin gözləmənin nə qədər zaman aparacağı bəlli deyildi. Ona görə də düşmən duyuq düşməmiş və əməliyyatı əngəlləməmiş tədbir görmək lazım idi.

Qısa müddət ərzində əlaqəli strukturların birgə iştirakı ilə «FAVORİT» şifrələnmiş ad altında əməliyyat planı işlənilib hazırlandı. Əməliyyat planında, əsasən, birinci etapda minalardan təmizlənmiş dəhliz yaratmaq və sistemlərə giriş əldə etmək nəzərdə tutulurdu. İkinci etapda isə sistemə fiziki müdaxilənin təmin edilməsi və kodların dəyişdirilməsi planlaşdırılırdı. Dəyişdirilmiş yeni kodlar vasitəsilə sistemin idarə edilməsi barədə qərarın verilməsi sonraya saxlan-

mışdı. Artıq müvafiq mütəxəssis və istehkamçı seçilmiş və hazırlıq işləri tamamlanmışdı. Sistemlər yerləşən əraziyə istehkamçı və mütəxəssisin girişini təmin etmək üçün buraxılış vəsiqəsinin əldə edilməsi Mübarizə tapşırılmışdı. İstehkamçı zenit raket komplekslərinə yaxınlaşmaq üçün minalardan təmizlənmiş dəhliz yaratmalı, mütəxəssis isə kodları dəyişərək sistemi neytrallaşdırmalı idi.

***

Kafedən çölə çıxan insanlar dəhşətli bir mənzərənin şahidi oldular. Partlayışın dalğası parçalanmış insan əzalarını ətrafa səpələnmiş, Mübarizin avtomobili yararsız vəziyyətə düşmüşdü. Avtomobilin sağ tərəf qapıları yerindən çıxıb səkiyə düşmüş, sol tərəf qapılar isə yanda dayanmış avtomobilə dəymişdi. Baqajın qapısı açılıb asılı vəziyyətdə qalmışdı. Alın və qapıların şüşələri çilik-çilik olmuşdu. Benzin çəni partladığı üçün avtomobil və ətraf alova bürünmüşdü. Yaxınlıqdakı avtomobillərə ciddi ziyan dəymiş, kafenin pəncərələri sınımışdı. Kafedən çıxan insanları vahimə bürümüş, təlaş içində nə edəcəklərini kəsdirə bilmirdilər. Kimsə imkan tapıb təcili yardım çağırmışdı. Təcili yardım və yanğın söndürən avtomobillər hadisə yerinə eyni zamanda çatdılar. Yanğın söndürənlərin köməyi ilə alova bürünmüş avtomobil və ətraf ərazilər söndürüldü. Yanmış plastik kütlənin iyi və ondan ayrılan qara tastü ətrafa yayılırdı. Həkimlər hadisə yerini müayinə edir, parçalanmış insan əzalarını xüsusi paketə yığirdilər. Həkimlər toplanmış əzaların eyni adama məxsus olduğu qənaətinə gəlmişdilər. Tanınmaz hala düşmüş əzalardan ölən kimliyini müəyyən etmək qeyri mümkün idi.

Vahiməli bir səs eşidildi.

-Görəsən, ölən kimdir?

Bu sual kafedən bayıra atılmış insanları elektrik cərəyanı kimi vurdu. Onlar sanki yuxudan ayıldılar. Doğrudan, görəsən ölən kimdir? Hamı ətrafa baxır, sıralarında kimin çatışmadığını aydınlaşdırmaq istəyirdilər..

Mübariz otaqdan çıxıb tənbel addımlarla sanitariya qovşağına yollandı. O, əllərini yuyub kağız dəsmalla quruladı. Növbəti atacağı addımları planlaşdırmaq istəyirdi. O, fikirli halda astanadan çölə ayaq basarkən partlayışın güclü dalğası onu dəhlizin divarına çırpdı. Mübariz huşunu itirib dəhlizin küncündə ağzıüstə qaldı. Partlayış səsinə mətbəxdən dəhlizə çıxan ofisiyant bir nəfərin huşsuz vəziyyətdə küncdə uzandığını görüb çölə qaçaraq qışqırdı.

-Həkim! Xahiş edirəm, bura gəlin. İçəri kafeyə keçin, dəhlizdə yaralı var.

Ofisiyant çöldə gördüklərindən dəhşətə gəlmişdi. Boğazı qurduğu üçün çağırışını təkrarlamağa bilmirdi. O, əl-qol hərəkətilə həkimlərin diqqətini cəlb etmək istəyirdi.

Həkim briqadası ofisiyantın həyəcanlı çağırışına diqqət yetirərək tələsik kafeyə daxil oldular. Həkim Mübarizin nəbzini yoxlayıb ilk tibbi yardım göstərməyə başladı. Vurulmuş iynə öz təsirini göstərirdi. O, yavaş-yavaş özünə gəlirdi. Mübariz gözlərini açıb nə baş verdiyini anlamağa çalışırdı. Onu yeni gəlmiş təcili yardım avtomobilinə yerləşdirib mərkəzi xəstəxanaya yolladılar.

***

Anna xəstəxanaya çatıb içəri daxil oldu. Yeni gətirilmiş xəstənin yerini öyrənib ikinci mərtəbəyə qalxdı. Pala-

tanın qarşısına xeyli insan toplaşmışdı. Anna dəhlizə toplaşmış insanların arasından keçərək palataya daxil oldu. Palatada gömrük xidmətinin rəisi, Minas Davidoviç Qriqoryan və tanımadığı bir neçə şəxs Aşotun başının üstündə dayanmışdılar. Minas Davidoviç Mübarizin Annanı görməsi üçün bir qədər kənara çəkildi. Anna Mübarizə yaxınlaşıb onun əlidən tutub ağlayaraq soruşdu:

-Aşot can, necəsən?

Mübariz başını tərpədən yaxşı olduğuna işarə etdi. Baş və çənə nahiyəsi sarıqlı olduğu üçün ağzını açma bilmirdi. Həkimlər beyin silikəlməsindən şübhələndiklərinə görə ona danışmağa icazə vermirdilər. İçəridəki insanların xaoslu hərəkətləri xəstə üçün əlavə stres yaradırdı. Həkimlərin təkidilə artıq insanlar çölə çıxarıldılar. Palatada Mübariz, Anna və Minas Davidoviç qalmışdılar. Anna Minas Davidoviçin yeni iş təklifini Mübarizlə bölüşəcəyi anı gözləyirdi. Minas Davidoviç isə öz növbəsində susur, hər şeyi son ana saxlayırdı. Anna bu vəziyyətə dözməyib dedi:

- Minas Davidoviç, bəlkə yeni xəbərləri Aşotla bölüşsünüz. Mən başa düşürəm, axı siz nəyi gözləyirsiniz?

General-mayor Qriqoryan nəhayət sükutu pozub dedi:

-Aşot can, sən narahat olma ən yaxın dostların yanındadır. Vəziyyətin normallaşsın, səni sürprizlər gözləyir.

Mübarizin sual dolu baxışları Minas Davidoviçin üzünə dikildi. O, fikrini cəmləşdirməyə və diqqətlə qulaq asmağa çalışırdı.

-Minas Davidoviç, görürsünüz Aşot xəstədir, nə üçün onu həyəcanlandırırırsınız? Xahiş edirəm, oxu atıb yayı gzlətməyin. -Anna dözməyib dilləndi.

-Düz deyirsən, Anna. Aşotu sevindirməyin vaxtı çat-

mışdır. –O, əlini cibinə salıb Nazir müavini təyin edilməsinə dair əmrin surətini çıxartdı. İki yerə qatlanmış vərəqi açıb uzaqdan Mübarizə göstərdi. Anna dayana bilməyib dilləndi.

–Minas Davidoviç, zarafat etməyin vaxtı deyil.

Mübariz dillənmir, diqqətlə Minas Davidoviç göstərən sənədə baxırdı. O, önəmli bir məlumat veriləcəyini gözləyirdi. Minas Davidoviç isə onun ürəyini üzməkdə davam edirdi. Nəhayət, Minas Davidoviç insafa gəlib dedi:

–Aşot can, sağal, səni öz yanıma idarə rəisinin müavini vəzifəsinə gətirirəm. Mən artıq sabahtan Nazir müavini kimi fəaliyyətimə davam edəcəm. Anna xanım isə rəsmi qayda da sənin köməkçin olacaq.

Mübariz sevincini gizlədə bilməyib bintlə bağlanmış əllərini dostlarına uzatdı. Anna Mübarizin sarınmış əllərini öz əlləri içinə aldı. Minas Davidoviç onlarla sağollaşıb işlərinin dalınca yollandı. Anna isə yeni xəbərləri bölüşmək və müzakirə etmək məqsədilə Mübarizin yanında palatada qaldı.

Mübariz on gündən sonra xəstəxanadan çıxıb birbaşa yeni iş yerinə yollandı. Yaralar tam sağalmadığına görə əlindəki sargı açılmamışdı. Dəfələrlə Minas Davidoviçin kabinetində olmasına baxmayaraq yeni iş yeri heç vaxt bu günkü qədər maraqlı olmamışdı. O, Minas Davidoviçin kabinetlə üzbəüz yerləşən otaqda otururdu. Hər iki kabinetin arasında yerləşən kiçik otaqda isə Anna əyləşirdi. Hər üç otağın qapısı beş, altı kvadrat metrlik bir dəhlizə açılırdı. Minas Davidoviçin kabinetində isə yeni rəis oturmuşdu. Minas Davidoviç bir mərtəbə yuxarıya qalxmış, Nazirin kabinetini ilə üzbəüz kabinetdə əyləşmişdi. Müba-

rizin yeni iş yeri məsuliyyəti, görkəmi və sambalı olması ilə əvvəlkilərdən tam fərqlənirdi. Bəli, mərkəzin əsas tapşırıqlarından birini yerinə yetirmişdi. O, qarşıya qoyulan əsas hədəfə çatmış, fəaliyyətinin genişlənməsi və istənilən yerə getməsi üçün yaxşı imkan əldə etmişdi.

***

Mübariz gizli konteynerdən gətirdüyü məlumatı deşifrə edib onunla tanış oldu. Mərkəzin tapşırığına əsasən istehkamçı və mütəxəssisin işğal olunmuş ərazilərə girişini təmin etmək üçün o, rəsmi buraxılış vərəqəsi təşkil etməli idi. Əlaqə üçün parol «Cənab, qocadan sizə salam var», cavab isə «Çox sağ olun, qoca necədir?» sözlərindən ibarət idi. Mübariz mərkəzin mühüm bir əməliyyat hazırladığına əmin olmuşdu. O, növbəti gün mərkəzi parkda fəvvarənin ətrafında əyləşib əlindəki çörək parçası ilə göyərçinləri yemləyirdi. Bir nəfər ona yaxınlaşıb yanındakı boş yerdə oturmaq üçün izin istədi.

–Oturmaq olar?

Mübariz dillənmədən başı ilə ona oturması üçün yanında yer göstərdi.

–Təşəkkür edirəm. –Dəvət olunmamış qonaq Mübarizin yanında əyləşib əlindəki jurnalı oturağa qoydu.

O, bir qədər fasilə verib jurnalı yenidən əlinə götürdü. Onu vərəqləyərək sağa-sola baxdıqdan sonra dedi:

–Cənab, qocadan sizə salam var.

Mübariz çevrilib ona diqqətlə baxdı. Yanında mavi gözlü, sarışın saçlı, slavyan görkəmli və təqribən qırx yaşlarında bir şəxs əyləşmişdi. O, dəvət olunmamış qonağı bir qədər süzüb parolu cavablandırdı.

-Çox sağ olun, qoca necədir?

Bir-birini anladıkları üçün hər ikisi susurdu. Mübariz bir qədər fikirləşdikdən sonra gizli mənzilin ünvanını qonağa bildirib axşam saat səkkizdə görüşəcəyini bəyan edib parkı tərk etdi. Mübariz axşam saat səkkizdə özünü Genaya kimi təqdim edən şəxslə birlikdə gizli mənzildə oturmuşdular. Onlar mərkəzin tapşırığını icra etmək üçün mümkün variantları müzakirə edirdilər. Mübarizdən əsasən işğal altında olan ərazilərə girişi təmin etmək üçün buraxılış vərəqəsi təşkil etmək tələb olunurdu. O, Genanın sənədləri və foto şəkilini götürüb iki gündən sonra onu gizli mənzildə gözləyəcəyini bildirdi. Buraxılış vərəqəsi təşkil etmək gördüyü qədər asan deyildi. Buraxılış vərəqələri üçün nəzərdə tutulmuş möhür rəisin kabinetində masanın daxilində saxlanırdı. Mübariz rəisin yanında olarkən dəfələrlə onun daxılı açib sənədləri möhürlədiyini görmüşdü.

Mübariz növbəti iş günü Genanın sənədləri əsasında buraxılış vərəqəsi hazırlayıb möhür vurmaq üçün məqam gözləyirdi. O, rəisin Minas Davidoviçin qəbulunda olduğunu bildiyi üçün Annadan kofe dəmləməsini xahiş edib onun mətbəxə yollanmasını gözlədi. Anna mətbəxə getdikdən sonra buraxılış vərəqəsini götürüb dərhal rəisin kabinetinə daxil oldu. Cəld bir hərəkətlə möhürü daxıldan götürüb buraxılış vərəqəsini möhürlədikdən sonra yerinə qoydu. Diqqətlə qulaq asıb dəhlizin boş olduğuna əmin olduqdan sonra rəisin kabinetini tərk etdi. Mübariz qarşıya qoyduğu hədəfə tez və manesiz çatdığı üçün çox sevinirdi. Son zamanlar şansın onun tərəfində olduğunun fərqi varmışdı. Hadisələrin bu cür gedişatı «güclünün bəxti həmişə gətirir» deyimini bir daha ona xatırlatdı.

Vədələşdikləri kimi iki gün sonra Mübariz buraxılış vərəqəsini Genaya təqdim edib axşam üstü onunla birlikdə öz kəndlərinə yola düşdü. Dumanlı hava şəraiti sürət hədəfini olduqca aşağı salmışdı. İki saat yol getmələrinə baxmayaraq məsafə baxımından çox irəliləmək mümkün olmamışdı. Qaranlığın tez düşməsi əlavə maneələr yaradırdı. Nəhayət, bir neçə saatdan sonra kəndə çatıb Şakir müəllimi tapdılar. Qazmada əyləşib fənərin işığında əməliyyatın detallarını, yəni hava hücumundan müdafiə sistemlərinə giriş əldə etmək üçün təhlükəsiz dəhliz yaratmağın mümkün variantlarını müzakirə edirdilər. Mübariz müzakirələr başa çatdıqdan sonra tapşırığı yerinə yetirməkdə Genaya kömək etməsini Şakir müəllimdən xahiş edib geri yə yollandı. Şakir müəllimdən əsasən hədəfə tez çatmasında Genaya yardım göstərmək tələb olunurdu. O, yerli şəraitə yaxşı bələd olduğundan Genanın təhlükəsiz irəliləməsinə kömək etməli idi.

Bir neçə gündən sonra digər mütəxəssis Mübarizə yaxınlaşdı və parolu söyləmiş və onun sənədləri əsasında ikinci buraxılış vərəqəsi hazırlanmışdı. Birinci dəfəyə nisbətən bu əməliyyatın icrası bir qədər çətinliklə müşayiət olunmuşdu. Ötən dəfə olduğu kimi Anna kofe dəmləməyə getmişdi. Mübariz buraxılış vərəqəsi içərisində olan qovluq əlində dəhlizə çıxdı. Əlini cəftəyə atıb kabinetə daxil olmaq istəyərkən qapı açıldı və Mübariz rəislə üz-üzə gəldi. O, özünü itirməyib dedi:

-Cənab polkovnik-leytenant, bir məsələ barəsində sizinlə məsləhət etmək istəyirdim. Olar?

-Aşot can, təcili deyilsə Minas Davidoviçin yanına qayıtmalıyam, sənəd üçün gəlmişdim. Geri döndükdən sonra

ətraflı söhbət edərik. Xahiş edirəm, inciməyin.

-Buyurun, cənab polkovnik-leytenant. Təcili deyil, sizə sonra məlumat verərəm.

Rəis təkrar Minas Davidoviçin yanına yollandı. Mübariz fürsətdən istifadə edib vərəqi möhürləmək üçün kabinetə daxil oldu. O, vərəqəyə möhür vurub kabinetə tərək etmək istəyərkən dəhlizdən gələn ayaq səsləri onu dayanmağa məcbur etdi. Döşəmənin səslənməsindən bunun Annanın ayaq səsləri olduğu bilinirdi. Mübariz qapının cəftəsinə əl atıldığını görüb küncə çəkildi. Qapı açılan zaman o, dərhal pərdənin arxasında gizləndi. Anna astanada dayanıb kabinetə göz gəzdirdi. O, dolabdan kofe bankasını götürüb kabinetə tərək etdi. Ayaq səsləri kəsilsən kimi Mübariz rəisin kabinetini tərək edib öz otağına daxil oldu. Həyəcandan sifəti qızarmış, alnını soyuq tər basmışdı. O, həyəcanı boğmaq üçün şkafdakı sənədləri eşələyir, özünü məşğul kimi göstərirdi. Qrafindən su süzüb içərkən Anna kabinetə daxil oldu. O, gətirdiyi kofeni stolun üstünə qoyub dedi:

-Aşot can, sizin qəribə xasiyyətiniz var.

-Nə olub? –Mübariz Annanın sözünü yarımqıç kəsdi.

-Məndən kofe dəmləməyi xahiş edirsiniz, özünüz isə əvvəl su içirsiniz. Bu təzadlı hərəkəti necə izah edirsiniz?

-Başa düşmədim, kofedən əvvəl su içmək yasaqdır? Yoxsa qanunla qadağandır?

-Aşot can, sizə söz demək olmur, dərhal inciirsiniz.

-Yox incimirəm, məntiqi anlamağa çalışıram.

-Aşot can, məndə kofe qurtardığı üçün istədim sizdən götürüm, gördüm yoxsunuz rəisin otağından götürdüm. Bilmək olar, siz hara getmişdiniz? -Anna qaş-göz edərək

gülür, söhbəti dəyişmək istəyirdi.

-Anna xanım, burada tualetdən başqa hara getmək olar? –Mübariz ümumi cavab verib özünü məşğul göstərir, əlindəki sənədləri vərəqləməkdə davam edirdi.

Anna ona çəpəki nəzər salıb dedi:

-Bəs nə əcəb biz dəhlizdə qarşılaşmadıq? O, Mübarizin susduğunu görüb otağı tərək etdi.

Mübariz mərkəzin tapşırığına əsasən ikinci əməliyyatı mütəxəssislə birlikdə həyata keçirməli idi. Mərkəz göndərdiyi mütəxəssisə inansada əməliyyatın dəqiq yerinə yetirilməsinə əmin olmaq istəyirdi. Ona görə də Mübariz mütəxəssislə birlikdə bir neçə gün əvvəl piyada ələhinə minalardan təmizlənmiş dəhlizdən keçərək tapşırığı yerinə yetirməli idi. Əslində Mübarizin vəzifəsi tapşırığın yerinə yetirilməsinə nəzarət etməkdən ibarət idi. Yerdə qalan problemlərin həll edilməsi mütəxəssisin öhdəsinə düşürdü. Mübariz və mütəxəssis minalanmış sahələrə çatana qədər iki dəfə patrul tərəfindən saxlanmış, sənədləri qaydasında olduğu üçün yollarına davam etmişdilər. Mürəkkəb hava şəraitinə və çətinliklərə baxmayaraq axtarıqları ərazini tapmışdılar. Onlar xəritə üzərində qeyd olunmuş minalardan təmizlənmiş dəhlizi axtarırdılar. Kənarlarına çör-çöp basdırılmış dəhlizi tapıb irəliləməyə başladılar. Şübhə doğurmaması üçün hədəfə yaxınlaşdıqca dəhlizin kənarına basdırılmış çöplər seyrəkləşirdi.

Yenədə sınaqdan çıxmış metoddan istifadə edilərək «Bayraktar» və «Zərbə»lərin səmada manevr etməsini gözləyirdilər. Artıq gözlənilən proses başlamışdı. Səmada dronların peyda olması düşmən düşərgəsinə vəlvələ salmışdı. Düşmən hərbiçiləri tez bir zamanda öz postlarını

tərk edib yeraltı qazmalara dolmuşdular. Mübariz komanda idarəetmə məntəqəsinin boşaldığına əmin olub mütəxəssislə birgə içəri daxil oldular. Mütəxəssis cəld hərəkətlə açarları yerinə taxıb fırlatdı və yaşıl düyməni basıb sistemi işə saldı. Təqribən beş dəqiqədən sonra özü ilə gətirdiyi CD diskləri müəyyən olunmuş yerlərə taxıb gözləməyə başladı. Monitora yazı ilə dolu sətirlər sayrışaraq sürətlə üzüyuxarı qaçırdılar. Mübariz mütəxəssisin hərəkətlərinə heyranlıqla tamaşa edir, baxışları ilə əl hərəkətlərini izləməyə çalışsa da buna nail ola bilmirdi. İyirmi dəqiqədən sonra sanki hər şey sakitləşdi. Monitora durğunluq yaranmışdı. Mütəxəssis CD diskləri və xüsusi açarları yerindən çıxarıb cibinə qoyaraq dedi:

-Gedə bilərik.

Mübariz sistemin sönmədiyini görüb soruşdu:

-Sistemi söndürmək lazım deyil?

-Siz narahat olmayın. Yenidən yüklənmə başa çatdıqdan sonra sistem özü sönməyə başlayacaq.

Onlar komanda idarəetmə məntəqəsindən aralanıb Mübarizin təkidi ilə dayanıb gözləməyə başladılar. Bir qədər keçdikdən sonra mütəxəssis saata baxıb dedi:

-Artıq sistem sönmüşdür, arxayın gedə bilərik.

Mübariz dillənmədən komanda idarəetmə məntəqəsinə doğru qaçdı. O, qapını açıb baxdı. Monitor qaralmış, indikatorlar sönmüş, possessorun səsi işə gəlmirdi. O, sistemin söndüyünə əmin olduqdan sonra dərhal geri qayıtdı. Mütəxəssis onun üzünə baxıb məmnun halda qımışdı. Əməliyyatın gedişatı Mübarizi qane etdiyi üçün əhvalı yüksəlmişdi. O, mütəxəssisin təbbəssümünə özünə məxsus gülüşlə cavab verib yollarına davam etdilər.

Mübariz adəti üzrə səhər saat doqquza on dəqiqə qalmış avtomobili dayanacaqda saxlayıb işə yollandı. Pilla-kənlə qalxarkən Anna ilə qarşılaşıb salamlaşdı. Annanın salamı alma tərzindən onun dilxor olması aydın sezilirdi. O, adət etdiyi kimi özünü təmkinli aparıb, ilk olaraq Annanın danışmasını gözlədi. Onun dillənmədiyini görüb işləri ilə məşğul olmağa başladı. Anna gətirdiyi kofeni stolun üstünə qoyub Mübarizin üzünə tamaşa edirdi. Mübarizin səbri tükəndiyi üçün Annanın uzun müddət susmasına dayana bilməyib soruşdu:

-Nə baş verib, Anna xanım? Yenə üzünü turşutmusan?

-Turşutmayım neyləyim?

-Nə baş verib, yoxsa türklər Yerevan şəhərini alıblar?

-Aşot can, siz də zarafat etməyə vaxt tapdınız.

-Anna xanım, sizin əhvalınızdan və üz ifadəyinizdən yalnız bu nəticəyə gəlmək olar.

-Aşot can, siz çox şeyi bilmirsiniz. Mərdiməzarı axtarmaqla deyil, özü gəlib bizi tapır. Nə qədər ehtiyatlı davranmağa çalışsanız da ortaya yenə nəşə çıxır.

-Kimdir mərdiməzar? Söhbət nədən və ya kimdən gedir? Nə üçün biz ehtiyatlı davranmalıyıq?

-Aşot can, səhər tezdən işə gələrkən «Baron»un köməkçisi Lora ilə qarşılaşdım. Məndən xahiş etdi ki, verəcəyi məlumatı heç kimlə bölüşməyim. Sonra dedi ki, general Muradyan Aşotun şəxsi işini kadrlar idarəsindən götürüb araşdırır.

-Kadrların şəxsi işlərini araşdırmaq general Muradyanın birbaşa vəzifə borcudur. Burada qəribə nə var? Hansı mərdiməzarlıqdan danışırırsınız?

-Aşot can, o sizin şəxsi işi qeydiyyatata almadan gizli şəkildə götürüb. Siz dediyiniz kimi vəzifə borcunu yerinə yetirsəydi hər şeyi rəsmi qaydada həll edərdi. Nazirlik-daxili qaydalar bunu tələb edir, bəlkə, düz demirəm?

-Doğru söylüyorsunuz, Anna xanım. Mən nə işlə məşğul oluram ki, general Muradyanın marağına səbəb olub. Nəyi araşdırmaq istəyir? Rəhbərlik nə tapşırır mən də onu icra edirəm. Narahat olmağa bir əsas yoxdur.

-Aşot can, sən «Baron»u tanımırsan. O, çox qəddar və murdar adamdır. Qaşınmamış yerdən qan çıxartmağı çox xoşlayır. Arxası yuxarılara bağlıdır, kəsdiiyi başa sorğu-sual olmur. Elə adamlardan aralı gəzmək lazımdır. Əgər ona adam demək mümkündürsə.

-Anna xanım, mən ondan aralı gəzirəm, o mənə yaxınlaşır. Nə edə bilərəm? Bu məsələdən Minas Davidoviçin xəbəri var? Görəsən o, nə fikirləşir?

-Mən bildiyim qədər hələlik xəbəri yoxdur, lakin mütləq xəbər tutacaq. Nazir müavini olmaqla yanaşı birbaşa bizim idarənin kuratorudur. Üstəlik sizi doğma qardaşından çox istəyir. «Baron» kiminlə baş-başa gəldiyini anlamır. Aşot can, istəyirsən mən Minas Davidoviçə məlumat verim.

-Anna xanım, lazım deyil. Sizdən xahiş edirəm heç kimə məlumat verməyin və təmkinli olmağa çalışın. İkincisi mən «Baron» üçün kiçik bir fiquram. Mənə qarşı nə istəsə edə bilər. Mən ona mane olmaq gücündə deyiləm.

-Özünüz bilən məsləhətdir, amma sonra gec olacaq - Anna qaş-gözünü süzdürdü. Mübarizin əlindəki sənədə baxdığını görüb dil çıxararaq kabineti tərk etdi.

Eşitdiyi xəbər onu düşündürür, həddindən ziyadə ehti-

yatlı olmağa vadar edirdi. İki milyon dollar vəsait itirən adamın isterikası başa düşülən idi. Minas Davidoviç günün ikinci yarısı Aşotu yanına çağırdı. O, general Muradyanın onunla maraqlanması barədə məlumat verib, ehtiyatlı davranmasını tövsiyə etdi. Mübariz aralarında baş tutmuş söhbətdən öyrənmişdi ki, «Baron»un böyük oğlu narkotik aludəçisi olmuş və uzunmüddətli müalicə tədbirlərinin köməyi olmamışdı. Günlərin birində yüksək dozada narkotik vasitə qəbul etdiyi üçün ayılmamış və dünyasını dəyişmişdi. Kiçik oğlu böyük qardaşın yolu ilə getmiş, onun narkotikdən asılı olduğu müəyyən edilmişdi. Böyük qardaşın taleyinin təkrarlanmaması üçün o, həkim nəzarətinə götürülmüşdü. Allahın onu belə cəzalandırmasına baxmayaraq öz çirkin əməllərindən əl çəkmir, narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə nəzarəti əlində saxlayırdı. Minas Davidoviç hətta əlavə etmişdi ki, onun əməllərindən yuxarıların xəbəri var və «Baron» pul gücünə onları susdurmağı bacarır.

Mübariz öz məqsədinə çatdıqdan sonra «Baron»un nə işlə məşğul olması onu maraqlandırmırdı. Lakin general Muradyan məğlubiyyəti həzm edə bilmədiyinə görə Mübarizdən qisas almağa çalışırdı. O, mövcud vəziyyəti nəzərə alıb ehtiyatlı davranmağa, lüzumsuz hərəkətlərə yol verməməyə çalışırdı. Mövcud vəziyyəti dəyərləndirib Lora ilə münasibətləri yeni keyfiyyətdə qurmağa çalışır, onun vasitəsilə idarədaxili prosesləri nəzarətdə saxlamaq, ən azından baş verənlər barədə məlumatlı olmaq istəyirdi. Mübariz Annanı çağırıb Loranın ad günü ilə maraqlanmış, on gündən sonra onun otuz yaşı tamam olacağını öyrənmişdi. Mübariz hədiyyə seçməkdə ona kömək etməsini xa-

hiş etmiş, Anna bu fikiri anlayışla qarşılıyıb, Mübarizi dəstəkləmişdi.

***

«Baron» iki təcrübəli və ona sadıq əməkdaşı yanına çağırmışdı. O, bir qədər cari məsələlərdən danışıb söhbəti Aşot Balayanın üzərinə gətirdi.

-Dostlar, nəzarətimizdə olan şəxslərin bizə qarşı mübarizə aparıb qabağımızda at oynatmasına imkan verə bilmərik. Bu bizim sonumuzu tezləşdirə bilər. Bir uşağın əlində qalmışıq, belə olmaz. Mən sizdən xahiş edirəm, onu məhv etmək üçün mənə faktlar, sübutlar toplayasınız. Biz ondan da sərt və ötkəm insanları sındırıb məhv etmişik. Balayanı gözdən qoymayın, həmişə izləyin və indiyə qədər gördüyü işləri, keçmişini araşdırın. Ola bilməz ki, onun keçmişində bir qara nöqtə olmasın?

Əməkdaşlardan biri dilləndi:

-Cənab general, iştirakçısı olduğu bir sıra məsələləri araşdırmışıq. Onun məşğul olduğu işlərin arxiv sənədlərini qaldırıb öyrənmişik. Hara əl atırsan altından birbaşa olmasada dolayı Aşot Balayan çıxır.

-Nə demək istəyirsiniz? Əlinizdə konkret faklar var? Xahiş edirəm, ətraflı məlumat verin.

-Cənab general, təmas xəttində qərərgahdan sənədlər yoxa çıxarkən Aşot Balayan orada olmuşdur. Hərbiçilərə ərzaq gətirmiş və bahalı viski hədiyyə etmişdir, hətta kəzarmada gecələmişdir. İndi onun bu məsələlərə nə dərəcədə aidiyyəti olmasını araşdırmaqla məşğuluq.

-Araşdırın, hətta onun bu işlərə aidiyyəti olmasa belə saxtalaşdırılmış qondarma faktlarla əsaslandırılıb müvəqqə-

ti də olsa həbs etmək lazımdır. Sonra bir şey fikirləşib həbs müddətini uzadarıq.

-Cənab general, bilirsiniz ki, onu Nazir müavini müdafiə edir, saxta və qondarma sübutlarla həbs etmək mümkün deyil. Belə bir şey etsək sonra özümüza problem yarada bilərik.

-Siz narahat olmayın, arxanızda dağ kimi dayanmışam. Elə nazir müavinlərini çox görmüşəm, onlar tez-tez dəyişir, mən isə iyirmi ildən çoxdur bu vəzifədə işləyirəm. Özünüz bilirsiniz, mənim yuxarılardakı dəstəyim hamıdan güclüdür. Maddi cəhətdən heç bir problemimiz yoxdur. İstədiyimiz vəzifəli şəxsi ələ almaq imkanımız var. Gedin nə bacarırsınız edin. Sizə əmr etmirəm, sizdən xahiş edirəm. Ortaya nəticə qoya bilsəniz sizi yüksək məbləğdə qonorar gözləyir. Sizdən Aşot Balayanı dolaşdırıb həbs etmək üçün konkret faktlar gözləyirəm, gedə bilərsiz.

Generalın böyük məbləğdə qonorar söz verməsi pula həris olan əməkdaşları motivə etmişdi. Generalın kabinetindən çıxdıqdan sonra onlar öz aralarında iş bölgüsü aparıb, faktların toplanması üçün əməliyyat planı hazırladılar. General Muradyanın sağ əli hesab olunan əməkdaş arxivə yollanıb Aşot Balayanın birbaşa və dolayı iştirak etdiyi əməliyyatları incələyir, faktlar toplayır, özü üçün qeydlər aparırdı. Digər əməkdaş isə Mübarizi gözdən qoymur, qarabaqara onu izləyirdi.

***

Loranın otuz illik yubileyi kiçik bir restoranda təşkil olunmuş və məclis video çəkilişlə lentə köçürülürdü. Dəvət olunmuş qonaqlar Loranın rəfiqələri və iş yoldaşlarından ibarət idi. Bir neçə masanın ard arda düzülməsindən

əmələ gəlmiş uzun stolun arxasında iyirmi beş, otuz nəfər qonaq üzbəüz əyləşmişdi. Mübarizin sol tərəfində Anna, sağ tərəfində isə Lora oturmuşdu. O, özünü iki rəqib rəfiqə arasında narahat hiss edirdi. Zaman keçdikcə məclis qızı-şır, rəqs edənlərin sayı artırdı. Mübariz özünü şən göstərsə də son dövrlər yaşananlardan dolayı fikri çox dağınıq idi. Bu məclis ona Budapeştdə Luiza ilə restoranda olduğu və pianinoda ifa etdiyi anları xatırladırdı. Qarışıq fikirlərdən qurtulmaq, oturanların, xüsusilə Loranın dəstəyini qazanmaq üçün həmin fənddən istifadə etmək istəyirdi. Son günlərdə onun dəstəyə böyük ehtiyacı vardı. Uğursuzluq onu təqib edirdi. «Baron»un əməkdaşları onun haqqında dosye toplayır, planlaşdırdığı əməliyyatları həyata keçirməyə mane olurdular. Heç kimin gözləmədiyi halda Mübariz ayağa qalxdı. Asta və təmkinli addımlarla səhnəyə yaxınlaşıb mikrofonu götürdü. Qonaqlar onun hərəkətlərini diqqətlə izləyir, nə edəcəyini gözləyirdilər. Əslinə qalsa Mübariz fikrində tutduğu sözləri unutmuşdu. Özü də nə danışacağını bilmirdi. Bir qədər susduqdan sonra mikrofonu dodaqlarına yaxınlaşdırıb dedi:

-Əziz qonaqlar, bildiyiniz kimi mən Lora xanıma hörmətlə yanaşır, bir dost kimi onu çox sevirəm. İstəyirəm onun otuz illik yubleyi yadda qalan olsun. Lora xanım bu əlamətdar tarixi həmişə fəxrlə xatırlasın. Bu mövqedən çıxış edərək məclisə öz töhfəmi vermək istəyirəm.

Mübariz çıxışına fasilə verib diqqətlə qonaqların reaksiyasını müşahidə edirdi. Qonaqlar isə öz növbələrində ona tamaşa edir, töhfəsinin nədən ibarət olduğunu səbrsizliklə gözləyirdilər. Mübariz bütün qonaqların diqqətinin ona yönəldiyini görüb çıxışına davam etdi.

-Diqqət, diqqət! Xanımlar və cənablar, indi özfəaliyyət üçün söz Lora xanımın dostu Aşot Balayana verilir.

Məclisə bir anlıq sükut çökdü. Mübariz səhnədəki pianinoya yaxınlaşıb musiqiçi ədası ilə əyləşdi. Əllərini cüt-ləyib barmaqlarını masaj edirdi. Qonaqlar diqqətlə baxır, kimsə dillənmirdi. Hamı bu özfəaliyyətin nə ilə nəticələ-nəcəyini gözləyirdi. Restoran bəlkədə ən sakit anını ya-şayırdı. Mübariz gözlərini yumub barmaqlarını dillərin üzərində gəzdirməyə başladı. Yenə də sevimli bəstəkarı Şopenin əsərlərindən parçalar ifa edirdi. Lirik musiqilər qonaqları duyğulandırdığı üçün restoranda romantik bir ab-hava yaranmışdı. Qızlar Anna və Loranı həsədlə süzür, sanki hər birinin könülündən onların yerində olmaq keçir-di. Annanın sifətinə məhəbbət dolu bir təbbəssüm çök-müşdü. O, Aşot kimi dostu olması ilə fəxr edirdi. Lora isə Mübarizin məhəbbətini qazanmaq, rəfiqəsi Annadan yaxa qurtarmağın yolları barədə fikirləşirdi. Mübariz sanki öz ifası üçün darıxmışdı. Dayanmaq bilmir, klassik sovet bəstəkarlarının əsərlərindən parçalar ifa edirdi. O, qonaqları süzür, Anna ilə Loraya xüsusi diqqət yetirirdi. Mubarizə elə gəlirdi ki, bu saat oğlanlar onun, qızlar isə Anna ilə Loranın yerində olmaq istəyirdilər. Məclis iştirakçıları bu xoşbəxt anları yaşamaqdan çox məmnun idilər. Mübariz məclisi tam ələ aldığına əmin olduğdan sonra özfəaliyyəti-ni tamamlayıb ayağa qalxdı. Qonaqlar arasında misli gö-rünməmiş bir coşqu yarandı. Ayağa qalxmış qonaqlar Mü-barizi qucaqlayıb öpür, təbrik edirdilər. Anna belə bir dos-tu olmasına sevinir, uşaq kimi atılıb düşürdü. Mübariz tək-rar mikrofonu götürüb dedi:

-Lora xanım, ad günü münasibətilə sizi bir daha təbrik

edirəm və qonaqlara təşəkkürümü bildirirəm. –O, qonaqların alqışlamaqda davam etdiyini görüb keçib yerində əyləşdi.

Lora ayağa qalxıb səhnəyə musiqiçilərin yanına yaxınlaşdı. O, mikrofonu götürüb sifətinə dağılmış saçları baş hərəkətilə arxaya atıb dedi:

–Dostlar, mən sizə təşəkkür edirəm. Yaxşı ki, varsınız. Aşot can, sizə xüsusi təşəkkür edirəm. Xəcalətinizdən necə çıxacağımı bilmirəm. Məclisin şən keçməsi üçün sərf etdiyiniz zəhmətə görə çox sağ olun. Sizi inandırırım həyatımın ən maraqlı və xoşbəxt anlarını yaşayiram. Ürəyimdən keçən bir arzunu reallaşdırmaq, Aşota göstərdiyi performansla görə təşəkkür edib onunla rəqs etmək istəyirəm.

Mübariz dərhal ayağa qalxıb pəncəyinin yaxasını düymələyib Loraya yaxınlaşdı. Onlar musiqi sədaları altında rəqs elementlərini yerinə yetirməkdə bir birinə kömək edir, qonaqlara poz verərək uzun stolun ətrafında pərvanə kimi fırlanırdılar. Lora özünü çox xoşbəxt hiss edirdi. O, bu vəziyyətin mümkün qədər çox davam etməsini istəyir, Mübarizin qolları arasında süzməyə davam edirdi. Annanın qısqanc və sərt baxışları onlara zillənmişdi. Mübariz Annanın baxışlarını yaxaladığı üçün rəqsi tez bitirməyə cəhd göstərsədə Lora ona imkan vermirdi. Mübariz rəqsi bitirib yerində əyləşdi. Anna incidiyini bürüzə verib üzünü yana çevirmişdi. Mübariz başını əyib Annanın qulağına pıçıltı ilə dedi:

–Anna can, sən narahat olma. Mənim mövcud durumundan xəbərdarsan. Bilirsən ki, Lora qalib yaşamağım və işləməyim üçün misilsiz dəstək verir. Onun çəkdiyi

zəhmətə dəyər vermək mənim mənəvi borcumdur.

–Aşot can, başa düşürəm. Lakin özümlə bacara bilmirəm yaqın səbəbini anlayırsan.

Bu dialoqdan sonra hər ikisi susub məclisin sona çatmasını səbrsizliklə gözləyirdilər.

Növbəti gün məclis iştirakçıları Loranın ad günündən danışır, Aşot Balayanın çıxışını, musiqi duyumunu, ifası və rəqsini tərifləyirdilər. Ad günündə iştirak etməyənlər video kaseti əldə etməyə çalışır, danışılanların nə dərəcədə real olmasını öz gözlərilə görmək istəyirdilər. Söhbət Minas Davidoviçə qədər gedib çatmış, onda kasetə baxmaq həvəsi oyanmışdı. Kasetə baxdıqdan sonra Aşota zəng edərək «dostum qan etmişən» deyib onu tərifləmişdi.

***

Təhlükəsizlik və əks-kəşfiyyat baş idarəsində «Türk» ləqəbli bir nəfər çalışırdı. Mübariz onunla Loranın ad günündə tanış olmuş, nə üçün ona Türk deyə müraciət etdikləri ilə maraqlanmışdı. O, adının Tiqran olduğunu, İrəvan şəhərində dünyaya gəlsədə Türk dilində əla danışdığını bildirmişdi. Çünki o, valideyinlərilə birlikdə uzun müddət Türkiyədə yaşamışdı. «Araşdırsan bəlkədə məndə Türk qanı vardır» deyərək Tiqran zarafat etmişdi.

Mübariz imkan daxilində Türklə tez-tez görüşməyə can atır, idarə daxilində baş verənlərdən vaxtında xəbər tutmaq üçün əlavə kanal axtarırdı. Onu əsasən özü ilə bağlı aparılan araşdırma maraqlandırır. Baş verə biləcək riskləri önləmək üçün məlumatlı olmaq vacib şərtlərdən idi. Mübariz Tiqranın yeyib içmək düşkünü olduğunu hiss etmişdi. O, bu amili öz xeyrinə istifadə etmək istəyirdi.

Tiqranı özündən asılı saxlamaq üçün bir neçə dəfə spirtli içkiyə qonaq etmişdi. Tiqranın qonaqlıqlardan məmnun qaldığını hiss edib, münasibətləri daha da dərinləşdirmək niyyətindəydi.

Mübariz tezdən iş başladıqdan sonra başını qaldırmamış, hətta bir stəkan çay belə içməmişdi. Minas Davidoviçin verdiyi tapşırığın üzərində çalışırdı. Nəhayət, başını qaldırıb divardan asılmış saata baxdı. Nahar fasiləsinə az bir zaman qalmışdı. Telefon zəngi Mübarizi cari işlərlərdən ayrılmağa məcbur etdi. O, könülsüz halda dəstəyi qaldıraraq qulağına tutdu, Tiqranın səsini eşidib dedi:

-Alo, eşidirəm.

-Aşot can, salam. Necəsiniz? Sizi narahat edən Türkdür. Vaxtınız varsa sizə bir təklif etmək istəyirəm. Olar?

-Salam, Tiqran. Siz necəsiniz? Məni yada saldığınıza görə təşəkkür edirəm. Buyurun, təklifinizi dinləyirəm.

-Aşot can, mən yeyib-içib əylənmək istəyirəm. Siz necə əylənmək istəyirsiniz?

-Tiqran can, mənim işlərim çox vaxtım işə azdır. -O, Türkün pula ehtiyacı olduğu üçün belə yersiz təklif etdiyini düşünüb əlavə etdi. -Tiqran can, mənə yaxınlaşın əylənmək üçün sizə borc pul verərəm.

-Aşot can, düz başa düşübsüz pulum yoxdur. Lakin borc istəmirəm, yeyib-içmək bəhanədir sadəcə olaraq sizinlə dərhləşmək istəyirəm. Əgər vaxtınız varsa arxamca gəlin indiyə qədər olmadığınız maraqlı bir məkana gedək. Ümüdvaram ki, peşman olmayacaqsınız.

-Tiqran, ünvanı deyin mən bir azdan gəlib sizi taparam. Əlimdəki işləri tamamlamaq istəyirəm.

-Aşot can, mən dünən avtomobil qəzası törətmişəm.

Avtomobilim yararsız vəziyyətdədir. Bir də gedəcəyimiz məkana sizi mənsiz buraxmazlar.

Bu sözlər Mübarizin marağına səbəb olduğu üçün işlərini yarımçıq qoyub Tiqranın arxasınca yollandı. O, Tiqranın söylədiyi ünvanı çatarkən onun yolun kənarında gözlədiyini görüb avtomobili saxladı. Yan şüşəni endirib başını çölə çıxartdı. Tiqran yolun digər tərəfinə baxdığı üçün onu çağırdı.

-Tiqran can! Tiqran can, bir daha salam, buyur əyləş.

-Salam, Aşot can. Səni xoş gördük. -O, avtomobilə əyləşib görüşdükdən sonra sözünə davam etdi. -Aşot, qərb istiqamətinə sür, şəhər kənarına gedəcəyik.

Tiqran yol boyu başına gələnələr barədə çərənləyirdi. O, Mübarizin susduğunu görüb sakitləşdi. Bir qədər yol getdikdən sonra şəhərin kənarında yerləşən bir mülkün qarşısında dayandılar. Onlar avtomobildən düşüb girişə doğru yollandılar. Tiqran qapını döyüb gözlədi. Bir qədər keçdikdən sonra qapı yarıya qədər açıldı, mühafizəçinin başı göründü. O, Tiqranı görüb onları içəri dəvət etdi. Mühafizəçinin müşayiətilə bir otağa daxil olub divanda əyləşdilər. Oturduqları otağa giriş qapısından əlavə daha iki qapı açılırdı. Tiqran qapıları göstərib dedi:

-Aşot can, qonaq olduğumuz məkanın daxilində çox otaqlı mənzillər mövcuddur. Biz daxil olduğumuz mənzil üç otaqlıdır. Əyləşdiyimiz otaqdan əlavə daha iki yataq otağı vardır. Yataq otaqlarının hər biri duş və sanuzellə təmin olunmuşdur. Qonaq olduğumuz məkanın daxilində baş verənlər dövlət qurumları və yüksək vəzifəli məmurlar tərəfindən himayə olunur. Məkanın əsas qonaqları ölkələrində söz sahibi olan Avropa siyasi elitasında yer almış

şəxslərdir. Dəvət edilmiş siyasilərin erməni qızları ilə kef çəkmələrinə şərait yaradılır və qarşıya qoyulmuş hədəflərə çatmaq üçün onların dəstəklərini qazanmağa çalışırlar.

-Tiqrان, bəs nə əcəb bizi içəri buraxdılar? Məgər biz xarici vətəndaş və ya siyasətçiyik?

-Aşot can, «Baron»un tapşırığı ilə qonaqlarını gətirdiyim üçün mənə bu məkanda tanıyır, sizi isə xarici qonaq hesab edirlər. Bura daxil olmaq «Gestapo»ya daxil olmaqdan çətindir. –Tiqrان dişlərini ağardaraq güldü.

Bir qədər keçdikdən sonra stolun üstünə yemək-içmək və meyvə düzüldü. Qəribə hal ondan ibarət idi ki, qulluq edən ofisiant xanımlar tez-tez dəyişir, bir birilərini əvəz edirdilər. Mübariz bunun səbəbi ilə maraqlandıqda Tiqrان gülə-gülə dedi:

-Aşot can, bizə seçim imkanı yaradırlar. Xoşuna gələn xanımı yanında saxlaya bilərsiniz.

Bu fikir heç Mübarizin ağına gəlməmişdi. Hər ikisi qəh qəhə çəkib güldülər. Onlar yeyib-içir lətifə danışib əylənirdilər. Mübariz idarə daxilində baş verənlərdən söhbət açıb Tiqranın nə dərəcədə məlumatlı olmasını öyrənmək istəyirdi. İçkinin təsirindən məst olmuş Tiqrان söhbət əsnasında bildirmişdi ki, general Muradyanın sağ əli hesab olunan əməkdaş onun dostudur. Bir neçə gün öncə dostu piyan vəziyyətdə cəbhə bölgəsində seyfdən sənəd oğurlamış Türk cəsusunun izinə düşdüyünü və generalın tapşırığı ilə onu izlədiyini bildirdi. Türk cəsusunu haqqında faktlar topladığı, onu ifşa etdikdən sonra böyük məbləğdə qonaranar alacağı barədə çərənləyirdi. Mübariz Tiqranın təklifini qəbul etdiyinə çox sevinirdi. İçki öz təsirini görmüş, qarşısında dayananın fərqi varmadan Tiqrان bildiklərini

açıb töküdü. O, birdən ciddiləşib dedi:

-Aşot can, yol nəqliyyat hadisəsinə görə polis mənə cinayət işi açmaq istəyir, xəbərin var?

-Nə üçün, Tiqrان? Ölüm hadisəsi baş verib?

-Mən içkili vəziyyətdə avtomobil idarə etmişəm. Qəza nəticəsində, qarşı tərəfdən gələn avtomobilə ciddi ziyan dəyib. Ziyan dəymiş avtomobilin sahibi məndən polisə şikayət edib. Polislər şikayətçiyə dəymiş ziyanı ödəmək şərti ilə əlavə beş min dollar pul istəyirlər. Əks təqdirdə mənə həbs etməklə hədələyirlər. Dəymiş ziyanı da nəzərə alsaq mənə təqribən on min dollar pul lazımdır. Mənim məaşımla bu məbləği qazanmaq üçün yeyib-içmədən dörd, beş il pul toplamaq lazımdır. Aşot can, indi mənim vəziyyətimi başa düşürsən? Polislər elə bilirlər ki, «Baron»un idarəsində işləyirəm deməli, pulum çoxdur. Gördüyün kimi hətta normal əylənmək üçün pulum yoxdur. Mən belə yaşamaq istəmirəm, ölkədən köçüb getmək istəyirəm.

-Tiqrان, ölkədən köçüb getmək çıxış yolu deyil. Heç kim sizə təminat verə bilməz ki, gedəcəyiniz ölkə vətəndən daha yaxşı və yaxud əksinə olacaqdır.

-Bəs nə edim, Aşot can? Xahiş edirəm, mənə bir məsləhət verəsiniz.

Mübariz diqqətlə qulaq asır, pula ehtiyacı olan Tiqranın psixoloji portretini beynində canlandırmağa çalışırdı. Tiqranın faydalı olacağını düşünür, onun verbovka olunmasının mümkünliyünü anlayırdı. Maddi-mənəvi və psixoloji cəhətdən sıxıntı keçirən insanın əsəb sisteminin partlayış həddində olduğu hiss edilirdi. Tiqrان kövrəlmiş, gözləri yaşarmışdı. Əsəblərini cilovlamağa çalışsa da bacarmırdı. O, çox acınacaqlı görkəm almışdı. Tiqrان ətrafa

nəzər salıb titrək səslə sözüünə davam etdi.

-Aşot can, bu necə dövlətdir? Öz vətəndaşlarının normal yaşayışını təmin edə bilmir, lakin Qarabağda yaşayanlara kömək edir. Qarabağın bizə nə aidiyyəti var? Bütün dünya bilir ki, ora qədim Azərbaycan torpağıdır. Erməni millətinin ora köçürülməsinin iki yüz illik tarixi var. Rus millətçiləri imperialist siyasətlərini həyata keçirmək üçün həmişə Qafqazda yaşayan xalqlar arasında milli və dini zəmində düşmənçilik toxumları səpmişlər. Bulanmış suda balıq tutmaq asandır. Erməni millətinin taleyi imperialist qüvvələri maraqlandırmır. Onlar yalnız öz iqtisadi-siyasi maraqlarını təmin etməyə çalışırlar.

-Tiqrان, bəsdir siyasətdən danışdın. Bu sözləri başqa yerdə təkrarlamığı sənə məsləhət görmürəm. Mənim yanımda danışmağın kifayət edər, sonra başın ağrıya bilər. Bizim tutduğumuz vəzifə siyasətlə məşğul olmağa icazə vermir. Biz bu vətənin əsgərləriyik, verilən əmrləri tərəddüd etmədən icra etməliyik. -Mübariz Tiqrana məsləhət verməkdə davam edirdi.

-Aşot can, səni özümə yaxın bilib ürəyimi boşaldıram. Əslinə qalsa mənim siyasi baxışlarım bir sıra dairələrə bəllidir. Səsləndirdiyim fikirlərə görə bir neçə dəfə ciddi xəbərdarlıq almışam. Hərbi rütbələrin artımında həmişə mənə mane olublar. «Əla xidmətə görə» medalımı əlimdən aldılar, mayor paqonlarını kapitan paqonlarına dəyişməli oldum. Məni həmişə təqib ediblər, Türk ləqəbi almağımın səbəblərindən biri də siyasi baxışlarımdır, həqiqəti birbaşa yuxarı dairələrin diqqətinə çatdırmağımdır.

-Tiqrان can, siyasəti burax. Zərərçəkən və polislə danış, problemi həll etmək üçün pul tapmaqda sənə kömək

edərəm. İstəyirsən gedib bir yerdə danışaq. Mən onlarla sizə nisbətən daha tez dil taparam.

-Çox sağ ol, Aşot can. Dəstəyinizə görə təşəkkür edirəm. İki gündən sonra Gürcüstana gedirəm geri qayıdandan sonra bu barədə danışarıq. Çalışaram sizin köməyinizlə problemləri həll edəm.

Mübariz məclisdə sonadək qalmağı yersiz hesab etdi. O, Tiqranın əylənməsinə imkan yaradıb ona bir qədər pul verib məkanı tərk etdi. Mübariz Tiqranın problemləri, siyasi baxışları, psixoloji durumu və onun iki gündən sonra Gürcüstana getmək ehtimalı olması haqqında mərkəzə şifrə göndərdi.

Mübariz Qarabağın işğalı zamanı əsir və itkin düşən vətəndaşlarımızın yerləşdiyi yer, saxlanma şəraiti, ölənlərin sayı və bu qəbildən irəli gələn digər məlumatların əldə olunması barədə mərkəzdən növbəti tapşırıq almışdı. Bu tapşırığı icra etmək asan məsələ deyildi. Mərkəzin tələb etdiyi məlumatlar məxvi arxivlərdə saxlanır, həmin arxivlərə giriş əldə etmək çox çətin, praktiki olaraq mümkün deyildi. Belə geniş miqyaslı tapşırıqların icrası üçün agent şəbəkəsi yaratmaq lazım idi. Məxvi arxivlərin əksəriyyəti «Baron» rəhbərlik etdiyi idarənin sərəncamına verilmişdi. Mübariz isə həmin idarədə Tiqrان və Loradan başqa kim-səni tanımırdı. Loranı bu məsələlərə cəlb etmək olduqca təhlükəli idi. Tiqranı verbovka etmək, təlimatlandırmaq və tapşırıqların icrasına cəlb etmək üçün isə vaxt lazım idi. Mübarizə verilmiş zaman isə getdikcə daralırdı.

***

Mərkəz Mübarizin göndərdiyi məlumatları diqqətlə

araşdırıb Tiqranın verbovka olunması istiqamətində tədbirlər həyata keçirmək qərara aldı. Polkovnik Əzimovun kabinetində kiçik heyətin iştirakı ilə iclas keçirilirdi. İclasda mayor Abdullayev, gənc leytenant Məhəmməd Əmirli və daha iki zabit iştirak edirdilər. Leytenant Əmirli Gənc olmasına baxmayaraq çox bacarıqlı zabit idi. O, İngilis dili ilə yanaşı Türk dilini əla bilirdi. Hərbi təhsilini Türkiyədə almışdı. Qarşıya qoyulmuş hədəflərə çatmaq üçün təşəbbüs göstərir, məntiqli təkliflər verirdi. Aparılmış müzakirələrin nəticəsi olaraq əməliyyatı həyata keçirmək leytenant Əmirliyə həvalə olundu. Leytenant Əmirli Türkiyə vətəndaşına dair sənədlərlə təmin olunduqdan sonra Gürcüstan Respublikasına yola düşdü. Tiqrان yaşadığı mehmanxananın yerini əvvəlcədən bildiyi üçün onu tapmaqda çətinlik çəkmədi. Mehmanxanada yerləşib münasib şəraitin yetişməsinə gözləyirdi. İlk olaraq təşəbbüs göstərmək şübhə doğura bilərdi.

Növbəti gün Leytenant Əmirli ağacın altında dayanıb kənardan Tiqranı izləyirdi. Tiqrان kiçik masanın arxasında əyləşib hissə qurudulmuş balıqla əlləşir, arabir qurtum-qurtum pivə içirdi. Tiqrان ikinci bakalı içib yenisini sifariş etdi. Leytenant Əmirli Tiqranın onu görməsi üçün yaxın masalardan birini seçib əyləşdi. Ofisiantı yanına çağırıb yemək sifariş etmək istədi. Leytenant Əmirli Türk dilində danışdığı üçün ofisiant onu anlamır, əl hərəkətlərilə nə sifariş etmək istədiyini öyrənməyə çalışırdı. Leytenant Əmirli əlini ağızına doğru uzadıb yemək istədiyinə işarə etdi. Kənardan bu mənzərəni müşahidə edən Tiqrان onlara doğru çevrilib qonağın istəyini ofisianta başa saldı. Sonra üzünü leytenant Əmirliyə tutub dedi:

-Əfəndim, xahiş edirəm, nə istəsəniz deyın, mən ofisiantı başa salaram.

-Kömək etdiyinizə görə təşəkkür edirəm. Siz Türksünüz? -Leytenant Əmirli soruşdu.

-Xeyir, mən erməniyəm. Adım Tiqrandır.

-Türk dilində nə yaxşı danışırsınız? Mənim adım isə Mehmetdir. Tanışlığımıza çox şad oldum.

-Mehmet, uzun müddət valideyinlərimlə birlikdə İstanbulda yaşamışam. Türk dilini öyrənmək məcburiyyətində idim. Türk dili bilməyim arada köməyimə gəlir.

-Türk dili bilməyiniz sizdən çox mənim köməyimə gəlirdi. Etiraz etmirsinizsə eyni masa arxasında əyləşərdik.

O, Tiqranın baş hərəkəti ilə razılıq işarəsini görüb boş stullardan birində əyləşdi. Onlar bir qədər söhbət edib pivə içdikdən sonra şam yeməyini birlikdə edəcəkləri barədə şərtləşib ayrıldılar. Leytenant Əmirli görüşün baş tutmasını sığortalamaq üçün şam yeməyinin hesabını özü ödəməyini diplomatik formada Tiqranın diqqətinə çatdırmışdı. Onlar şərtləşdikləri kimi axşam saat yeddidə görüşüb şam süfrəsi arxasında söhbət edirdilər. Tiqrان çoxlu spirtli içki qəbul etdiyi üçün gördüyü işlərdən və öz problemlərindən danışdı. Leytenant Əmirli diqqətlə qulaq asır, Tiqranın stəkani boşaldıqca təkrar spirtli içki süzürdü. Tiqrان növbəti stəkani boşaldıb dedi:

-Mehmet, sən öz həyatından razısan?

-Tiqrان, birmənalı demək çox çətindir. Əksər hallarda razı olsamda bəzi məqamlarda narazı qalırım. -O, qeyri müəyyən cavabdan sonra soruşdu. -Bəs sən?

-Mehmet, mən öz həyatımdan necə razı ola bilərəm. Yaşım otuzu keçib, mənzilim yox, evlənməmişəm, məva-

cib az, həbs təhlükəsi başımın üstünü kəsib yenə sadalayım, yoxsa bəsdir?

-Kifayət edir. Tiqran, başa düşmədim, sənə həbs olunmaq təhlükəsi gözləyir?

-Bəli. -O, avtoqəza ilə bağlı başına gələnəri söyləməyə başladı.

-Tiqran, həqiqətən sənənin problemlərin çoxdur. Lakin hesab edirəm problemləri həll etmək mümkündür. Necə hesab edirsən, sənənin nə qədər pulun olsa mənzil və avtomobil alıb özünə toy edə bilərsən? Bəlkə həmin pulu qazanmaqda mən sənə kömək edə bildim.

Tiqran elektrik cərəyanə vurmuş kimi dik atıldı. Ətrafdakıların diqqətini cəlb etməmək üçün özünü toparlayıb təkrar əyləşdi. Bir qədər fikirləşib dedi:

-İmkanlı insanlar Ermənistanı tərk etdiyi üçün İrəvanda mənzillər həmişəkinə baxanda indi ucuzdur. «Jiquli»də çox baha deyil. Bəs əvəzində nə istəyəcəksən? –Təəccüblü baxışlar Leytenant Əmirlinin üzünə zilləndi.

Leytenant Əmirli söhbəti istədiyi macərəyə yönəldə bilmiş, Tiqranın diqqətini cəlb edib onu maraqlandırmışdı. Tiqran artıq bu görüşün təsadüf olmadığını anlayırdı. Spirtli içkinin təsiri tam itmişdi. Onlar bu söhbətləri sabah ayıq başla davam edəcəkləri barədə razılaşıb ayrıldılar.

Tiqran mehmanxanaya qayıdıb soyuq duş qəbul etdi. Yatağa uzanıb Mehmetin təklifləri haqqında düşünməyə başladı. O, başa düşürdü ki, bu təklif və vəd olunan pulların arxasında vətənin maraqlarını satmaq dayanır. Tiqran əhatəsində olan insanların onu sevmədiklərini bilsə də səbəblərini bilmirdi. Bəlkədə o, digərilərindən fərqli düşündüyü və düşüncələrini dilə gətirdiyi üçün onu sevmirdilər.

Əslində onun siyasi baxışları ətrafdakı insanlardan kəskin şəkildə fərqlənirdi. Siyasi baxışları kütlə ilə fərqlənən insanların əksəriyyəti respublikanı tərk edir, Avropa ölkələrinə və Amerikaya miqrasiya etməyə üstünlük verirdilər. Əslinə qalsa siyasi miqrantlar da vətənin maraqlarını satır, xarici qüvvələrin trans milli maraqlarına xidmət edirdilər. Nə qədər fikirləşsəndə belə məsələlərin arxasında pul qazanmaq, insan kimi yaşamaq istəkləri dayanırdı. O, spirtli içkinin və qarışıq fikirlərin təsiri altında yuxuya getdi.

Tiqran günortaya yaxın yuxudan oyandı. Kəskin baş ağrısı gözlərini açmağa imkan vermirdi. Bir təhər yerindən qalxıb paltarlarını geyindi. Yaxındakı kafedə «poxmel» edib baş ağrılarından qurtulmaq istəyirdi. O, Mehmeti kafedə görüb salam verdi. Əl tutub görüşərkən görkəminə görə üzr itəyib yüz qram vodka sifariş etdi. Ofisiant gətirdiyi vodkanı birnəfəsə içib sanki yüngülləşdi. Bir qədər özünə gəlib söhbət etmək üçün Mehmetin kənara çəkilməsini xahiş etdi. Onlar yaxınlıqdakı parkda ağacların kölgə saldığı oturmaqaların birində əyləşib yarımçıq qalmış söhbətlərinə davam etdilər.

Leytenant Əmirli mehmanxanaya qayıdıb bir qədər dincəlmək istəyirdi. O, rəhbərliyin tapşırığını icra etdiyi üçün çox məmnun görsənirdi. O, Tiqranı verbovka edib əməkdaşlıq etməyə razı salmış, arzu olunmaz nəticələrdən qaçmaq üçün bir sıra qarantıya tədbirləri görmüşdü. Rəhbərliyin tapşırığı kimi onu təlimatlandırmış, bir müddətdən sonra başqa bir şəxsin Rezidentin sərəncamına keçəcəyini və onun bütün göstərişlərinə sözsüz əməl etməli olduğunu bildirilmişdi. Əlavə olaraq qeyd etmişdi ki, Rezident mərkəzi parkda ona yaxınlaşıb «Tiqran, qocadan

sizə salam var. Batumidə havalar necədir?» sualına «Çox sağ olun, qoca necədir? Havalar isə sakit keçir» cavabı vermək lazımdır.

Tiqranın Gürcüstandan qayıtmasından bir aydan çox müddət ötməsinə baxmayaraq o, Mübarizlə görüşməmiş, hətta telefonla belə danışmamışdı. Mübariz mərkəzdən məlumat almasa da əməliyyatın uğurlu keçməsinə və Tiqranın verbovka olunmasına əmin idi. Pula ehtiyacı olan problemlərin içərisində itib batmış Tiqranın görünməz olması, onun verbovka olunmasından xəbər verirdi.

Mübariz mərkəzin son tapşırığı üzərində düşünür, onun həyata keçirilməsi istiqamətində optimal bir variant tapa bilmirdi. O, son zamanlar gömrük xidmətində işləyərkən şahidi olduğu bir hadisəni tez-tez xatırlayırdı. Adi iş günlərinin birində dörd nəfər maskalı şəxs gətirdikləri kiçik konteyneri gömrükdə bəyan etmədən təyyarəyə yükləmişdilər. Əməliyyat birbaşa gömrük xidməti rəisinin nəzarəti altında həyata keçirildiyinə görə Mübariz müdaxilə etməmişdi. Konteynerin içindəki ilə maraqlanmış, ehtiyacı olan xəstələrə köçürülməsi üçün nəzərdə tutulmuş insan orqanları olduğunu öyrənmişdi. Mübarizi fikir götürmüşdü, görəsən bu orqanlar kimə məxsusdur? Kim öz həyatı üçün vacib olan orqanları başqa şəxsə verməyə razılaşar? Əməliyyat könüllü həyata keçirilir, yoxsa insanlar bu işə məcbur edilir? Mübariz başa düşürdü ki, onun gömrükdə işlədiyi qısa müddətdə belə bir hal baş vermişdisə deməli, ona qədər və ondan sonrada belə hallar təkrarlanmışdır. Bəlkə bu insan orqanları bizim əsir və itkin düşmüş soydaşlarımıza məxsusdur? Əgər belədirsə bu əməliyyatlar harada həyata keçirilir? Bəlkə gizli klinika fəaliyyət gös-

tərir? Mübariz çoxsaylı cavabsız sualların burulğanında çabalamaqda davam edirdi.

***

Fidan günün sonunda işdən çıxıb marketə yollandı. O, rəflərin arası ilə gəzir lazım gələn ərzaqları sərbətə yığırdı. Bu günün alış-verişi çeşidinə görə əvvəlkilərdən xeyli fərqlənirdi. Çünki, polkovnik Əzimov ona zəng etmiş və onlara qonaq gəlmək istədiyini bildirmişdi. Fidan sevinirdi. Əri haqqında əməlli başlı məlumat almaq fürsəti yaranmışdı. Əslinə qalsa polkovnik Əzimov və mayor Abdullayev onları tək buraxmır, mütamadi olaraq baş çəkir və qayğıları ilə maraqlanırdılar. Fidan evə çatıb ərzaqları soyuducuya yerləşdirdi. Paltarını dəyişib qonaqlar üçün yemək tədarükünə başladı. Leyla dərslərini hazırlayırdı. O, dərslərini hazırladıqdan sonra televizora baxmaq üçün anasından icazə istədi.

-Ana, dərslərimi hazırlamışam, televizora baxa bilərəm?

-Qızım, dərslərə tam hazırsansa televizora baxa bilərsən. Paltarlarını dəyişdir, bir azdan qonaqlarımız olacaq.

-Qonaqlarımız kimlərdir, ana?

-Gələndə görərsən.

Leyla televizora baxmaq üçün qonaq otağına keçdi. Bir qədər keçməmiş qapının zəngi çalındı. Fidan qapını açdı. Astanada polkovnik Əzimov və cavan bir oğlan dayanmışdılar. Fidan nəzakətlə salamlayıb onları evə dəvət etdi. Leyla ayağa qalxıb salam verdi. Polkovnik Əzimov həmişə olduğu kimi Leylanın alnından öpüb, saçlarını sığallayıb əlindəki bağlamayı ona uzatdı.

-Çox sağ olun, Mahir əmi. Zəhmət çəkmisiniz.

-Sən sağ ol Leyla qızım, nə zəhməti var, sənə bir gəlincik almışam. Fikir vermişəm gəlinciklə oynamağı çox sevirsən.

-Təşəkkür edirəm, Mahir əmi.

-Leyla qızım, sənə nəçə yaşın var?

-Mahir əmi, bir aydan sonra on yaşım tamam olacaq.

-Maşallah, böyük qız olmusan.

Polkovnik Əzimov leytenant Əmirliyi Leyla ilə qonaq otağında qoyub Fidan xanım ilə söhbət etmək üçün mətbəxə keçdi. Onlar bir qədər söhbətdən sonra qonaq otağına toplaşdı və şam etməyə başladılar. Qonaqlar yeməkdən sonra çay içib ev sahibləri ilə xudahafizləşib getdilər. Fidan çox sevinirdi. Polkovnik Əzimov Leyla ilə Fidani Avropaya səyahətə göndərmək istəyirdi. Səfər üçün zaman elə seçilmişdi ki, Leylanın ad gününü Avropada qeyd edə bilsinlər. Bəli, qızının on yaşını tamam olurdu. Fidan ürəyində polkovnik Əzimova dəfələrlə təşəkkür etmişdi. Müəyyən zaman yetişdikdən sonra Fidan və Leyla Leytenant Əmirliyin müşayiətilə Avropaya səyahətə yollandılar.

***

Mübariz rəhbərliyin tapşırığı ilə on gün müddətinə beynəlxalq tədbirə qatılmaq üçün Avstriyaya ezamiyyətə hazırlanırdı. Ona tapşırılmışdı ki, özü ilə hərbi forma, orden və medallarını götürməyi unutmasın. Mübariz bir neçə gündən sonra tədbirə qatılmaq üçün Avstriyaya yola düşdü. Çətinlik çəkmədən təşkilatçılar tərəfindən bron olunmuş mehmanxanada yerləşdi. Növbəti gün tədbirin rəsmi açılışı baş tutmalı idi. O, axşamdan formasını bir daha

yoxlayıb yaxasına bərkidilmiş medalları xüsusi vasitə ilə sildi. Medallar üzərinə düşən işıq şüalarını əks etdirib parıldayırdı. O, kiteli yenidən şafdan asdı. Tədbirə qatılmaq üçün tam hazır idi.

Mübariz səhər tezdən oyanıb adəti üzrə idman etdi. Duş qəbul edib hərbi formasını geyindi. Portfelini götürüb dəhlizə çıxdı. Qarşılaşdığı hərbiçilərlə salamlaşdı və konfrans zalına yollandı. Tədbir keçirilən konfrans zalı çox izdihamlı idi. O, ətrafa göz gəzdirdi digər ölkələrdən gəlmiş hərbiçilərlə salamlaşdı, oturmaq üçün münasib yer axtarırdı. Nəhayət, tədbir başladı. Rəsmi açılışdan sonra çıxış üçün yazılmış hərbiçilər növbə ilə kürsüyə dəvət edilirdi. Onun çıxış etmək fikiri olmadığına görə müraciət etməmişdi. Tədbir həftə sonunadək bu tərzdə davam etdi. Reqlamentə görə altıncı və bazar günləri asudə vaxt elan olunmuşdu. Mübariz həftə sonu səhər tezdən avtomobil kirayəleyib Budapeştə yola düşdü. O, təqribən üç saatdan sonra Budapeştə çatıb məlum mehmanxananın qarşısında inşa olunmuş fəvvarəyə yaxın yer seçib əyləşdi. Əlindəki jurnalı vərəqləyir, gözü ətrafı seyr edirdi. Payız fəsli olmasına baxmayaraq havalar günəşli və isti keçirdi. Ağacların yarpaqları yerə tökülməsədə saralmışdı. Qızıl rənginə boyanmış yarpaqlar Günəş şüaları altında bərk vururdu. Xüsusi layihə əsasında qurulmuş fəvvarə kimsəyə fikir vermədən öz ritmi ilə axmaqda davam edirdi. Fəvvarədən ayrılan su damcıları günəşin şüalarını özündə əks etdirib billur kimi parıldayaraq kənara sıçrayırdı. Əlində jurnal tutmuş yanında qız uşağı olan bir gəncin ona doğru addımlaması diqqətini çəkdi. Gənc oğlan yaxınlaşdı və bir qədər susqun dayandıqdan sonra dedi:

-Cənab, qocadan sizə salam var.

Mübariz gənc oğlanın yanı ilə addımlayan qızı Leylanı kənardan tanımışdı. O, özünü ələ alıb ayağa qalxdı. Gənc oğlanla əl tutub dedi:

-Qoca necədir?

O, parolu səsləndirdikdən sonra üzünü qızı Leylaya tutub dedi:

-Qızım, gəl tanış olaq. Sənin adım nədir? –Mübariz təmkinli olmağa çalışırdı.

-Mən Azərbaycandan gəlmişəm, adım Leyladır. Bu gün mənim ad günüdür, on yaşım tamam olur.

-Təbrik edirəm, Leyla. Böyük qız olasan.

-Çox sağ olun. Bəs sizin adınız nədir?

-Mənim adım Mübarizdir.

-Tanışlığımıza görə çox şad oldum. Mənim atamın adı da Mübarizdir. O, indi çox uzaqlarda işləyir mənim iki yaşım olanda gedib.

Mübariz özünü saxlaya bilməyib onu qucaqladı. Zavallı qızcığazın sakit dayandığını görüb əlindən buraxmaq istəmir, onun alınından və yanaqlarından öpürdü. Mübarizin gözləri yaşarmış, çənəsi əsir, yerində dayanmırdı. İçində hönkürdüyü üçün çiyinləri atılıb-düşürdü. Damla damla axan göz yaşları yanaqlarından süzülüb çənəsinin altına toplaşır. Burnundan axan su göz yaşlarına qarışmışdı. Mübariz qızı Leylaya olan məhəbbətindən dolayı ətraf aləmi unutmuşdu. Leyla ona qısılaraq müqavimət göstərmir, ilahi qüvvənin təsiri altında bu vəziyyətin davam etməsini istəyirdi. O, heç kimdən görmədiyi mehribanlıq və doğmalığı yeni tanışından görürdü. Yeni tanışının nə üçün ağlamasını başa düşməsə də onun nəvazişlə saçını tumarla-

masından kövrəlir və gözləri yaşarırdı. On dəqiqə davam edən görüş bütün iştirakçıları çox təsirləndirmişdi. Yaranmış mənzərəni kənardan müşahidə edən leytenant Əmirli təmkinli olmağa çalışsada bacarmır, göz yaşlarını tez-tez salfetlə qurulayırdı. Leytenant Əmirli özünü toparlayıb əlindəki açarı Mübarizə uzadıb dedi:

-Yüz əlli üçüncü otaq.

Mübariz bu görüşdən çox sarsılmışdı. O, Leylanı bir daha öpüb açarı götürüb mehmanxanaya yollandı.

Polkovnik Əzimov Fidanın qonağı olan zaman ona bildirmişdi ki, Mübarizin Avropa ölkələrindən birinə səfəri gözlənilir, baş tutsa sizi və Leylanı onunla görüşdürmək imkanı yaranacaqdır. Fidan bu məlumata çox sevinmiş, görüşün baş tutması üçün qəlbində hər gün Allaha dua edirdi. Nəhayət görüş zamanı yetişmişdi. Fidan leytenant Əmirlinin tövsiyəsi ilə mehmanxanada qalmışdı. O, pəncərədən Leylanın fəvvarəyə doğru irəlilədiyinə tamaşa edirdi. Bir nəfərin oturacaqdan qalxıb onlarla görüşdüyünü gördükdə ürəyi döyünməyə başladı. Atasının Leylanı qucaqlayıb öpdüyü an otaq içərisindəki əşyalarla birlikdə Fidanın başına fırlanmağa başladı. O, müvazinətini saxlaya bilmir, əlləri ilə masadan tutmaq istəsədə bacarmırdı. Pəncərədən bayırda baş verənləri izləməyə çalışsa da otaq getdikcə daha böyük sürətlə onun başına fırlanırdı. Fidan huşunu itirib yerə yıxıldı.

Mübariz mehmanxanaya daxil olub yüz əlli üçüncü otağı tapdı. Qapını açıb içəri daxil oldu. Fidan huşsuz vəziyyətdə döşəmədə uzanmışdı. Mübariz Fidanın qarşısında diz çöküb onu qucaqladı. Fidan sifətinə düşən isti göz yaşlarından ayılmışdı. Onun çöhrəsinə təbəssüm çökmüşdü.

Mübariz cari işlərlə məşğul olmaqla yanaşı mərkəzin tapşırığını unutmur, onun icrası üçün yollar axtarırdı. O, başa düşürdü ki, kiçik bir məlumat mərkəzin verdiyi tapşırığın yerinə yetirilməsinə kömək edə bilər. Ancaq bu kiçik məlumatı haradan əldə etməli? O, şübhə doğurmamaq üçün insan orqanlarının ticarəti barədə gömrük xidməti rəisindən soruşmaq istəmirdi. Zamanında soruşmuş və cavabını almışdı. Artıq suallar vermək olmazdı. Özünə qarşı olan şübhələri artırma bilərdi. Durumu onsuz da yaxşı deyildi. General Muradyanın köpəkləri onu rahat buraxmırdı. Kiminlə görüşdüyü, hara getdiyi nəzarət altında idi. Ona görə də mərkəzin tövsiyələrinə uyğun olaraq ağır iş şəraiti olan müəssisələrin fəaliyyəti ilə tanış olmaq istəyirdi. Dağ mədən sənayesində işləyənlərin vəziyyətinin daha ağır olduğunu nəzərə alıb orada çalışanlar barədə məlumat toplamağı qərara aldı. İlk olaraq həmin müəssisələrin adlarını və fəaliyyət göstərdiyi əraziləri müəyyən edib xəritə üzərində qeyd etdi. Sonra müxtəlif bəhanələrlə həmin müəssisələrin fəaliyyətini yerində araşdırmağa başladı. O, şübhə doğurmamaq üçün istirahət günləri Anna ilə birlikdə regionları gəzib yerli əhali ilə görüşür lazımlı məlumatlar toplayırdı. Nəticə etibarlı ilə həmin məlumatların doğruluğunu yerində yoxlamaq lazım gəlirdi. Anna soruşmasada sual dolu nəzərlə Mübarizi müşayət edir, nə axtardığını anlamağa çalışırdı. Mübariz tanınmasından ehtiyat etdiyi üçün hər ehtimale qarşı hərbi forma geyinib gözünə qara eynək taxırdı.

Mübariz səyyar yaşayış üçün lazım olanları tədarük edib hətta özü ilə çadır və kiçik qaz balonu götürdü. O, sə-

hər tezdən Anna ilə birlikdə Zod qızıl mədənlərinə yola düşdü. Onlar yüksəkliyə qalxdıqca havalar soyuyurdu. Anna soyuqdan büzüşüb oturağa qısılmışdı. Mübariz öz hərbiçi gödəkçəsini ona vermişdi. Anna gödəkçəni geyinsədə ayaqları üşüyürdü. Mübariz avtomobili saxlayıb yük yerindən isti idman şalvarını çıxarıb ona verdi. Anna şalvarı geyinib bir qədər özünə gəldi. Cəsarətini toplayıb Mübarizdən soruşdu:

-Aşot can, bilmək olar biz nə axtarıyıq?

-Anna, biz heç nə axtarmırıq. Əslinə qalsa biz mənalı istirahət axtarıyıq. İş günləri başqa yerə çıxma bilmirik, heç olmasa istirahət günləri gəzək. Nə qədər kabinetdə oturmaq olar? Mən artıq oturmaqdan bezmişəm, lakin sən bilmirəm. Sən oturmaqdan bezməmişən? Əgər sənə çətindirsə və yorulursansa gələn həftə özümlə götürməyəm, başqa bir dostumla gələyəm.

-Yox çətin deyil. Düz deyirsən, mən də oturmaqdan bezmişəm. Heç olmasa həftəsonu havamızı dəyişməyə nail oluruq. -Anna Mübarizin Loranı gəzintiyə götürmək ehtimalından ehtiyat edib tələsik cavab verdi.

Yerin altından çıxarılmış torpaqdan yaranmış süni təpələr uzaqdan aydın görsənirdi. Onlar həmin əraziyə çatıb ətrafa göz gəzdirdilər. Dağın altında qazılmış tunelin girişi görsənirdi. Girişin sağ və solunda relsdən çıxmış torpaq daşınması üçün nəzərdə tutulmuş kiçik vaqonlar üst-üstə yığılmışdı. Onların əksəriyyəti sıradan çıxmış, istismar üçün yararsız vəziyyətə düşmüşdü. Üç nəfər sınımış vaqonları qaynaq etməklə məşğul idi. Ətrafda vaqon təmir edənlərdən başqa kimsə görsənirdi. Yaxınlıqda bacasından tüstü çıxan iki fermaya bənzər tikili vardı. Orta yaşlı

bir kişi fermadan çıxıb onlara yaxınlaşdı.

-Salam. Siz kimsiniz? Nə lazımdır?

-Salam. Biz mədənlərdə yaradılan iş şəraiti ilə tanış olmaq istəyirik. Bilmək olar mədənlərdə çalışanlar kimlərdir? Onların yaşayış şəraiti necədir? -Mübariz buraxılış vəzifəsini gözətçiyə təqdim etdi.

-Mən gözətçiyəm sənəddən başım çıxmaz. Görürəm rəsmi adamlarsınız buyurun, hara istəyirsiniz baxın.

-İşləyənlər kimlərdir? Onların saxlanma şəraiti ilə tanış olmaq olar? -Mübariz sualını bir daha təkrarladı.

-İşləyənlər məhkum olunmuş şəxslər, cəbhədən qaçanlar, türklər, nə bilim kimi istəsən burada tapa bilərsən.

-Onların hamısı bir yerdə necə yaşayır? Mühafizə necə təmin olunur, birdən qaçsalar necə olacaq?

-Buradan hara qaçmaq olar? Dörd tərəfdə mühafizə postları qurulub, ətraf hərbiçilərlə doludur. Onlara çox uzağa getməyə imkan verməzlər.

-Biz gələrkən heç kimlə rastlaşmadıq, mühafizə postları harada qurulub?

-Postlar əsasən yuxarı dağlıq ərazilərdə cəbhə bölgəsinə yaxın yerlərdə qurulub.

-Qeyd etdiyiniz yerlər hərbiçilərimizin nəzarəti altındadır, əlavə mühafizəyə nə ehtiyac var?

-Mən belə işlər üçün kiçik adamam, bilmirəm.

-Yaxşı, barakları göstər, yaşayış şəraitləri ilə tanış olmaq istəyirik.

Onlar gözətçinin müşayiətilə barakları gəzməyə başladılar. Gözətçi birinci girişi göstərüb dedi:

-Burada türklər yaşayır, baxmaq istəyirsiniz?

-Bəli. Xahiş edirəm, göstərin.

Onlar içəriyə daxil olarkən Mübarizi dəhşət bürüdü. Rütubət iyi verən yarım qaranlıq barakın divarları hörümçək toruna bələnmişdi. Şüşələri sınımış kiçik pəncərələr karton parçaları ilə yamanmış, günəş şüaları içəri düşmədiyi üçün rütubət baş alıb gedirdi. Taxtadan düzəldilmiş iki mərtəbəli çarpayılar yan yana düzülüb, döşək əvəzinə üzərinə saman döşənmişdi. Cırılmış odevalların deşiyindən saman çöpləri görsənirdi. Mübariz sual dolu nəzərlərlə ətrafı süzərkən gözətçi dilləndi:

-Yarım saatdan sonra iş vaxtı qurtarır hamı şaxtalardan çıxıb meydançaya toplaşacaq. Onlarla şəxsən tanış ola bilərsiniz.

Mübariz bir söz demədən növbəti baraka baxır, qəsdən vaxtı uzadaraq şaxtada işləyənlərin gəlməsini gözləyirdi. Onun əsas məqsədi türk adlandırılan insanları görməkdən ibarət idi. Vaxt yetişdiyi üçün Mübariz Anna ilə bir kənara çəkilib işdən qayıdan insanların davranışını izləyirdilər. Baraklarda gördüklərindən dolayı Annanın sifət cizgiləri gərilməmişdi. Şaxtalardan çıxan insanların sifətləri və paltarları toz torpaq içində olduğu üçün üz ifadələri və ətrafdakılara olan reaksiyalarını anlamaq mümkün deyildi. Onlar həyətdə quraşdırılmış çəndən axan su ilə yuyunur, sonra qab götürüb yemək dalınca gedirdilər. Bir nəfər gənc oğlan yuyunub qurulanmış, maraqla Mübarizlə Annaya tamaşa edirdi. Hərbi forma geyinib gözlərinə qara eynək taxmış Mübarizin baxışları onlara tamaşa edən gəncin baxışları ilə toqquşdu. Mübarizin gözlərində ildırım çaxdı.

-Azər nə gözlərini döyürsən? Gəl gedək, indi yemək qurtaracaq yenə ac qalacan.

Gənc baxışlarını hərbiçilərdən çəkmədən onu çağırın

yoldaşının ardınca yollandı. Mübariz çox təsirlənmişdi. Özünü ələ almağa çalışırdı. Belə vəziyyət çox davam edə bilməzdi. O, toparlanıb Anna ilə birlikdə gözətçinin yanına qayıtdı. Gözətçidən siyahını götürüb türklər yazılmış vərəqə baxdı. Siyahıda yüz əlli doqquz nəfərin adı qeyd olunmuş, otuz üçüncü nömrənin qarşısına isə Azər Babayev yazılmışdı.

Gözətçi Mübarizin uzun müddət və diqqətlə siyahıya baxdığını görüb dedi.

-Onsuzda siyahı reallığı əks etdirmir.

-Nə üçün? -Mübariz soruşdu.

-Çünki ölənlər olur, yüksək rütbəli rəislər öz həyətlərində işləmək üçün aparırıb geri qayıtmırlar və s.

-İndi mən istəsəm kimisə özümlə apara bilərəm?

-Əlbəttə. Sadəcə siyahıda həmin adamın adının qarşısında kimliyinizi və nə işlə məşğul olduğunuzu qeyd etməli və nəzarətçiyə müəyyən məbləğdə pul verməliyəm.

-İndi insanlar da pulla satılır. -Anna mızıldandı. Mübarizin dillənmədiyini görüb sözünə davam etdi. -Aşot can, bizə tamaşa edən gəncin baxışlarına fikir verdin? Necə baxırdı, sanki bizi tanıyırdı, amma baxışları çox sərt idi. Birbaşa gözlərinə baxmaq olmurdu.

Mübariz dillənmirdi. Onlar avtomobilə əyləşib geriye yollandılar. Bir qədər getdikdən sonra qollarında hərbi patrul sözü yazılmış iki nəfər onları saxladı. Hardan gəldikləri ilə maraqlanıb sənədləri yoxladıqdan sonra yollarına davam etməyə icazə verdilər. Mübariz avtomobili idarə edərək fikirləşir, bu günü öz taleyinin ən şanslı, ən bəxtəvər günü hesab edirdi. Bəli, o özündən on iki yaş kiçik qardaşı Azəri tapmışdı.

Mübariz Tiqranın verbovka olunması və arxivdən bir qrup əsir və itkin düşmüş şəxsin siyahısının əldə etdiyi barədə mərkəzdən məlumat almışdı. Məlumatda əlavə olaraq bildirilirdi ki, Tiqrarla əlaqə yaratmamışdan əvvəl mərkəzin vasitəsilə bu barədə ona xəbərdar etməlidir. Mübariz «Tiqrarla əlaqə yaratmaq» ifadəsinə gülümsər bir tərzdə yanaşmışdı. O, Tiqrarla əlaqəni artıq illər öncə yaratmışdı. O, Tiqrandan qardaşı Azərin azad olunmasında istifadə etmək istəyirdi. Azərin təkrar itkin düşməsindən qorxurdu. O fikirləşirdi ki, əslində Azərlə işləyənlərin hamısı onun qardaşlarıdır. Azəri azad etməklə digərilərinin azad olunması üçün şans yaranırdı. Azər daxili vəziyyətə bələd idi. O, ərazini və insanları tanıyır, kimin kim olduğunu yaxşı bilirdi.

Mübariz günorta çağı saat birlə iki arası Tiqrarla «tanış» olmaq istədiyi barədə mərkəzə məlumat vermişdi. Mərkəz onun xahişinə əməl edib Tiqranı müvafiq qaydada xəbərdar etmişdi. Tanışlıq üçün təyin olunmuş mərkəzi park Tiqranın iş yerindən yüz, yüz əlli metr aralı məsafədə yerləşirdi. Mübariz saat birin yarısında görüş üçün mərkəzi parka deyil, birbaşa Tiqranın iş yerinə yollandı. O, Tiqranın yeni aldığı avtomobili Nazirliyin həyətinə görüb iş yerində olduğuna əmin olduqdan sonra onun yanına qalxdı. O, qapını döyüb kabinetə daxil oldu.

-Tiqrان can, salam. Necəsən? Neçə aydır Gürcüstandan qayıtmısan, ancaq mənimlə əlaqə saxlamırsan, yoxsa incimisən? Mən dəfələrlə zəng etmişəm, lakin səni iş yerində tapa bilməmişəm. Məgər yoldaşların mənim zənglərim barədə sənə bir məlumat verməyiblər? Nə vəfasız in-

sansan. Səni özümə dost hesab edirəm, belə yaramaz.

Tiqrən mərkəzin tapşırığı ilə Rezidentlə görüşmək üçün parka tələsidiyi bir vaxtda Mübarizin qəfil gəlişi və çoxsaylı məntiqli sualları qarşısında çaşib qalmış, salam verməyi belə unutmuşdu.

-Nə oldu sənə, ay vəfasız dost? Səni ziyarət etməyimə sevinmirsən? Məgər bu qədər vəfasızlıq olar?

-Salam, Aşot can. -Tiqrən toparlanmağa çalışırdı.

Mübariz görüş üçün müəyyən olunmuş vaxtın ötməsi üçün söhbəti qəsdən uzadır, Tiqrənin baş verənlərə reaksiyasını izləyirdi. O, Avropada hərbiçilərin toplantısında baş verən məqamlardan danışır, susmaq bilmirdi. Tiqrən tez-tez saata baxır, görüş vaxtının başa çatmasına az qaldığını görüb daha çox həyacan keçirirdi. O, vaxtın azaldığını görüb dedi:

-Aşot can, artıq dərəcədə üzür istəyirəm. Mənim işim var, getməliyəm.

-Tiqrən, sən heç mənim sözlərimə qulaq asmırsan, nə işlə məşğul olduğumla maraqlanmırsan. İncidim səndən.

Tiqrən növbəti dəfə saata baxıb təyin olunmuş vaxtın ötdüyünü görüb kresloya çökdü. O, fikirlər burulğanında batırdı. Mərkəz mənim haqqımda nə fikirləşəcək, rezidentlə əlaqə yaradıb görüşə bilmədim. İşlərim təzə təzə qaydasına düşürdü. Avtomobil alıb sevinmişdim, indi də özümə mənzil axtarırdım. Aşotu həyatımdan çoxdan çıxartmışdım. Mərdiməzarı axtarmaqla deyil ki, özü gəlib məni tapır. O, ayağa qalxıb günəhkar, çaşqın halda gözlərini döyürdü.

Mübariz Tiqrənin əzgin və çaşqın vəziyyətini başa düşürdü. O, məsələni uzatmağa lüzum görməyib dedi:

-Tiqrən, qocadan sizə salam var. Batumidə havalar necədir? -O, Tiqrənin reaksiyasını izləməyə davam edirdi.

Tiqrən eşitdiklərindən elektrik cərəyanı vurmuş kimi dik atıldı. Mübarizə zillənmiş gözləri bərələ qalmışdı. Tiqrən hansı oyunların içərisində olduğunu anlayıb, təkrar kresloya çökdü. O, məzlum-məzlum Mübarizə tamaşa edir, «Çox sağ olun, qoca necədir? Havalar isə sakit keçir» parolu cavablandırmağı belə unutmuşdu. Mübariz onun əvəzinə parolu ucadan təkrarladı.

-Çox sağ olun, qoca necədir? Havalar isə sakit keçir.

***

Mübariz planlaşdırdığı tədbirləri Tiqrənlə müzakirə etmək üçün şəhər kənarında sakit bir məkan seçmişdi. O, ilk olaraq Azəri azad etmək, onun vasitəsilə barakda yaşayan digər soydaşlarımızın azad olunmasına nail olmaq istəyirdi. Gündəliyə «Baron»un apardığı araşdırmalar və insan orqanlarının ticarəti ilə məşğul olan şəkəkinin ifşa olunması barədə məsələlər daxil edilmişdi. Tiqrən təyin olunmuş vaxtda gəlib çıxdı. Mübariz saata baxıb zarafatla dedi:

-Tiqrən can, artıq intizamlı olubsan daha gecikmirsən. Görüşə təyin olunmuş vaxtda gəlib çıxdın.

Onların «tanışlıq» görüşündən xeyli zaman ötməsinə baxmayaraq Tiqrən hələ də Mübarizdən çəkinir, daha doğrusu qorxurdu. O, gülümsünərək cavab verdi:

-Nə edim, Aşot can? Sizə oxşamağa çalışıram. -Tiqrənin cavabında kinayə hiss olunurdu.

-Əlbəttə, bizə oxşamaq lazımdır. Qatı erməni millətçilərin apardığı siyasətdən fərqli olaraq biz oğurlanmış, tap-

dalanmış haqqımızı müdafiə edirik. Biz işğal olunmuş torpaqlarımızı, əsir və girov götürülmüş insanlarımızı azad etmək istəyirik. Biz sadə erməni xalqını inhisarçıların, ekstrimist və yarıtmaz siyasətçilərin əlindən qurtarmaq istəyirik. Biz Ermənistanın təhlükəsizliyini qorumaq adı altında onun sərvətlərini talayıb aparan, xalqı ac qoyub öz maraqlarına uyğun istifadə edən qüvvələrə qarşı mübarizə aparırıq. Biz xalqının və dövlətinin maraqlarını satan petrosyanlara, koçaryanlara, sarqsyanlara qarşı mübarizə aparırıq. Biz balayanlar, kaputikyanlar, aqanbekyanlar kimi qatı millətçilərə qarşı mübarizə aparırıq. Yəni sadalayım, yoxsa kifayətdir. -Mübariz Tiqranın kinayəsinə özünə-məxsus emosional bir formada cavab verdi.

-Kifayətdir, Aşot. Mən bu sözləri eşitmək istəmirəm.

-Nə üçün eşitmək istəmirsən? Bəlkə mən doğru söyləmirəm? Qarabağ torpağı haçandan ermənilərə məxsus olub? Tiqrان can, icazənilə diqqətinizə çatdırım ki, 1805-ci ildə imzalanmış Kürəkçay müqaviləsinə əsasən Qarabağ xanlığı qədim Azərbaycan torpağı kimi Çar Rusiyasına birləşdirilmiş, 1828-ci il Türkmənçay və 1829-cu il Ədirnə müqavilələrinə əsasən isə İran və Türkiyədən köçürülmüş ermənilər Qarabağda məskunlaşdırılmışdır.

-Aşot can, bəsdir, mənə tarix dərsi keçdin. Əvvəlki söhbətlərimizdən bilirsən ki, bu məsələlər barədə mən kifayət qədər məlumatlıyam və öz fikirlərimi ilk tanışlığımız zamanı səsləndirmişəm. Gəl siyasətə qarışmayaq, öz işlərimizlə məşğul olaq.

-Sadəcə olaraq diqqətinə çatdırıram ki, söylədiyim ədalətsizliklər olmasaydı biz indiki duruma düşməzdik. -Mübariz nəfəsini dərib sakitləşməyə çalışdı.

Mübariz Tiqranı Azərin azad olunmasına dair hazırladığı planla tanış edib çantasından çıxartdığı xəritəni stolun üstünə sərdi. Müəyyən əraziləri xüsusi olaraq işarələdikdən sonra dedi:

-Tiqrان can, azad etdiyim şəxsi işarə etdiyim ərazidə buraxıb geri qayıdarsan. O, həmin əraziləri yaxşı tanıyır, münasib yer tapıb yerləşəcək.

-Baş üstə, Aşot can.

-Tiqrان, «Baron»un apardığı istintaqdan nə xəbər var?

-Aşot can, sənə haqqında danışdığım dostum iki gün əvvəl bildirdi ki, seyfədən oğurlanmış kod və disklərdən istifadə olunaraq S-300 FAVORİT ZRK sistemləri neytrallaşdırılmış və təyinatı üzrə istifadəsi mümkün deyildir. Dostumun sözlərinə görə həmin sistemlər bizim nəzarətimizdə olsa da türklərin istifadəsi üçün tam hazırdır. Kodlar dəyişdiyinə görə ermənilərin sistemə müdaxilə etmək imkanı yoxdur.

-Tiqrان, bəs hava hücumundan müdafiə sistemləri yerləşən ərazilər mühafizə olunmur?

-Əlbəttə, mühafizə olunur, hətta ətraf ərazilərə piyada əleyhinə minalar basdırılıbmış.

-Tiqrان, məndə olan məlumata görə insan orqanlarının ticarəti ilə məşğul olan şəbəkə və bu işləri həyata keçirən gizli tibb müəssisələri mövcuddur. Məxvi arxiv məlumatlarını araşdırıb həmin qrupun izinə düşmək və onları ifşa etmək lazımdır. Qısa müddət ərzində tapşırıdığım məsələləri araşdırıb mənə məlumat verərsən. İlk olaraq Azər Babayevin azad edilməsindən başlamağı tövsiyə edirəm.

Onlar gündəlikdə duran bütün məsələləri aydınlaşdırdıqdan sonra Tiqrان Mübarizin tapşırıqlarını qısa müddət-

də icra edəcəyinə söz verib əvvəlcədən planlaşdırdığı işlərin arxasınca yollandı.

Tiqrən Azər üçün tədarük edilmiş isti geyim və qida məhsullarını götürüb xəritə üzərində qeyd olunmuş mədəni axtarırdı. O, Mübarizin tövsiyəsinə əsasən mülki paltar geyinmiş və problemi pul vasitəsilə həll etmək niyyətində idi. Tiqrən axtardığı məkanı tapıb mədəndə çalışanların siyahısını gözətçidən aldı. Siyahını nəzərdən keçirib otuz üçüncü nömrənin qarşısında başqa adın yazıldığından narahat oldu. Siyahının təzə tərtib olduğunu görüb gözətçidən soruşdu:

-Əmi, bu siyahı nə vaxt təzələnib?

-Dünən təzələnib, necə bəyəm?

-Siyahıdan kimlərin adları çıxarılıb?

-İki gün bundan əvvəl bir məmur həyətində işləmək üçün üç nəfər seçib apardı. Geri qayıtmayacaqlarını bildiyimizə görə siyahını yenilədik. Kimi axtarırsan?

-Heç kimi. Aparılan adamların adını və kim tərəfindən aparıldığını bilirsən?

-Aparan adam haqqında məlumatı tapıb verərəm. Üç nəfər isə Zamin, Azər və Mikayıl idi.

Tiqrən lazım olan məlumatları götürüb gözətçiyə bir qədər pul verdi. Onu susması barədə xəbərdar edib geri qayıtdı. O, əlindəki məlumatlar əsasında Azərin yerini müəyyən etmişdi. Tiqrən kənardə dayanıb müşahidə edir, səhv ünvan seçmədiyinə əmin olmaq istəyirdi. Nəhayət, güddüyü darvaza açıldı. Bir nəfər zibil dolu araba ilə həyətdən çölə çıxdı. O, arabanı həyətdən xeyli aralıda boşaldıb geri qayıdarkən Tiqrən ona yaxınlaşıb soruşdu:

-Sən Azərsən?

-Xeyr. Azər həyətdədir, mən Mikayılam.

-Həyətdə daha kim var?

-Məndən başqa iki yoldaşım, iki nəfər usta və ev sahibləri. Bəs siz kimsiniz? Azəri haradan tanıyırsız?

-Çox bilsən tez qocalarsan. Tapşır növbəti arabanı Azər gətirsin.

Bu Azər kimdir belə? Aşot onu nə üçün axtarır? Yəqin tanışdır, Aşot onun azad olunması üçün xüsusi plan qurub. Mənə bir sürü tapşırıq verib ilk olaraq onu azad etməyi tövsiyə etdi. Deməli onun azad olunması Aşot üçün çox önəm daşıyır. Tiqrən öz özünə fikirləşir, lakin bir qərara gələ bilmirdi. O, araba ilə digər şəxsin gəldiyini görüb qarışıq fikirlərdən ayrıldı. Yaxınlaşıb sualını təkrarladı.

-Sən Azərsən?

-Bəli. Siz kimsiniz?

-Narahat olmayın, mən dost adamam və sizi aparmağa gəlmişəm. -O, inam yaratmaq, həmsöhbətinin etibarını qazanmaq üçün Türk dilində danışırdı.

-Siz deyəndə kimi nəzərdə tutursunuz?

-Yalnız səni nəzərdə tuturam, Azər.

-Mən öz yoldaşlarımı qoyub tanımadığım adamla heç yerə getməərəm.

Tiqrən söhbəti uzatmağa lüzum görməyib dedi:

-Azər, qaranlıq düşəndə hər üçünüzü zibilxananın yaxınlığında gözləyəcəm. Aydındır?

-Aydındır. -Azər həyətdə daxil oldu.

Tiqrən havanın qaralmasına təqribən bir saat qaldığını görüb heç yerə getmədən avtomobildə gözləyirdi. O, gödəkcəsinin yaxalığını qaldırıb oturacaqda yerini rahatlayıb gözlərini yumdu.

Mübariz mərkəzin tapşırığını yerinə yetirmək üçün bütün mümkün vasitələrdən istifadə edirdi. Tiqrana verdiyi tapşırıqla kifayətlənməyib fermer təsərrüfatlarını yoxlamaq bəhanəsilə yenidən işğal altında olan ərazilərə baş çəkmək qərarına gəlmişdi. Son zamanlar işlərin həcmi nəzərə cərpacaq dərəcədə artmışdı. O, idarədən nadir hallarda çıxır, onu izləyənlərin nisbətən sakitləşməsinə gözləyirdi. Lakin işdən evə qayıdarkən yenidən izləndiyini hiss etmişdi. Mübariz mətbəxdə var-gəl edir, arabir əlindəki stəkan-dan qurtum-qurtum çay içirdi.

-Belə getsə hərəkət etməyə imkan verməyəcəklər. -O, öz-özünə mızıldandı.

Evdən çıxmamışdan əvvəl onu izləyənlərin diqqətindən yayınmaq üçün yollar axtarırdı. Qaranlıq düşənə qədər gözlədi. Pərdəni aralayıb pəncərədən həyəətə baxdı. Onu izləyən avtomobil küçənin işıq düşməyən hissəsində ağacın altında dayanmışdı. O, əvvəlcədən planlaşdırdığı kimi pilləkən qəfəsinə çıxıb axırıncı mərtəbəyə qalxdı. Binanın damına qalxmaq üçün nəzərdə tutulmuş bacadan yuxarı dırmaşmış onu izləyən şəxslərin əyləşdiyi avtomobilə tamaşa etdi. Yarpaqların arasından düşən işıqda izləyicilərinin yemək yediğini görüb axırıncı blokun bacasına doğru yollandı. Pilləkən qəfəsinə açılan bacadan aşağı düşüb birinci mərtəbəyə endi. Giriş qapısının arxasında gizlənib bir qədər ətrafı müşahidə etdi. Şübhəli bir şey görmədiyi üçün yaxalığını qaldıraraq küçəyə çıxdı. İki tin aralıda saxladığı avtomobilə çatıb bir qədər gözlədi, yaxınlıqda kimsə görünmədi. İzləyicilərindən yaxa qurtardığına əmin olduqdan sonra avtomobilə əyləşib yoluna davam etdi. Mübariz

iki saatdan artıq yol gedirdi. O, zaman-zaman arxaya baxır, kimsənin onu izləmədiyini görüb sürəti bir qədər də artırırdı. O, dağlıq ərazidə yerləşən fermalardan birinə çatıb avtomobildən düşdü. Çoban itləri onu tanıdıqlarına görə səslərini çıxarmadı. Mübariz ətrafa diqqət yetirib şübhə doğuracaq bir şey hiss etmədiyi üçün çobanlar gecələyən daxmaya daxil oldu.

Akop kişi Mübarizin vaxtsız gəlişindən narahat olub dedi:

-Aşot can, axşamınız xeyir olsun. Vaxtsız gəlişiniz xeyirdirmi?

-Axşamın xeyr, Akop kişi. Xeyir olmamış nə olacaq. Özün bilirsən mən iş adamıyam, nə zaman imkan olur onda təşrif buyururam, -O, gərginlik yaranmaması üçün gülməyə başladı.

-Təki xeyir olsun. İndi pis zamanədir hər şey gözləmək mümkündür.

-Akop kişi, məvacibləri gətirmişəm, vaxtidir.

-Çox sağ ol, ağrın alım. Çətin günlərdə Akop dayını yadımdan çıxartmırsan. Aclığın var? Çolpa qızartmışam.

-Sağ ol. Yemək istəmirəm.

-Akop kişi, işlər necə gedir? Təsərrüfatı genişləndirə, heyvanları artırma bilirsən?

-Ağrın alım sən verdiyin payları azaltsan heyvanlar özləri artacaq, heç mənə ehtiyac qalmayacaq.

-Akop kişi, olmur. Sən bilirsən mənim dost-tanışım çoxdur. Əksəriyyəti də hərbiçi və kasıb insanlardır. Mən də bacardığım qədər onlara kömək edirəm.

-Allah köməyin olsun, ağrın alım. Bunları mənə niyə danışırısan? Neçə illərdi tanıyıram. Sən olmasaydın indi bi-

zım sümüklərimiz çürümüşdü. Buralarda çox adamın işigücü yoxdur, hamısı avara-avara gəzir. Allaha şükür, biz sənin sayəndə işləyir bir parça çörək qazanırıq.

-Akoop kişi, bu ətrafda işləyən obyekt yoxdur?

-Ağrın alım, yoxdur. Bizdən bir az yuxarıda dağın ətəyində nəşə tikiblər, oraya heç yaxın buraxmırlar.

-Yəqin hərbi obyektədir ona görə yaxın buraxmırlar.

-Orada hərbiçilər yoxdur. Yaxınlıqda çobanlar bir neçə dəfə ağ xalatlı adamlar görüblər. Deyirlər guya xəstəxanadır. Ancaq mən fikir vermişəm gəlib gedən avtomobillərin üstündə şəkil və yaxud tibb sahəsinə aid hər hansı bir yazı yoxdur.

-Akoop kişi, obyektə gəlib gedən çoxdur?

-Yox, ağrın alım. Ayda bir avtomobil ancaq gələr.

-Akoop kişi, yaxınlıqda ona oxşar başqa obyekt var?

-Yox, ağrın alım. Olsa idi eşidib bilərdik.

-Akoop kişi, siz yatın, həmişə olduğu kimi mən avtomobildə yatacam. Hələ buradayam sabah günortadan sonra geri qayıtmağı planlaşdırıram. Gecəniz xeyirə qalsın.

Mübariz çölə çıxıb avtomobildən fənər və silah götürüb Akoop kişi deyən istiqamətə yollandı. Bir qədər getdikdən sonra generator səsi eşidib istiqaməti dəqiqləşdirdi. Yaxınlaşdıqca generatorun səsi çoxalır. Ay işığında yaxşı görünməşə də tikiliyə bənzər nəşə gözə çarpırdı. O, münasib yer seçib havanın işıqlanmasını gözləməyə başladı. İsti geyindiği üçün soyuğun o qədər də təsiri yox idi. Hava yavaş-yavaş işıqlaşdı. Mübariz qızıışmaq üçün isinmə hərəkətləri edir, yerində addımlayırdı. Birdən yarımzirzəminin qapısı açıldı və iki nəfər ağ xalatlı qadın əllərindəki qabı bir qədər kənarında boşaldıb üstünü torpaqlayaraq geri

qayıtdılar. Mübariz nisbi sakitlikdən istifadə edib qab boşaldılan yerə baxdı. Ayağı ilə sulu torpağı eşələyərkən müxtəlif ət parçaları gördü. Fənəri söndürüb geriye avtomobilin yanına qayıtdı. Gördüklərindən bir nəticə çıxarmaq mümkün olmasada, həmin məkanda qara işlərin görüldüyü birmənalı idi. Mübariz Akoop kişinin təkidinə baxmadan geriye yola düşdü. O, Tiqrandan qardaşı Azərin azad olunması barədə məlumat ala bilmədiyi üçün yolüstü Şakir müəllimə baş çəkmək qərarına gəldi.

***

Tiqrən bir saatdan artıq idi avtomobildə mürgüləyirdi. İtlərin səsinə gözlərini açıb gərnəşdi, əlləri ilə sinəsini döyəcəyib ətrafa nəzər saldı. Yaxınlıqda kimsə görsənmirdi. O, gözlərini silib ön paneldəki çoxsaylı düymələri basır, onların nə funksiya daşdığına öyrənmək istəyirdi. Dilə gətirməsə də Mehmet və Aşotdan çox razı idi. İki otaqlı ev, avtomobil almış və evlənmək üçün münasib xanım axtarırdı. Açılan darvazanın səsi onu diqqətini cəmləşdirməyə vadar etdi. Üç nəfərin ona tərəf yaxınlaşdığını görüb avtomobildən düşdü. Gələnlərin onun qonaqları olduğuna əmin olduqdan sonra avtomobilə əyləşib yola düşdülər. Tiqrən Mübarizin tapşırığına əsasən həmin şəxsləri kordinatları xəritədə qeyd olunmuş məkanda düşürüb oranı dərhal tərk etməli idi. Yollar bərbad olduğuna görə sürət həddi çox aşağı idi. Qonaqlar danışmağa cəhd etsələrdə Tiqrən susur, onların suallarına cavab vermirdi. Onlar xəritədə qeyd olunmuş əraziyə yaxınlaşdıqca Azər tez-tez ətrafa boylanırdı. Qaranlıq olduğu üçün ətrafı yaxşı görmürdü. Bu yerlər ona çox tanış gəlirdi. O, sürücüdən avtomobili

saxlamasını xahiş etdi. Tiqran əlindəki xəritəni işıqlandı-
rıb baxdı.

-Deyəsən, tapşırılmış yerə çatdıq, düşə bilərsiniz.

-Kimin tapşırıldığı yerə çatmışıq? -Azər soruşdu.

-Uşaqlar, xahiş edirəm, mənə artıq sual verməyin.
Tapşırığa əsasən sizi burada düşürməliyəm.

-Sizə demişdilər bizi çölün düzündə düşürüb gedin?

-Əvvəla mən yalnız Azəri götürməli idim. Digər şəxs-
ləri sizin təkidinizlə götürmüşəm. İkincisi mənə tapşırıl-
mışdı ki, sizi xəritədə qeyd olunmuş ərazidə düşürüm hara
getmək lazım olduğunu siz özünüz müəyyən edəcəksiniz.
Yüz metr aralıda kənd var, bəlkə ora getmək lazımdır?
Xahiş edirəm, avtomobildən düşün. Mən geri qayıtmalı-
yam, bu işlərə lazım olduğundan artıq vaxt sərf etmişəm.
Məsləhət görürəm çox uzağa getməyəsiz, yoxsa lazım
olanda sizi tapa bilmərik. -Tiqran onları düşürüb içərisində
paltar və qida ehtiyatı olan çantanı verib geriye yollandı.

Gözləri qaranlığa öyrəşdikdən sonra ətraf Azərə tanış
gəlirdi. Onlar yolun kənarındakı xəndəkdə oturub havanın
ışıqlaşmasını gözləyirdilər. Səhərin şirin yuxusu və yor-
ğunluq onların yatmasına səbəb olmuşdu. Xoruz banı
Azəri yuxudan oyatdı. Alatoranlıqda ətrafı yaxşı görmür,
gözlərini ovuşdururdu. O, baş verənləri anlamadığına görə
yoldaşlarını yuxudan oyatmağa çalışırdı. Nəhayət, hər üçü
oyanıb ətrafa baxır, havanın tam ışıqlaşmasını gözləyirdi-
lər. Birdən Azər pıçiltı ilə dedi:

-Uşaqlar, əgər xoruz banlayırsa deməli, buralarda ya-
şayanlar var. Ehtiyatlı olmaq lazımdır bizi görə bilərlər,
Yoxsa yağışdan çıxıb yağmura düşərik.

Hava tam ışıqlaşdıqdan sonra Azər ətrafa baxıb dedi:

-Uşaqlar, tanıdım. O, bizim kənddir. -Şəhadət barmağı
ilə yaxınlıqdakı xarabalığa çevrilmiş kəndi göstərdi.

Onlar Tiqranın saxladığı çantanı götürüb kənddə mü-
nasib yer tapıb gizlənməyi qərara aldılar. Kimsənin onları
görməməsi üçün əyilə-əyilə gedirdilər. Aradan uzun müd-
dət keçməsinə və evlərin xarabalığa çevrilməsinə baxma-
yaraq Azər evlərinin yerini tapdı. Ayaqları çürüyərək əyil-
miş taxta çarpayını yoldaşlarına göstərib dedi:

-Uşaqlar, biz üç qardaş bu çarpayının üstündə bir yer-
də yaturdıq. Mən bu evdə dünyaya gəlmişəm uşaqlığım
burada keçib. -Bir qədər susub davam etdi. -Əzablı günləri
birgə yaşamış, birgə ağlamış, lakin indi ağlaya bilmirəm
göz yaşlarım tükənib.

Azər hiss etməsə də dostları onun yanaqlarından axan
göz yaşlarını görürdülər. Azər bir qədər sakitləşdikdən
sonra dedi:

-Öz kəndimiz olsa da buralarda qalmaq təhlükəlidir.
Gördüyünüz dağın arxasında kənd qəbristanlığı yerləşir.
Bəlkə orada gizlənək? Üstü kümbəzlə örtülmüş qəbirlər
içərisində gizlənmək olar. Təhlükəsizliyimizi nisbətən tə-
min etdikdən sonra atacağımız addımlar və necə yaşamaq
haqqında fikirləşərik.

Onlar dağın arxasında yerləşən qəbristanlığa yollandı-
lar. Gördüklərindən dəhşətə gəlmişdilər. Bahalı daşlardan
düzəldilmiş qəbirlər sökülərək daşları aparılmış, digər
qəbirlər isə dağıdılaq viran edilmişdi. Bir qədər dolaşb
tini uçmuş kümbəzli qəbri bərpa edib orada yaşamaq qəra-
rına gəldilər. Dağılmış daşları toplayıb kümbəzin uçmuş
hissəsini bərpa etdikdən sonra Tiqran verdiyi çantanı açdı-
lar. İçərisində isti paltarlar, ət konservləri və çörək var idi.

Ət konservini daşa sürtüb açdılar. Onlar acgözlüklə yeyir, çox vaxt əti çeynəmədən udurdular. Tələsidikləri üçün yemək qırıntıları nəfəs borusuna sıçrayır, onların öskürməsinə səbəb olurdu. Doyduqca gözlərinə işıq gəlirdi. Onlar uzun müddət ət yemirdilər. Kolorili qida öz işini görmüş, enerjiləri xeyli artmışdı. Artıq gələcək planlar barədə düşünmək olardı. Özlərindən asılı olmayaraq hər biri başına gələn dramatik hadisələri gözləri qarşısında canlandırırdı.

Xəyallar Azəri uzaq keçmişə qaytarmışdı. Dramatik hadisələr başlayarkən onun altı yaşı var idi. Evdə danışılan söhbətlərin fərqi nə varmır, nə baş verə biləcəyini anlamırdı. Böyük qardaşı Mübariz Bakıda institutda oxuyur bacısı isə erkən ailə qurmuş və Gəncə şəhərində yaşayırdı. Özündən iki yaş böyük digər qardaşı ikinci sinifdə oxuyur, atası sovxozda fəhlə işləyir, anası isə evdar qadın idi. Kənd camaatı gecələr növbə çəkmək üçün dəstələr yaratmış, həmin insanlar soyuq dekabr günlərində ocaq qalayıb səhərə qədər yatmır, keşik çəkir, eşitdikləri xəbərləri bir-biri ilə bölüşürdülər. İnsanlar arasında dolayan xəbərlərə görə ermənilərin sıx yaşadığı ərazilərdə yerləşən azərbaycanlılar yaşayan kəndlərin dağıldığı, evlərin yandırılaraq viran edildiyi, qadınların zorlandığı, buna müqavimət göstərən kişilərin yerində güllələndiyi bildirilirdi. Vəziyyət mürəkkəb olduğu üçün nəyin doğru, nəyin şaiyə olduğunu müəyyən etmək qeyri mümkün idi. Bir həftə ötməmiş yayılan şayə və xəbərlər reallığa çevrilmiş, qonşu kəndlər viran edilərək talan edilmiş, kənd sakinlərinin çoxunu qətlə yetirmişdilər. Qətləmədən qurtulmuş və onların kəndinə sığınmış müəllimin söylədiklərinə görə qadın və qızlar təcavüzdən qorunmaq üçün öz həyatlarına qəsd edirdilər.

Camaat səfərbər olmuşdu. Götürülməsi mümkün olan əşyaları toplayıb uşaqları isti geyindirib səhər tezdən kəndi tərk etmək üçün hazır dayanmışdılar. Bir qədər sonra ermənilərin kəndə yaxınlaşmaları barədə xəbər tutduqları üçün əhali səhərin açılmasını gözləmədən təcili kəndi tərk etdi. Çox vahiməli anlar yaşanırdı. Uşaqların ağlaşma səsləri, onları haraylayan anaların qışqırtısı, kişilərin həyəcanı bir-birinə qarışmışdı. Qardaşı Azərdən iki yaş böyük olmasına baxmayaraq cılız və gücsüz idi. Anası onu belinə şəlləmişdi. Azər atasının əlindən tutmuşdu. Atası bir əliylə Azəri, digər əli ilə çiyindəki ağır kisəni saxlayırdı. Qarın səviyyəsi dizdən yuxarı olduğu üçün qadınlar və uşaqlar çətin hərəkət edir, kişilər onların gəlib çatması üçün gözləmək məcburiyyətində qalırdılar. Uzaqdan ermənilərin qaraltısı görünür və qışqırıqları eşidilirdi.

-Ara tez eliyin türklərə çataq. Qızilları, pulları özləri ilə aparırlar.

Ermənilər qorxu və həyəcan içərisində qaçan əhaliyə güllə çatacaq qədər yaxınlaşmışdılar. Arxadan açılan atəşlər həyəcanı daha da artırdı. Camaat bir-birini tapdalayıb ətrafa səpələndi. Atası əlindəki kisəni atıb bir əli ilə Azəri, digər əli ilə isə belində qardaşı olan anasını dartırdı.

Arxadan atılan atəş səsləri getdikcə güclənir və intensiv xarakter daşıyırdı. Birdən anası üzü üstə yerə sərilib hərəkətsiz qaldı. Atası Azərin əlini buraxıb dizləri üstə çökdü. O, arvadı və oğlunu yerdən qaldırmaq istəyirdi. Onlar yığılan yer al-qana boyanmışdı. Azər nə baş verdiyini anlamır, hərəkətsiz qalmış anası və qardaşını qucaqlamış atasına tamaşa edib, ağlayırdı. Bir nəfər onun əlindən möhkəm tutub, arxasınca sürüdü. O çevrilib dayısını gör-

dü. Azər müqavimət göstərmədən onun arxasınca addımlayırdı.

Ermənilər qaça bilməyən yaralıları yerində qətlə yetirir, ciblərini töküüb pul-qızıl axtarırdılar. Başları talançılığa qarışmış ermənilər, qaçan insanları təqib etməkdən vaz keçdilər. Qətləmədən xilas olmuş insanlar qaçıb yaxınlıqda yerləşən mağaraya doluşmuşdular. Kənd əhalisinin çoxu öldürülmüş, heç üçdən biri sağ qalmamışdı. Sağ qalmış əhali Kəlbəcər ərazisinə keçərkən, sovet hərbiçi forması geyinmiş ermənilər tərəfindən yaxalanmışdı. Onları qızıl mədənləri yerləşən Zod kəndi ərazisinə gətirmişdilər.

Əsirlərlə qəddar rəftar olunurdu. Onlar sutkanın çox hissəsini ağır işlərdə çalışır, günlərlə yemək yemirdilər. Azərin on səkkiz yaşı olanda dayısı uzun sürən ağır xəstəlikdən dünyasını dəyişmiş o, tək qalmışdı. Hətta möhkəm və cavan insanlar ağır iş şəraitinə dözmür, intihar edir, faciəvi şəkildə həyatı tərk edirdilər. Son zamanlar Azərin yanında öz kəndlərindən kimsə qalmamışdı. Azər acı xatirələrdən qurtulmağa çalışırdı. Dərindən nəfəs alıb köksünü ötürdü. Çalışsada əsəblərini çilovlaya bilmirdi. Artıq qabağa baxmaq, nə edəcəkləri, necə yaşayacaqları barədə fikirləşmək lazım idi. O özünün azad olunmasını təsadüf hesab etmir, planlaşdırılmış bir əməliyyat olduğuna inanırdı. Hər şeyin bir neçə gün öncə mədədə gördüyü qadın və kişi hərbiçilərin gəlişindən sonra başlamasının fərqinə varmışdı. Onu adı ilə Azər Babayev kimi axtarmaları belə nəticəyə gəlməsinə səbəb olmuşdu.

***

Mübariz bir neçə saat dağlıq ərazi ilə yol gəlib av-

tomobili sıldırımli «Sarı qaya»nın yanında saxladı. O, binoklu götürüb yavaş yavaş sıldırımli qayanın zirvəsinə qalxmağa başladı. Yarım saatdan sonra zirvəyə çatıb nəfəsini dərdikdən sonra ətrafı və kəndlərini müşahidə etməyə başladı. Yana çevrilərkən gözü insan burnuna bənzər böyük qaya parçasına sataşdı. Buruna bənzər qaya parçası ilə bağlı uşaqlıq xatirələri yadına düşdü. Özündən asılı olmayaraq gülümsündü. Yeddi, səkkiz yaşlarında «burun»un zirvəsinə dırmaşarkən dəfələrlə yığılmışdı.

-Bəlkə bəxtimi bir daha sınayım! –Mübariz öz-özünə mızıldandı. O, tənbellik etmədən üstündəki artıq əşyaları torpağın üstünə qoyub qaya parçasının zirvəsinə dırmaşmağa başladı. Boyu uca olduğu üçün uşaqlıq illərinə nisbətən zirvəyə dırmaşmaqda çətinlik çəkmədi.

-Uşaqlıq illərinə nisbətən daha cəld və tutumluyam. -Sifətinə təbəssüm çökdü. O, qayanın zirvəsindən müşahidəsinə davam etdirdi. Bir saatlıq müşahidədən sonra şübhəli bir şey hiss etmədiyi üçün dağın etəyinə endi. O, Şakir müəllimlə görüşmək və Azər haqqında məlumat almaq istəyirdi.

Mübariz kəndə çatıb Şakir müəllimi tapdı. Onunla hal əhval tutduqdan sonra Azər barədə soruşdu. Yeni məlumat ala bilmədiyi üçün dilxor vəziyyətdə yoluna davam etdi. Mübariz Azər və dostlarını tapmaq üçün Tiqranla birlikdə yenidən kəndlərinə qayıtmaq qərarına gəlmişdi. Mübariz Tiqranla birlikdə son üç ay ərzində iki dəfə kəndə gəlmiş, ətraf əraziləri diqqətlə axtarmış, Azər və yoldaşlarının izinə nə düşə bilməmişdi.

Tiqran Mübarizin tapşırığına əsasən əsir və itkin düşmüş insanların gizlin saxlanılan yerləri öyrənmək üçün ar-

xiv materiallarını araşdırırdı. Arxivdə çalışan xanım bahalı hədiyyə müqabilində Tiqranın arxivə qeyri-rəsmi buraxılışını təmin etmişdi. Tiqrان onu maraqlandıran sənədlər saxlanılan qovluqları müəyyən edib Mübarizə göstərmək üçün bir kənara yığırdı.

Apardığı bir aylıq araşdırmanın nəticəsi olaraq içərisində yüzlərlə sənədin mövcud olduğu on yeddi qovluq tapmışdı. Mübarizin arxivə girişi mümkünsüz olduğu üçün o, həmin sənədlərlə öz iş otağında tanış olmaq imkanı yaratmaq istəyirdi. Tiqrان qovluqları arxivdən götürüb kabinetinə gətirmiş və bu barədə Mübarizi məlumatlandırmışdı. Mübariz sənədlərlə tanış olmaq və surətinin çıxarılması üçün müvafiq tədbirlər görmüşdü.

Həftənin şənbə günü Tiqranın kabinetində qızgın iş gedirdi. Sənədlərin Nazirlikdən çıxarılması mümkün olmadığı üçün kiçik foto aparatla onların şəkili çəkilirdi. Üç saatlıq gərgin işdən sonra istəklərinə çatmış, müvafiq sənədlərin foto surətləri əldə edilmişdi. Mübariz foto materialların mərkəzə göndərilməsi üçün təxirə salınmaz tədbirlər gördü.

Mübariz sənədlərdə göstərilən faktların reallığı əks etdirdiyinə əmin olmaq üçün yoxlanması nisbətən asan olan ünvanlarda olmaq qərarına gəlmişdi. O, ilk olaraq adı sənədlərdə tez-tez keçən, şəhər ətrafında yerləşən, xüsusi rejimli qapalı xəstəxanayı yoxlamaq qərarına gəldi. O, əlaqəli şəxslərin köməyi ilə xəstəxananın baş həkimi ilə tanış olub onun xüsusi dəvətilə xəstəxanaya yollandı. Baş həkim Mübariz üçün əsl ekskursiya təşkil etmişdi. Gördüyü işlərlə öyünür, özündən asılı olmayaraq Mübarizi maraqlandıran sualları cavablandırır. Mübarizin şübhələri özü-

nü doğrultmuşdu. Həqiqətdə xəstəxanada satış məqsədilə insan orqanlarının tədarükü ilə məşğul olurdular.

Mərkəz Mübarizin göndərdiyi foto plyonkaları aşkarlayıb sənədlərin surətini əldə etmişdi. Mütəxəssislərin köməyi ilə sənədlərin emal edilməsinə start verildi. Aparılmış ekspertiza nəticəsində insan orqanlarının tədarükü ilə onlarla dövlət və özəl tibb müəssisələri məşğul olduğu müəyyən edilmişdi. Bu barədə geniş hesabat hazırlayıb Avropanın insan hüquqlarını müdafiə edən təşkilatlarına göndərildi. Hesabatın yığcam variantı Mübarizə göndərilmişdi. O, əlində olan hesabatda fermer təsərrüfatına yaxın ərazidə yerləşən obyekt barədə məlumat tapa bilməmişdi. Mübariz əldə olunmuş faktları analiz edərək belə qərara gəlmişdi ki, bu işlərlə həm dövlət tibb müəssisələri, həm də kiçik mafioz qruplar məşğul olurlar.

Aradan xeyli zaman ötməsinə baxmayaraq, Mübariz gərgin iş rejimini davam etdirirdi. Qəfil telefon zəngi onu işdən ayırdı. O, dəstəyi qaldırdı.

-Alo, Balayan sizi eşidir.

-Aşot can, salam. Necəsən? -Minas Davidoviçin səsi eşidildi.

-Salam, Minas Davidoviç. Siz necəsiniz? Hiss edirəm sevinirsiniz. Nə baş verib?

-Aşot can, düzgün hiss etmişəm. Əgər vaxtın varsa gəl yanıma dərtləşək.

-Minas Davidoviç, bu saat gəlirəm. Sizin üçün həmişə vaxtım var.

Mübariz telefonun dəstəyini asıb bir aydan çox kabinetdə saxladığı viskini götürüb Minas Davidoviçin yanına yollandı. Qapını döyüb kabinetə daxil oldu.

-Minas Davidoviç, gəlmək olar?
-Buyur, Aşot can. Əlindəki nədir? Sən bu hədiyyələrlə məni pis öyrədirsən.
-Minas Davidoviç, mənə fikir verməyin kiçik hədiyyədir. Mənə vermişdilər, viskini çox sevdiyinizi nəzərə alıb sizin üçün saxladım.
-Çox sağ ol, Aşot can. Payın çox olsun, əyləş. Bilirsən, «Baron»un qara günləri davam edir?
-Minas Davidoviç, yenə nə baş verib bizim xəbərimiz yoxdur?
-Aşot can, bir neçə gün əvvəl Beynəlxalq Qırmızı Xaç və Qırmızı Aypara Hərəkatının Avropadan gəlmiş çoxsaylı nümayəndə heyəti özəl və dövlət xəstəxanalarında monitorinqlər keçirmiş və çoxlu neqativ cinayət xarakterli faktların üstünü açmışlar.
-Minas Davidoviç, hansı cinayət faktlarının üstünü açmışlar?
-Aşot can, adı keçən tibb müəssisələri satış məqsədilə insan orqanlarının tədarükü ilə məşğul olurlarmış. Xarici nümayəndə heyəti çoxsaylı və inkar edilməz faktlar aşkar ediblər. Həmin xəstəxanaların zirzəmisində saxlanan əsir və girov götürülmüş türklərin daxili orqanları həkimlər tərəfindən çıxarılıb xüsusi konteynerlərdə digər insanlara köçürülmək məqsədilə Avropa ölkələrinə göndərilir, əvəzində isə milyonlarla dollar pul qazanırlarmış.
-Minas Davidoviç, bu işlərin «Baron»a nə aidiyyəti var?
-Aşot can, yadımda saxla, bizim dövlətdə bütün qara işlərin arxasında general-mayor Muradyan və onun havadarları dayanır. Ona görə də bu məsələ siyasi elitaya bəlli

olduqdan sonra onu möhkəm danlayıb və bu faktların Avropalı qonaqlara necə bəlli olmasını aydınlaşdırmaq tapşırılıb.

-Minas Davidoviç, yaxşı oldu yenə «Baron»un başı qarışdı. Bəlkə indi məndən əl çəkər.

-Aşot can, səhv edirsən. «Baron» bu işləri də sənə ilə əlaqələndirməyə çalışacaq, ona görə səni xəbərdar edirəm. Bilmək olmaz, bəlkə də «Baron» haqlıdır. –O, göz vurub qəhqəhə ilə gülməyə başladı.

-Minas Davidoviç, siz də zarafat etməyə vaxt tapdınız. Mənə daha sözünüz yoxdursa, gedim işlərimlə məşğul olum. –Mübariz ayağa qalxdı.

-Aşot can, gedə bilərsən. Viskiyə görə çox sağ ol.

Mübariz bir söz demədən onun əlini sıxıb kabinetdən çıxdı. Sevincinin həddi-hüdudu yox idi. O, çoxsaylı soydaşlarımızın həyatını xilas etməklə yanaşı mərkəzin tapşırığının əhəmiyyətli bir hissəsini yerinə yetirmişdi. Mübariz dəhlizə çıxarkən Minas Davidoviç onu arxadan səslədi.

-Aşot can, sabah səhər tezdən bir qrup hərbiçimiz təmas xəttində yerləşən gərargahlardakı vəziyyəti monitorinq etmək üçün Xocalı hava limanına yola düşəcəklər. Siz iştirak etmək istəyirsiniz?

-Minas Davidoviç, böyük məmuniyyətlə iştirak edədim. Monitorinq neçə gün davam edəcək?

-Aşot can, monitorinq iki gün davam edəcək. Sizin işiniz varsa başqa adam göndəririk.

-Minas Davidoviç, mən təsərrüfatı genişləndirmək üçün əlavə yer axtarışındayam. Monitorinq başa çatdıqdan sonra əlavə iki gün həmin yerləri gəzə bilərəm?

-Aşot can, heç bir problem yoxdur. Hərbiçilərə göstə-

riş verərəm sizi avtomobillə təmin edərlər.

-Minas Davidoviç, Niva olsa lap əla olar, Onu idarə etməyə alışmışam.

Növbəti gün Mübariz və bir qrup hərbiçinin mindiyi helikopter Xocalı hava limanında eniş etdi. Hava limanı yeni təmir edilmiş, uçuş zolağının örtüyü yenilənmişdi. Ərazi işğal altında olan digər bölgələrə nisbətən daha abad görse-nirdi. Monitoring qrupu onlar üçün nəzərdə tutulmuş BTR-ə minib İran İslam Respublikasının sərhədi istiqamətinə yollandı. Monitoring qrupuna mayor rütbəsində bir zabit rəhbərlik edirdi. Zabit ərazinin xəritəsini açıb tamaşa edir, əlindəki karandaşla qeydlər aparırdı. Zirehli avtomobil qapalı olduğu üçün ətrafı görmək mümkün deyildi. Bir neçə saat yol getdikdən sonra BTR dayandı və qrup zirehli avtomobili tərk etdi. Mübariz ilk baxışdan ərazini tanımışdı. Onlar məşhur Xudafərin körpüsünün bir neçə addımlığında dayanmışdılar. Araz çayı üzərində çoxlu körpülər atılsa da onlardan ən bəllisi Xudafərin körpülər kompleksi idi. Tarix boyu Xudafərin dərəsi Araz çayı yatağında ən əlverişli keçid rolu oynamışdı. Araz çay yatağında iri qayalıq sahələri var idi. Qədim dövrlərdə həmin keçidin kommunikasiya vasitəsi olmağını qayalıqlar üstündə ucaldılan iki qədim körpü şahidlik edirdi.

Xudafərin kəndi ərazisində inşa olunmuş böyük körpü on beş aşırımdan, beş yüz, altı yüz metr qərbdə inşa olunmuş kiçik körpü isə on bir aşırımdan ibarət idi. Körpülərdən istifadə olunmadığına görə üstündə əlaq otları, kollar bitmişdi. Ətraf çox baxımsız vəziyyətdə idi. Abadlıq baxımından Araz çayının cənub hissəsi şimal hissəsindən çox fərqlənmirdi. Görünürdü ki, İran iqtidarı azərbaycanlılar

yaşayan əraziləri inkişaf etdirməkdə maraqlı deyildilər. Kiçik körpünün əksər aşırımları uçmuş, yalnız üç aşırımı salamat qalmışdı. Mübariz bu mənzərəni ürək ağrısı ilə müşahidə edir, göz yaşını və qəzəbini bürüzə verməmək üçün böyük güc sərf edir, dodaqlarını dişləyirdi. O, bütün günü pessimist hisslər altında Cəbrayıl, Qubatlı və Fizuli rayonlarının kəndlərini gəzməkdə davam etdi. Şəhər və kəndlərdən əsər-ələmət qalmamışdı. İnzibati binalar və yaşayış evləri uçurulub dağıdılmış, hər yer xarabalığa çevrilmişdi. Çoxillik ağaclar kəsilmiş, xarabalıqların içərisində kol-kos bitmişdi. Monitoring qrupunun gecələməsi üçün Şuşa şəhəri seçilmişdi. Onlar Şuşa şəhərinə çatanda artıq qaranlıq çökmüşdü. Mübariz istirahət edib dincəlmək, növbəti gün şəhərlə tanış olmaq istəyirdi.

Mübariz səhər tezdən oyanıb təmiz dağ havasını ləzətlə sinəsinə çəkdi. Özünü yaxşı hiss edirdi, gecəni çox rahat yatmışdı. O, pəncərədən çölə boylandı. Şuşa şəhəri digər şəhər və qəsəbələrə nisbətən abad görünürdü. Azərbaycanın dilbər guşələrindən olan Şuşa şəhəri üç tərəfdən sıldırım qayalarla əhatə olunmuş dağ yaylasında salınmışdı. Şəhər dəniz səviyyəsindən təqribən iki kilometr hündürlükdə yerləşirdi. O, səhər yeməyini yeyib şəhərdə dolaşmağa başladı. Gövhər ağa məscidinə, «Rastabazar» ticarət mərkəzinə, möhtəşəm qala divarlarına, memarlıq uslubu ilə inşa olunan digər tikililərə maraqla tamaşa edirdi. Çox təəssüf ki, Daşaltı dərəsinə, Cıdır düzünə getmək imkanı yox idi. Gördüyü mənzərələr onu çox təsirləndirmişdi. «Ulu Öndər» Heydər Əliyevin məşhur sözləri yadına düşdü. «Şuşasız Qarabağ, Qarabağsız isə ümumiyyətlə Azərbaycan yoxdur.»

Mübariz günortadan sonra onun üçün ayrılmış Nivaya

minib Laçın şəhərinə istiqamət götürdü. Laçın və Şuşa şəhərlərini birləşdirən yol dağlardan keçdiyindən gözəl mənzərə əmələ gəlmişdi. O bu mənzərəni seyr etməkdən doymurdu. Çətin keçilən sıldırımli dağlarla əhatələnən bu yolun uzunluğu təqribən əlli kilometr olardı. Yol sərt dağ aşırımlarından keçdiyi üçün məsafənin az olmasına baxmayaraq yolu qət etmək bir neçə saat vaxt apardı. Artıq Laçın dəhlizinə çatmış, Azərbaycan Ermənistan sərhəddini keçməyə az qalmışdı.

***

General-mayor Muradyan nazirliyin geniş tərkibli kollegiya iclası başa çatdıqdan sonra kabinetə daxil olub qapını arxadan kilidlədi. O, kreslodə əyləşib masaya dirsəklənmiş, başını əlləri arasına alaraq fikirləşirdi. Müzakirələrin nəticəsi olaraq Muradyana şiddətli təhminat verilməklə yanaşı, axırıncı xəbərdarlıq elan edilmişdi. O, təlaş içində olduğuna görə toparlana bilmir, başının üzərini almış qara buludlardan qorunmaq üçün yollar axtarırdı. Nazirin qeyd etdiyi kimi növbəti kiçik bir hadisə onun işini itirməklə, hətta həbsi ilə nəticələnmə bilərdi.

General Muradyan bütün günahları Aşot Balayanda görür, tutarlı bir fakt əldə edib öz şübhələrini təsdiq edə bilmirdi. Lakin Balayan versiyasını da başından çıxarmaq istəmirdi. Onun qlobal problemləri narkotiklər gömrükdə müsadirə olunduqdan sonra başlamışdı. Bəlkə narkotiklərin müsadirə edilməsini kimsə ona göstəriş vermiş və yaxud xahiş etmişdir? O, yuyucu vasitələrin içərisində narkotik olmasını haradan bildi? Çox fikirləşsə də onu narahat edən suallara cavab tapa bilmirdi.

İnandığı əməkdaşların verdiyi məlumatlara görə Aşot Balayan narkotik vasitələri müsadirə edib sənədləşdirdikdən sonra onun arxasında general Muradyanın dayandığını öyrənmişdi. Buradan belə nəticə çıxarmaq olar ki, bu barədə Balayana göstəriş verilməmiş və xahiş olunmamışdır. Deməli, onu qərəzli mövqe tutmaqda günahlandırmaq yersizdir, olayların motivini başqa yerdə axtarmaq lazımdır. Muradyan baş vermiş hadisələrə obyektiv yanaşarkən Balayanın digər bürokratlardan fərqli olaraq üzərinə düşən vəzifə borcunu yerinə yetirdiyini başa düşürdü. Ancaq başında fırlanan bir fikir Aşot Balayandan əl çəkməyə imkan vermirdi. Gömrük rəisinin verdiyi məlumata görə narkotiklərlə bağlı məsələ yuxarılara bəlli olmamışdan əvvəl onun arxasında general Muradyanın dayanması Balayana izah edilmiş və məsələni maraqlı şəxsləri qane edəcək formada həll olunması tövsiyə olunmuşdu. Əks təqdirdə bu hadisənin Balayanın karyerasına neqativ təsirləri olacağı barədə xəbərdar edilmişdi. Balayan bütün xəbərdarlıq və tövsiyələrə məhəl qoymadan prinsipallıq göstərmiş və qanunun tələblərinə uyğun hərəkət etmişdi. Muradyan çoxillik dostluqlarını nəzərə alıb gömrük rəisinin sözlərinə inanmaq istəyir, lakin bu sözləri özünü sudan quru çıxarmaq cəhdi kimi qiymətləndirirdi.

Tibb müəssisələri və həkimlərlə bağlı baş vermiş olaylar Muradyanı daha çox narahat edirdi. Beynəlxalq komisiya konkret faktlar, sanki əllərindəki siyahı əsasında hərəkət etmiş, illər boyu qurub yaratdıqları şəbəkəni bir anda ifşa etmişdilər. Klinika və həkimlər haqqında məlumatların Avropalı qonaqlara necə bəlli olması, məxvi arxivlərdə saxlanılan məlumatların kimlər tərəfindən və necə əldə

edilməsi onu düşündürən ən vacib suallardan idi. O, müvafiq faktları özündə əks etdirən arxiv sənədlərini ekspertizaya göndərmək istəyirdi. Sənədlərin üzərindəki barmaq izlərinin kimlərə məxsus olmasını müəyyən etmək olduqca vacib idi. Yerdə qalan məsələləri araşdırmaq istintaqın üzərinə düşürdü. Lakin istintaqın istiqaməti bəlli olmadığı, aylarla, hətta illərlə uzana biləcəyini fikirləşir və qəti qərarə gələ bilmirdi. O, çox gözəl anlayırdı ki, qarşısında qoyulan suallara qısa müddətdə cavab tapmalı, əks təqdirdə işini itirə və həbs təhlükəsi ilə üzləşə bilərdi.

***

Mübariz Azəri tapmaq, onun vasitəsilə mədənlərdə çalışan soydaşlarımızın azad olunmasına nail olmaq istəyirdi. Göstərdiyi cəhdlər uğursuz alınsa da qardaşının tapılması üçün mümkün imkanları səfərbər etmişdi. O, işdən bir həftəlik məzuniyyət götürüb ərzaq ehtiyatı tədarük edib kəndlərinə yollandı. Şakir müəllimin köməyindən istifadə etmək istəyirdi. O, Şakir müəllimlə Azərlə bağlı məsələləri müzakirə edib sonda dedi:

-Şakir müəllim, Azər və digər iki yoldaşı bu ətrafda gizlənir. Mən işdən icazə almışam. Qarşıdakı bir həftə ərzində onları axtarıb tapmaq istəyirəm. Əsir və girov götürülmüş soydaşlarımızın yerini aşkarlamaq üçün mənə kömək lazımdır. İşlərim çox, onların yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün inandığım insanlar isə məhdud saydadırlar. Əlavə üç nəfərin köməyi ilə daha geniş miqyaslı işlər görə bilərəm.

-Doğru deyirsən, ay oğul. Son dörd, beş ay ərzində ətrafda şübhə doğuracaq bir şey hiss etməmişəm. Çox vaxt

gəcələr yatmır, xarabalıqlar arasında dolaşırım. Bu ətrafda gizlənsəydilər mən çoxdan hiss edərdim. Görəsən onlar yemək-içməyi haradan alırlar?

-Şakir müəllim, xahiş edirəm, növbə ilə kənd ərazisini axtaraq. Azərin uşaqlığı burada keçib o, ərazini bizim kimi yaxşı tanıyır. Həmişə kənd və ətraf ərazidə dolaşardı.

-Nə deyirəm, ay oğul. Gəl, mən «Dərə» məhləsini axtarım, sən isə «Çaxmaq» məhləsini axtar. Tapılmasalar sabah kəndin içərisini axtararıq. Kənd qəbristanlığını da ziyarət etmək pis olmazdı.

-Şakir müəllim, doğru deyirsiniz. Hava qaralan zaman qəbristanlığı ziyarət edib, oranı diqqətlə axtarmaq lazımdır. Azər məzarlıqdan qorxmur, uşaq vaxtı o ətraflarda çox dolaşardı.

-Ay oğul, bu günkü işimizi sabaha saxlamayaq. Sən qal burada, mən bir qəbristanlığa baş çəkim, bəlkə uşaqları tapa bildim. -Şakir müəllim ayağa qalxdı.

O, uçub tökülmüş daşların arası ilə asta addımlarla hərəkət edərək qəbristanlığa yollandı. Kəndlə qəbristanlığı arasındakı təpənin zirvəsinə qalxıb daş üstündə oturdu. Sonra məzarlığı seyr edib şübhəli bir şey hiss etmədiyi üçün aşağı enməyə başladı. Qəbristanlığa yetişib üzü qibləyə dayanıb fatihə surəsini oxudu. Əllərini üzünə çəkərək salavat çevirib qəbirlərin arası ilə dolaşmağa başladı. Uçmuş dağılmış küncü üst üstə yığılmış daşlarla bərpa edilən kümbəzli məzar onun diqqətini cəlb etdi. Ehtiyatla yaxınlaşıb kümbəzin içərisinə baxdıqda gözlərinə inanmadı. Cavanların üçü də karton parçalarla örtülmüş döşəmədə uzanıb yatmışdılar. Şakir müəllim nə edəcəyini kəsdirə bilmədiyi üçün onlara tamaşa edirdi. Gənclərin ona xəsarət

yetirmələrindən ehtiyat etdiyi üçün onları silkələyib Azərbaycan dilində dedi:

-Azər! Azər kimdir? Hansınızsınız Azər?

Yuxudan doymamış cavanlar əlləri ilə gözlərini ovuşdurur, nə baş verdiyini anlamağa çalışırdılar. Azər öz adını eşidib dik atıldı. O, Şakir müəllimin yaxasından yapışib soruşdu:

-Sən kimsən, qoca?

-Qorxmayın, ay bala. Mən də azərbaycanlıyam, sizi axtarırdım. Allaha çox şükürlər olsun, tapdım.

Digər iki nəfər nə baş verdiyini anlamağa çalışır, qocanın kim olduğunu bilmək istəyirdilər. Yuxudan doymamış Zamin bir qədər özünə gəlib, Şakir müəllimə diqqətlə baxırdı. Qocanın üzü tükü olmasına baxmayaraq onu tanımışdı.

-Şakir müəllim, sizsiz? Mənim riyaziyyat müəllimim olubsunuz, sizi tanıdım. Mən Nəbi kişinin oğlu Zaminəm. Tanıdız? -Zamin Şakir müəllimin yaxasını Azərin əlindən almağa çalışsada o buraxmaq istəmirdi.

Azər vəziyyətin nisbətən aydınlaşdığını görüb nəhayət, əlini Şakir müəllimin yaxasından çəkib dedi:

-Şakir müəllim, bir halda Zamin sizi tanıdı, deməli bizim adamsınız. Xahiş edirəm əyləşin və bir müəllim kimi baş verənləri bizə anladın. Xahiş edirəm, ilk olaraq mənim adımları haradan bildiyinizi izah edin. Onsuz da tələsdiyimiz bir yer yoxdur.

Şakir müəllim cavanların axtarışı ilə bağlı və digər məsələlər barədə onlara məlumat verib hava qaralanaqədər gözləməyi təklif etdi. O, Mübariz haqqında məlumat verməyib, qazmada gözləməsi barədə susmağa üstünlük ver-

mişdi. Artıq hava qaralmışdı. Mübariz Şakir müəllimdən xəbər çıxmadığını görüb, narahat olurdu. Ötən hər dəqiqə onun həyəcanını daha da artırır, ara vermədən dərindən qazmada var-gəl edirdi. O, qazmanın tavanından asılmış fənəri yandıraraq əllərini qoynunda çarpazlayaraq fikirləşirdi. Qəbristanlıqla kənd arasındakı məsafəni maksimum bir saata gedib qayıtmaq olardı. Lakin beş saatdan artıq zaman keçməsinə baxmayaraq Şakir müəllimdən bir xəbər yox idi. Birdən qazmanın qapısı açıldı. Şakir müəllim astanada dayanmışdı. Mübariz Şakir müəllimin gəlişinə sevincdə astanada tək dayanması onu bir qədər məyus etdi. O, qapının arxasında başqa adam dayandığını hiss edib əlini tapançaya atdı. Şakir müəllim qapıdan kənara çəkilmişdi. Mübariz gözlərinə inanmırdı. Azər astanada dayanıb ona tamaşa edirdi. Mübarizin silah tutan əli yavaş-yavaş boşalıb, sürüşərək yanına düşdü. O, yerindəcə donub qalmışdı. Azərə doğru addım atmağa gücü çatmır, sevincdən gözləri parıldayırdı. Yanaqlarından göz yaşları axırdı. Azərin boyu uzanmış, yaşadıklarından dolayı baxışları və sifət cizgiləri sərtləşmiş, kişiləşmişdi.

Azər Mübarizi axırıncı dəfə altı ay öncə maddəndə görmüş və qanı qaynamışdı. Mübarizin əynindəki hərbi forma və gözündəki qara eynək onu tanımağa imkan verməmişdi. Ona görə də qarşısında dayanan hərbiçinin doğma qardaşı Mübariz olmasını ağına belə gətirməmişdi. Azər Mübarizi uşaqlıq xatirələrindəki kimi yadda saxlamışdı. Aradan uzun illər ötməsinə baxmayaraq o, qarşısında dayanan böyük qardaşını tanımışdı. Mübariz yaşa dolmaqla yanaşı gözə çarpacaq dərəcədə kökəlmiş və məktəb illərinə nisbətən ucaboy olmuşdu.

Uzun illərin həsrəti sona çatmışdı. Qardaşlar qucaqlaşdılar. Göz yaşları bir birinə qarışmışdı. Azər hönkürür, emosiyalarını cilovlaya bilmir, çiyinləri qeyri-ixtiyari atılıb düşürdü. O, paltarının çirkli qolları ilə göz yaşlarını silib təkrar qardaşını qucaqladı. Mübariz yavaş-yavaş özünü ələ almış, qardaşının cod və çirkli saçlarını tumarlayır, ona təskinlik verməyə çalışırdı. Mübarizin onunla uşaq sayığı davranışı Azərin xoşuna gəlmədiyini üçün başını kənara çəkib dedi:

-Qardaş, mənimlə uşaq kimi davranma. Yaşımın az olmasına baxmayaraq həyatda çox şey görmüşəm.

-Bilirəm, Azər.

-Sən haradan bilə bilərsən? Biz əzab əziyyət çəkəndə sən tələbətlik həyatı yaşayırdın. Allaha çox şükürlər olsun oxuyub ali təhsil almısan. Səndən fərqli olaraq mən universitet bitirə bilməmişəm. Fəciələrlə zəngin, qəddar bir həyat məktəbi bitirmişəm. Yazıb oxumağı kitab-dəftərlə deyil, torpaq üzərində öyrənmişəm. Mənim müəllimlərim hər gün on iki, on altı saat dayanmadan istismar edilən əsir götürülmüş soydaşlarımız olub.

-Bilirəm, Azər.

-Nəyi bilirsən, Mübariz? Mənim həyatda yaşadığımı sən haradan bilirsən? Bilirsən erməni faşistləri gözü-mün qabağında atamı, anamı, qardaşımı qətlə yetiriblər? Bilirsən onlar uşaqlığımı, məktəb illərimi, gəncliyimi, sağlamlığımı əlimdən alıblar? Bizi baraklarda saxlayır, yemək vermədən gecə gündüz işlədirdilər. Ayaq üstə güclə dayanırdıq. Aclıqdan taqətimiz qalmırdı. Ermənilər bizi tez-tez sıraya düzür, səbəb olmadan işgəncə verirdilər. Bir dəfə işgəncəyə tab gətirməyən yoldaşlarımızdan biri saq-

qallı erməni faşistlərinin üstünə qışqırdı.

-Əclaf, alçaqlar bu qədər qəddarlıq olar? Bu vəhşilikdir! Lakin çoxda sinənizə döyməyin, tezliklə bu torpaqlarda sizi it kimi gəbərdəcək Türk oğulları peyda olacaq. Buna əmin ola bilərsiniz! -Azər baş vermiş hadisəni gözləri qarşısında canlandıraraq sözüne davam etdi. -Ara, bunun dilinə bax. İndi sənün uzun dilini kəsərəm. -Yekəpər erməni qışqıran oğlanın hülqumundan yapışib, digər iki saqqalının köməyi ilə ağzını açıb dilini əlindəki bıçaqla kəsdi. -Ara, bunun dili doğrudan da uzun imiş, mən onu kəsib qısaltmışam. -O, əlində tutduğu kəsilməmiş dili yerə atıb taptaladı. Bununla kifayətlənməyib əlavə nəşə etmək istəyirdi. -Azər erməni cəlladın hərəkətlərini sanki təkrarlayırdı.

-İndi görək, bu torpaqda it kimi kim gəbərdəcək. -Tapançasını çıxarıb yaşadığı şokdan huşunu itirmiş oğlanın başına iki güllə çaxdı. -Bizə dil çıxaranların aqibəti bundan da pis olacaq. -Mübariz, saqqallı erməni faşistləri tövətdikləri qanlı cinayətlərdən ürəkləri soyumur, aclıq və susuzluqdan gözləri qaralıb başları fırlanan soydaşlarımızı sıraya düzüb olmazın işgəncələrini verirdilər. -Azər həyəcanlanır, yaşananları xatırladıqca özünü güclə ayaqda tuturdu.

Mübariz bu hekayədən dəhşətə gəlib əsəbləri gərilməmiş qardaşını qucaqlayıb ovundurmağa çalışırdı. Gecə yarını ötsədə heç kim yatmır, başlarına gələn hadisələri danışdılar. Birdən Azər üzünü qardaşına tutub dedi:

-Mübariz, ailəmiz, kənd camaatı öldürülən yerləri ziyarət etmək istəyirsən? Çox uzaq deyil, «Sarı qaya»nın yaxınlığındadır.

-Gedək. Mən avtomobili həmin yerdə, «Sarı qaya»nın

yaxınlığında, dərənin dibində saxlamışam.

Mübariz Şakir müəllim və digər yoldaşların qazmada qalmasını və axşam yeməyi hazırlamalarını tövsiyə edib, Azərlə birlikdə «el məzarlığı» adlandırdıqları yeri ziyarət etməyə yollandı.

***

Xeyli zaman ötməsinə baxmayaraq, general Muradyanın apardığı araşdırmalar bir nəticə verməmişdi. O, toplanmış faktları dəyərləndirmək, hadisələrin gedişatına istiqamət vermək üçün müşavirə keçirirdi. Zamanın az, problemin çox olduğunu nəzərə alıb daha çox əməkdaş cəlb etmişdi. O, ilk olaraq Balayanın işlərini araşdıran zabitə söz verdi.

-Buyurun, kapitan, xahiş edirəm, gördüyünüz işlər, apardığınız araşdırmalar barədə məlumat verin.

General Muradyanın xahiş etməsi əməkdaşlar arasında təəccüblə qarşılandı. O, bir qayda olaraq qarşısında kimin dayanmasından asılı olmayaraq tələb edir, göstəriş verir, xoşuna gəlməyən məqamlarda hətta təhqir edirdi. Muradyan son zamanlar məqsədinə çatmaq üçün bütün vasitələri keçərli hesab edirdi. Generalın acınacaqlı vəziyyəti nazirlikdə hər kəsə bəlli idi. Əməkdaşların əksəriyyəti Muradyanın durumuna qəlbən sevinirdilər.

Kapitan ayağa qalxıb boğazını arıtladıqdan sonra sözə başladı.

-Cənab general, Balayanın bizim nazirlikdə işə başladığı andan bu günədək məşğul olduğu bütün işləri araşdırmış və müvafiq arayış hazırlamışam. İcazənizlə arayışla müşavirə iştirakçılarını tanış edərdim. İlk olaraq qeyd edirəm ki, təmas xəttində sənədlərin qərargahdan yoxa çıx-

dığı zaman Aşot Balayan qərargah ərazisində olmuş, bizim hərbiçilərlə yeyib içdikdən sonra, kazarmada gecələmişdir. Aparılmış ekspertiza nəticəsində müəyyən edilmişdir ki, seyf öz açarı ilə açılmış üzərində kənar şəxslərə aid barmaq izləri müəyyən olunmamışdır. Kilid üzərində fiziki və ya mexaniki zədə aşkar edilməmişdir.

-Kapitan, seyfin ehtiyat açarları harada saxlanılırdı? – General sual verdi.

-Cənab general, daxili qaydaların tələbləri pozulmamış, açarlar qərargah rəisində olmuşdur. Aparılmış araşdırmalar ehtiyat açarların kimdə olmasına aydınlıq gətirmək mümkün olmamışdır.

-Sizin sözlünüzdən belə çıxır ki, sənədləri qərargah rəisi özü oğurlamışdır. Mən düz başa düşdüm? Əgər belədirsə onun məqsədi nədir? Kapitan, xahiş edirəm, davam edin.

-Cənab general, Aşot Balayan S-300 FAVORİT ZRK sistemlərinin neytirallaşdırılması əməliyyatından əvvəl, yəni həmin ərazilərdə görünmüşdür.

-Kapitan, Aşot Balayanın tez-tez işğal olunmuş ərazilərə getməsi nə ilə bağlıdır?

-Cənab general, Balayan yaratdığı təsərrüfatlara baş çəkmək üçün tez-tez həmin ərazilərə gedir.

-Bəli kapitan, onun təsərrüfatları barədə eşitmişəm. Mənim üçün çox maraqlıdır klinika və həkimlər barədə məxvi arxiv materialları avropalı komissiya üzvlərinə necə ötürülmüşdür? Müvafiq faktları özündə əks etdirən arxiv sənədlərini ekspertizaya göndərmək, üzərindəki barmaq izlərini aşkarlayıb kimlərə məxsus olmasını müəyyən etmək lazımdır. Bu istiqamətdə nə tədbirlər görülmüşdür?

-Cənab general, arxiv materiallarından istifadəyə icazəsi olan şəxslərin barmaq izləri və məxvi arxiv sənədləri ekspertizaya təqdim olunmuş və müvafiq rəy alınmışdır. Ekspertiza rəyində bildirilir ki, bir neçə sənəd üzərində bizim idarədə çalışmayan şəxsə aid barmaq izləri müəyyən olunmuşdur.

-Kapitan, yoxlamaq lazımdır. Bəlkə, həmin barmaq izləri Aşot Balayana məxsusdur?

-Cənab general, tapılmış barmaq izlərinin keyfiyyəti onun kimə məxsus olduğunu müəyyən etməyə imkan verməmişdir.

-Otur, kapitan. Bir qayda olaraq biz lazım olan anlarda heç nə müəyyən edə bilmirik. Ona görə də burnumuzun dibində bu cür hadisələr baş verir. -General çox əsəbləşmişdi. Səbri tükəndiyi üçün daha heç kimə qulaq asmaq istəmirdi. -Azadsız, gedə bilərsiniz.

Əməkdaşlar kabineti tərk etdikdən sonra general Muradyan var-gəl edir, vəziyyətdən çıxmaq üçün yollar axtarırdı. O özünü təmizə çıxarmaq üçün qurbanlıq keçi axtarışına çıxmışdı. Qurbanlıq keçinin Aşot Balayan, kabinetindən sənədlər oğurlanan qərargah rəisi və ya heç kimə bəlli olmayan üçüncü şəxs olmasının fərqi yox idi. Üzərinə fokuslanmış baxışları dəf etmək üçün faktlara söykənən nəticə göstərmək lazım olduğunu başa düşürdü. Aşot Balayanın əvvəllər Rusiya Federasiyasında çalışması işləri xeyli çətinləşdirir, onun keçmişi barədə ətraflı məlumat toplamağa imkan vermirdi. O, Aşot Balayan barədə yaranmış şübhələrə aydınlıq gətirmək üçün onunla bir yerdə Rusiya gömrük orqanlarında işləmiş şəxslərdən birini dəvət etmək, qeyri rəsmi üzləşmə həyata keçirmək istəyirdi.

General Muradyan aparılan araşdırmaların üzə çıxardığı faktlar və ekspertizanın nəticələrini əlində əsas tutub məxvi arxivin müdiri və məlum qərargah rəisinin həbs edilməsi barədə sanksiya alınması üçün raport imzalayıb hərbi prokurorluğa göndərdi. Bu metodla ona qarşı yönəlmiş təzyiqləri azaltmaq, özünü müdafiə və yeni həmlələr üçün vaxt qazanmaq istəyirdi.

***

Tiqrən qərargah rəisi və arxiv müdirinin həbs edilməsi barədə prokurorluğa edilən müraciət haqqında dəftərxanadan məlumat almış, çox rahatlamışdı. Sanki çiyinlərindən ağır yük götürülmüşdü. Tiqrənin barmaq izləri sənədlər üzərində aşkar edildiyi üçün dəfələrlə istintaqa cəlb olunmuş və bu barədə sualları cavablandırmaq məcburiyyətində qalmışdı. Onun məxvi sənədlərdən istifadə etmək hüququ olduğu nəzərə alınmış və beləliklə özünü müdafiə etməyə nail olmuşdu. Tiqrən Mübarizə həbslər reallaşdıqdan sonra məlumat vermək istəyirdi.

Mübariz Loranın vasitəsilə məsələdən agah olmuş və həbslərin baş tutmasını gözləyirdi. O bu tədbirlərin müvəqqəti olduğu və «Baron»un ondan əl çəkməyəcəyinə əmin idi. Loradan əldə etdiyi məlumata görə general Muradyan Rusiya Federasiyasında Aşot Balayanla birgə çalışmış şəxslərdən birini qonaq dəvət etmişdi. Mübariz başa düşürdü ki, baş tutacaq görüş daha doğrusu qeyri-rəsmi üzləşmə onun ifşa olunmasına səbəb ola bilər. Görüşün nəticəsini əvvəlcədən proqnozlaşdırmaq mümkün olmadığına görə qabaqlayıcı tədbirlər görmək mümkün deyildi. Çünki Aşot Balayanın iş yoldaşlarından kimlərin dəvət

olunması və kimin bu dəvəti qəbul edib, İrəvana gəlməyə razılaşması barədə onda məlumat yox idi.

Mübariz Annanın etirazlarına baxmayaraq Lora ilə romantik görüşlərin intensivliyini artırmış, ekskluziv və bahalı hədiyyələr yağışına tutmuşdu. Lora bu görüşlərin nə ilə nəticələncəyi barədə fikirləşmir, mövcud vəziyyəti dəyərləndirir və romantik görüşlərin dadını çıxarmaqda davam edirdi. Lora Anna ilə rəfiqə olsa da daxilində gizlənməmiş rəqabəti boğa bilmir, əlinə düşmüş fürsəti sonadək dəyərləndirmək istəyirdi.

Lora parkda baş tutmuş növbəti görüş zamanı bildirmişdi ki, təmas xəttində yerləşən qərargahın rəisi nazirliyə çağrılıb həbs olunmuş, bir saatdan sonra isə məxvi məlumatlar saxlanan arxivin müdiri də həbs edilmişdi. Həbslərin səbəbi hamı kimi Lora üçün də maraqlı idi. O, marağını gizlədə bilməyib bunun səbəbini Mübarizdən soruşdu.

-Aşot can, bu həbslərin sizinlə nə əlaqəsi var?

-Lora, bunu məndən deyil, rəisinizdən soruşun.

-Aşot can, bir nazirlikdə işləsəkdə idarələrimiz başqadır. Mən başa düşə bilmirəm «Baron» səndən nə istəyir?

-Lora xanım, xahiş edirəm mənə aidiyyəti olmayan suallar verməyəsiz. Əvvəldə qeyd etdiyim kimi imkan daxilində bu sualları general Muradyana verərsiniz. Nə deyim, yaqın itirdiyi imic və iki milyon dolların heyfini almaq istəyir.

-Aşot can, bəs siz qorxmursunuz? Nazirliyin ən nüfuzlu generallarından birisi ilə konfliktə gedirsiniz.

-Lora xanım, öncə qeyd edim ki, mən heç kimlə konfliktə getmirəm. İkincisi nazirliyin digər qüdrətli generalı Minas Davidoviç mənə dəstəkləyir və dostumdur. Üçüncü-

sü sizin kimi əziz və vəfalı dostu olan kimdən qorxmalıdır. General Muradyandan? Bilirəm ki, mənə müdafiə etmək üçün sən istənilən adamla savaşa hazırsan. Bəlkə, belə deyil, mən səhv edirəm?

-Aşot can, doğru söylüyorsən, mən sevdiyim insan üçün savaşa hazırım. -O, astadan dilləndi.

Mübariz Loranı verdiyi dəstəyə görə mükəfatlandırmaq üçün onu qucaqlayıb sinəsinə sıxdı. Qız bir söz demədən onun sinəsinə qısılmış və bu hərəkətin nə ilə sonuclanacağını səbirsizliklə gözləyirdi.

Anna yaxınlıqda ağacın altında dayanmış, yumruqlarını düyünləyərək sinəsinə vurur, səbəbini cilovlaya bilmir, gödəkçəsinin qollarını didişdirirdi. O, qısqanc göz yaşlarını silərək mızıldandı.

-Eybi yoxdur. Lora Aşotun bu durumdan qurtarmasında ona kömək edir. Tezliklə hər şey qurtarar, Aşot mənim yanıma qayıdar. Pis günlər isə acı xatirəyə çevrilib arxada qalar. -O, göz yaşlarını axıdaraq özünə təsginlik verirdi. Çəkdiyi əzablara son qoymaq üçün görüş yerini tərk edib, evə yollanmağa qərar verdi.

***

Qərargah rəisinin və arxiv müdürünün həbsi Mübarizə olan təzyiqləri azaltmaq əvəzinə, əksinə artırmışdı. O, general Muradyanı neytrallaşdırmaq barədə düşündür, başındakı variantları götür qoy edir, konkret bir qərara gələ bilmirdi. Mübariz başa düşürdü ki, «Baron»u zərərsizləşdirə bilməsə gec-tez ifşa olunacaq, mərkəzin tapşırığını yerinə yetirmək isə mümkün olmayacaqdı. Mübariz Azər və dostlarının sərbəst hərəkət etməsi, müəyyən əməliyyatların həyata keçirilməsində ona kömək etmələri üçün kimliyi

təsdiq edən sənədlər və buraxılış vərəqələri əldə etmişdi. O, günorta çağı geyim mağazasına yollanıb üç dəst səliqəli paltar almış və sənədlərlə birlikdə Azərə çatdırmaq istəyirdi. Mağazada dolaşarkən yenidən izləndiyini hiss etdi. O, bunun təsadüfi olmadığını anlayır, onu təqib edənlərdən yaxa qurtarıb, paltar və sənədləri təyinatı üzrə çatdırmaq istəyirdi.

Mübariz yanından yüksək sürətlə ötüb keçən avtomobilin səsinə fikirdən ayrılıb diqqətini cəmləşdirdi. Mübarizi izləyən avtomobil indi onun önündə gedirdi. Onu izləyən şəxs özünü qərribə aparır, hərəkətlərini gizlətmək əvəzinə açıq şəkildə nümayiş etdirirdi. Çox fikirləşsədə bu hərəkətə bir anlam verə bilmir, bir variantla onu təqib edən avtomobili dayandırmaq və bunun arxasında kimlərin dayandığını öyrənmək istəyirdi. Şəhər daxilində bunu həyata keçirə bilməyəcəyini anlayıb qərbə- dağ yoluna istiqamət götürdü. Bir neçə dəqiqə keçməmiş avtomobilin onun arxasınca gəldiyini görüb sakit tərzdə dağın zirvəsinə doğru hərəkət etməyə başladı. Yamacı çoxillik, ucaboy şam və digər iynəyarpaqlı ağaclarla zəngin olan yol dağın döşü ilə ilan kimi qıvrılaraq qalxırdı. Sol tərəf uçurumlu dərə olduğu üçün kənarı beton bloklarla möhkəmləndirilmişdi. Sərt döngələrdən iki avtomobilin eyni zamanda keçməsi mümkün olmur, biri digərinə yol vermək məcburiyyətində qalırdı. Yüksəkliyə qalxdıqca duman və çis görməni məhdudlaşdırır, iki qat diqqətli olmağa vadar edirdi. Mübariz arxadan gələn avtomobili gözdən qoymur, onu saxlamaq üçün variant axtarırdı. Arxadan gələn avtomobil birdən sürəti artırıb onu beton bloklara sıxışdırdı. İzleyicisi onu sağ tərəfdən ötüb qabağa keçməyə cəhd göstərirdi.

Mübariz özünü itirməyib cəld əylənci basdı. O, sürəti azaldıb onu izləyən avtomobili qabağa buraxdı. Öndə gedən izleyicisi onu rahat buraxmır, təhlükəli manevrlərini davam etdirir, sanki qəza törətməmiş əl çəkmək istəmirdi. Mübariz sərt döngələrin birində sürəti kəskin artırıb qabaqdakı avtomobili yolun kənarındakı qayalığa sıxışdırdı. Sürücü önə keçməyə imkan tapmadığı üçün idarəetməni itirib yolun kənarındakı qaya parçasına çırpıldı. Mübariz avtomobili yolun kənarında saxlayıb, rəqibin avtomobilinə yaxınlaşdı. O, avtomobilin qapısını açıb sürücünün əlindəki tapançanı aldı. Mübariz tapançanı onun gicgahına dayayıb soruşdu:

-Sən kimsən və nə üçün məni izləyirsən?

Rəqibinin ona cavab vermək imkanında olmadığını görüb keçib yanında əyləşdi. Üst başını axtarıb bir şey tapmadığı üçün avtomobilin içərisini axtarmağa başladı. Oturacağıın altında gizlədilmiş ikinci tapançanı qoltuq cibinə qoyub sualını təkrarladı.

-Sən kimsən və nə üçün məni izləyirsən?

O, rəqibini şokdan çıxarmaq üçün üzünü şapalaqlayır, yaxasından tutub silkələyirdi. Rəqibin başı sağa sola yellənirdi. Düşmənin özünə gəlmədiyini görüb arxa oturacağıın üstündəki qabı açıb suyu onun başına tökdü. Rəqibin bir qədər özünə gəldiyini görüb təkrar soruşdu:

-Məni tanıyırsan?

-Yox. -Rəqib başını buladı.

-Bəs onda nə üçün məni öldürmək istəyirsən? Məni öldürməyi sənə kim tapşırıb?

-Sən kafədə avtomobilin içində partlamalı idin, indiyə qədər yaşadığın artıqdır.

-Mənim avtomobilimi sən partlatmışdın?

-Bəli. Yadında saxla, «NarkoBaron» sənə ölüm hökmü çıxarıb. Bu hökmü mən icra edə bilmədimsə, başqası edəcək. Sən türksən, ona görə də məhv olmalısan.

-«Narkobaron» kimdir? Mən elə adam tanımıram. Bilmək olar, türk olmağım barədə axmaq fikri kim ortaya atıb? Sən görmürsən mən erməniyəm?

-«Narkobaron» kəlməsinin müəllifi sənsən, necə onu tanımırsan? Sən həmişə «Baron»a problem yaratmısan, ona görə də məhv edilməyin üçün bütün imkanlar səfərbər edilib. -O, danışıqına ara verib birdən yalvarmağa başladı. -Aşot, xahiş edirəm, məni öldürmə, «Baron»a qalib gəlməkdə sənə kömək edərim.

-Bəs deyirdin məni tanımırsan? İndi yalvarıb aman istəyir, mənə adımla müraciət edirsən. Bundan sonra sənə necə inanmaq olar? «Baron» mənim türk olmağım barədə kimlərin yanında söhbət edib?

-Məndən başqa daha iki əməkdaş vardı. Bir dəfə sənin aradan götürülməyin barədə məsələ müzakirə edilərkən üçümüzün yanında qeyd etmişdi ki, sənin türk olmağından şübhələnir.

-Belə çıxır ki, mənim türk olmağımdan dörd nəfər şübhələnir. «Baron» özü, sən və daha iki əməkdaş. Fikirləşirəm onların üç nəfər olması mənim üçün daha əlverişli olar. Bəlkə düz demirəm?

O, sürət qutusu neytral vəziyyətə qoyub avtomobildən düşərək qapını bağladı. Rəqibinin yalvarışlarına məhəl qoymadan avtomobili iki beton blokun arasındakı kiçik dəhlizdən dərənin dibinə yuvarladı. Rəqibin qışqırtıları yuvarlanaraq darma-dağın olmuş metal parçalarının çıxar-

dığı səslərin içərisində eşidilməz oldu. Dərənin dibində yararsız vəziyyətə düşmüş avtomobili alov bürümüşdü.

Mübariz avtomobilə əyləşib planlaşdırdığı kimi paltar və sənədləri təyinatı üzrə çatdırmağa yollandı. Rəqibinin ölümqabağı işlətdiyi «Narkobaron kəlməsinin müəllifi sənsən» ifadəsi qulaqlarında cingildəyirdi. O, doğrudan da Minas Davidoviçlə telefon danışıqında bir neçə dəfə belə bir ifadə işlətməmişdi. «Narkobaron» ifadəsinin general Muradyanın əməkdaşlarına necə bəlli olması maraqlı və olduqca təhlükəli bir məqam idi. Minas Davidoviç «Baron»la ehtiyatlı davranmağı dəfələrlə tövsiyə etməsi, iki general arasındakı gərgin münasibət, ümumiyyətlə birbirilərini görmək istəməmələri bunun Minas Davidoviç tərəfindən general Muradyana çatdırılmasını mümkünsüz edirdi. Bəs onda iki nəfər arasında olan telefon danışıqı digər insanlara necə bəlli olmuşdur? Belə çıxır ki, «Baron»un əməkdaşları onların telefon danışıqlarına qulaq asır. O, qarşısında çox hiyləgər və təcrübəli düşmən dayandığını anlayır və olduqca ehtiyatlı davranmağa çalışırdı. Geri döndükdən sonra avtomobildə, evdə və iş yerində axtarış aparmaq, ona hakim olmuş şübhələrə son qoymaq istəyirdi.

İki saatdan sonra Mübariz, Şakir müəllim, Azər və onun dostları qazmada əyləşib birlikdə çay içir, Mübarizin gətirdiyi ərzaq və silah-sursatı yerbəyer edib, mədənlərdə çalışan soydaşlarımızın yerini müəyyən etmək, onların xilas edilməsi və nisbətən təhlükəsiz ərazilərdə yerləşdirmək barədə planlar cızırdılar. Mübariz hər kəsin qarşısında duran tapşırıqları izah edir, əməliyyatların uğurla nəticələnməsi üçün müvafiq göstərişlər və yarana biləcək problem-

ləri yerində dəf etməyə görə tövsiyələr verirdi. O, əsas gücün üç gəncin üzərinə düşdüyünü qeyd edib, hərəkətlərini mərkəzləşmiş qaydada Şakir müəllimlə koordinasiya etmək tapşırırdı.

***

Sadiq əməkdaşlardan birinin faciəli ölümü general Muradyana ağır təsir bağışlayır, onu itirməsilə heç cür barışa bilmirdi. Onun ölümündə özünü günahkar bildiyi üçün dəfn mərasiminə qatılmamışdı. Qulağına çatan dediqodulardan ona məlum olmuşdu ki, dəfn mərasiminə qatılmaması əməkdaşlar tərəfindən nifrətlə qarşılanmış, sadiq əməkdaşların ondan üz döndərmək təhlükəsi yaranmışdı. Məlumatları çatdıran şəxslər əlavə olaraq bildirmişdilər ki, general şəxsi məqsədlərinə çatmaq üçün əməkdaşları ölməyə göndərməsi kollektivin üzvləri tərəfindən qınanılır və yol verilməz hesab edilir. O özünə haqq qazandırmaya çalışır, bu əməliyyatları şəxsi maraqlarından çıxış edərək deyil, milli maraqlardan qaynaqlandığını nümayiş etdirmək istəyirdi. Ona görə də faciəvi şəkildə həlak olmuş əməkdaşın ailəsinə baş sağlığı vermək maddi köməklik göstərərək qəbrini ziyarət etmək qərarına gəlmişdi.

General Muradyan gecəni pis yatdığı üçün başı ağrıyır, bədəninin bütün əzaları sızılırdı. Rütubətli payız iqlimi onun xroniki xəstəliklərini oyadıb narahatlıqlarını artırmışdı. Adı günlərdən fərqli olaraq işə yollanmaq üçün xidməti avtomobil çağırmaıb ölən əməkdaşın qəbrini ziyarət etmək üçün şəxsi avtomobilindən istifadə etmək istəyirdi. O, rəsmi tədbirlərdə istifadə etdiyi hərbi formanı geyinib həyəətə düşdü. Qarşılaşdığı uşaqlar salam verib sinəsinə taxılmış orden və medallara tamaşa edirdilər. Orden

və medallar uşaqların marağına səbəb olmuşdu. Uşaqlar mükəfətlərin adı ilə maraqlanırdı müxtəlif suallar verirdilər. O, övladlarının acı taleyindən dolayı uşaqları sevmədiyini üçün üzünü turşudub könülsüz cavab verirdi. General Muradyan avtomobili işə salıb mühərriki qızdırdıqdan sonra qarajın qarşısında saxladı. Ayaqla şinləri vurub onların vəziyyətilə maraqlandı. Avtomobilin arxa tərəfində baqajın qapısına bərkidilmiş ehtiyat şindən başqa digər şinlərin vəziyyəti yaxşı idi. Şəxsi avtomobili ilə uzaq səfərə çıxmağı planlaşdırdığı üçün ehtiyat şinə əl gəzdirmək içərisindəki təzyiqləri normallaşdırmağa ehtiyac vardı.

General Muradyan "Mitsubishi Pajero" markalı avtomobilinə əyləşib, şəhər qəbristanlığına doğru istiqamət götürdü. Avtomobil idarə etməsinə baxmayaraq fikirlər onu tərk etmir, yolunda dayanan və əməkdaşının ölümünə səbəb olmuş Aşot Balayanı məhv etmək üçün planlar qururdu. O, qeyri-rəsmi üzləşməni həyata keçirmək üçün Rusiya Federasiyasının gömrük orqanlarında Balayanla birgə çalışmış, baş idarə rəisi Vladimir Vladimiroviç İvanovu qonaq dəvət etmişdi. General Muradyana elə gəlirdi ki, Aşot Balayan göründüyü və özünü ətrafa təqdim etdiyi kimi bir insan deyildir. Balayan erməni ictimaiyyətinə və millətinə məxsus xudpəsənlik, riyakarlıq, bayağılıq, acgözlülük, pulgirlik kimi xüsusiyyətləri özündə daşıyırdı. Öz əməkdaşlarından fərqli olaraq Balayan böyük məbləğdə pul qarşılığında maraqlarını və prinsipallığını satmamışdı. Aşot Balayanın xarakteri orta statistik erməninin xarakterindən kəskin şəkildə fərqlənirdi. Bu cür paradoks general Muradyanı fərqli düşünməyə vadar edirdi. O, qəbristanlığın ərazisinə çatdığı üçün qarışıq fikirlərdən ayrılıb avtomobilə

bili münasib yerdə saxlayıb düşdü.

«Baron»un işə gəlmək üçün xidməti avtomobil çağır-maması və işdə görünməməsi əməkdaşlar tərəfindən bir-mənalı qarşılammamış və müxtəlif fikirlərə yol açmışdı. Bir neçə əməkdaş generalın iş yoldaşlarının qəbrini ziyarət etmək ehtimalının olduğunu bilib qəbristanlığa yollanmış-dılar. Əməkdaşlar avtomobildən düşən generalı gördükdə zənnlərində yanılmadıqlarına sevinib, onun avtomobildən düşməsinə kömək etdilər. General Muradyan iş yoldaşları-nın müşayiətilə faciəvi şəkildə həlak olmuş əməkdaşın qəbrinə yaxınlaşıb hərbi qayda da salam verdi. Yaranmış sükut lazım olduğundan çox çəkdi. General nə deyəcəyi barədə düşünürdü. Nəhayət fikirini cəmləşdirib, kəlmələri seçərək sözə başladı:

-Biz haqq yolunda canını belə əsirgəməyən əməkdaş-larımızı qiymətləndirir, ailələrinə maddi və mənəvi dəstək olur, onların həyatda təklənməsinə imkan vermirik.

Generalın çıxışına qulaq asan əməkdaşlar kimsənin eşitməməsi üçün öz aralarında pıçıldaşırdılar:

-Deyəsən bunun başı xarab olub, hansı haqq yolundan danışır? Hər şeyi şəxsi ambisyalılarına qurban verməklə nəyə nail olmaq istəyir?

-Məndə başa düşə bilmirəm? Belə çıxır ki, dəvə başını pambığa soxub elə bilir heç kəs onu görmür. Narahat ol-mağa dəyməz, «Baron»un sonu yaxınlaşıb. Narkotik vasi-tələrin satışından itirdiyi pulları bizim hesabımıza bərpa etmək istəyir.

-Siz orada nə donquldanırsınız? Görmürsünüz general çıxış edir. -Muradyana sadıq əməkdaşlardan biri qeybət edənlərə təpki göstərdi.

General çıxışını tamamlayıb ölmüş əməkdaşın xatirə-sini yad etmək üçün, özü ilə gətirdiyi vodkanı qədəhlərə süzdü. General idarənin əməkdaşları ilə birgə qədəhləri başlarına çəkib işə yollandılar.

***

Mübariz səhər tezdən oyanıb idman formasını geyinib eyvana çıxdı. Soyuq, dumanlı və küləkli hava şəraitinin şahidi olduqda Abdulla Şaiqin payız haqqında yazdığı məşhur şeir yadına düşdü.

Payız olur, əsir soyuq küləklər,
Solur dağda, çöldə əlvan çiçəklər.
Gecələr uzanır, günlər qısalır,
Göy üzünü qara buludlar alır.
Yağış yağır, duman çökür çöllərə,
İniləyir çayır, çəmən, dağ, dərə.

Şeirin ahəngi seyr etdiyi mənzərə ilə çox uzlaşırdı. Qollarını sinəsində çarpazlayıb ətrafa tamaşa edirdi. Lora verdiyi xəbər ətrafında çox fikirləşmiş, gecə pis yatdığı üçün başı ağrıyırdı. Loranın verdiyi xəbərə görə Rusiya-dan dəvət olunmuş yüksək çinli bir məmur gəlmiş, onu qarşılamaq üçün general Muradyan şəxsən hava limanına yollanmışdı. Bu xəbəri eşidən Mübariz təəcüblənməmiş, hətta zarafat etmişdi.

-Lora can, respublikaya ilk qədəm qoyarkən heç bir rütbəm olmadığı zaman məni general-mayor qarşılamaq bil-
dir, Rusiyadan gələn yüksək rütbəli məmuru general qarşı-lamaq bilməz?

-Aşot can, siz hər şeyi zarafata salırsınız. Məgər bil-mirsiniz bunların hamısı sizə qarşı yönəlmiş addımlardır?

-Lora can, mən nə edə bilərəm? Sizi kimi dostlar sağ olsun. Həm məni müdafiə edir, həm də qabaqlayıcı tədbirlər görməkdə kömək edirsiniz. Gələn şəxsin kimliyi barədə məlumatınız var?

-Aşot can, dediyim kimi «Baron» heç kimə etibar etməyib. Qonağı şəxsən qarşılayıb birbaşa şəhər ətrafındakı bağına aparıb. Ona görə də heç kimdə ətraflı bir məlumat yoxdur. Narahat olmayın, əldə etdəcəyim məlumatları dərhal sizinlə bölüşəcəm.

-Çox sağ olun, Lora can, minnətdaram, -Onlar xudahafizləşib ayrıldılar.

Dolaşmaq və təzadlı fikirlər onu tərk etmədiyi üçün Mübariz fiziki hərəkətləri könülsüz yerinə yetirirdi. O, uzun illər boyu ilk dəfə olaraq çarəsiz duruma düşmüş, gələn qonağın kimliyini bilmədiyi üçün müvafiq hazırlıq tədbirləri görmək iqtidarında deyildi. Görüşdən yayınmağın mümkünsüz olduğunu nəzərə alıb qonağın kimliyi bilinənə qədər işə getməmək qərarına gəldi. O, Annaya zəng edib özünü pis hiss etdiyini və işə çıxmayacağını bildirib vacib bir məlumat olduğu halda evə zəng etməsini xahiş etdi. Mübariz qarışıq fikirləri başından çıxara bilmirdi. O, günortayadək gözləsədə telefon insafsızca susur, onun ürək döyüntüləri və həyəcanının artmasına səbəb olurdu. Cingiltili telefon zəngi onu fikirdən ayırdı. O, səbirsizliklə gözləsə də ürək açan bir şey olmadığını hiss edib dəstəyi götürmək istəmirdi. Bu vəziyyət çox davam edə bilməzdi. O, dəstəyi qaldırdı.

-Alo, sizi eşidirəm.

-Telefona nə üçün cavab vermirsiniz, Aşot can? –Dəstəkdən Annanın səsi gəlirdi.

-Anna can, təmiz hava almaq üçün eyvana çıxmışdım. Sizi, eşidirəm.

-Aşot can, Lora zəng edib sizi soruşdu. İşə gəlmədiyinizi öyrəndikdən sonra bildirdi ki, general Muradyan Aşotu təcili yanına çağırır. Səbəbi barədə bir söz söyləmədi.

-Çox sağ ol, Anna can. -Mübariz artıq sual vermədən dəstəyi asdı.

Bəli, arzulamadığı an gəlib çatmışdı. Həyat onu yəni-dən sınağa çəkirdi. Mövcud vəziyyət birbaşa onun səhvləri ucbatından yaranmadığı üçün vicdan əzabı çəkmirdi. Mübariz rəsmi tədbirə qatılmış kimi geyinib iş yerinə baş çəkmədən bir başa «Baron»un qəbuluna yollandı. Görüş zamanı yarana biləcək mürəkkəb vəziyyəti anlayırdı. O, hər ehtimala qarşı şalvarın yan cibində tapança və kiçik əl qumbarası gizlətmişdi.

Lora həyəcanlı şəkildə masanın üstündəki sənədləri bir birinə qarışdırır, sanki nəşə axtarırdı. O, tez tez çay təklif etmək üçün kabinetə daxil olur, özünü məşğul kimi göstərüb gözaltı qonağı süzür, danışıqlarına qulaq asmağa çalışırdı. Nəhayət qonağın adının Vladimir Vladimiroviç olduğunu öyrənib bir qədər sakitləşdi. O, Aşotun gəlişini gözləyirdi.

Qəbul otağının qapısı açıldı. Aşot Balayan astanada göründü. O, ucaboy qamətini dik saxlayıb sağ əlini gicgahına doğru aparıb hərbi qaydada salam verdi. Lora onu heç vaxt hərbi formada görməmişdi. Üzü tərəş olunmuş, saçları səliqə ilə arxaya daranmışdı. Sinəsindən asılmış orden və medallar pəncərədən düşən günəş şüalarını əks edərək parıldaıyır, mayor paqonları ilə vəhdət təşkil edirdi. Lora özünü saxlaya bilməyib dilləndi:

-Aşot can, siz necədə yaraşıqlısınız. Allah sizi bədnəzərdən və pis niyyət insanlardan qorusun.

-Lora xanım, pis niyyət insanlar dedikdə kimi nəzərdə tutursunuz? Xahiş edirəm, fikirlərinizə aydınlıq gətirəsiniz. -O, qaşlarını çatıb Loraya göz vurdu.

-Aşot can, kimi nəzərdə tutduğumu siz yaxşı bilirsiniz. Pis, bədniyyət insanların başına kül olsun. -O, baxışları ilə Muradyanın kabinetini göstərdi.

-Lora can, sizdən xahiş edirəm əlavə problemlər yaratmayasınız. Bilmirsiniz rəis məni nə üçün çağırıb?

-Aşot can, sizi kimi ucaboy, sarışın saçlarını arxaya daramış, əlli beş, altmış yaşlarında bir şəxs Rusiyadan qonaq gəlmişdir. Adı isə...

-Adı isə, Vladimir Vladimiroviç İvanovdur. -O, Loranın sözünü yarımqıq kəsdi.

-Aşot can, siz həmin adamı tanıyırsınız?

-Əlbəttə tanıyıram. Biz uzun müddət bir yerdə çalışmışıq. Vladimir Vladimiroviç mənim idarə rəisim olub. Lora xanım, xahiş edirəm, mənim gəlişim barədə general Muradyana məlumat verəsiniz. -Mübariz qonağın kimliyini öyrəndiyi üçün xeyli ürəklənmişdi.

-Baş üstə. -Lora telefonun dəstəyini qaldırdı. Aşot Balayanın gəlməsi barədə general Muradyana məlumat verib Aşotun kabinetə daxil olmasına işarə etdi.

Mübariz kabinetə daxil olub ətrafa nəzər saldı. Farağat vəziyyəti alıb sağ əlini gicgahına apararaq hərbi qaydada salam verib məruzə etdi:

-Cənab general-mayor, mayor Balayan sizin əmrinizə əsasən gəlmişdir.

-Aşot can, buyurun. Xoş gəlmişsiniz, xahiş edirəm,

qonağımızla tanış olun.

-Çox sağ olun, cənab general. Biz Vladimir Vladimiroviçlə uzun illərdir dostuq, mənim karyeramın formalaşmasında onun böyük əməyi olmuşdur. İcazə verin, onunla görüşüm.

-Buyurun, Aşot can. Bir yerdə çalışdığınızı bildiyim üçün sizi dəvət etmişəm.

Mübariz yaxınlaşıb ayağa qalxmış Vladimir Vladimiroviçlə qucaqlaşdılar. Onların görüşü çox səmimi təsir bağışlayırdı. İlk olaraq Vladimir Vladimiroviç sözə başladı.

-Suren Baqdarsaroviç, Aşot Nersesoviç doğru deyir, onun vətənə qayıtmasını mən tövsiyə etmişəm. Sağ olsun, mənim tövsiyələrimi dəyərləndirdi.

-Vladimir Vladimiroviç, siz sağ olun, rəhbərliyiniz altında işlədiyim zaman topladığım həyat və iş təcrübəsi mənə çox kömək olur. Sizə dərin təşəkkürümü bildirirəm.

-Siz sağ olun, Aşot can. Biz son dəfə beş, altı il bundan öncə görüşmüşdük, elə deyilmi?

-Vladimir Vladimiroviç, biz son dəfə dörd il beş ay öncə görüşmüşük, sonrakı dövrlərdə işin çox, vaxtın isə az olmasından dolayı görüşə bilməmişik, necə dəyərlər buna da şükür.

-Əlbəttə, çox şükür olsun. Arada bir görüşə bilsək böyük şeydir. Aşot can, mən sizin şahmat yarışlarındakı qələbələrinizi tez-tez xatırlayıram. -Suren Baqdarsaroviç, bilirsiniz Aşot çox yaxşı şahmat oynayır. O, dalbadal üç dəfə regional gömrük xidmətinin çempionu olmuşdur.

-Vladimir Vladimiroviç, nə yaxşı bu barədə bizə məlumat verdiniz. Mən özüm də şahmat oynamağı çox sevirəm. Loğvalıq olmasın, təvəzökarlıqdan uzaq olsa da de-

məliyəm, nazirlikdə özümə bərabər rəqib tapa bilmirəm.

-Suren Baqdarsaroviç, siz narahat olmayın, Aşot Nersesoviç çox layiqli rəqibdir. Güman edirəm o, general-mayor Muradyana qalib gəlib Nazirliyin yeni çempionu titulu rəsmiləşdirə bilər.

-Vladimir Vladimiroviç, sizin diqqətinizə çatdırım ki, bizim generallar heç vaxt məğlub olmur, rəqibdən asılı olmayaraq həmişə qalib gəlirlər. -Mübariz sözünü tamamlayıb gözaltı general Muradyana nəzər saldı. Muradyan onun çəpəki baxışlarını yaxalayıb ritorikasına cavab olaraq dedi:

-Aşot Nersesoviç, belə sözlərlə özünüzü sığortalamağa çalışmayın, Allah qoysa yarışda görüşərik.

-Cənab general, zarafat edirəm. Yaşca və vəzifəcə böyük bir insan kimi sizə hörmətimiz sonsuzdur. İcazə verin, Vladimir Vladimiroviçlə süfrə arxasında ötən günləri yada salıb dərdləşək. Xahiş edirəm, sizdə bizə qoşulun.

-Aşot Nersesoviç, diqqətinizə və dəvətinizə görə çox sağ olun. Mənim işlərim çoxdur, siz isə Vladimir Vladimiroviçlə istədiyiniz restorana gedə bilərsiniz, buyurun.

Mübariz və Vladimir Vladimiroviç general Muradyanla xudahafizləşib kabineti tərk etdilər. Onlar axşam restoranda görüşmək barədə vədələşib ayrıldılar. Mübarizin yüksək əhvalı Loraya sirayət etmişdi. O, sevinclə Aşotla qonağın hərəkətlərini izləyir, aralarında gedən söhbəti maraqla dinləyirdi.

Mübariz qəbuldan çıxdıqdan sonra birbaşa evə yollanıb özünə gəlib toparlanmaq üçün tək qalmağa istəyirdi. O, başa düşürdü ki, ifşa olunmağın bir addımlığında dayanmışdı. Vladimir Vladimiroviç İvanovun əvəzinə onun

tanınmadığı digər şəxs dəvət edilsə idi, bu işin necə nəticələnəcəyini təsəvvür etmək o, qədərdə çətin deyildi. O, ürəyində polkovnik Əzimova sonsuz minnətdarlığını bildirdi. Uzun illərin təcrübəsi öz sözünü demiş, məhz polkovnik Əzimovun tövsiyəsilə üç il dalbadal əvvəllər Balayanın işlədiyi gömrük idarəsinə getmiş, əraziləri gəzib tanış olmuşdu. Balayanın işlədiyi insanların əksəriyyətilə o cümlədən, baş idarə rəisi Vladimir Vladimiroviç İvanovla dəfələrlə görüşmüş, söhbət əsnasında müvafiq məlumatlar toplamışdı. Sanki illər boyu bu günkü görüş üçün hazırlanmışdı. O, qəlbində bu əməliyyatın memarı polkovnik Əzimova bir daha təşəkkürünü bildirdi.

***

Mübariz yaşananları unutmağa çalışır, enerjili və yüksək əhvalla yeni iş həftəsinə başlamağa istəyirdi. O, avtomobili park edib nazirliyə daxil oldu. Elanlar asılmış lövhənin qarşısına çoxlu insan toplaşdığını görüb yaxınlaşdı. Mübariz elana gözücü nəzər salıb qımışaraq öz iş otağına yollandı. Annadan bir stəkan çay süzməsini xahiş edib cari işlərlə məşğul olmaq, əslində mərkəzin tapşırığını yerinə yetirmək üçün mövcud reallıqları nəzərə alıb planlarına dəyişiklik etmək istəyirdi.

Anna əlindəki stəkanı ehtiyatla masanın üstünə qoyub bir qədər Mubarizə tamaşa etdi. Onun dillənmədiyini görüb soruşdu.

-Aşot can, «Baron»la görüşünüz necə keçdi? Sizi nə üçün çağırırdı?

-Anna xanım, bu hərbi sirdir. Deyə bilmərəm.

-Aşot can, xahiş edirəm, deyin görüm məndən sirt

saxlamağı kimdən öyrənmişiniz?

-Çox qərribə və məntiqsiz sualdır. Birincisi mən şəxsi sirrimi deyil, hərbi sirri qoruyuram. İkincisi dünyanın heç bir yerində sirr saxlamağı kimdənsə öyrənmir və öyrətmirlər. Üçüncüsü hər bir əsgər and içərkən hərbi sirri qoruyacağı barədə üzərinə öhdəlik götürür. Dördüncüsü hərbiçilər bir birinə bu qəbildən olan suallar vermirlər. Vəssalam!

-Yaxşı, demək istəmirsən, özün bilərsən. Səbəbləri sadalamaq lazım deyil. Şahmat yarışında iştirak edəcəksən?

-Nə şahmat yarışını? -Mübariz özünü xəbərsiz adam kimi aparırdı.

-Aşot can, doğrudan xəbərin yoxdur? Diqqətinə çatdırım ki, Nazir şahmat üzrə turnir təşkil olunması və general Muradyanın isə təşkilat komitəsinin sədri təyin edilməsi barədə əmr imzalamışdır. Aşot can, indi sənə aydın oldu?

-Anna xanım, əvvəllər nazirlikdə idman yarışları təşkil etmək praktikası olmuşdur?

-Aşot can, mən görməmişəm, ancaq sizi bilmirəm.

-Anna xanım, nazirlikdə məndən əvvəl çalışırsınız, siz şahidi olmayıbınızsa, mən necə görə bilərəm? Necə bilirsiniz, bu kimin ideyasıdır?

-Nə bilim, yəqin təşkilat komitəsinin sədri təklif edib.

-Çox sağ olun, Anna xanım. Bir az cari işlərimizlə məşğul olaq, vaxtımız qalsa şahmat oynayarıq. Verdiyiniz məlumatlara görə təşəkkür edirəm.

Anna otaqdan çıxıb qapını arxasınca bağladıqdan sonra Mübariz başını əlləri arasına alıb fikirləşməyə başladı. Qoca tülkü tutduğunu buraxmır, məni sonadək sınamaq istəyir. Deməli, şübhələr onu tərk etməmişdir. Görüş zamanı demişdi ki, şahmat turnirindən sonra iki həftəlik Gürcüs-

tana istirahət etməyə gedəcək. Ölkəni tərk etdikdən sonra onu xaricdə sıradan çıxarmaq üçün bir tədbir görmək lazımdır. Tiqran qorxaqdır, onun vasitəsilə nəyəsə nail olmaq çox çətindir. Bu işlə gərək özüm məşğul olum. Telefon zəngi onu fikirdən ayırdı.

***

Polkovnik Əzimov Mübarizdən aldığı məlumatla tanış olub bir qədər fikirləşdikdən sonra mayor Abdullayevi yanına dəvət edib dedi:

-Cənab mayor, sizdən xahiş edirəm, düşmən qərargahındakı seyfdən götürülmüş sənədləri gətirin. Onları yəni gözdən keçirməyə ehtiyac var.

-Cənab polkovnik, sənədləri gətirmişəm, yanımdadır. -O, əlindəki sənədləri səliqə ilə masanın üstünə düzdü.

-Çox yaxşı. Xahiş edirəm, sənədlər barədə bir daha ətraflı məlumat verin, yaddaşımızı yeniləyək.

-Cənab polkovnik, diqqətinizə çatdırım ki, seyfdən götürülmüş kəşfiyyat materiallarının içərisində aşağıdakı sənədlər yer almışdır:

-Hərbi birləşmələrin dislokasiya planını özündə əks etdirən xəritələr - 7 ədəd;

-S-300 FAVORİT ZRK sistemlərinin dislokasiya planı - 15 vərəq;

-Sistemin fəaliyyətini təmin edən proqram təminatı, CD disk - 2 ədəd;

-Sistemi işə salmaq üçün xüsusi açarlar - 4 ədəd;

-Sistemi işə salmaq və bloklamaq üçün xüsusi kodlar - 3 vərəq;

-Minalanmış sahələrin sxemi - 22 vərəq;

-Digər hərbi məlumatları özündə əks etdirən sənədlər - 12 vərəq;

Mayor Abdullayev çıxışını tamamlayıb nəfəsini dərdi. Polkovnik Əzimov mayor Abdullayevin birnəfəsə verdiyi məlumatı dinlədikdən sonra dedi:

-Mayor Abdullayev, bildiyiniz kimi Mübariz bu sənədlərin ona geri qaytarılmasını xahiş edir, siz bu işə necə baxırsınız? Biz bu sənədləri Mübarizə göndərə bilərik?

-Cənab polkovnik, mən təklif edirəm sənədlərin əslini deyil, hər ehtimala qarşı surətlərini göndərək. Mübariz bu sənədləri nə məqsədlə istifadə edəcəyini bilmədiyimiz və onların düşmən əlinə keçmə ehtimalı olduğu üçün sənədlərin surətini göndərmək məsləhətdir.

-Mayor Abdullayev, Mübariz sənədlərin surəti ilə kifayətlənsəydi onların əslini istəməzdi. Deməli, ona sənədlərin əslə lazımdır. Gəlin birlikdə fikirləşək, hərbi məlumatları özündə əks etdirən sənədlər bizə bəlli olduqdan sonra həmin sənədlərin düşmən üçün heç bir əhəmiyyəti qalmır. Çünki hava hücumundan müdafiə sistemlərinin kodları dəyişdirilib yeni kodlar, proqram təminatı yazılmış CD diskələr və sistemi işə salmaq üçün istifadə edilən xüsusi açarlar bizdədir. Texniki cəhətdən mövcud vəziyyəti dəyişmək qeyri mümkündür. Ona görə də yerdə qalan dislokasiya planları, xəritələr, sxemlər və digər sənədlərin düşmən üçün bir əhəmiyyəti qalmamışdır. Mübariz bu faktorları nəzərə aldığı üçün sənədlərin əslini istəyir. Qeyd etmək istəyirəm ki, sənədləri nə məqsədlə geri istədiyini mən də aydınlaşdırma bilməmişəm. Yəqin sənədlər ona çatdıqdan qısa müddət sonra nə fikirləşdiyini və həmin sənədləri hansı məqsədlə istifadə edəcəyini bizə bəlli olacaqdır.

Sizdən xahiş edirəm, hava hücumundan müdafiə sistemlərinin proqram təminatı yazılmış CD diskələr və sistemin işə salınması üçün istifadə edilən xüsusi açarlar istisna olunmaqla, digər sənədlərin əslini Mübarizə göndərəsiniz.

-Oldu, cənab polkovnik. Əmrinizi icra edib nəticəsi barədə sizə müvafiq məlumat verərəm. -Mayor Abdullayev sənədləri yenidən səliqə ilə qovluğa yığıb hərbi salam verərək kabinetini tərk etdi.

***

Nə işlə məşğul olmasından asılı olmayaraq, «Narko-baron kəlməsinin müəllifi sənən» ifadəsi Mübarizin başından çıxmırdı. O, evə döndükdən sonra planlı şəkildə otaqları, mətbəxi, dəhlizi, hamam və tualeti, hətta pilləkən qəfəsini axtarmaq istəyirdi. Şübhələrə son qoymaq üçün yeganə variant axtarış aparmaq idi. Şübhə yaratmamaq üçün, kənardan mütəxəssis dəvət etmək istəmirdi. Axtarış bir nəticə verməsə çıxılmaz vəziyyətdə qala bilərdi. Yalnız öz gücünə arxalanmaq qalırdı.

Mübariz evə döndükdən sonra axtarış aparmağa başladı. O, ilk olaraq eyvandan başlamaq qərarına gəldi. Güclü işıq saçan fənərlə küncləri işıqlandırır, əlini divarın səthi ilə sürüşdürüb yoxlayırdı. Divarın şübhə yaradan hissələrini bıçaqla qaşıyır, bir şey tapmadıqdan sonra digər hissələri yoxlayırdı. Gizlədilmiş cihazın forma və ölçüləri ona bəlli olmadığı üçün axtarış aparmaqda çətinlik çəkirdi. Bir saatlıq axtarışdan sonra eyvanda şübhəli bir şey tapa bilməyib digər eyvanı axtarmağa başladı. O, eyvanlarda şübhəli bir şey tapmayıb otaqlara keçdi. Mübariz yataq otağında olan döşək ağını, dəsmalları, kostyum və köy-

nəkləri, qalstukları və digər paltarları çarpayının üstünə yığıb dolab və şkafları tam boşaltdı. Boş dolab və şkafların içini axtarıb şübhəli bir şey aşkar etmədikdən sonra paltarları bir bir yoxlayıb öz yerindən asdı. Yorğan-döşəyi döşəmənin üstünə yığıb çarpayını axtarmağa başladı. Əlləri ilə çarpayının yanlarını, altını axtarır, əl çatmayan yerlərə işıq salıb baxırdı. Çarpayının altında küncə yapışdırılmış kiçik qara lövhəni görən zaman onu soyuq tər basdı. O, çarpayını ehtiyatla yanı üstə qaldırıb aşkar etdiyi cisimə yaxından tamaşa edirdi. Bəli, bu onun danışıklarına qulaq asmaq üçün yerləşdirilmiş juçok idi.

Mübariz dəsmalla tərini quruladıqdan sonra juçoku bıçağın ucu ilə qoparıb masanın üstünə qoydu. O, başa düşürdü ki, yataq otağında bir ədəddən artıq juçok yerləşdirmək ağıla batan deyil və məntiqsiz hərəkətdir. Ona görə də axtarışı qonaq otağında davam etmək qərarına gəldi. Mübariz ilk olaraq telefona baxış keçirmək istəyirdi. O, telefonun qulaqcıq hissəsini açdı. Gördüyündən dəhşətə gəldi. Onu soyuq tər basmışdı. Qulaqcığa dairəvi formada bir cihaz montaj edilmişdi. O, telefona montaj olunmuş juçoka baxır, acı-acı gülümsünüb başını yelləyirdi. Mübariz telefonun dəstəyinə montaj olunmuş juçoku pinsetlə yerindən qoparıb digər tapıntıların yanına qoydu. O, bu juçokların digər otaq və mətbəxdə yerləşdirilməsinə tam əmin idi. Müəyyən təcrübə əldə etdiyi üçün digər iki juçoku tapmaqda çətinlik çəkmədi. Emosional gərginlik onu yorduğu üçün pilləkən qəfəsində axtarış aparmağa həvəsi və gücü qalmamışdı. O, yan-yana düzülmiş tapıntılara tamaşa edir, içindəki kədər və sevinc hissələrindən hansının üstünlük təşkil etməsini ayırd etməkdə çətinlik çəkirdi.

Mübariz bilirdi ki, telefonların dinlənməsi üçün ilk növbədə məhkəmənin hökümü olmalı, bu qərar telekom müəssisəsinə təqdim olunduqdan sonra xüsusi xidmət orqanlarının əməkdaşları dinləməni həyata keçirə bilərdilər. Mübariz təhlükəsizlik və əks-kəşfiyyat baş idarəsinin nəzdində danışıklara qulaq asmaq üçün texniki imkanların və xüsusi qurumun olduğunu bilirdi. O, danışıkların qeyri-qanuni dinlənməsi və «Baron»un tapşırığı ilə əməkdaşları tərəfindən həyata keçirildiyinə əmin idi.

Növbəti iş günü Mübariz öz kabinetini diqqətlə axtarmış və nəticədə telefonun dəstəyindən, masanın altına yerləşdirilmiş dolabın arxasından və sənədlər yığılmış şkaflın içərisindən üç ədəd juçok tapmışdı. O, telefonun dəstəyinə montaj olunmuş juçoku yerində saxlayıb, digər ikisini çıxarmışdı. Mübariz axtarış nəticəsində əldə etdiyi və artıq qalmış juçokları bir həftə ərzində Nazir müavini, İdarə rəisi, Annanın kabinetlərində və həmçinin Minas Davidoviçlə idarə rəisi yaşadığı mənzillərin pilləkən qəfəsində yerləşdirmişdi. Kabinetlərdə yerləşdirilmiş juçokların tez aşkar edilməsi üçün nəzərə çarpacaq yerlərə bərkitmiş və barmaq izlərinin qalmamasına görə, əlcəkdən istifadə etmişdi.

Juçok ilk olaraq Annanın diqqətini cəlb etdi. O, gətirdiyi çayı stolunun üstünə qoyub dedi:

-Aşot can, mənim stolunun alt hissəsinə nəsə yapışdırırlar. Ona baxa bilərsiz?

-Nə yapışdırırlar? Kim yapışdırıb? Qopart, at getsin. – Mübariz özünü xəbərsiz kimi aparırdı.

-Aşot can, mən əl vurmaq istəmirəm. Xahiş edirəm, siz baxın.

Mübariz ayağa qalxıb, Annanın ardınca onun kabinetinə yollandı. O, bir qədər juçoka tamaşa edib dedi:

-Buna əl vurmaq olmaz, rəisə və Minas Davidoviçə məlumat verib onların razılığı ilə mütəxəssis dəvət etmək lazımdır. -Mübariz birbaşa Annanın otağından idarə rəisi-nə zəng edib otağa gəlməsini xahiş etdi. Bir neçə dəqiqə keçməmiş rəis otağa daxil olub soruşdu:

-Aşot can, siz burada nə edirsiniz? Məni nə üçün çağırbsınız?

Mübariz dillənmədən şəhadət barmağı ilə juçoku rəisə göstərdi. Yarım saat ərzində hamı hadisədən xəbər tutmuş, nazirliyin idarələri bir birinə dəymişdi. Tapılmış juçok barədə birbaşa Nazirə məlumat verilmişdi. Nazirin göstərişi ilə axtarış aparmaq üçün kənardan mütəxəssis dəvət olundu. Axtarışın nəticəsi olaraq gizlədilmiş bütün cihazlar aşkar edilərək götürülmüş, kabinetində juçok tapılan şəxslərin evlərində də axtarış aparmaq göstərişi verilmişdi. Mənzillərdə aparılan axtarışlarda mütəxəssislə yanaşı Nazir müavini, idarə rəisi və Mübariz iştirak edirdilər.

Mütəxəssis mənzillərin içərisində bir şey aşkar etməsədə, əlindəki xüsusi cihazın köməyi ilə pilləkən qəfəslərində gizlədilmiş juçokları aşkarlayıb Minas Davidoviçə təqdim etdi.

-Cənab general-mayor, verilən tapşırığı yerinə yetirdim. Mənə sualınız yoxdursa, icazənizlə gedim.

-Çox sağ olun, mən cənab Nazirin adından sizə təşəkkür edirəm. Sizcə bu cihazlar kimlər tərəfindən quraşdırıla bilər?

-Cənab general, çox güman ki, rəqabətdə olduğunuz idarə tərəfindən quraşdırılmışdır. Mənə elə gəlir ki, məq-

səd aydındır, sizin idarə daxilində baş verənlərdən xəbər-dar olmaq istəyirlər. Cənab general, diqqətinizə çatdırım ki, dinlənmə həm canlı, həm də yazılıra q reallaşdırıla bilər. Bunun üçün lazım olan cihazlar dinlənilən şəxs telefon danışıqına başladığı anda işə düşür. Danışıqlara birbaşa qulaq asmaq üçün Aşot Balayanın kabinetinə olduğu kimi telefon aparatına ötürücü juçok yerləşdirmək kifayətdir. Bu cihaz telefona zəng gələndə yaxud da telefonda zəng gedəndə avtomatik işə düşür.

-İzahatınıza görə çox sağ olun. Sizə bir daha təşəkkür edirəm, gedə bilərsiniz.

Mütəxəssis onlardan aralaşdıqdan sonra Minas Davidoviç üzünü Mübarizə tutub dedi:

-Aşot can, deməli, «Baron» və onun quldur əməkdaşları bizim danışıqlarımıza qulaq asırmışlar. Sən narahat olma, tək deyilsən. Qarşında dayanan dostun cənab Nazirin əlilə onların başına bir oyun açım ki, ömürlərinin sonunadək yadlarından çıxmasın. Mən bu əməliyyatı icra edən şəxsi, «Baron»un sağ əlini həbs etdirib onu tək əl qoyacam.

-Minas Davidoviç, xahiş edirəm bu tədbirləri şahmat turniri başa çatdıqdan sonra həyata keçirəsiniz.

-Aşot can, sən zarafat edirsən, ancaq general Muradyan yaxşı şahmat oynayır. Onun üzərində qələbə çalmağın çox çətin məsələdir.

-Minas Davidoviç, mənim necə şahmat oynamağımı görmədiyiniz üçün belə fikir söyləyirsiniz. İlk dəfə əlimə generala qalib gəlmək fürsəti düşüb, hökmən dəyərləndirməliyəm.

-Aşot can, bizim dialoqdan belə çıxır ki, sən və gene-

ral Muradyan artıq finala çıxmısınız. -O, qəh qəhə çəkərək güldü. Mübariz yaranmış vəziyyətə analoji cavab verməklə kifayətləndi.

***

Çempionu müəyyən etmək üçün şahmat turnirinə start verilmişdi. Təşkilat komitəsinin qəbul etdiyi reqlamentə görə hər birində səkkiz iştirakçı olmaqla dörd qrup yaradılmışdı. Qrupun qalibi yarımfinala birbaşa vəsiqə qazanırdı. Hər qrup üçün bir yarış günü müəyyən olunmuş, yarım final və final oyunları üçün iki yarış günü müəyyən edilmişdi. Bir həftə ərzində yarışlar başa çatmalı və çempion müəyyən edilməli idi. Qalib üçün foyədə qoyulmuş kubokla yanaşı pul mükəfatı təyin edilmişdi. Kubokun çempiona Nazir tərəfindən təqdim olunması gözlənilirdi.

Atılmış püşkün nəticələrinə görə general Muradyanın yer aldığı qrup yarışın birinci, Aşot Balayanın yer aldığı qrup isə dördüncü günü oynamalı idi. Püşkün nəticələri iştirakçıların oyun taktikası ilə tanış olmaq baxımından Mübariz üçün əlverişli hesab olunurdu.

Gözlənilmədiyi kimi yarışın birinci günü idman mübarizəsi hiss edilməmiş, general Muradyanın qrupun qalibi olması ilə nəticələnmişdi. Mübariz digər iştirakçılarla birlikdə kənardan oyunları izləmiş və «Baron»un əla oyun nümayiş etdirdiyinin şahidi olmuşdu. Digər iki qrupun qalibləri müəyyən olunduqdan sonra, növbə Mübarizə çatmışdı. O, əlavə güc sərf etmədən qrup liderliyinə yüksəlmişdi.

Reqlamentə görə yarımfinal cütlükləri püşk vasitəsilə müəyyən olunmalı idi. «Baron»un xüsusi səyi nəticəsində o, Aşot Balayanla müxtəlif yarımfinal cütlüyündə yer almışdı. Yarımfinal oyunlarının nəticəsi olaraq, Aşot Bala-

yan və general Muradyan finala yüksəlmişdilər. Yarışın gedişatında iştirakçıların üslubu və taktikası bilindiği üçün finalçıların qələbəsi heç kimdə şübhə doğurmamışdı. Qaliblər təbrikləri qəbul edib finala hazırlaşdılar.

Mübariz uzun illər öncə şahmat üzrə rayon çempionu olmasını xatırlayırdı. Onun əziyyətlə qazandığı qələbəni əlindən almağa çalışsalar da rayon rəhbərliyində təmsil olunan azərbaycanlıların təpkiləri buna yol verməmiş və təşkilatçıları bu fikirdən daşınmağa məcbur etmişdi.

O, general Muradyanın oyun taktikasına bələd olmuşdu. Muradyan rəqibi məcburiyyət qarşısında qoyub fiqurları tez bir zamanda dəyişməyə çalışır və sadə endşpilə can atırdı. Əslində bunu taktika adlandırmaq olmazdı. Muradyan çoxlu fiqurun mövcudluğu zamanı variantları hesablamaqda çətinlik çəkir, nəticədə səhvlərə yol verirdi.

Reqlamentə görə final üç oyundan ibarət keçirilməli, üstünlük qazanan finalçı çempion adını qazanmış hesab olunurdu. Hamının səbrsizliklə gözlədiyi final normal keçmiş, general Muradyan dalbadal iki oyun məğlub olduqdan sonra məğlubiyyəti qəbul edib, rəqibinin əlini sıxaraq təbrik etmişdi. Beləliklə, Aşot Balayan şahmat üzrə Nazirliyin çempionu adını qazanmışdı.

Yarışdan sonra keçirilən mükəfatlandırma mərasimində general-mayor Minas Davidoviç Qriqoryan Aşot Balayanın əlini sıxıb Nazirin adından təbrik etmiş, kubok, pul və digər mükəfatlarla yanaşı müxtəlif idarələrin təsis etdikləri qiymətli hədiyyələri və Fəxri Fərmanı ona təqdim etmişdi.

Yaşanmış juçok qalmaqlı səngimək bilmir, şahmat turniri keçirildiyi dövrdə nisbi sakitlik yaransada, sonra-

dan getdikcə alovlanmağa başlamışdı. Təhlükəsizlik və əks-kəşfiyyat baş idarəsinin əməkdaşları tez bir zamanda nəticə ortaya qoymaq üçün bir sıra məsələləri o cümlədən, juçokların yerləşdirilməsi məsələsini general Muradyanla məsləhətləşmədən həyata keçirmişdilər. İdarə daxilində baş verən hadisələrə nəzarət edə bilməyən general Muradyan çəş-baş qalmış, nə baş verdiyini anlamağa çalışırdı. O özünə yaxın əməkdaşları və bölmə rəislərini yanına topla-yıb baş verənləri aydınlaşdırmaq və məzuniyyətə getmə-mişdən əvvəl qabaqlayıcı tədbirlər görmək istəyirdi. Ge-neral Muradyan dəvət olunmuş əməkdaşların cəm olduğ-u nu görüb ayağa qalxdı. O, boğazını arıtlayıb dedi:

-Yoldaşlar, bildiyiniz kimi bir sıra əməkdaşların yarıt-maz fəaliyyəti nəticəsində idarəmiz ətrafında xoşa gəlməz hadisələr cərəyan edir. Bəzi əməkdaşlar mənə məlumat vermədən özfəaliyyətlə məşğul olur, qanunsuz olaraq na-zirliyin digər idarələrində çalışan şəxslərin danışıqlarına qulaq asırlar. Bilirsiniz ki, prokurorun sanksiyası və məh-kəmə qərarı olmadan bu cür əməliyyatları həyata keçir-mək olmaz. Əlbəttə, belə qanunsuz işlərlə məşğul olan əməkdaşlar istintaqın nəticəsindən asılı olaraq qanun qar-şısında cavab verməli olacaqlar. Mənim əsas məqsədim yaranmış xaosu idarə etmək, baş verənləri nəzarətə götür-mək və qabaqlayıcı tədbirlər görməkdir. Ona görə də hər kəs mənim sərəncamım olmadan törətdiyi qanunsuz əmə-ləri etiraf etməlidir.

Danışıqların gizli dinlənilməsi üçün nəzərdə tutulmuş müvafiq cihazlara cavabdeh və «Baron»un sağ əli hesab olunan bölmə rəhbəri generalın çıxışının birbaşa ona aid olduğunu bildiyi üçün yerində qurcalanır, kreslonu sağa

sola fırladırdı. Eşitdiklərindən boğazı qurumuşdu. O, özü-nümüdəfiə düşüncələri içərisində çabalayırdı. Generalın ona tərəf baxdığını görüb, başını qaşıya-qaşıya ayağa qalxdı. Özünü toparlayıb izahat verməyə başladı:

-Cənab general, diqqətinizə çatdırım ki Aşot Balaya-nın yaşadığı evə, pilləkən qəfəsinə və kabinetə juçokları mən yerləşdirmişəm. Bu metodla sizi maraqlandıran nəti-cəni əldə edib sonra həmin cihazları geri qaytarmaq istə-yirdim.

-Bəs Nazir müavini, idarə rəisi və onun köməkçisi An-na xanımın danışıqlarına qulaq asmaq nə üçün lazım idi? - General əsəblərini cilovlamağa çalışırdı.

-Cənab general, and içirəm, qeyd etdiyiniz şəxslərin kabinetinə yerləşdirilən juçoklardan mənim xəbərim yox-dur. Belə çıxır ki, bizə məlum olmayan digər bir qrup qeyd etdiyiniz insanların danışıqlarına qulaq asmaq məş-ğul olublar.

-Sən nə danışdığını anlayırsan? Onda təcili surətdə bi-zim öz idarəmizin daxilində axtarış aparmaq lazımdır. Bəlkə bizim danışıqlarımıza da qulaq asan var. Xahiş edi-rəm, iclas başa çatdıqdan sonra təcili axtarış aparıb nəticə-si barədə mənə məlumat verəsiniz. İlk olaraq mənim kabi-netimdən başlayın! -General əsəbləşərək ayağa qalxdı.

Hadisələrin belə istiqamət alacağını gözləməyən böl-mə rəisinin qorxudan üzü ağarmış, əsəbdən yanaqları titrə-yirdi. Onun nitqi tutulmuşdu. Özünü ələ almaq istəsədə bacarmırdı. Nəhayət, hamının kabineti tərk etdiyini görüb kəkələyə-kəkələyə generala müraciət etdi:

-Cənab general, sizdən artıq dərəcədə üzr istəyirəm. Böyük bir qələt etmişəm.

-Nə demək istəyirsən? Yoxsa mənim danışığlarıma da qulaq asırdın?

Bölmə rəisi danışmırdı. Onun sakit dayanması generalı çilədən çıxartmışdı. Özünü təhqiredici ifadələr işlətməkdən güclə saxlayırdı. Kapitan küncdəki dolabı qabağa çəkib arxasına bərkidilmiş juçoku qoparıb stolunun üstünə qoydu. «Baron»un nitqi qurmuşdu. O, stolun üstündəki qrafindən su süzüb içdi. Şəhadət barmağını kapitana silkələyərək dedi:

-Heyvanın biri heyvan. Sənə verdiyim çörək burnundan gəlsin. Şərəfsiz, mənim danışığlarıma qulaq asmaqla nəyə nail olmaq istəyirdin? Yoxsa mənim danışığlarımı yazıb bizim rəqiblərə, düşmənlərə ötürmək, daha doğrusu satmaq istəyirdin? Alınmadı? Sənin planlarından vaxtında xəbər tutdum, hə? -General əsəbdən özünə yer tapa bilmirdi. -İtil gözlərimin qabağından! -O, bölmə rəisini kabinetdən qovdu.

Kapitan kabineti tərk etdikdən sonra Muradyan öz-özünə mızıldandı.

-Artıq «sağ əlin» kəsilmək vaxtı çatmışdır.

***

General Muradyan pəncərədən düşən günəş şüalarının təsirindən gözlərini açdı. Saata nəzər saldı, yeddinin yarısı idi. Bir neçə dəfə sağa-sola çevrildikdən sonra yata bilməyəcəyini anlayıb idman formasını geyinərək eyvana çıxdı. Günəşin parlaq şüaları gözlərini qamaşdırdığı üçün sağ əlini gözlərinin üstünə qoyub günlük edərək uzaqlara tamaşa etməyə başladı. Səhərin təmiz havasını ciyərlərinə çəkərək gərnəşib əlləri ilə sinəsini döyəclədi. O, müalicə və istirahət üçün reallaşdırmaq istədiyi səfəri barədə düşü-

nürdü. Son zamanlar general Muradyanın ürəyi ağrıyır, ətrafında cərəyan edən hadisələrdən aralanmaq, mühiti dəyişmək, qonşu ölkələrin birində sanatoriya müalicəsi alıb istirahət etmək istəyirdi. Səfərə öz şəxsi Mitsubishi Pajero markalı avtomobili ilə yollanmaq niyyətində idi. Ona görə də avtomobildə profilaktik işlər aparmaq barədə xidməti sürücüsünə müvafiq tapşırıqlar vermişdi. Sonuncu dəfə avtomobildən istifadə edərkən şinlərin balans edilməsinə və təzyiqin tənzimlənməsinə ehtiyac olduğunu görmüşdü. O, arxa şinlərdən birinin təmirə ehtiyacı olduğunu nəzərə alıb onun ehtiyat şinlə əvəzlənməsini və avtomobilin təmizlənməsini sürücüyə tapşırılmışdı. Qapının zəngi onu fikirindən ayırdı. Gələnin sürücü olduğunu bilib qapını açdı.

-Sabahınız xeyirli olsun, cənab general. Necəsiniz? – Sürücü soruşdu.

-Çox sağ ol. Nə əcəb belə tez gəlmisən?

-Cənab general, dünəndən usta ilə danışib vədələşmişəm, növbədə gözləməyi sevmədiyim üçün sizin tapşırıqları tezdən icra etmək istədim.

-Lap yaxşı. Dünən tapşırtdığım kimi şinlərin balans və təzyiqini yoxla, təmirə ehtiyacı olan şini ehtiyat şinlə əvəz et. Elə et ki, yol gedərkən bir problem yaranmasın.

-Oldu, cənab general. Nə lazımdırsa hamısını edəcəm. Avtomobil sabah səfərə tam hazır olacaq.

Sürücü avtomobilin açarlarını götürüb qaraja yollandı. General Muradyan çöl qapısını bağladıqdan sonra şkaflın içinə yerləşdirdiyi seyfi açıb içərisindən xeyli valyuta və xarici pasportunu götürdü. O, dövlət sərhədinə qədər sürücünün xidmətindən istifadə etmək, sonra isə kimsənin ona mane olmaması üçün səfərə tək yollanmaq istəyirdi.

Nahar fasiləsinə yaxın sürücü bütün tapşırıqları yerinə yetirdiyi barədə raport verib açarları ona təhvil verdi. Muradyan çöl qapısını bağlayıb sürücünün uzaqlaşmasını gözlədi. Sürücünün ayaq səsləri kəsildikdən sonra səfər üçün hazırladığı pulları götürüb qaraja yollandı. O, qarajın qapısını içəridən bağlayıb gətirdiyi pulları avtomobilin yük yerində gizlətdi. Sinoptiklərin verdikləri proqnoz özünü doğruldur, axşama doğru hava şəraiti getdikcə pisləşirdi. Verilən məlumatlara görə müşahidə olunan dəyişkən hava şəraiti üç gün davam edəcək, bu gecədən etibarən mülayim cənub küləyi, yağıntılarla müşayiət olunan və getdikcə şiddətlənən şimal küləyi ilə əvəzlənəcəkdi. Pis hava şəraiti onu qərarından döndərmək iqtidarında deyildi. Son dövrlər yaşadıklarından dolayı bütün çətinliklərə baxmayaraq o, səfərə yollanmaq üçün tam hazır idi.

***

Əlli nəfərdən çox insan Azər və dostlarının köməyi ilə əsir düşərgələrindən canlarını qurtarıb «Sarı qaya»nın altında mağaranın dərinliyində gizlənmişdilər. Xilas edilmiş soydaşlarımızın təhlükəsizliyini təmin etmək məqsədilə ətraf ərazilərdə yerləşən və yerli əhaliyə məlum olan gizli mağaralardan istifadə olunurdu. Mağaraların dərinliklərində ərzaq, dərman vasitələri və silah-sursat ehtiyatı yaradılmışdı.

Çoxlu türkün düşərgələrdən qaçması erməni saqqallılarını təşvişə salmışdı. Törətdikləri cinayətləri dünya ictimaiyyətindən gizlətmək üçün onları tapıb cəzalandırmaq və digər əsirlərə göz dağı vermək istəyirdilər. Cəlladların əlindən qurtulmuş insanlar mümkün təhlükələri önləmək

və onlardan müdafiə olunmaq üçün növbə ilə keşik çəkirdilər. Mübariz mağaradakı insanları ətrafına toplayıb əldə olunmuş kəşfiyyat məlumatlarını təhlil edirdi. O, yerə sərilmiş xəritəni fənərlə işıqlandıraraq bir qədər fikirləşərək dedi:

-Yoldaşlar, arxivdən əldə etdiyimiz məxvi materiallara əsasən, əsir düşmüş və girov götürülmüş insanların əksər hissəsi «Amulsar», «Zod» və «Söyüdlü-Zod» qızıl mədənlərində çalışırlar. Bu faktları nəzərə alaraq, onların xilas edilməsi üçün xüsusi silahlı dəstələr yaratmaq lazımdır. Birinci dəstəni Dərələyəz mahalı ərazisində yerləşən «Amulsar», ikinci dəstəni «Söyüdlü-Zod», üçüncü dəstəni isə «Zod» qızıl mədənlərinə göndərmək lazımdır. Xahiş edirəm, qeyd olunanları nəzərə alıb təkliflərinizi verəsiniz.

Mağaraya bir anlıq sükut çökdü. Kimsə dillənmir, hamı bir-birinin üzünə tamaşa edirdi. Yaranmış sükutu Beyləqan rayonunda anadan olmuş və Ağdam rayonu uğrunda gedən döyüşlərdə yaralanaraq əsir düşmüş Sarıyev Zöhrab pozaraq dedi:

-Əsir olduğum müddətdə ermənilər tərəfindən həyatımda görmədiyim vəhşiliklərin, amansızlıqların şahidi olmuşam. Başımıza gətirilən dözülməz işgəncələr, bizə qarşı olan rəftar dilə gətiriləsi deyil. Onlar bizim ölürlərimizi təhqir etməkdən belə çəkinmirdilər. Mənim yetmişdən çox yaşım var, Allaha çox şükürlər olsun ki, hələlik əlim silah tutur, yaqın vuruşmağa, ermənilərdən qisasımızı almağa gücüm çatar.

-Çox sağ ol, Zöhrab dayı. Mən fikirləşirəm ki, indi əsas sözü cavanlar deməlidir. -Mübariz onun əlini sıxdı.

-Mübariz, indi bizim sərəncamımızda altmış nəfərdən

çox insan var. Düşünürəm hər biri on beş, iyirmi nəfərdən ibarət, üç silahlı dəstə yaratmaq olar. Mənim uşaqlıq illərim Dərələyəz mahalının dağlarında, yaylaqlarında keçib və ərazini yaxşı tanıyıram. Ona görə də xahiş edirəm məni «Amulsar» qızıl mədənlərinə göndərsiniz. -Zamin sözünü tamamladı.

-Zamin, mən bildiyim qədər sən qonşu kənddə dünyaya gəlmişən, Dərələyəz mahalının dağlarında, yaylalarında nə işin vardı?

-Mübariz, atam yaylağa Dərələyəz mahalının dağlarına çıxır, bizi də özü ilə aparırdı. O əraziləri doğma kəndimiz qədər tanıyıram.

-Zamin, sən uşaqlıq illərinin Dərələyəz mahalı ilə bağlı olması və əraziləri tanımağın lap əla oldu. İstəyirəm Dərələyəz Mahalının tarixi haqqında sizə qısa məlumat verəm. Mahal şimalda Basarkeçər yaylası, şərqdə Zəngəzur silsiləsi, cənubda Ələyəz dağları ilə əhatə olunmuşdur. Qərbdə isə Şərur rayonu ilə sərhəddir. Əvvəllər Dərələyəz bölgəsi 102 kəndi əhatə edirdi. Türkmənçay müqaviləsi imzalandıqdan sonra, Dərələyəz mahalı İran və Türkiyədən köçürülən ermənilərin hesabına etnodemoqrafik dəyişikliklərə məruz qaldı. Köçürmələrə qədər əhalinin 94 faizini azərbaycanlılar, 6 faizini ermənilər təşkil edirdisə, köçürmələrdən sonra erməni əhalisi 26 faizə çatdı. XX əsrdə isə Dərələyəzin azərbaycanlı əhalisi dəfələrlə dəhşətli soyqırımlara məruz qalmışdır. Son etnik təmizləmənin nəticəsində qaça bilməyən və sağ qalmış azərbaycanlılar isə «Amulsar» qızıl mədənlərində istismar edirlər. Ağır şəraitdə saxlanılan və amansızcasına istismar edilən soydaşlarımızı xilas etməyin vaxtı çatmışdır. -Mübariz su-

sub əlindəki dəsmalla tərini quruladı.

-Mübariz, icazə verin iyirmi nəfərlik dəstə ilə «Amulsar» qızıl mədənlərinə yollanmaq üçün hazırlıq işlərinə başlayım. -Zamin dedi.

-Çox gözəl, əsas istiqamətlərdən birini həll etdik. Zamin, xahiş edirəm dəstə üzvlərini yerli şəraiti bilən insanlardan seçəsiniz. -Mübariz bir qədər fikirləşib davam etdi. -İndi gəlin fikirləşək, «Söyüdlü-Zod» mədənlərinə kimləri göndərmək olar. Mikayıl, necə fikirləşirsən? Bu işin öhdəsindən gələ bilərsən? Bildiyim qədər sən Kəlbəcər rayonunda anadan olubsan.

-Bəli, mən Kəlbəcər rayonunun Bozlu kəndində anadan olmuşam və Kəlbəcər uğurunda gedən döyüşlərdə ələ keçmişdim. Əsirlikdə olduğum müddətdə həyatımda görmədiyim və ağıma belə gətirə bilmədiyim hadisələrin şahidi olmuşam. Şuşa həbsxanasında olarkən bizi meşəyə ağac qırmağa aparırdılar. Səhərdən axşama kimi işləyirdik. Axşamlar həbsxanaya gətirəndə həyətdə bizi sıraya düzüb möhkəm döyür sonra da «indi axşam yaxşı yatarsız» -deyə kameraya salırdılar. Uşaqların çoxu səhərə sağ çıxmır, kamerada həyatları ilə vidalaşırdılar. Bir gün bizi avtomobilə mindirib erməni qəbristanlığına gətirdilər. Ermənilər dedi ki, bu gün onların bayramıdır. Ona görə də erməni qəbiri üstündə bir Azərbaycan əsgərini qurban kəsəcəklər və biz hamımız onun ətindən qurban əti kimi yeməliyik. Vəhşilər dedikləri kimi də etdilər. Cavan, ucaboy və cüssəli əsgəri qəbirlərin birinin üstündə kəsdilər və bizi onun ətini yeməyə məcbur etdilər. Belə şəərəfsizliyə dözmək olar? Mən yüzlərlə qurban kəsilmiş əsgərlərimizin qisasını almaq üçün məqam gözləyirəm. Düşünürəm ki, hə-

min qisas amı yetişmişdir. -Mikayıl əsəbləşdiyi üçün əlləri və ayaqları titrəyirdi.

-Mikayıl, xahiş edirəm, özünü ələ alasan. Qisas vaxtı çoxdan çatmışdır. Biz soydaşlarımızı əsirlikdən xilas etmək istəyirik, ona görə də emosiyalara qapılmaq olmaz, təmkinli davranmaq lazımdır. -Mübariz onu sakitləşdirib əlavə etdi. -Sən də dəstəni Zamin kimi yerli şəraitə bələd insanlardan formalaşdır və soyuqqanlı davranmağa çalış.

-Mübariz, səndən xahiş edirəm Zod qızıl mədənlərində həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan əməliyyata rəhbərlik etməyi mənə həvalə edəsən. -Azər dilləndi.

-Azər, qoy sən deyən olsun. Özün neçə illər həmin mədənlərdə çalışmışan və əsirlikdə olan bir çox soydaşlarımızı şəxsən tanıyırsan. Bu işləri hamıdan yaxşı sən bacararsan. -Mübariz sözünü tamamladı.

Beləliklə, soydaşlarımızın azad olunmasını həyata keçirmək üçün hər biri on beş, iyirmi nəfərdən ibarət üç dəstə yaradılmışdı. Dəstə üzvləri silah-sursat və ərzaqla təmin edilmişdilər. Zaminin dəstəsi Dərələyəz mahalının, İstisu kurortundan on kilometr məsafədə, Arpaçay və Bazarçay arasında yerləşən, «Amulsar» qızıl mədənlərinə göndərilmişdi. Zaminə tapşırılmışdı ki, azad olunmuş soydaşlarımızı Səlim aşırımından keçirib Arpaçayın sahili ilə hərəkət edib Şərur rayonunun ərazisinə çıxartmaq lazımdır. Təmas xəttində əsgərlərimizin Zaminin dəstəsini gözləyəcəkləri barədə məlumat verilmişdi.

Mikayıl Kəlbəcər rayonu ərazisində yerləşən «Söyüdlü-Zod» mədəninə göndərilmişdi. Bu yataqlar qədimdən insanlara bəlli idi. Kəlbəcər rayonunun Zar kəndi isə tarixdə «Şəhrizər», yəni qızıl şəhəri adı ilə məşhur olmuşdur.

Yataqlarda çoxsaylı soydaşlarımızın çalışdığı bildirilirdi. Mikayılın rəhbərlik etdiyi dəstə əsasən Kəlbəcər rayonunda yaşamış insanlardan təşkil edilmişdi. Azad olunmuş soydaşlarımızın sağ qalmaq şansını yüksəltmək üçün, bir neçə qrupa bölünməsi tövsiyə olunmuşdu. Qruplara Murovdağ silsiləsini keçib yaxınlıqda yerləşən Azərbaycan rayonlarının ərazilərinə adlamaq tapşırığı verilmişdi.

Azərin uzun illər Zod qızıl mədənlərdə çalışdığı və ərazini yaxşı tanıması nəzərə alınaraq, Kəlbəcər rayonu ilə Göyçə mahalının Basarkeçər rayonunun sərhəddində yerləşən mədənlərə göndərilmişdi. Qızıl mədənlərinin çox hissəsinin Kəlbəcər rayonu ərazisində yerləşməsinə baxmayaraq ermənilər tərəfindən istismar edilirdi. Azərə tövsiyə olunmuşdu ki, soydaşlarımızın Göyçə gölünün sahilində yerləşən Şişqaya kəndi yaxınlığında sıldırım qayalıqlardan ibarət ərazidə gizlənmələrinə kömək etsin. Soydaşlarımızın yerləşməsi başa çatdıqdan sonra düşmənin diqqətini cəlb etməmək üçün hərəkət məhdudlaşdırılsın. Sonra dağ massivini aşaraq Gədəbəy rayonu ərazisinə adlamaq planlaşdırılırdı.

***

Muradyan səhər tezdən oyanıb pəncərədən çölə baxdı. Sürücü əllərini bir birinə sürtərək qızıışmaq istəyir, qarajın yanında var-gəl edir, Muradyanın gəlişini gözləyirdi. Hava şəraiti kəskinləşmiş, narın yağışla müşayiət olunan şimal küləyi əsirdi. Hava şəraiti gəzinti və istirahət üçün əlverişsiz olmasına baxmayaraq o, planlaşdırdığı kimi hərəkət etməkdə qərarlı idi. Muradyan üzünü tərəş edib yuyunduqdan sonra çantasını götürüb həyətdə düşdü. Sürücü çantanı yük yerinə qoyub generalın avtomobilə əyləşməsinə kö-

mək etdi. O, saata baxıb dedi:

-Cənab general, indi saat səkkizdir. Təqribən üç saatdan sonra gömrük-sərhəd buraxılış məntəqəsinə çatacaıq.

-Lap yaxşı. Kifayət qədər vaxtımız var, tələsməyə ehtiyac yoxdur.

-Cənab general, hava şəraiti pisdir. Siz narahat olmayın, mən avtomobili ehtiyatla idarə edərdəm. Gələndə hiss etdim, yol sürüşkəndir.

Artıq iki saat idi onlar yol gedirdilər. Sürücü bir neçə dəfə söhbət etməyə cəhd etsədə alınmamış, generalın susduğunu görüb sakitləşmişdi. Yağış gah güclənir, gah da nisbətən yavaşırırdı. Şüşə təmizləyənlər yorulmaq bilmədən çalışır, sürücü isti nəfəsdən tərləyən şüşələri tez-tez silir, ətrafı nəzərdən keçirirdi. O, gömrük-sərhəd buraxılış məntəqəsinə yaxınlaşdıqlarını görüb dedi:

-Cənab general, çatmışıq.

-Nə tez? -General Muradyan fikirdən ayrılıb ətrafa göz gəzdirdi.

-Cənab general, bəxtimiz gətirib həmişəkinə nisbətən növbə azdır. Bir saat ərzində hər şey həllini tapacaq.

-Nə həllini tapacaq? General şübhəli nəzərlərlə ona baxdı.

-Cənab general, sərhəd-buraxılış məntəqəsinə keçməyinizi nəzərdə tuturam.

Onlar növbədə özlərindən əvvəl dayanmış avtomobillərin yoxlanışdan keçməsinə gözləyirdilər. Xüsusi forma geyinmiş bir nəfər onlara yaxınlaşıb soruşdu:

-General Muradyan, kimdir?

-Mənəm. -General dilləndi.

-Xahiş edirəm gözləməyin, avtomobili arxamca sürün.

-O, əli ilə istiqaməti göstərdi.

General Muradyan gözlənilməz dövətdən məmnun qalmışdı. Onun xudpəsənd baxışları sürücünün yaltaq baxışları ilə toqquşdu. Növbə gözləməyəcəklərini düşünüb xüsusi dövətdən hər ikisi razı qalmışdı. Onlar yol göstərən əməkdaşın arxasınca hərəkət edib çox da böyük olmayan qapalı məkana daxil oldular. Yol göstərən şəxs onların avtomobildə əyləşmələrini xahiş edib yan otaqların birinə daxil oldu. Bir neçə dəqiqə keçdikdən sonra beş-altı nəfər şəxsin müşayiətilə geri qayıtdı. Həmin şəxslərin arasında general Muradyanın yaxşı tanıdığı hərbi prokurorun müavini polkovnik Tomasyan da yer almışdı. Tomasyanın yaxınlaşıb görüşməməsi və kənarında dayanaraq onları izləməsi Muradyana şübhəli təsir bağışladığı üçün dedi:

-Deyəsən, bizi burada çoxdan gözləyirmişlər.

-Cənab general, sizin istirahətə getməyinizi kimsə bildirdi? -Sürücü generalın sözündəki ironiyamı başa düşməyib soruşdu.

-Mənə elə gəlir ki, biz xoşagəlməz bir vəziyyətlə qarşılaşmaq ərəfəsindəyik.

-Cənab general, mən sizi başa düşə bilmirəm, nə xoşagəlməz vəziyyət ola bilər? Məgər onlar bilmirlər ki, general Muradyan kimdir?

-Son zamanlar baş verənlərdən dolayı hər şey gözləmək mümkündür. Artıq mənə uğursuzluqlara alışqanlıq yaranmışdır. Nə baş verməsindən asılı olmayaraq təəccüblənmirəm. Görürsən, sağ tərəfdə dayanan şəxs polkovnik Tomasyan hərbi prokurorun müaviniyədir. Bizim bəzi əməliyyatlara göz yumduğu üçün hər ay məndən küllü miqdarda pul alır. İndi təhlükə hiss etdiyi üçün məni tanımırmiş

kimi davranır. Onun bu davranışı ekstrimal və qeyri-müəyyən bir vəziyyətdən xəbər verir. Allah axırını xeyirli etsin, gözləyək görək başımıza nə gəlir.

Gömrük-sərhəd buraxılış məntəqəsinin əməkdaşları öz aralarında məşvərət edib onların avtomobildən düşməsi barədə göstəriş verdilər. General Muradyan avtomobildən düşüb polkovnik Tomasyana yaxınlaşdı. Polkovnik başını qaldırmadığına görə Muradyan susub kənarda dayandı. Nəhayət, onlara yol göstərən əməkdaş dilləndi:

-Cənab general, bura toplaşan şəxslər gömrük-sərhəd buraxılış məntəqəsinin əməkdaşlarıdır. Əldə edilmiş operativ məlumatlara əsasən, hərbi prokurorluğun müvafiq sanksiyasına uyğun olaraq hal şahidlərinin iştirakı ilə sizin avtomobildə axtarış aparılacaqdır. İlk olaraq bilmək istəyirəm, «Mitsubishi Pajero» markalı avtomobil kimə məxsusdur?

-Bu avtomobil mənim şəxsi əmlakımdır, buyurub sənədlərlə tanış ola bilərsiniz, -General əlindəki sənədləri sual verən şəxsə təqdim etdi.

-Çox gözəl. -Əməkdaş təqdim olunmuş sənədlərlə tanış olduqdan sonra əlavə etdi. -Üstünüzdə və avtomobildə qanunla qadağan olunmuş və yaxud özündə hərbi sirri əks etdirən sənədlər varmı? Əgər varsa, xahiş edirəm, könüllü surətdə təqdim edəsiniz.

-Siz nədən danışırırsınız, başa düşmürəm? Mən özüm dövlətin təhlükəsizliyinə xidmət edən generalam, polkovnik Tomasyandan soruşa bilərsiniz. -General çevrilib ona tərəf baxdı. -Deyirsiniz ki, əldə edilmiş operativ məlumatlara əsasən axtarış aparılmalıdır. Həmin operativ məlumatların mənbəyini bilmək olar?

Tomasyan başını aşağı sahib dillənmirdi. Danışığı üçün vəkil olunmuş əməkdaş sözünə davam etdi.

-General, icazənizlə...

-Cənab general! -Muradyan onun sözünü kəsdi. Əsəblərini cilovlayıb təkrar etdi. -Cənab general, deyərək müraciət edin. Xahiş edirəm, etikanı gözləyəsiniz.

-Üzr istəyirəm, cənab general. İcazənizlə axtarışa başlayarıq.

-Buyurun, nə qədər istəyirsiniz axtara bilərsiniz. Sadəcə qeyd etmək istəyirəm ki, yük yerində bir qədər xarici valyuta var, gömrük bəyannaməsi tərtib etməyə imkanım olmadığı üçün onu qaçaq mal kimi dəyərləndirməyəsiz. İşlərin gedişatı göstərir ki, sizdən hər nə desən gözləmək olar.

-Narahat olmayın, cənab general. Nəzərə alırıq. Xahiş edirəm, bizimlə birlikdə axtarışda iştirak edəsiniz.

General Muradyan yerindən tərpənmədi. Sürücü generalın tərpənmədiyini görüb yanında dayanmışdı. Hər ikisi baş verənləri həyacanla izləyir, nə ilə qurtaracağını səbirsizliklə gözləyirdilər. Muradyan çəpəki baxışlarla polkovnik Tomasyanı süzür başını qaldırmadığını görüb, ona xərcəldiyi küllü miqdarda pullara heyfi gəlir, daha da əsəbləşirdi. Üzünü sürücüyə tutub astadan dilləndi.

-İndi inandın? Görürsən, bizi burada çoxdan gözləyirmişlər.

-İnandım, cənab general. Narahat olmağa dəyməz. Həyəcanlanmayın, birdən ürəyinizdə problem yaranar. Çox maraqlıdır, sizcə onlar nə axtarırlar? Dünən avtomobili özüm təmizləmişəm, içərisində şübhəli bir şey görmədim.

-Əsas axtarmaqdır, avtomobilin içərisinə kompromat

yerləşdirmək çox asandır. Bunu öz təcrübəmdən bilirəm. - O, isteza ilə gülümsündü.

-Cənab general, narahat olmayın, dörd tərəf kamera ilə təchiz olunub qeyri-qanuni işlər görməyə risk etməzlər.

Axtarış davam edirdi. Avtomobildən tapılmış şeylər o cümlədən, xarici valyuta kənarında yerləşən masanın üstünə yığılmışdı. Axtarışı həyata keçirən əməkdaşlar dəvət olunmuş ustaların köməyi ilə ehtiyat şini yerindən çıxarıb havasını boşaltdılar. Ustalar xüsusi alətlərin köməyi ilə diski söküüb, şini ortaya atarkən içərisindən bir neçə vərəq sıçrayıb kənara düşdü. Şinin işərisindəki sənədlər çıxarılıb masanın üstünə digər əşyaların yanına qoyuldu. Ətrafdakıların diqqəti ürəyini tutaraq diz üstə çökmüş general Muradyanın üzərində cəmləşdi.

Axtarış yekunlaşmış, xəstəxanaya getməkdən imtina edən general Muradyana ilk tibb yardım göstərmişdi. Durumu nisbətən sabitləşən Muradyan ətrafında cərəyan edən hadisələrin nə ilə nəticələncəyini səbirsizliklə gözləyirdi. Axtarış qrupunun üzvləri tapdıqları sənəd və dəlilləri protokolda əks etdirirdilər. Onlar sənədləşməni başa çatdırıb imza atmaq üçün general Muradyana təqdim etdilər.

Muradyan protokolla tanış olduqca onu soyuq tər basırdı. O, axtarış nəticəsində tapılmış sənədlərin siyahısı ilə tanış olduqca gözlərinə inanmır, təmas xəttində yerləşən qərargahdakı seyfdən müəmmalı şəkildə yoxa çıxmış hərbi birləşmələrin dislokasiyasının yeddi ədəd xəritəsi, iyirmi iki vərəqdən ibarət minalanmış sahələrin sxemi, on beş vərəqdən ibarət hava hücumundan müdafiə sistemlərinin dislokasiya planı və on iki vərəqdən ibarət bir sıra digər hərbi məlumatlar protokolda öz əksini tapmışdı. Masanın

üstündə olan yetmiş beş min dollar pul barəsində protokolda qeyd aparılmamışdı. Axtarış apararı şəxslər fürsətdən istifadə edib pulu mənimsəmək qərarına gəlmişdilər. Hər bir halda valyutanın müsadirə olunacağını bildiyi üçün bu faktın protokolda əks olunub olunmamasının Muradyan üçün elə bir fərqi yox idi. Öz durumu yadından çıxmış, oturacağa çökmüş sürücüyə yazığı gəlirdi.

Hərbi prokurorun müavini polkovnik Tomasyan onlara yaxınlaşıb əlində tutduğu ittiham aktını oxumağa başladı. İttiham aktında deyilirdi ki, hərbi sirr olan məlumatları xarici dövlətə və ya onun vətəndaşlarına vermək məqsədilə oğurlayıb dövlət sərhəddindən keçirməyə cəhd etdiyinə, habelə xarici xüsusi xidmət orqanlarının tapşırığı ilə dövlətin təhlükəsizliyinə, müdafiə qabiliyyətinə zərər yetirərək casusluq etmək və dövlətə xəyanət etməkdə şübhəli bilinərək general Muradyan və sürücüsü haqqında qəti imkan tədbiri seçilmişdir.

İttiham elan edildikdən sonra general Muradyan və sürücünün qollarına qandal vurub istintaq təcridxanasına göndərmək üçün xüsusi mühafizə xidmətinin əməkdaşlarını gözləməyə başladılar. Muradyan gözlərini döşəməyə zilləmiş, özü-özünə suallar verir, onlara cavab tapmaq istəyirdi. Görəsən seyfdən oğurlanmış məxvi sənədlər mənim şəxsi avtomobilimdə necə peyda olmuşdur? Məni aradan götürmək kimin maraqlarına xidmət edir? Sualları təkrarlayarkən Aşot Balayanla aralarındakı ziddiyət yadına düşür və ondan şübhələnirdi. Lakin Balayan kimi bir uşağın böyük maliyyə qaynaqlarına malik və yüksək dövlət qurumları səviyyəsində himayə olunan «Baron»a qalib gəlməsi Muradyan üçün mümkünsüz görənirdi. General

Muradyana görə Balayanın təcrübəsi, tutduğu vəzifə və malik olduğu səlahiyyətlər geniş miqyasda əməliyyatlar planlaşdırıb həyata keçirməyə imkan vermirdi. Muradyan çox fikirləşdikdən sonra ona məlum olan faktları əsas tutaraq Aşot Balayanın bu işlərə aidiyyəti olmadığı qərarına gəlmişdi. Muradyan juçok qalmaqalı müzakirə edilərkən bölmə rəhbərinin işlətdiyi «belə çıxır ki, bizə məlum olmayan digər bir qrup nazirlik əməkdaşlarının danışıqlarına qulaq asmaqla məşğul olublar» ifadəsini tez-tez xatırlayırdı. Təhlükəsizliyə təhdid yaradan şəxs və yaxud qrup bir-başa Muradyanın rəqibi hesab olunurdu. Təhlükəsizlik və əks-kəşfiyyat baş idarəsinə alternativ bir qrupu təşkil etmək kimlərin maraqlarına xidmət edir? Muradyan təzadlı fikirlərin içərisində itib batmış, özünü müdafiə məqsədi ilə real versiya tapıb üstündə dayana bilmirdi. Xüsusi mühafizə xidməti əməkdaşlarının gəlişi general Muradyanı fikirdən ayırdı. Mühafizəçilər daxili təlimata uyğun olaraq Muradyan və sürücünü avtomobilin dəmir barmaqlıqlarla möhkəmləndirilmiş arxa hissəsinə yerləşdirib birbaşa istintaq təcridxanasına yola düşdülər.

***

Mikayılın dəstəsi «Söyüdlü-Zod» qızıl mədənləri ərazisində münasib yer seçib gizlənmişdilər. O, əlindəki binoklla ətrafı müşahidə edir, qaranlığın düşməsini gözləyirdi. İyirmi nəfərlik dəstə üç qrupa bölünmüş, hər qrupa silah-sursatla yanaşı bir ədəd ratsiya verilmişdi. Gizləndikləri yerlərin vaxtından əvvəl müəyyən edilməməsi üçün ratsiyadan ekstrimal hallarda istifadə etmək tapşırılmışdı. Hər qrupun yerli şəraiti bilən və ərazini tanıyan bələdçisi

var idi. Artıq ay batmış, hər tərəf qaranlığa düşmüşdü. Arada itlərin hürüməsi və mal-qara səsi gəlirdi. Mikayıl əməliyyata başlamaq haqqında göstəriş verdi. Qrup üzvləri ehtiyatlı davranır, düşməni duyuyq salmamaq üçün asta addımlarla irəliləyirdilər. Heç kim danışmır, əl-qol hərəkətləri ilə bir birini başa salmağa çalışırdılar. Nəhayət, əsrlər yaşayan barak göründü. Dəstə barakın bir neçə addımlığında dayanıb gözləyirdi. Əsirlər planlaşdırılan əməliyyat barədə əvvəlcədən xəbərdar olunmuşdular. Mikayıl soydaşlarımızın dəstə üzvlərini qəbul etməsi barədə müvafiq işarə gəlməsini gözləyirdi. Nəhayət, barakın arxasında iki siqaret közərtisi göründü. Deməli, hər şey hazır idi. Mikayıl pencəyini başına çəkib siqaret yandırdı. O, siqaretin közünün yaxşı görünməsi üçün iki qullab vurub əlində dik saxladı. Əsirlər başa düşdüklərini anladaraq biri baraka qayıdıb, digəri isə onların yanına gəldi.

Barakın üç nəfər keşikçi tərəfindən mühafizə olunduğunu bildikdən sonra onları aradan götürmək qərarına gəldilər. Mikayıl fin bıçağını götürüb kölgəsindən cüssəli görünən keşikçiyə doğru sürünməyə başladı. O, keşikçinin bir neçə addımlığında, çinar ağacının arxasında gizlənib məqam gözləyirdi. Keşikçi onun yaxınlığında dayanıb cibindən çıxartdığı siqareti alışıdırıb damağına qoydu. Mikayıl onun qullab vurmasına imkan verməyib sol əli ilə keşikçinin ağzını qapayıb, sağ əlindəki fin bıçağını düşmənin ürəyinə sancdı. Keşikçi gözlənilməz zərbənin təsirinə dözməyib çabalayır, rəqibinin əlindən qurtarmağa çalışırdı. Amansız qisas hissi ilə yaşayan Mikayıl onun ağzını möhkəm tutaraq sinəsinə təkrar bıçaq zərbəsi endirdi. Bir neçə dəqiqədən sonra keşikçi taqqətdən düşüb hərəkətsiz qaldı.

Mikayıl düşmənin öldüyünə əmin olduqdan sonra bıçağı onun sinəsindən çıxarıb tiyəsinə bulaşmış qanı silərək kəməmindən asdı. Yoldaşları digər iki keşikçini zərərsizləşdirib onu gözləyirdilər. Dəstə üzvləri onları qarşılayan soydaşımızın müşayiətilə baraka daxil oldular. Gördükləri mənzərə onlara çox tanış gəlirdi. Pəncərələr karton parçalarla qapanmış, içəriyə zülmət qaranlıq çökmüşdü. Döşək əvəzinə üstünə saman döşənmiş iki mərtəbəli taxta çarpayılar yan-yanı düzülmüşdü. Hərəkət edərkən adamın üzgözünə hörümçək torları bulaşırdı. Bütün bu zülmətin içərisindən həyat eşqi ilə yaşayan həyəcanlı gözlər parıldayırdı.

Mikayıl azad olunmuş soydaşlarımızı səfərbər edib təlimatlandırdıqdan sonra hadisə yerini tərk etmək və bir neçə kilometr aralıda yerləşən meşə zolağına doğru hərəkət etmək barədə göstəriş verdi. Azad olunmuş soydaşlarımız sevinir, ayaqları bir birinə dolaşa-dolaşa meşəyə doğru qaçırdılar. İki ağsaqqal kişi taqətdən düşdüyü üçün arxadan dəstəyə yetişə bilmir, tez-tez yerə yığılırdılar. Bunu görəndə Mikayıl onlara kömək edilməsi barədə cavanlara göstəriş verdi. Bir qədər sonra meşəlik əraziyə daxil olub növbəti addımlarını müəyyən etmək və dincəlmək üçün münasib yer tapıb dayandılar. Mikayıl azad olunmuş soydaşlarımızı yemək verilməsi barədə göstəriş verib ərazinin xəritəsini cibindən çıxartdı. Qrup rəhbərləri ilə xəritə üzərində marşrut müəyyən etdikdən sonra soydaşlarımızın yeməklərini tamamlamasını gözlədilər. Uzun müddət ac qalmış insanlar çörək və konservləşdirilmiş ət parçalarını tez-tez dişləyir, sanki çeynəmədən diri-diri udurdular. Mikayıl onların hərəkətlərinə tamaşa etdikcə kövrəlir, əli ilə axan

göz yaşlarını silirdi. Bütün çətinliklərə baxmayaraq qəlbən sevinirdi. İndi onun dəstəsində yüz nəfərə yaxın soydaşımız təmsil olunurdu. Əsas məsələ azad edilmiş insanların vətənə çatdırılması və doğmalarına qovuşması idi.

Azad edilmiş şəxslər necə davranmalı olduğu barədə təlimatlandıqdan sonra silah-sursat və ərzaq ehtiyatı ilə təmin olundular. Tərkibi genişlənərək yenidən formalaşmış qruplar müxtəlif istiqamətlərdən Murovdağ silsiləsinə doğru hərəkət etməyə başladılar. Mikayılın rəhbərlik etdiyi qrup ilk olaraq Murovdağın zirvəsində xəritədə işarə olunmuş yerə gəlib çatmışdı. Bir saatdan sonra digər iki qrup müəyyən olunmuş yerdə qərarlaşdı. Onlar bir qədər dincəlib düşmənin təqibindən yayınmaq üçün yollarına davam etdilər. Mikayılın tapşırığına əsasən beş nəfərdən ibarət kəşfiyyat dəstəsi yaradılmışdı. Kəşfiyyatçılar dəstəni qəfil hadisələrdən sığortalamaq üçün bir neçə kilometr öndə hərəkət edirdilər. Kəşfiyyatçılardan biri qarın üzərində əsgər çəkmələrinin izlərini aşkar edib bu barədə yoldaşlarını məlumatlandırdı. Mikayıl hadisədən xəbər tutaraq əraziyə gəlib çəkmə izlərini müşahidə etdikdən sonra astadan dedi:

-Ehtiyatlı olmaq lazımdır. Qarşıda düşmənin kəşfiyyat dəstəsinin pusqusuna düşə bilirik. Atışma baş versə düşmən yerimizi asanlıqla müəyyən edəcək. Bu işə bütün dəstənin məhv olması deməkdir. Nə təklif edirsiniz? –Üzünü qrup rəhbərlərinə tutub soruşdu.

-Mən təklif edirəm kəşfiyyat dəstələrinin sayını artırmaq və onlardan məlumat gələncə dayandığımız yerdə gözləyək. –İkinci qrup rəhbəri Bəxtiyar dilləndi.

-Dayanıb gözləmək təhlükəlidir, düşmən bizim ayaq

izlərimizi görüb yerimizi asanlıqla müəyyən edə bilər. Bunun nə ilə nəticələncəyini hamımız yaxşı bilirik. Gəlin yenidən qruplara bölünüb düşmənin risk edib keçə bilmədiyi dağ yolları ilə hərəkət edək. –Mikayıl fikrini bildirdi.

Qrupların önündə hərəkət etmək üçün hər birində beş nəfər olmaqla, üç kəşfiyyat dəstəsi yaradıldı. Mikayılın rəhbərlik etdiyi birinci qrup Daşkəsən rayonu, ikinci qrup Göygöl rayonu, üçüncü qrup isə Goranboy rayonu istiqamətində hərəkətə başladı. Mikayılın dəstəsi xeyli vaxt ötdükdən sonra aşırımı adlayıb Murovdağın ətəyinə enmişdi. Qərb istiqamətindən, Bəxtiyarın dəstəsi keçən ərazidən atəş səsləri gəlirdi. Mikayıl başa düşürdü ki, Bəxtiyarın dəstəsi ya düşmənin kəşfiyyat dəstəsi ilə üzləşmiş, ya da pusquya düşmüşdü. Onlara kömək etməyə cəhd göstərmək, digər insanların həyatını təhlükə altına atmaqla nəticələnmə bilərdi.

–Bəxtiyar qoçaq oğlandır, inşəAllah vəziyyətdən çıxar. –Mikayıl öz özünə danışırdı.

Azərbaycan ordusunun istehkamçıları azad edilmiş soydaşlarımızı qarşılamaq üçün minalardan təmizlənmiş təhlükəsiz dəhliz yaratmışdılar. Bir dəstə hərbiçi dumanlı hava şəraitindən istifadə edib düşmənin arxasına keçmiş, soydaşlarımızı qarşılamaq üçün hazır dayanmışdılar. Mikayıl dəstəsilə təmas xəttinin təqribən yüz metrliyində dayanıb öz hərbiçilərimizin gülləsinə tuş gəlməmək üçün işarə gözləyirdi. Azərbaycan hərbiçilərinin yaxınlıqda olduğunu hiss etdiyi üçün ratsiyadan istifadə etmək qərarına gəldi. O, ratsiyanı işə salıb Mübarizin tapşırığı kimi «qocadan sizə salam var» kəlməsini bir neçə dəfə təkrarladı. Yaxınlıqda gizlənmiş hərbiçilər özlərini biruzə verib soy-

daşlarımızın yanına gəldilər. Hər iki tərəf yaddaşlara həkk olunmuş unudulmaz görüşdən çox təsirlənmişdilər. Hərbiçilər yeriməyə çətinlik çəkən soydaşlarımıza təmas xəttini keçməkdə kömək edirdilər. Uzun müddət əsirlikdə qalmış soydaşlarımızın vətən həsrəti sona çatmışdı. Onlar üzünü üstə yerə sərilib vətən torpağını qucaqladılar. Hərbiçilər soydaşlarımıza ürək-dirək verir, sakitləşdirməyə çalışırdılar. Mikayıl gördüyü mənzərədən təsirlənmiş, əlinin arxası ilə yanaqlarından axan göz yaşlarını silirdi. O, bir qədər toxdadıqdan sonra yaxınlıqdakı zabıtdən soruşdu:

–Cənab mayor, bizim digər iki dəstə haqqında məlumatınız var?

–Bəli var. Hərbiçilərimiz bir neçə saat əvvəl onları qarşılayıb təmas xəttini keçməkdə kömək ediblər.

–Biz yolda olarkən atəş səsləri eşitmişdik. Bilmirsiniz, dəstə üzvləri arasında itki var? –Mikayıl narahatlıqla soruşdu.

–Çox təssüflər olsun ki, atışma nəticəsində dörd nəfər həyatını itirib, üç nəfər isə yaralanmışdır. Yaralılarından biri çoxlu qan itirdiyi üçün vəziyyəti ağırdır. Həkimlər onu dərhal əməliyyata götürdülər. –Mayor məlumat verdi.

Mikayıl eşitdiklərindən bir qədər kədərlənsə də, qəlbən çox sevinirdi. Dəstə üzvləri igidlik göstərmiş, Mübarizin planlaşdırdığı əməliyyat nəticəsində yüz nəfərə yaxın soydaşımız əsirlikdən azad edilmişdi.

***

General Muradyanın həbs edilməsi xəbəri nazirliyin əməkdaşları arasında ildırım sürətilə yayılmışdı. İlk olaraq Nazir və onun müavinlərinə Muradyanın həbs edilməsi

barədə məlumat verilmişdi. Minas Davidoviç daxili sevincini gizlədə bilmir, zəng edib Aşot Balayanı və idarə rəisini yanına çağırırdı. O, özünü ciddi göstərməyə çalışır, fikrini ifadə etmək üçün lazımı kəlmələr seçib dedi:

-Bizdə olan məlumata görə Nazirliyin əməkdaşları general Muradyan və sürücüsü həbs edilmişdir. Onların hansı səbəblər üzündən saxlandıqlarını bilmirəm, lakin həbslərin arxasında ciddi ittihamların dayandığına əminəm. Yəqin ki, həbslərin səbəbini və onlara qarşı sürülən ittihamları tezliklə biləcəyik. Mən sizdən xahiş edirəm təbəçiliyinizdə olan işçilər arasında profilaktik tədbirlər görürsünüz. Mən anoloji vəziyyətlə qarşılaşmaq istəmirəm. -O, istehza ilə gülümsündü.

-Cənab general-mayor, Muradyanın idarəsindən fərqli olaraq biz öz işlərimizlə məşğul oluruq. Muradyan və əməkdaşları birbaşa səlahiyyətlərinə aid olan təhlükəsizlik və əks-kəşfiyyat məsələləri ilə məşğul olmur, respublikada baş verən bütün kriminal işlərə burun soxurdular. -İdarə rəisi əlindəki dəsmalla ağızının köpüyünü silib sözünə davam etdi. -Cənab general, bizim idarə nizamnamə cərcivəsində fəaliyyət göstərir. Sizə söz verirəm əməkdaşlarımız heç vaxt vəzifə səlahiyyətlərini aşmayacaqlar.

-Mən sizə qüsursuz xidmətlərinizə görə təşəkkür edirəm. Nazir müavini təyin olunmağında idarənin nümunəvi xidmətləri xüsusi rol oynamışdır. Aşot Nersesoviç, bu həbslər barədə siz nə deyə bilərsiniz? -Minas Davidoviç üzünü Mübarizə doğru çevirib soruşdu.

-Minas Davidoviç, general Muradyanla mənim aramda olan gərgin münasibətlər hamıya o cümlədən, sizə bəllidir. Mən yığılana balta vurmaq istəmirəm, Allah dar mə-

qamda olan bütün insanların yolunu açıq etsin. Bilmək olmaz, bir də gördünüz general Muradyan yenə Əzrayılın əlindən qurtuldu. Sonra başlayacaq bizə meydan oxumağa. -Mübariz gülümsünərək sözünü tamamladı.

Minas Davidoviç bir qədər cari məsələləri müzakirə etdikdən sonra bu cür hadisələrin təkrarlanmaması üçün əməkdaşlar arasında profilaktik tədbirlərin intensivləşdirilməsi barədə göstəriş verdi. Xəbər qısa müddət ərzində digər əməkdaşlar arasında sürətlə yayılmışdı. Baş verənləri anlamağa çalışan sırayı əməkdaşlar məlumatı öz aralarında müzakirə edir və təəccüblə dodaqlarını büzdürdülər. Muradyanın qəddarlığı və ətrafdakılara qarşı barışmaz mövqeyi onu kollektivin dəstəyindən məhrum etmişdi. Nazirliyin əməkdaşları taleyin general Muradyan haqqında verdiyi hökmü, onun törətdiyi əməllərə adekvat hesab edirdilər.

General Muradyanın həbs edilməsi zəncirvari reaksiya yaratmış, günün ikinci yarısında onun sağ əli hesab edilən bölmə rəhbərinin həbs edilməsi xəbəri yayılmışdı. Mübariz kabinetdə oturub son zamanlar baş verən hadisələri Anna ilə müzakirə edirdilər. Anna təəccüblə soruşdu:

-Aşot, «Baron»un həbs edilməsinə heç sevinmirsiniz?

-Anna can, anoloji sualı Minas Davidoviç də vermişdi. Təkrar etmək istəyirəm, yığılana balta vurmaq mənim xarakterimə uyğun deyildir. Muradyan bədbəxt bir insandır. O, nəfsinə güc gəlib kriminal işlərdən aralaşa bilmədi. İnsanlarla sərt davranır, maraqlarına qarşı çıxanları məni kimi məhv etməyə çalışırdı. Kriminal elementlər və yuxarılardakı əlaqələrdən istifadə edib rəhbərlik etdiyi idarəni pul qazanmaq, sərvət toplamaq üçün bir alətə çevirmişdi. Belə çətinliklərlə qarşılaşa biləcəyini təssəvvürünə belə

gətirmirdi. Görürsünüz sonu necə nəticələndi? İstintaq başlayacaq, qısa müddət ərzində əmlakları müsadirə ediləcək, ən yaxşı halda üzərinə həbs qoyulacaqdır. Necə deyərlər həm «qüdrətli» general statusunu, həm də maldövlətini, sərvətlərini itirdi.

-Aşot can, çox yanıqlı danışırınsınız. Allah ürəyinizə görə versim.

Gələn telefon zəngi Annanın sözünü yarımçıq kəsdi. Mübariz dəstəyi qaldırdı.

-Alo, eşidirəm.

-Salam, Aşot can. Necəsiniz? –Telefonun dəstəyindən Loranın cingiltili səsi gəlirdi.

-Salam, Lora can. Siz necəsiniz? Rəisiniz həbs edilib, necə deyərlər keçmiş olsun.

-Çox sağ olun, Aşot can. Sizinlə görüşmək istəyirdim, vaxtınız var?

-Lora can, gözəl xanımlar üçün mənim həmişə vaxtım var. İstəyirsiniz mən sizin idarəyə gəlim?

-Xeyir, bizim idarəyə gəlməyə ehtiyac yoxdur. On dəqiqədən sonra yanınızda olacam.

-Buyurun, Lora can. –Mübariz dəstəyi yerindən asdı.

Baş tutmuş dialoqdan sonra Annanın ağ sifəti qızarmış, alın nahiyəsini soyuq tər basmışdı. O deməyə söz tapmır, Aşotla Loranın görüşlərinə bir dəfəlik son qoymaq üçün yollar axtarırdı. Mübariz onun hərəkətlərinə fikir vermir, özünü məşğul kimi göstərir, Annanın kabinetini tərk etməsini gözləyirdi. General Muradyanın həbs edilməsindən sonra idarədə baş verənlər barədə məlumat toplamaq istəyirdi. O, başa düşürdü ki, müstəntiqlər tərəfindən generalın kabinetini möhürlənəcək, onun xidməti fəaliyyəti

araşdırılacaq və Aşot Balayan haqqında toplanmış materiallar üzə çıxacaqdı. Dostlarının sözlərinə əsaslanaraq Tiqranın söylədiklərinə görə general Muradyanın topladığı materiallar ciddi mətləblərdən xəbər verirdi. Aşot Balayanın şəxsi işinin general Muradyanın kabinetindən tapılması, Mübarizə yaxşı bir şey vədd etmirdi.

Mərkəzin tapşırığını sonadək yerinə yetirə bilmədiyi üçün, geriye çəkilmək mümkün deyildi. Polkovnik Əzimov Mübarizin ifşa olunmaq təhlükəsi yarandığı təqdirdə heç nəyə məhəl qoymadan, ehtiyat variantdan istifadə etməklə «qeybə» çəkilməsi barədə birbaşa göstəriş vermişdi. Mərkəzdən aldığı məlumatlara görə Zamin və Mikayılın dəstələri müvəffəqiyyətlə təmas xəttini keçmiş, iki yüzə yaxın soydaşımız erməni əsirliyindən xilas edilmişdi. Bir həftədən çox vaxt keçməsinə baxmayaraq, Azərin dəstəsindən xəbər yox idi. Mübariz qardaşı Azər və əsirlikdə olan soydaşlarımızın xilas edilməsinə nail olmaq, mərkəzin tapşırığını sonadək icra edib vətən qarşısında borcunu yerinə yetirmək istəyirdi. Qapının döyülməsi Mübarizi fikirdən ayırdı. O, başını qaldırıb qapıya tərəf nəzər salaraq dedi:

-Gəlin!

Qapı açıldı. Lora astanada dayanmışdı. O, Annanı görüb əsəbləşdi. Emosiyalarını gizlətməyə çalışsa da bacarmırdı. Lora titrək səslə dedi:

-Salam. Gəlmək olar, Aşot can?

-Buyurun, Lora xanım. Siz xoş gəlmişsiniz. –Mübariz ayağa qalxdı. O, yaxınlaşıb gödəkcəsini çıxartmaqda Lora kömək edib oturması üçün yer göstərdi.

Lora Anna tərəfə baxıb dillənmir, əlindəki qovluğu

möhkəm sıxmaqda davam edirdi. Anna kabinetini tərk etmək istəmir, sanki savaşa hazırlanmış kimi davranırdı. Mübarizin ona zillənmiş sərt baxışlarına tab gətirməyib, başını fırladaraq saçlarını cəld hərəkətlə arxaya atıb dabanları ilə döşəməni döyəcəyə-döyəcəyə otağı tərk etdi.

-Aşot can, Anna nə üçün mənimlə belə davranır? Mən ona nə pislik etmişəm?

-Lora can, fikir verməyin. Qısqanclıq qadınlara xarakterik bir xüsusiyyətdir. Nə üçün belə həyacanlısınız? Yoxsa generalın həbsi sizi təhdid edir?

-Aşot can, generalın həbsi məni deyil, birbaşa sizi təhdid edir. Əlində möhkəm sıxdığı əzilmiş qovluğu Mübarizə uzatdı.

-Bu nə qovluqdur, Lora can? -Mübariz özünü xəbərsiz kimi aparırdı.

-Xahiş edirəm qovluqdakı sənədlərlə tanış olun. Sonra Lora xanımın sədaqətinə qiymət verin.

Mübariz masa arxasında Lora ilə üz-büz oturub üstündə «Aşot Balayanın dosyesi» sözləri yazılmış qovluğu əlinə götürdü. Xeyli müddət qovluğun üstündə yazılmış sözlərə diqqət etdikdən sonra onun içərisindəki sənədləri və rəqləməyə başladı. Sənədlərlə tanış olduqca haldan hala düşür, onu soyuq tər basırdı. Mübariz qovluğu kənara qoyub ayağa qalxdı. Dolabın içərisində gizlədilmiş soyuducudan bir butulka mineral su götürüb, masanın üstündəki stəkana süzdü. Lora xanıma təklif etmədən stəkana başına çəkdi. Suyu bir nəfəsə içərək stəkana masanın üstünə qoyub Loraya tamaşa etməyə başladı. Qızın təəcüblə ona baxdığını görüb su təklif etmədiyi üçün üzr istədi.

-Lora xanım, xahiş edirəm, məni bağışlayasınız. Gör-

düyünüz kimi mərdiməzar insanlar həyatımızı sakit yaşamağa imkan vermirlər. Özləri problemlərin içərisində olduqları üçün, digər insanları da özlərilə sürükləməyə çalışırlar. Necə deyərlər «cəhənnəmə gedən özünə yoldaş axtarar» prinsipi ilə işləyirlər. Muradyan pis niyyətli insan olduğu və adamlara zərər verəcək əməllərindən əl çəkmədiyinə görə Allahın qəzəbinə düşər oldu. -Mübariz stəkana təkrar su ilə doldurub içmək istədi. Əllərinin əsməsindən dolayı stəkandakı su sıçrayıb döşəməyə dağıldı. O, utancaq baxışlarla Loraya nəzər salıb dedi:

-Lora xanım, bir daha üzr istəyirəm.

Lora Mübarizin düşdüyü duruma çox acıyırdı. O, çantasından salfet çıxarıb ayağa qalxdı. Mübarizə yaxınlaşıb alınıni bürümüş tər damcılarını qurulaıyib, sol əli ilə onun belini qucaqladı. Mübariz müqəvva kimi dayanmışdı. Müqavimət göstərmirdi, sanki gücü tükənmişdi. Lora Mübarizin müqavimət göstərmədiyini görüb bir qədər ürəkləndi. Başını onun sinəsinə dayayaraq, belini iki əllə qucaqlayıb özünə sıxdı. Mübariz Annanın kabinetə daxil olacağını düşünüb, ehtiyatla Loranı özündən araladı. Lora yuxudan oyanmış insan kimi geri çəkilib Mübarizə tamaşa edirdi. O, bir az özünə gəlib dedi:

-Aşot can, əsas məsələdən xəbəriniz yoxdur.

-Yenə nəyə baş verib? -Mübariz həyəcanla soruşdu.

-Bəli, baş verib. Lakin sənin gözləntilərindən fərqli olaraq yaxşı sürpriz etmişəm.

-Lora can, xahiş edirəm, nə baş verdiyini anladın, ürəyimi üzməyin.

-Aşot can, general Muradyan məzuniyyətə yollanmamışdan, yəni həbs edilməmişdən bir gün əvvəl onun kabi-

netinə daxil olub sənədlərə baxırdım. Masanın üstündəki sənədlərin içərisindən sizin şəxsi işi və haqqınızda tərtib olunmuş dosyeni tapıb öz otağında gizlətdim. General Muradyanın həbs xəbəri yayılan kimi sizin şəxsi işi gizlin şəkildə kadrlar şöbəsinə verib dosyeni isə gizlətmək üçün rəfiqəmə verdim. Yarım saat zaman keçməmiş müstəntiqlər gəlib Muradyanın kabinetində və mənim otağında axtarış apardılar. Onları maraqlandıran sənədləri götürükdən sonra məni dəhlizə çıxarıb, Muradyanın kabinetini və qəbul otağını möhürləyib getdilər. Mən isə dosyeni rəfiqəmdən götürüb sizin yanınıza gəldim.

Mübariz eşitdiklərindən vəcdə gəlib emosiyalarına hakim ola bilmirdi. O, Loranı qucaqlayıb yerdən qaldırdı. İş yerində olmasını unudaraq onunla birlikdə fırlanırdı. Lora yaranmış durumdan dolayı özünü xoşbəxtlərin xoşbəxti hesab edirdi. O, dabanının yerə toxunmaması üçün ayaqlarını dizdən bükmüş, qollarını isə Mübarizin boynuna dolamışdı. Uzun saçları topuğadək sallanmışdı.

Kabinetdən gələn səs-küyə dözməyən Anna astanada dayanıb onlara tamaşa edirdi. O, gördüyü mənzərədən şoka düşüb huşunu itirərək döşəməyə yığıldı.

***

Azər əvvəllər çalışdığı «Zod» qızıl mədənlərinin ərazisinə daxil olub, dəstəni kiçik qruplara bölüb saxtalarda gizlənmələrini tapşırırmışdı. O, əsirlikdə olan soydaşlarımızla əlaqə yaradıb azadlığa qovuşmaq planının elementləri ilə onları tanış etmişdi. Əməliyyatın həyata keçirilməsi üçün münasib vaxt olaraq həftə sonu seçilmişdi. Həftə sonu nəzarətçilərin əksəriyyəti evlərinə gedir, mühafizəni təmin etmək üçün məhdud sayda əsgərlər qalırdılar. Bir

neçə gün apardığı gizli müşahidələrin nəticəsi olaraq müəyyən etmişdi ki, əsirlərin mühafizəsi əvvəllər olduğu kimi köhnə primitiv qaydada və onun tanıdığı keşikçilər tərəfindən həyata keçirilir. Binoklla baxarkən mülki keşikçilərin əksəriyyətini üzdən tanımış, illər uzununu soydaşlarımıza qan udduran «mayor» ləqəbli yekəpər erməninin onların arasında yer aldığıni görmüşdü.

Sentyabr ayının son həftəsi olduğu üçün havalar soyumuşdu. Qış fəslində Göyçə mahalının iqlimi sərt keçir, oktyabr ayının ortalarında dağlıq ərazilərə ilk qar yağdırdı. Azər ikinci belə fürsətin ələ düşməyəcəyini başa düşürdü. Soydaşlarımızın azad edilməsi baş tutmasa, bu əməliyyatı qışda həyata keçirmək çox çətin olacaqdı. Kənd camaatının qətlə yetirilməsi, həlak olmuş anası və qardaşını qucaqlamış atası gözlərinin qarşısına gəlirdi. Soydaşlarımızla bağlı hadisələrin bu formada cərəyan etməsini özünə yaxın buraxmaq belə istəmirdi. O, döyüş tapşırığını səs-küy salmadan icra etməli və azad olunmuş soydaşlarımızı Şişqaya kəndi yaxınlığında sıldırımlı qayalıqların arasında gizlətməli idi. Təyin olunmuş yerə çatdıqdan sonra əməliyyatın uğurla nəticələnməsi barədə Mübarizə müəyyən olunmuş formada işarə verməliydi.

Əldə etdiyi son məlumatlara görə baraklarda yüz əlli, iki yüzə yaxın soydaşımız yaşayırdı. Günlər qısaldığı üçün qaranlıq tez düşdü. Ətrafa çökmüş duman onlara əlavə üstünlük verirdi. Azər cavan və fiziki cəhətdən güclü soydaşlarımızı başına toplayıb keşikçilərin sıradan çıxarılması barədə göstəriş verdi. Soydaşlarımıza qan udduran «mayor» ləqəbli qəddar erməni aradan götürməyi öz üzərinə götürdü. O özü ilə arxası mişar kimi diş-diş olan fin bıçağı

və hər ehtimala qarşı bir ədəd əl qumbarası götürdü. Azər əlində bıçaq sürünərək «mayor»a yaxınlaşıb uzanmış vəziyyətə onun geri qayıtmasını gözləyirdi. Azər pələng kimi sıçrayıb yaxınlıqdan keçən yekəpər «mayor»un ağzını tutdu. Gücü çatmayacağından ehtiyat edib badalaq verərək düşməni yerə sərdi. O, keşikçini arxası üstə çevirib sinəsində oturdu. Sol əli ilə ağzını tutub amansızlıqla onun qəddar gözlərinə baxırdı. Keşikçi intiqam hissi ilə alışıb yanan gözləri tanımışdı. Bu dəfələrlə olmazın işgəncələrinə məruz qalmış Azərin gözləri idi. Yekəpər erməni cılız görkəm almış, bərəlmış gözləri ilə aman istəyirdi. Ömrünün sona yaxınlaşdığını anlayıb çırpınır, özünü müdafiə etmək, Azərin əlindən qurtarmaq üçün çaba göstərirdi. O, həyatda yaşamağın nə qədər şirin olduğunu indi anlamışdı. Azər fin bıçağının iti ucunu «mayor»un sifətində gəzdirib səkkiz guşəli ulduz şəkilli çəkirdi. «Mayor»un üzünü al qana boyanmışdı. Vaxtı uzatmaq olmazdı. Qisas anı yetişmişdi. Azər əlindəki bıçağı erməninin sinəsinə sancıb qulağına pıçıldadı:

-Günahsız öldürülmüş qardaşıma görə..., -bıçağı çıxarıb var gücü ilə onun qarnına soxdu.

-Qətlə yetirilmiş anama görə..., -zərbəni təkrarlayıb,

-Qardaşımla anamın meyidini qucaqlayıb faciəvi şəkildə həlak olmuş atama görə...,

-Qətlə yetirdiyin bütün günahsız soydaşlarımıza görə.

-Azər bıçağı onu boğazına çəkdi. «Mayor»un başı bədənindən ayrıldı. Başsız bədən soyuq torpağın üstündə çapalayır. Gödəkcəsi düşmən qanına bulaşdığı üçün çıxarıb əlindəki bıçağı sildikdən sonra yerə atdı. Bıçağı kəmərinə sancıb baraka yollandı. Azər baraka daxil olarkən yoldaş-

ları əsirlər arasında izahat işi aparırdılar. Azər soydaşlarımızın onu tanımaları üçün üzünü fənərlə işıqlandırır dedi:

-Mənim əzizlərim, sifətimi işıqlandırdım ki, məni tanıyasınız. Hamınızın bildiyi kimi bir müddət öncə sizinlə birlikdə bu barakda yaşamışam. Dövlətimizin göndərdiyi igidlərin köməyi ilə əsirlikdən azad olmuşam. İndi azadlığa qovuşmaq növbəsi sizindir. Xahiş edirəm panika yaratmadan döyüşçülərin göstərişlərinə əməl edəsiniz. Tezliklə təmas xəttini yarıb öz doğmalarımıza qovuşacağıq. Allahın izni ilə tərpendik! –İlk olaraq o, barakdan çıxdı.

Azər mədənlərə yaxın postların yerini bildiyi üçün onlardan yan keçirdi. Hər birində beş nəfər olmaqla iki kəşfiyyat dəstəsi yaradıb qabağa göndərmişdi. Kəşfiyyatçıların arasında ərazini tanıyan və yeni azad edilmiş soydaşlarımızda yer almışdılar. Kəşfiyyatçılar əsas dəstədən bir, iki kilometr öndə hərəkət edirdilər. Yeni azad edilmiş soydaşlarımızın biri pıçılı ilə kəşfiyyat qrupunun rəhbərinə dedi:

-Təqribən bir, iki kilometr şimalda yerləşən fermalarda bizim qadınlar çalışırlar. Mən fermaya yem apararkən bir neçə dəfə onları görmüşəm. Bir ay öncə fermada olarkən kəndimizdə tibb bacısı işləyən Gülgəz adlı qadınla söhbət etmişəm. Onun dediyinə görə fermada yetmişə yaxın azərbaycanlı qadın çalışır. Aralarında üç nəfər azyaşlı qız uşağı var.

-Nə uşaq? Orada uşaq nə gəzir? –Kəşfiyyatçı təəccüblə soruşdu.

-Anaları zorlandıqdan sonra dünyaya gələn uşaqlardır.

Bir anlıq sükut çökdü. Onlar Azərin gəlib çatmasını gözləyirdilər. Mübarizin tapşırığına əsasən ekstrimal və-

ziyyətlərdə qərar qəbul etmək səlahiyyəti Azərə verilmişdi. Yarım saatdan sonra əsas dəstə kəşfiyyatçılara çatdı. Azər nə üçün dayandıqları ilə maraqlanıb səbəbini bildikdən sonra bir qədər fikirləşib dedi:

-Həftə sonu və mühafizə olunanların qadın və uşaqlardan ibarət olduğunu nəzərə alsaq, onların xilas edilməsi üçün beş nəfərlik kəşfiyyat dəstəsinin olması yetərlidir. Ona görə də bu əməliyyatı birbaşa özünüz həyata keçirin. – Azər kəşfiyyatçıların fermaya yollanması barədə göstəriş verdi.

Kəşfiyyatçılar fermanı tapıb yaxınlıqda ot tayasının arxasında gizlənmişdilər. Ətraf qatı dumana büründüyü üçün görünmə məsafəsi azalmışdı. Qadın əsirlərin mövcudluğu haqqında məlumatı bölüşən Elşad adlı soydaşımız kəşfiyyatçı Kamalın müşayiətilə fermanın ərazisinə daxil oldular. Ərazidə bir birinə paralel tikilmiş iki böyük ferma, onun yanında əsirlərin yaşaması üçün barak və bir neçə kiçik daxma inşa edilmişdi. Kamal Elşada çöldə gözləməyi tapşırırdı. O, silahı hazır vəziyyətə gətirib ehtiyatla yaxınlıqdakı daxmaya daxil oldu. Qaranlıq daxmadan xorultu səsi ilə müşayiət olunan «samaqon» iyi gəlirdi. O, daxmanı fənərlə işıqlandıraraq ətrafa nəzər saldı. Ortaya qoyulmuş kətin üstündə boş butulka, yanında bir baş soğan, iki ədəd turşumuş xiyar, bir parça çörək və üç stəkan var idi. Küncdə taxtadan düzəldilmiş çarpayının üstündə orta yaşlı kişi yatmışdı. Kamal onun ağzını tutub üzünü şaplaqlayaraq yuxudan oyatdı. Yuxudan kal oyanmış piyan erməni nə baş verdiyini anlamır, bəzəlmiş gözlərini onun ağzını tutmuş döyüşçüyə zilləmişdi. Kamal onun nisbətən özünə gəldiyini görüb erməni dilində soruşdu:

-Yaşamaq istəyirsən?

Kamal onun ağzını möhkəm qapandığı üçün keşikçi baş ilə bəli işarəsi verdi.

-Fermanın ərazisində səndən başqa neçə gözətçi var? Aramızda hərbiçi və yaxud silahlı şəxs varmı? –O, erməninin danışması üçün imkan yaratdı.

-Ağrın alım, kimsəyə pislilik etməmişəm, bir çətən külfətim var, məni öldürmə. Ferma və əsirləri mühafizə etmək üçün, məndən savayı iki nəfər mülkü şəxs və bir ov tufəngimiz var.

-Digər iki nəfər haradadırlar? Tufəng kimdədir?

-Ağrın alım, üçümüzdə bir yerdə yeyib içdik, mən burada yatdım, onlara yer olmadığı üçün qonşu daxmaya getdilər. Tufəng onların yanındadır.

Kamal ona susmasını işarə edib, Elşadı çağıraraq dedi:

-Bu əclaf dediyinə görə ferma üç nəfər mülkü şəxs tərəfindən qorunur. Yoldaşlarımıza xəbər ver, qonşu daxmada yatan digər iki nəfəri zərərsizləşdirsinlər.

Kəşfiyyat qrupu keşikçiləri zərərsizləşdirdikdən sonra qadın əsirlər saxlanan baraka daxil oldular. Ortadan asılmış neft çırası ətrafı zəif işıqlandırır. Bir dəstə kişinin baraka daxil olduğunu görən qadın və uşaqlar zorlanmaq qorxusundan qışqırırdılar. Onlar divarın küncünə sıxılmışdılar. Qadınların ağlaşma səsndən ağız deyəni qulaq eşitmirdi. Yaranmış gərginliyi aradan qaldırmaq və soydaşlarımızda inam yaratmaq üçün Kamal qabağa durub dedi:

-Analar, bacılar, qorxmayın! Biz də Azərbaycanlıyıq, sizi əsirlikdən azad etmək üçün gəlmişik. Ətrafdakıların bizi eşitməməsi üçün xahiş edirəm, özünüzü sakit, təmkinli aparasınız. Xahiş edirəm, əsəblərinizi cilovlayın.

-Haradan bilək ki, bizi aldatmırsınız?

-Gülgəz, sənsən? –Elşad tanış səs eşidib soruşdu.

Küncdə oturmuş qadın ayağa qalxıb Elşada yaxınlaşdı. Çıranın zəif işığında onu tanıyıb sevincək qadınlara doğru çevrilib dedi:

-Düz deyir, bizim kəndlimiz Vahid kişinin oğlu Elşad-dır. Qurban olum sənə, Elşad. –Gülgəz onu qucaqladı.

Barakda canlanma yaranmışdı. Qadınlar emosiyalarına hakim ola bilmir, xıslın-xıslın ağlayırdılar. Vaxt itirmək yol verilməz idi. Kamal qabağa durub dedi:

-Analar, bacılar, vaxt itirmək olmaz. Özünüzlə isti paltar, yorğan və s. nə varsa götürün. Dağlıq ərazi ilə gedəcəyik, havalar soyuq keçir.

Bir saatdan sonra azad edilmiş qadın və uşaqlar kəşfiyyat qrupu ilə birgə əsas dəstəyə qoşulmuşdular. Azər hadisələrin planlaşdırılmış istiqamətdə cərəyan etdiyinə əmin olduqdan sonra Mübarizə əvvəlcədən şərtləşdikləri qaydada məlumat göndərdi. Dəstə xəritə üzərində qeyd olunmuş kvadrata gəlib çatmış və növbəti addımları atmağa hazır dayanmışdı. Havalar soyuq olduğu üçün hamı bir birinə qısılib qaya parçalarının arasında külək tutmayan yerlərdə gizlənmişdi. Qadınlara arasında təlaş hiss edilir, kişilərin söhbətlərinə qulaq asır, necə nicat tapacaqları barədə fikirləşirdilər.

-Haçan hərəkət edəcəyik? -Kimsə yerindən sual verdi.

-Mübariz gələndən sonra. -Azər hər şeyə aydınlıq gətirmək üçün qısa və konkret cavab verdi.

Soydaşlarımız Mübarizin gəlişini səbirsizliklə gözləyirdilər. Onun necə bir insan olması və nə üçün onu gözlədikləri soydaşlarımızı maraqlandıran ən aktual suallardan

idi. Mübarizi qarşılamaq üçün dağın ətəyinə kəşfiyyat qrupu göndərilmişdi.

Mübariz qayalıqlar arasında gizlənmiş soydaşlarımızın yanına çatanda gecə yarından keçmişdi. O, salam verib dəstə və kəşfiyyat qrupu rəhbərlərinin bir yerə toplanması barədə göstəriş verdi. Tapşırığa əsasən təcrübəli döyüşçü Fəqan düşmən qüvvələrinin onlara yaxınlaşmasının qarşısını almaq məqsədilə, dağın ətəyindəki piyada keçidlərini minalamalı, qadın və uşaqların təhlükəsizliyini təmin etməli idi. Fəqan özü ilə on nəfər döyüşçü götürüb kiçik dəstələrə bölünüb, döyüş tapşırığını icra etmək üçün dağın ətəyinə yollandı. Düşmənin təqibindən vaxtında xəbər tutmaq üçün istehkamçılar iki, üç kilometrədən bir, bir neçə minalanmış zolaq yaratmışdılar. Cavan və döyüş qabiliyyətli insanlar kəşfiyyat aparmaq üçün önə, dağın zirvəsinə göndərilmişdi. Öndə gedən kəşfiyyat qrupuna Azər rəhbərlik edirdi. Digər soydaşlarımız qoca və qadınlara kömək edir, kəşfiyyatçıların arxasınca yavaş-yavaş Keyti dağının zirvəsinə doğru irəliləyirdilər. Sağ və sol cinahlardan düşmənin mümkün hücumlarını dəf etmək üçün əlavə dəstələr yaradılmışdı. Mübariz xəritəni işıqlandıraraq baxdı. Dəstə silah-sursat, dərman pərəparatları, sarğı materialları və ərzaq ehtiyatı gizlədilmiş mağaranın yanından keçirdi. O, gizlədilmiş ərzaq ehtiyatı, dərman vasitələri və silah-sursatın soydaşlarımıza paylanması barədə gənclərə göstəriş verdi. Gülgəz kişilərdən geri qalmayıb avtomat götürmüş, belinə bağladığı şalın içərisində əl qumbaraları gizlətməmişdi. Silahlandıqdan sonra özgüvən qazanmış insanlar dağın zirvəsinə inamla qalxırdılar.

İstehkamçılar piyada keçidlərini tam minalamış, tap-

şırıqın yerinə yetirilməsi haqqında Mübarizə məlumat vermişdilər. Düşmənin təqibini dəf etmək üçün yaradılmış özünü müdafiə dəstələri keçmiş zabit Fəqanın sərəncamına verilmişdi. Fəqan döyüşçülər üçün müvafiq mövqelər seçib cinahlara pulemyotlar yerləşdirmişdi. Yeganə snayper tüfəngini isə özü götürmüşdü.

Mübariz hər şeyin öz axarı ilə davam etdiyini görüb, geri öz işinə qayıtmaq üçün Fəqanın köməyi ilə minalanmış zonadan keçmək istəyirdi. O, Nivanı dağın ətəyində fermanın yaxınlığında saxlamışdı. Düşmən avtomobilin yerini müəyyən etməmiş ərazini tərk etməyin vacibliyini başa düşürdü. Dağın ətəyindən gələn partlayış səsi onu fikirdən ayırdı. Onları təqib edən düşmən əsgərləri minaya düşüb partlamışdılar. Hadisələrin belə cərəyan etməsini gözləməyən düşmən düşərgəsinə nisbi sakitlik çökdü. Düşmən hərbiçiləri keçidlərin minalandığını görüb atacaqları növbəti addımlar haqqında düşünürdülər.

Mübariz başa düşürdü ki, dağın ətəyində saxladığı avtomobilin yeri və ona məxsus olması artıq müəyyən edilmişdir. Deməli onun Türk kəşfiyyatçısı olması düşməne bəlli idi. O, geri qayıtmaq fikirindən daşınıb azad edilmiş soydaşlarımızı təmas xəttindən sağ salamat keçirmək haqqında düşünürdü. Yaranmış nisbi sakitlikdən istifadə edib dağın zirvəsinə tez çatmaq üçün sürəti artırmaq barədə göstəriş verdi. O, təmas xəttindən bir neçə kilometr içəriyə doğru qazılmış düşmənin ehtiyat səngərlərinə tez çatıb dəstəni yerləşdirmək və orada möhkəmlənmək istəyirdi. Düşmənin ehtiyat səngərlərini ələ keçirmək yaxşı müdafiə olunmaq üçün onlara əlavə imkanlar yaradırdı. Təmas xəttində yerləşən düşmən əsgərlərinin dağın ətəyindən açılan

atəşə tuş gəlməməsi üçün ikincilərin ehtiyatlı davranmalarını tələb edir və nəticədə soydaşlarımızın mühasirə edilmək təhlükəsini aradan qaldırırdı.

Kəşfiyyatçılar ehtiyat səngərlərə çatıb müdafiəni təşkil edərək əsas dəstənin gəlməsini gözləyirdilər. Sükut pozulmuş, avtomatlarla yanaşı mina atanlar işə düşmüşdü. Düşmən onların planlarını başa düşmüşdü. Dəstə ehtiyat səngərlərə çatanadək onu məhv etmək istəyirdilər. Artıq gec idi. Dəstənin əksər hissəsi səngərlərdə gizlənmişdi. Mübariz səngər boyu gəzib yaralılara kömək olunması haqqında müvafiq göstərişlər verirdi. Tibb bacısı kimi səriştəsi olan Gülgəz xüsusi fəallıq göstərir, yaraları sarıdıqdan sonra ağrıkəsici iynələr vururdu. Mübariz sol qolundan yaralansada kimsəyə bildirmək istəmirdi.

Artıq hava işıqlaşmışdı. Mübariz binoklla dağın ətəyini müşahidə edirdi. O, düşmənin çoxsaylı zirehli texnikasını görüb narahat olur, lakin ətrafdakılara yansıtmaq istəmirdi. Fəqanın dəstəsi dağın ətəyində müdafiə tədbirlərini tamamlayıb intensiv atəş altında sürünərək səngərə çatmışdı. O, tüfəngini hazırlayıb dağın ətəyində düşmən əsgərlərinə göstəriş verən zabiti nişan aldı. Atəş açılması ilə düşmən komandirin yerə yıxılması bir anda baş verdi. Komandiri öldürülmüş düşmən əsgərləri vurnuxur, nə edəcəklərini bilmirdilər. Onlar hara gəldi atəş açırdılar. Bir qədər keçdikdən sonra düşmən öz hərbiçiləri arasında əlaqə yaratmış, soydaşlarımız yuxarı və dağın ətəyindən açılan çarpaz atəş altında qalmışdılar.

Mübariz dəstənin öz gücünə təmas xəttini yarmasının mümkünsüz olduğunu anlayırdı. Düşmən əsgərləri zirehli texnikanın köməyi ilə minalanmış zonaları keçib, mina

atanlar və pulemyotçuların dəstəyilə soydaşlarımız sığınmış ehtiyat səngərə yaxınlaşdı. Düşmənin mina atanlar və zirehli texnikanın tuşlama mexanizmlərinə düzəliş etdiyi üçün mərmilər getdikcə onların yaxınlığında partlayırdı. Bu isə dəstənin günün sonunadək tab gətirə biləcəyinə inamı azaldırdı. Mübariz soydaşlarımızın həyəcan dolu baxışlarını hiss edir, qəti qərar verməyin vaxtı çatdığını başa düşürdü. O, qoltuq cibində gizlətdiyi geniş diapazonlu ratsiyanı çıxarıb işə saldı. Intensiv atəş səslərinə fikir vermədən, Azərbaycan dilində dedi:

-Diqqət, diqqət! Danışan Mübarizdir. Məni dinləyən hər kəsə, məni dinləyən hər kəsə! 45-17 polkovnik Əzimova, 45-17 polkovnik Əzimova! Dəstə 22-ci kvadratda düşmənin çarpaz atəşi altındadır. Soydaşlarımızın təxliyyə edilməsi üçün helikopterlərin köməyinə ehtiyac vardır. -O, nəfəsini dərib yenidən təkrarladı.

- Diqqət, diqqət! Danışan Mübarizdir. Məni dinləyən hər kəsə, məni dinləyən hər kəsə! 45-17 polkovnik Əzimova, 45-17 polkovnik Əzimova! Dəstə 22-ci kvadratda düşmənin çarpaz atəşi altındadır. Soydaşlarımızın təxliyyə edilməsi üçün helikopterlərin köməyinə ehtiyac vardır. - Mübariz ratsiyanı əlində tutub kimsənin ona cavab verməsini gözləyirdi.

Zaman tez keçir, atəş daha da alovlanırdı. Hamının gözü Mübarizin əlindəki ratsiyaya dikilmişdi. Ratsiya insafsızca susur, susduqca baxışlardakı ümüdlər azalır, onu pessimist düşüncələr əvəz edirdi. Mübariz onlara kömək ediləcəyinə əmin idi. Ekstremal vəziyyət yarandığına görə optimal qərar qəbul etməyin zamana ehtiyacı olduğunu başa düşürdü.

Soydaşlarımızın azad edilməsi əməliyyatını koordinasiya etmək üçün Polkovnik Əzimovun rəhbərliyi altında qərargah yaradılmışdı. Qərargah təmas xəttinin yaxınlığında, N sayılı hərbi hissənin ərazisində yerləşirdi. Polkovnik Əzimov masanın üstündəki ratsiyadan Mübarizin səsini eşidir, düşmənin onların planlarından xəbərdar olmaması üçün susub cavab vermirdi. Polkovnik Əzimov üzünü hərbi hissə komandirinə tutub dedi:

-Cənab mayor, nə təklif edirsiniz, iki yüzə yaxın soydaşımızın xilas edilməsi üçün nədən başlamalıyıq?

-Cənab polkovnik, yaranmış vəziyyət barədə briqada komandirinə məlumat vermişəm, onun icazəsi olmadan təmas xəttinə helikopter göndərə bilmərəm.

-Cənab mayor, xahiş edirəm briqada komandiri ilə rabitə əlaqəsi qurmaq üçün müvafiq göstəriş verəsiniz, danışmaq istəyirəm.

-Göstərişə ehtiyac yoxdur. -O, telefonun dəstəyini qaldırıb dedi. -Mayor Qurbanovdur. Cənab general-leytenantla danışmaq istəyirəm. -Telefonun dəstəyində generalın səsini eşidib əlavə etdi. -Cənab general-leytenant, mayor Qurbanov narahat edir, icazənizlə polkovnik Əzimov sizinlə danışmaq istəyir. -O, dəstəyi polkovnik Əzimova uzatdı.

-Salam, cənab general-leytenant. Necəsiniz? Mayor Qurbanovun sizə məlumat verdiyi helikopterlərlə bağlı narahat edirəm. Soydaşlarımız çox ağır durumdadır, onlara kömək etmək lazımdır. -Polkovnik Əzimov briqada komandirinin kiminləsə məsləhətləşdiyini görüb susurdu. Nəhayət, dəstəkdən briqada komandirinin səsi gəldi.

-Cənab polkovnik, bir neçə gündən sonra beynəlxalq

müşahidəçilərin təmas xəttini monitorinq edəcəkləri gözlənilir. Düşmənin əlinə əlavə bəhanə vermək istəmir, lakin soydaşlarımızın azad olunmasına kömək etmək istəyirəm. Bu barədə Müdafiə Nazirliyinə müvafiq qayda da məlumat vermişəm, indi cavab gözləyirəm.

-Cənab general-leytenant, ümüdvaram nazirlikdən qanə edici cavab alacağıq, lakin vaxt gözləmir, hər saniyənin öz hökmü var.

-Xahiş edirəm, telefonu mayor Qurbanova verəsiniz. – Briqada komandiri polkovnik Əzimovun sözünü yarımçıq kəsdi.

-Cənab general-leytenant, mayor Qurbanov sizi eşidir. -O, bir qədər dinlədikdən sonra, -oldu, cənab general-leytenant. –Mayor Qurbanov dəstəyi asıb polkovnik Əzimova baxıb qımışaraq dedi:

-Cənab polkovnik, indi baxın görün analar necə oğullar dünyaya gətirib. –Hərbi hissə komandiri qımışaraq gənc qərargah rəisini yanına çağırıb göstəriş verdi.

-Cənab kapitan, əmr edirəm soydaşlarımızın təcili təxliyyə olunması üçün 22-ci kvadrata üç helikopter və on nəfər xüsusi təyinatlı desant göndərilsin.

-Oldu, cənab mayor. –Kapitan kabineti tərk etdi.

Səmaya qaldırılmış helikopterlər manevr edib döyüş gedən kvadrata yollandılar. Helikopterlərə düşmənin atəş nöqtələrini susdurub xüsusi təyinatlıları təmas xəttinin arxasına atmaq barədə tapşırıq verilmişdi. Döyüş tapşırığı almış helikopterlərdən biri düşmənin dağın ətəyində yerləşən zirehli texnika, mina atanlar və pulemyot nöqtələrini nəzarətdə saxlayır, göz açmağa imkan vermirdi. İkinci helikopter təmas xəttində düşmənin səngərini atəş altında sax-

layır, digər helikopter isə göyertəsindəki desantın yerə salınmış kəndir pilləkənin köməyi ilə enməsinə təmin edirdi.

Helikopterlərin səmada görünməsi soydaşlarımızda ruh yüksəkliyi yaratmış, onların döyüş ruhuna əsaslı şəkildə təsir göstərmişdi. Fəqan hər dəfə düşmənin əsgərini məhv etdikdən sonra, snayper tüfəngini öpürdü. Azərin dəstəsi düşmənin irəli atılmağa cəhd göstərən qüvvələrinə aman vermir, atəş nöqtələrini yerində susdururdular. Şərur və Daşkəsən istiqamətlərində hərəkət edən dəstələrdən xəbər tutmamış düşmənin, indi nisbətən hazırlıqlı görsənir və revanş götürməyə can atırdılar.

Desant yerini tutub soydaşlarımızın təxliyyə olunması üçün müvafiq tədbirlər görürdü. İlk növbədə uşaqlar, qadınlılar və qocalar səngərdən çıxarılıb helikopter və xüsusi təyinatlıların müşayiətilə minalardan təmizlənmiş dəhlizdən keçirilib hərbiçilərimizin sərəncamına verildi. Xüsusi təyinatlılar döyüşən soydaşlarımızı xilas etmək üçün yəni-dən geri düşmənin arxasına qayıtdılar. Xüsusi təyinatlılar hamının təxliyyə edildiyinə əmin olmaq üçün səngər boyu gəzirdilər. Komandirin gözü sağ cinahda səngərin içərisində oturmuş Mübarizə sataşdı.

-Kimi gözləyirsiniz? Sizə xüsusi dəvət lazımdır? Ar-dımca gəlin! –Komandir səngəri tərk etdi.

Mübariz soydaşlarımızın hamısının təxliyyə edildiyinə əmin olduqdan sonra komandirin ardınca səngəri tərk etdi. Sinəsindən qopan dəhşətli ağrı ona hərəkət etməyə imkan vermədi. O, müvazinətini itirib təkrar səngərə yuvarlandı. Qalxmağa çalışır, lakin bacarmırdı. Əlini alışıb yanan sinəsinə toxundurdu. Sinəsindən qan axırdı. Gözlərinə qaranlıq çökür, səngər başına fırlanırdı. Qan itirdiyinə görə getdikcə

gücdən düşürdü. Ağır yaralanmış həyat mücadiləsi verən Mübariz, əlindəki ratsiya vasitəsilə kömək çağırmaq istəyir, gücdən düşmüş barmaqları ratsiyanın düymələrini basa bilmirdi. O, müqavimət göstərmək istəsə də bacarmır, ağırlaşmış göz qapaqları yumulurdu.

-Bu da son. -Fikirlərini cəmləşdirməyə çalışır, müqavimət göstərsədə özündən asılı olmayan səbəblərdən gözləri qeyri-ixtiyari qapanırdı.

Mübariz artıq ağrı və qorxu hiss etmir, təlaş içində ora-bura qaçan çoxsaylı insanlara biganə yanaşırdı. Bədənində yaranmış qeyri-adi yüngüllük onu uçmağa, yüksəklərə qalxmağa sövq edirdi. O, səmədan səngərin içində uzanmış adamı seyr edir və öz simasını görürdü. Nə baş verir? O, sanki ikiləşmiş, əkizi peyda olmuşdu. Ucu-bucağı görünməyən qaranlıq tunellə uçur, ətrafa ağ işıq şüaları saçan odlu kürəyə çatmağa çalışırdı. Onun ətrafında sayrı-şan şəffaf varlıqlar uçur, arxalarınca xəttə oxşar izlər buraxır, musiqiyə bənzər səslər çıxarırdılar. Mübariz şəffaf varlıqlarla ünsiyyət qurmaqda çətinlik çəkmir, onları sözsüz başa düşürdü. Varlıqlardan biri ona bələdçilik edir, istəkləri ilə maraqlanır, ailəsilə görüşmək təklif edirdi. «Bələdçi» Mübarizin razılığını hiss edib mahnı oxuyaraq istiqamətini dəyişib onu arxasınca aparırdı. Mübariz kənarları meyvə ağacları ilə zəngin, mavi səmaya oxşar gölün sahilinə enmiş, onu əhatə edən bənzərsiz gözəlliyə tamaşa edirdi. «Bələdçi» qəflətən qeybə çəkildi. O, gözlənilmədən ailəsilə üzbuüz qaldı. Atası çinar ağacının kölgəsində qəlyan çəkir, ətrafa yayılan tüstü müşk əmbər iyi verirdi. Anası isə yaşıl otun üstündə bardaş qurub oturmuş, əlindəki kələfi açaraq ipi yumaqlayırdı. Aydın əlvan çiçəklərin

üzünə qonmuş kəpənəkləri qovur, onları tutmağa çalışırdı. Mübariz qardaşına yaxınlaşıb onu oxşayır, nəvazişlə saçlarına sığal çəkirdi. Qardaşı onun təmasını hiss etmir, gah atasının, gah da anasının yanına qaçır, dəcəllik edirdi. Heç kim Mübarizə fikir vermir, sanki onu görmürdülər. Ailəsinin etinasızlığı onu məyus edir, geri qayıtmaq, həyat yoldaşı Fidanı və qızı Leylanı görmək, onları qucaqlamaq istəyirdi. Sanki kimsə onun yaxasından tutub təkidlə silkləyir,

-Mübariz! Mübariz! -Deyə çağırırdı.

***

Köməkçi Minas Davidoviçə cənab Nazirin onu qəbula çağırması barədə məlumat vermişdi. O, qəbula getməyə tələsmir, son zamanlar baş verənləri analiz etməyə çalışırdı. Gəldiyi nəticə onu dəhşətə gətirir, taleyinin general Muradyanın taleyindən daha acınacaqlı olacağını başa düşürdü. Onun tövsiyəsilə nazirliyin nüfuzlu idarələrindən birinə rəis müavini vəzifəsinə gətirilmiş, Aşot Balayanın Türk agentı olduğu məlum olmuşdu.

İki yüzə yaxın Türk əsirinin azad edilərək Naxçıvan Muxtar Respublikasının Şərur rayonu və Daşkəsən rayonu istiqamətlərində təmas xəttini keçməsi, düşmən düşərgəsində təlaş yaratmış və əlavə təhlükəsizlik tədbirləri həyata keçməyə məcbur etmişdi. Görülmüş ehtiyat tədbirlərə baxmayaraq, yenidən Zod qızıl mədənləri və fermadan çoxsaylı Türk əsirləri qaçmışdı. Bu hadisədən xəbər tutmuş güc strukturları hərəkətə keçib görülmüş tədbirlər nəticəsində əsirlərin hərəkət istiqamətini müəyyən edilmişdilər. Əsir və qaçmaqda onlara kömək edən şəxslərin ye-

rində məhv edilməsi barədə əmr verilmişdi.

Qaçmış əsirləri təqib edən qüvvələr Keyti dağının ətəyinə gəlib çatmış, fermanın yaxınlığında gizlədilmiş Nivani tapmışdılar. Avtomobilin Aşot Balayana məxsus olduğu müəyyən olunmuşdu. Aşot Balayanı tapmaq mümkün olmamış, kabinetində axtarış aparılmışdı. Axtarış nəticəsində Loranın Mübarizə verdiyi «Aşot Balayanın dosyesi» qovluğu ələ keçmişdi. Dosyedəki sənədlərlə tanışlıqdan sonra onun Türk agentı olması bir daha təsdiqlənmişdi.

Mübarizin helikopter göndərilməsi barədə çağırışı düşmən düşərgəsində eşidilmiş, onun səsi yazılaraq komandanlığa göndərilmişdi. Ekspertlər danışıqın Azərbaycan dilində olmasına baxmayaraq, səsin Aşot Balayana məxsus olduğunu müəyyən etmiş, şahid qismində dəvət olunmuş Anna və Minas Davidoviç faktı təsdiq etmişdilər. Aşot Balayanın təmas xəttini keçməsinin qarşısını almaq üçün hadisə yerinə təcili snayper göndərilmişdi. Snayper özünə münasib yer seçib tütəngini hazırlamış və Aşot Balayanın şəkilini qarşısına qoymuşdu. Əlavə nəzarət tədbiri olaraq Aşot Balayanı şəxsən tanıyan zabit əlində binokl snayperin yanında yer almışdı.

Aşot Balayan səngəri tərək edərkən zabit onu tanımış və snayperə atəş açmaq əmri vermişdi. Açılan atəş hədəfə dəymiş, kontrol atəşin açılmasına helikopterin hücumu mane olmuşdu. Nəticədə Aşot Balayan müvazinətini itirib təkrar səngərə yuvarlanmışdı. Onun məhv edilməsi barədə komandanlığa məlumat verilmişdi.

Minas Davidoviç Nazirin qəbuluna getmək istəmirdi. Kimsənin ona mane olmaması üçün kabinetin qapısını arxadan kilidlədi. Kitelini soyunub qarşıdakı stulun arxasın-

dan asdı. Kreslodə əyləşib ailəsinin çərçivəyə salınmış şəkilinə tamaşa edirdi. Həyat yoldaşının baxışları onu məzəmmət edir, uşaqların üzünə baxa bilmirdi. Yaşananlardan sonra onların gələcək həyatlarına vətən xaini kimi mane olacağını anlayırdı. Allahın ona nə üçün belə tale yazdığı barədə düşünürdü. Onun gözləri yaşarmışdı. O, masanın daxilindən tapançanı çıxarıb çənəsinin altına dayayıb tətii çəkdi.

General-mayor Qriqoryanın intihar etməsi barədə nazirə məruzə olunmuşdu. Onun mövcud durumu daha da ağırlaşmış, istefa verməkdən başqa çarəsi qalmamışdı. Nazirlikdə baş verən hadisələr onun karyerasının üstündən xətt çəkib ölkə rəhbərliyi yanında «siyasi meyitə» çevirmişdi. Zarafat deyildi. Nazir müavini general-mayor Qriqoryan intihar etmiş, təhlükəsizlik və əks-kəşfiyyat baş idarəsinin rəisi general-mayor Muradyan və dörd əməkdaşını cəsusluqda şübhəli bilinərək həbs edilmiş, idarə rəisinin müavini Aşot Balayan Türk agentı çıxmışdı.

Nazirin Aşot Balayana olan rəğbəti hər kəsə bəlli idi. Türk agentı olmasına baxmayaraq, Nazir yenə də qəlbində onu yüksək qiymətləndirirdi. Aşot Balayan iyirmi ilə yaxın burunlarının ucunda fəaliyyət göstərmiş, soydaşlarının azad olunmasına və onların təmas xəttini keçməsinə kömək etmiş, hərbi hava qüvvələrinə məxsus sistemləri sıradan çıxarmışdı. İllər boyu onun düşmən agentı olmasından heç kəs şübhələnmemişdi. Nəticə olaraq düşmənin müdafiə qabiliyyətinə misilsiz zərbə endirmişdi. Onun aktiv fəaliyyəti nəticəsində qüdrətli nazirliklərdən birinin fəaliyyəti iflic olmuş, idarə və xidmətlər normal funksiyalarını itirmişdilər. Nazir alternativ çıxış yolu tapmayıb istefa

verməsi haqqında Baş Nazirə raport yazmışdı.

Növbəti gün mərkəzi qəzetlərdə general-mayor Minas Davidoviç Qriqoryanın fotosu dərc edilmiş, altında isə «General-mayor Qriqoryan düşmənin təmas xəttində törətdiyi təxribatların qarşısını alarkən qəhrəmancasına həlak olmuşdur» sözləri yazılmışdı.

***

Polkovnik Əzimov kabinetdə var-gəl edir, əməliyyatın gedişatını izləyə bilmədiyi üçün hövsələsi daralmış, sanki səbri tükənmişdi. O, dözməyib soydaşlarımızın qəbul edilməsi üçün yaradılmış dəhlizə gəldi. İlk olaraq uşaq, qadın və qocalardan ibarət yüz nəfərə yaxın soydaşımız təmas xəttini keçmişdi. Polkovnik Əzimov helikopterlərin ətrafa nəzarət etdiyini görüb düşmənin arxasına doğru bir qədər də irəlilədi. O, yanından ötən soydaşlarımıza diqqətlə baxır, gözləri Mübarizi axtarırdı. Polkovnik Əzimovun yanından ötən desant qrupunun komandiri ona hərbi salam verib dedi:

-Cənab polkovnik, soydaşlarımızın hamısı xilas edilmişdir.

-Bəs Mübariz? Mən onu görmədim.

-Mübariz. Mübariz kimdir? Təcili polkovnik Əzimovun yanına gəlsin. –Desantın komandiri ucadan qışqırırdı.

Kimsənin çağırışa cavab vermədiyini görən polkovnik Əzimov üzünü desantın komandirinə tutub dedi:

-Cənab mayor, mən başa düşürəm, hərbi hissə komandiri deyiləm və sizə göstəriş verə bilmərəm. Lakin sizdən artıq dərəcədə xahiş edirəm, geri qayıdın, bir daha yoxlayın. Bu qədər insanı əsirlikdən xilas edən şəxsin özü gəlib

çıxmayıb. Onu xilas etmək lazımdır. Xahiş edirəm, geri qayıdın, gecikmək olmaz.

-Oldu, cənab polkovnik. –Komandir arxaya çevrildi. –Desant, hazır ol! Arxamca gəl!

Mübarizin adını eşidən Azər sanki yuxudan oyandı. O, insanların arasında vurnuxur, qardaşını axtarırdı. Onu tapa bilməyib geriyə, təmas xəttinə doğru qaçmağa başladı. Polkovnik Əzimovun xüsusi təyinatlıların komandirilə söhbət etdiyini görüb onlara yaxınlaşdı.

-Cənab polkovnik, Mübariz gəlib çıxmayıb?

-Xeyir, Azər. Gəlib çıxmayıb. İndi xüsusi təyinatlılar təkrar onun arxasınca gedəcəklər.

-Cənab polkovnik, xahiş edirəm, icazə verin mən də iştirak edim.

Desantın komandiri Azərin sözlərini eşidib onu yarıncıq kəsərək qəti surətdə etirazını bildirdi.

-Cənab polkovnik, mülkü və kənar şəxsləri özümüzə apara bilmərik, qəti qadağandır. Belə bir məsuliyyəti üstümə götürmək istəmirəm.

-Cənab mayor, Azər axtardığımız igidin qardaşdır. Əməliyyatda iştirak etmək onun mənəvi borcudur xahiş edirəm, özünüzlə götürün.

Mayor etiraz etməyib, Azər və hazır dayanmış desanta arxasınca gəlmələri barədə başı ilə işarə etdi. Azər axırıncı dəfə Mübarizi gördüyü istiqamətə doğru qaçırdı. O, çatıb səngərə atıldı. Mübariz çoxlu qan itirmiş, səngərdə hərəkətsiz uzanmışdı. Azər yaxasından tutub silkələyir, dayanmadan onu çağırırdı.

-Mübariz! Mübariz!

Xüsusi təyinatlılar ilk tibbi yardım göstərüb onun yara-

sını sarıdılar. Komandir çantasından dərmanla dolu hazır şpris çıxarıb Mübarizə iynə vurdu. Ləngimək olmazdı, düşmən əsgərləri səngərə çox yaxınlaşmışdılar. Azər əllərini şalvarın yan ciblərinə atdı. Gülgəzdən götürdüyü iki ədəd qumbaranı çıxarıb torpağın üstünə qoydu. Düşmən əsgərləri onların sol cinahından səngərə soxulmağa çalışırdılar. Azər qumbaranı hazır vəziyyətdə saxlayıb düşmən əsgərlərinin bir qədər yaxınlaşmasını gözləyirdi. Helikopterlər səmada manevr edir, düşmənin onlara yaxınlaşmasına mane olurdu. Azər qumbaranın alıqdırıcı halqasını çəkib sürünə-sürünə səngərə yaxınlaşmağa cəhd edən düşmən hərbiçilərinin üstünə atdı. Qumbaranın partlaması nəticəsində xeyli düşmən məhv edilmişdi. Azər sağ qalmış düşmən əsgərləri özlərinə gəlməmiş ikinci qumbaranı onlara doğru atdı. Ciddi cəhdlə səngərə girməyə çalışan düşmən əsgərlərinin qarşısı alınmışdı.

Mübarizin tapılması barədə polkovnik Əzimova məlumat verildi. Polkovnikin göstərişinə əsasən cərrah Telman Əmirovun rəhbərlik etdiyi həkim briqadası təmas xəttinin yaxınlığında tibbi avadanlıqlarla tam təchiz edilmiş mobil hospital funksiyasını daşıyan ambulansda gözləyirdi. Təxliyyə olunmuş Mübariz birbaşa ambulansa yerləşdirildi. Həkim briqadası Mübariz uğurunda Mübarizlə mübarizə aparırdı.

EPILOQ

May ayının əvvəlləri idi. Torpaq isinmiş, ağaclar yarpaqlamış, yeni cücərmiş otlar bağçaları xalça kimi bəzəmişdi. Parklarda bitmiş əlvan çiçəklər bu mənzərəyə xüsusi gözəllik verir, kolların dibindən günəşin isti şüalarına

sarı boylanırdılar. Geri qayıdan köçəri quşlar yazın gəlişini cəh-cəh vuraraq şirin nəğmələrlə qarşılayırdı. Bulanıq suları durulmuş Xəzərin ağ köpüklü ləpələri bir-birini əvəzləyərək sahilə can atırdı. Qış fəslinin yaratdığı depressiyadan çıxmış insanlar sevinir, bu füsunkar gözəllikdən zövq alır və yaşayıb yaratmaq eşqi ilə alışıb yanırıdılar.

Yeni təmir olunmuş mötəbər şadlıq saraylarından birində, dünəndən başlayan hazırlıq tədbirləri toyun başlanmasına çox vaxt qalmasına baxmayaraq davam etdirdi. Foyenin mərkəzinə pianino qoyulmuş, simli kvartet və digər klassik musiqi ifaçıları üçün xüsusi yer ayrılmışdı. Musiqiçilər saraydakı hərəkətlənməyə fikir verməyərək öz yerlərini tutmuş və ifa edəcəkləri əsərləri təkrar-təkrar məşq edirdilər.

Təhlükəsizlik tədbirlərini həyata keçirən dövlət xüsusi xidmət orqanlarının əməkdaşları hazırlıq tədbirlərinə mane olmamağa çalışır və özlərinə müvafiq yer seçib dayanmışdılar. Dəvət olunmuş qonaqlara kimliyi təsdiq edən sənədlərini özlərilə götürmək tövsiyə olunmuş və təhlükəsizliyi təmin etmək üçün sarayın girişinə xüsusi aparat qoyulmuşdu. Görülən təhlükəsizlik tədbirləri toyda ali qonaqların iştirak edəcəyindən xəbər verirdi. Sarayın inzibatçıları hər şeyi nəzarətdə saxlamağa çalışır, kiçik detalları belə nəzərdən qaçırmırdılar.

Dəvət olunmuş qonaqların gəlişinə az qaldığı üçün bütün çil-çiraqlar yandırılmış, yerlərini tutmuş musiqiçilər isə klassik əsərlərdən parçalar ifa edirdilər. Möhtəşəm toy atmosferi yaradılmışdı. Qonaqlar arasında general-mayor Əzimov və onun müavini polkovnik Abdullayev də yer almışdılar. Əla xidmətə görə idarə rəisi Əzimova general-

mayor, onun müavini Abdullayevə isə polkovnik hərbi rütbəsi verilmişdi. Onlar sinələri orden və medallarla dolu hərbi forma geyinmişdilər. General-mayor Əzimov və polkovnik Abdullayev ayaq üstə dayanıb söhbət edir, ətrafı seyr edərək gülümsünürdülər.

Həzin klassik musiqi səslənən foyedə toplaşmış qonaqlar öz yerlərini tutmaq üçün dəvət gözləyirdilər. Qonaqların qarşılama prosesini lentə köçürmək üçün salonun girişinə xüsusi kameralar quraşdırılmışdı. Toy sahibləri Mübariz və Fidan xanım qonaqları qarşılamaq üçün müəyyən olunmuş yerdə dayanıb gözləyirdilər. Mübariz tünd rəngli kostyum və ağ rəngli köynək geyinmiş, əlvan qalstuk bağlamışdı. Sinəsindən, ortasında «Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı» sözləri yazılmış, özündə Dövlət bayrağının rənglərini əks etdirən ipək lentə bərkidilmiş səkkizguşəli ulduz asılmışdı. Ondən fərqli olaraq Fidan xanım özünü bir qədər narahat hiss edirdi. O, enli ətəyi yerə toxunan ağ rəngli don geyinmiş, biləyinə saat bağlamış, boğazına isə paltarın rənginə uyğun mirvari boyunbağı taxmışdı. Onlar bir birlərinə çox yaraşırdılar.

Qonaqlar salona dəvət olunduqdan sonra ilk olaraq Mübariz və Fidan xanımla görüşüb göz aydınlığı verir, keçib onlar üçün müəyyən olunmuş yerdə əyləşirdilər. Aparıcının işarəsi ilə Leyla xanımla Rəşad bəy vağzalı sədaları altında salona daxil olub bəylə gəlin üçün nəzərdə tutulmuş rahat qoltuqlarda əyləşdilər. Artıq hər kəs öz yerini tutmuşdu. Toy mərasiminin açıq elan olunması üçün Mübariz və Fidan xanım səhnədə quraşdırılmış mikrofonu dəvət edildilər. İlk olaraq Mübariz mikrofonu yaxınlaşıb dedi:

-Hörmətli qonaqlar, mənim əzizlərim, sizi qızım Leyla

və oğlum Rəşadın toyunda görməkdən çox məmnunam. Dəvətimizi qəbul edib təşrif buyurduğunuz üçün ailəmiz adından təşəkkür edirəm. İlk olaraq Leyla və Rəşadı təbrik edir, onlara sağlam ömür və xoşbəxtlik, firəvan həyat arzu edirəm. Xoşbəxt olsunlar. Sözü toyun aparıcısına verib bütün qonaqları açılış rəqsinə dəvət edirəm.

Qonaqlar oynaq musiqi sədaları altında rəqs edən Mübariz və Fidan xanımı əhatəyə alıb əl çalır, onları daha da cəşə gətirirdilər. Cəsur döyüşçü Namiq Qurbanov peşəkar rəqqaslar kimi hərəkət edir, müxtəlif rəqs elementlərini çətinlik çəkmədən yerinə yetirirdi. O, ritmin dəyişdiyini görüb qızları Ayla və Miray rəqsə dəvət etdi. Sanki hər üçü bir müəllimdən dərs almış kimi rəqs edir, bir birlərini tamamlamağa çalışırdılar.

Mübarizi təkrar həyata qaytarmış fədakar həkimlər Telman Əmirov və Abbas Bağırov digər qonaqlardan geri qalmamağa çalışır, rəqsləri ilə toyun daha da şən keçməsinə dəstək nümayiş etdirirdilər. Penitensiar xidmətin rəis müavini Rasif Əmirov həkimlərlə bir masa arxasında əyləşmişdi. O, dostları ilə birgə Mübariz və Fidan xanıma gözaydınlığı verib bəylə gəlini təbrik etdikdən sonra rəqs edirdi.

Şakir müəllim yuxarı başda əyləşib cəbhə yoldaşları ilə birgə arxada qalmış çətin illərin dadını çıxarmağa çalışır, rəqs edənlərə tamaşa edib dərdləşirdilər.

General-mayor Əzimov oturduqları masanın arxasında boş qalan qoltuğu polkovnik Abdullayevə göstərib soruşdu:

-Boş qalmış qoltuq kimin üçün nəzərdə tutulmuşdur?

-Cənab general, həmin yer kapitan Məhəmməd Əmirli üçün nəzərdə tutulub.

-Bəs kapitan haradadır? Nə üçün toyda iştirak etmir?

-Cənab general, xüsusi tapşırıqdan qayıdır əlaqə saxlamışam, yəqin indilərdə bizə qoşular. -Polkovnik başını yuxarı qaldırdı. Kapitan Əmirinin yanlarında dayandığını görüb əlavə etdi.

-Cənab general, bu da bizim qəhrəmanımız Kapitan Məhəmməd Əmirli.

Kapitan Məhəmməd Əmirli generaldan izin aldıqdan sonra onun üçün nəzərdə tutulmuş qoltuqda əyləşdi.

Hamıdan çox Leyla sevinirdi. Onun toyu olmaqla yanaşı eyni zamanda iki sevimli insan, atası Mübariz və əmisi Azəri qazanmışdı.

Salonda yer almış dövlət mühafizə xidmətinin əməkdaşları arasındakı hərəkətlənmə toya ali qonağın gəlişindən xəbər verirdi.

Mart - may 2020 - ci il.